

ΓΙΑΝΝΗ ΜΟΥΡΕΛΟΥ

Κελεντζήδες

Ί. Δ. Μουρέλλου

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
— ΧΑΝΙΩΝ —
Αρ. Αριθ. 1479
Χρονολ. Είσαγ. 24-8-1950
Ειδιότητα Κοινωνία
Αριθ. 889.359.1704

Ἡ Γκιουλμπέ

Κοβ
1066

Ἡράκλειον-Κρήτης

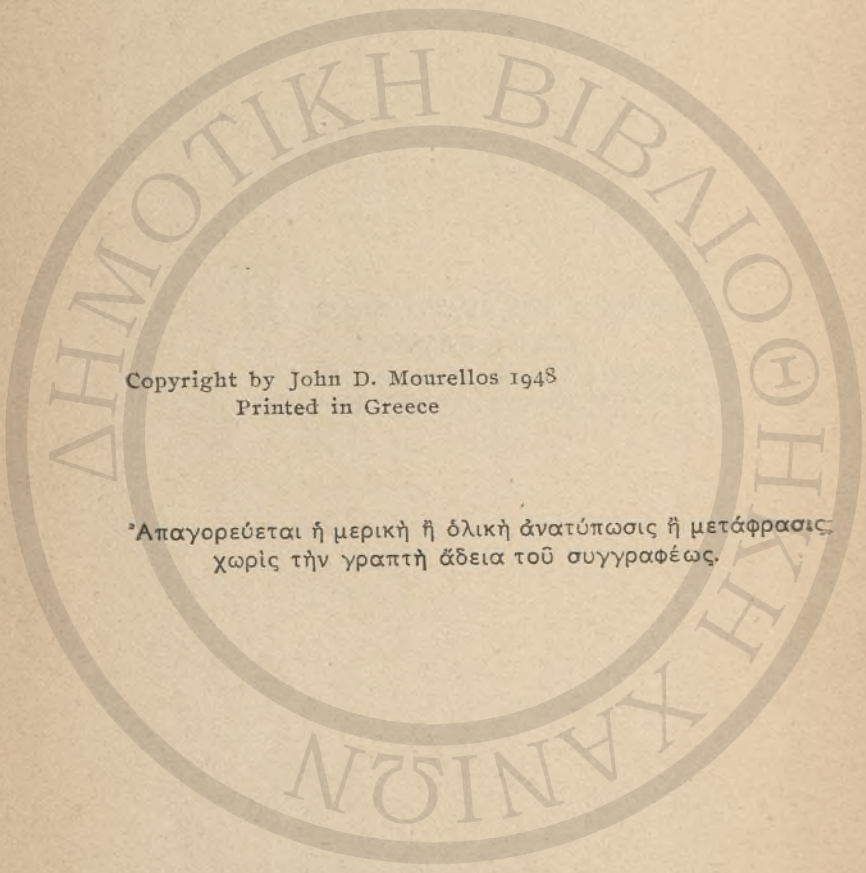
1948

889 382
No -

Χαρισμένο στο μεγάλο Δημιουργό
ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

σὰ φόρος εὐγνωμοσύνης γιὰ ὅ,τι χά-
ρισεν ἀπ' τὴν ψυχὴ του στὴ φυλὴ μας.

Copyright by John D. Mourellos 1948
Printed in Greece

*Απαγορεύεται ή μερική ή όλική ανατύπωσις ή μετάφρασις
χωρίς την γραπτή άδεια του συγγραφέως.

ΚΡΙΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Στή «Γκιουλμπέ» βρίσκω, ὅ,τι ἐγὼ θεωρῶ τὸ κύριο γνῶρισμα ἑνὸς ἀληθινοῦ ἔργου τέχνης· οἱ ἥρωες τοῦ ἔργου δὲν εἶναι ξένοι ἀπὸ τῆ μοίρα μου, δὲν εἶναι πρόσωπα ἐφευρετικῆς ἡδονῆς καὶ φαντασίας,—εἶμαι ἐγὼ ὁ ἴδιος ποῦ ἀγαπῶ, χαίρομαι καὶ πάσχω πίσω ἀπὸ τὶς διάφανες μάσκες τῶν ἡρώων.

Γι' αὐτό, ὕστερα ἀπὸ τόσο καιρὸ ποῦ διάβασα τὴν «Γκιουλμπέ», διατηρεῖται ἀκόμα πικρότατος, ὄχι μοναχὰ στὴ μνήμη μου μὰ στὸ αἷμά μου, ὁ ἔλεος γιὰ τὰ πρόσωπα ποῦ μέσα στὸ ἔργο ἀφτὸ ζοῦν καὶ μάχονται, τοῦ κάκου, νὰ χαροῦν καὶ νὰ γλιτώσουν ἀπὸ τὸ «φθόνον τοῦ Θεοῦ».

Βαθύτερα ἀκόμα, γεννήθηκε πάλι μέσα μου ὁ ἔλεος γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἐν γένει, ποῦ ἀνάμεσα τῆς μήτρας καὶ τοῦ τάφου — κινεῖται, ζεῖ, προσπαθεῖ νὰ προφτάσει νὰ χαρεῖ, διαγράφοντας τὴ μοιραία καμπύλη ἀπὸ τὴ γῆ πρὸς τὴ γῆς.

Ἄς εἶναι εὐλογημένη ἡ ἐφήμερη αὐτὴ σάρκοση μιᾶς ἀπὸ τὶς ἀρίφνητες προσωπίδες τοῦ Θεοῦ,—τῆς πιὸ ἴσως συμπαθητικῆς—στὴ λιγότερη, ὄλο πάθος κι' ἐγκατάλειψη καὶ Θηλότητα μικρῆ Γκιουλμπέ.

N. KAZANTZAKHS

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Τὸ βιβλίον αὐτὸ τῷ γραψα στὴν Πόλιν τὸ Μάη τοῦ 1919. Ἡ προδιάθεση ποὺ εἶχα πάνω στὸ θέμα αὐτό, ἀπὸ τὰ πρῶτά μου λογοτεχνικά χρόνια, μὰ κι' οἱ μοιραῖες σκηνὲς ποὺ ξετυλίχτηκαν συμπτωματικὰ μπρὸς στὰ μάτια μου, μοῦ πλούτισαν τὸ ὕλικόν καὶ μοῦ ὀλοκλήρωσαν τὴ σύλληψιν.

Ἡ ἱστορία τοῦ ἔχει ἓνα μεγάλο μέρος ἀλήθειας κι' αὐτὸ τοῦ δίνει περισσότερην τραγικότητα. Στὸ πρόσωπον τῆς Γκουλμπὲ κλειέται ὅλη ἡ ἱστορία τῆς παλιᾶς «χανούμης», ποὺ περιωριζότανε μὲς στὰ καφάσια, σὰν πωυλί μὲς στὸ κλουβί, ποὺ ζητοῦσε πότε ν᾿ ἄβρη τὴν πορτούλα ἀνοιχτή, γιὰ νὰ πάρῃ τὸ πέταγμα ποὺ λαχταροῦσεν ἡ ψυχὴ τοῦ.

Τὴν πόρταν αὐτὴ τὴν ἀνοίξε διάπλατῃ ὁ μεγάλος τοῦρκος ἀναμορφωτῆς Κεμάλ Ἄτατούρκ, ποὺ μαζὶ μὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς «χανούμ» πέτυχε καὶ τὴν ἀνύψωσιν τῆς γυναίκας ὡς μάννας καὶ ὡς κοινωνικοῦ παράγοντα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοῦτο, τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀγγίζει κι' ἓνα ἄλλο σοβαρώτατον ζήτημα, ποὺ μιὰ μέρα, ἀργὰ ἢ γρήγορα, θὰ ἀπασχολήσῃ τίς σκέψεις τῶν σοφῶν: Ποιὸ ἄρα γε εἶναι τὸ ποσοστὸν ποὺ ἀντιπροσωπεύει τὸ Ἑλληνικὸ αἷμα μέσα στὴν Τούρκικη φυλὴ ὡς διαμορφώθηκε μετὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Βυζαντίου;

Ι. Α. ΜΟΥΡΕΛΛΟΣ

ΤΟ Μάη του δεκαννιά είχα πάει στην Πόλη μ' έμπιστευτική αποστολή. Πέρασα κι' άλλη φορά, τώρα και μήνες, μὰ τὸ βιαστικό πέρασμά μας δὲ μ' ἀφῆκε νὰ χαρῶ καὶ νὰ ζήσω κείνο πού κάθε Ἑλληνας, ἀπὸ παιδί, κλεῖ μὲς στὴν ψυχὴ του μὲ τόση λαχτάρα καὶ μὲ τόση συγκίνηση. Τὴν πρώτη φορά περνούσαμε γιὰ τὴ Ρωσία. Τραβούσαμε ψηλὰ σ' ἀγνωστους τόπους, μ' ἀκαθόριστο σκοπὸ καὶ κατεύθυνση, κι' αὐτὸ μᾶς κρατοῦσεν ὅλους μας σὲ μιὰ περίεργη ψυχολογικὴ κατάσταση ἀμφιβολίας, σὲ κάποια ταραχὴ πού μᾶς παρὰφθειρε τὶς πρῶτες εἰκόνες, πούπαιρναν τὰ ξαφνιασμένα μάτια μας στὸ ἀντίκρυσμα τῆς μαγεμένης πολιτείας μὲ τὰ «βουβὰ τὰ σήμαντρα καὶ τὶς βουβὲς καμπάνες».

Ἀφήνοντας τότε τὴν Πόλη πίσω μας, ἐννοιωθα τὴ φαντασία μου νὰ δημιουργῆ, μὲ μιὰ περιεργότατη γρηγοράδα, εἰκόνες ἐναλλασσόμενες πού συλλαμβάνανε τὰ μελλούμενα. Οἱ εἰκόνες αὐτὲς ἄλλοτε θαμπὲς καὶ σκοτεινὲς κι' ἄλλοτε κατακάθαρες, γεμάτες φῶς καὶ χρώματα, παίρναν ἓνα μαλακὸ ξετύλιγμα, πού μοῦ γεννοῦσε μιὰ δυνατὴ συγκίνηση. Ἐννοιωθα πὼς μιὰ μυστηριώδικη δύναμη κάποιας παλιᾶς περασμένης ζωῆς μου μ' ἔφερνε πότε σὲ ἀπέραντες κατάξερους καὶ διψασμένες στέπες καὶ πότε σὲ χιο-

νισμένα δλόασπρα τοπία, πού ὄσο πήγαινε γέμιζαν ὀργιαστικά τρελά χρώματα.

Τὸ ἄγνωστο πού μᾶς ἔσερνε τότε, σάν παράξενη μοίρα μὲ τὴν ἀνεξιχνίαστη ἐπίδρασή του, εἶχε ρουφήξει ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ μυαλοῦ μας, κ' ἔτσι δὲν μπόρεσα νὰ θαυμάσω καὶ νὰ χαρῶ τὴν Πόλη, ὅπως ἤθελα, κ' ὅπως ὠνειρευόμουνα τὴν πρώτη φορά πού τὴν εἶδα. Μὰ τώρα; Τώρα εἶχα καιρὸ νὰ μείνω κάμποσες μέρες καὶ νὰ ζήσω ἀνεκατεμένος μέσα στὸ ἀνατολίτικο μυστήριο στὸ πιὸ γλυκό του συναπάντημα μὲ τὸν εὐρωπαϊκὸ πολιτισμό.

"Ἐτσι ρίχτηκα σὰ διψασμένος γιὰ νὰ ρουφήξω κάθε ὠμορφιὰ τῆς Πόλης· μὰ πάλι βιαστικά σάν σὲ κινηματογράφο, ἀπὸ τὴ λαχτάρα νὰ τὰ δῶ ὄλα, ζωὴ καὶ τόπο. Θᾶθελα νὰ μὴν ἀπομείνη τίποτα, μὰ τίποτα, πού νὰ μὴν ἀγγίξουν τὰ μάτια μου, ἢ σκέψη μου, ἢ ψυχὴ μου καὶ τὸ κορμί μου." Ἐφεύγε τόσο βιαστικά ὁ καιρός! κ' ἐγὼ θὰ ἴπρεπε νὰ γυρίσω γρήγορα πίσω στὴ Ρουμανία.

"Ἐν' ἀπόγευμα μπῆκα σ' ἓνα βαποράκι ἀπὸ κεῖνα πού κάνουν τὴ συγκοινωνία τοῦ Βοσπόρου. Θὰ πήγαινα στὸ Μπεμπέκι." Ἐγείρα σὲ μιὰ πολυθρόνα καὶ περίμενα πότε θὰ φύγωμε. Κάτι εἶχα τὴν ἡμέρα κείνη καὶ βρισκόμουνα στὴ συνειθισμένη μου ψυχικὴ κατάσταση, πού τὴ χαρακτήριζα «ψυχικὴ νάρκη». Μπροστά μου περνοῦσαν ζητῶντας θέση, ἄλλοι μὲ καπέλλα, ἄλλοι μὴ φέσια, κυρίες λυγερὲς ντυμένες ὠμορφα, πεταχτὲς καὶ ροδοκόκκινες καὶ χανομίσιες μὲ κείνη τὴ παριζιάνικη χάρη τους, πού μᾶς παρουσίαζε τὸν ἀνατολίτικο παλμὸ σφιχτὰ ἀδελφωμένο μὲ τὴν εὐκίνησια καὶ τὴ χάρη τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐλευθερίας. Πήγαιναν πίσω στὴν πρῶμη, στὸ ἰδιαίτερο δια-

μέρισμά τους, πού σέ κάθε βαποράκι βρισκότανε ἐπί-
τηδες γι' αὐτές, χωρισμένο ἀπ' τὴν ἀνατολίτικη σκλη-
ρότητα τοῦ ἀντρα πρὸς τὴ γυναίκα.

Βαρέθηκα κ' ἔκλεισα τὰ μάτια μου. Οὐφ! πότε θά
φεύγαμε! Μερικοὶ βρώμικοι Τοῦρκοι ξαπλωμένοι στὸ
μῶλο μου πείραζαν τὰ νεῦρα. Πότε; ἄχ πότε, θά γι-
νότανε δική μας ἡ πόλη τοῦ Ἑλληνικοῦ ὄνειρου; Πό-
σα δὲ σκεπτόμουν! Σὲ λίγο μὲ κλειστά μάτια ἤμουν
τέλεια «αὐτοαπομονωμένος». Ὁλη ἡ Πόλη ζοῦσε
μὲς στὰ κλειστά μου μάτια μὲ τὴν παλιά μεγαλοπρέ-
πειά της κ' ἐπερίμενα ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή ν' ἀκού-
σω τὸ λαό, πού βομβοῦσε τώρα κεῖ ἔξω, νὰ φωνάζη
στὸ διάβα τοῦ αὐτοκράτορα «Augustus tu vincas»
καὶ σὰν πραγματικά ν' ἄκουσα τὸν ποδοβολητὸ τῶν
ἀστραφτερῶν ἀλόγων, πού περνοῦσαν σηκώνοντας
πάνω στὶς σελωτὲς ράχες τους περιλαμπρούς στρα-
τηγούς κι' ἄρχοντες παλατιανούς.

Ἐνα «μόλα» μὲ ξύπνησεν ἀπ' τ' ὄνειρό μου. Μὰ
στὸ ἀνοιγμα τῶν ματιῶν μου ἕνας δυνατὸς χτύπος
τῆς καρδιάς μου καὶ μιὰ ἀνατριχίλα, πού μοῦ συν-
τάραξε τὸ κορμί, μ' ἔκαμε νὰ μισοσηκωθῶ καὶ νὰ φω-
νάξω:

—Γκιουλμπέ!

Φώναξα τόσο δυνατά, πού ὅλοι τ' ἄκουσαν κ' ἔ-
στρεψαν τὰ μάτια τους πάνω μου.

—Λώρη! μουρμούρισε κι' αὐτὴ σὰ σασιτισμένη,
σὰν βρέθηκε μπρὸς μου τόσο ξαφνικά κι' ἀπροσδό-
κητα. Ἀσυναίσθητα εἶχε σταματήσει γιὰ λίγα δευ-
τερόλεπτα, μὰ γρήγορα ἤρθε στὸν ἑαυτὸ της.

Ἦταν ἡ Γκιουλμπέ! ἡ ἴδια ἡ Γκιουλμπέ! ἡ παλιά
καλὴ μου Γκιουλμπέ, μὲ τὰ μαῦρα μάτια καὶ τὸ κρι-
νένιο πρόσωπο. Ἀπλωσά τὰ χέρια μου σὰ νάθελα
νὰ κρατήσω, νὰ σφίξω τὸ ὄνειρο. Μὰ ἔφυγε σιγὰ
γέρνοντας κάτω τὸ κεφάλι της κ' ἐτραβήχτηκε πίσω
στὴν πρὸμνη. Τὴν κοίταζα σὰν χαμένος, σὰν νὰ

νειρευόμουν. Προχώρησα δυό βήματα άκλουθώντας την, μιά σταμάτησα ταραγμένος, γιατί μιά στιγμή πέρασε στο μυαλό μου, πώς εκεί δέν μπορούσε κανένας άντρας νά πάη. Πώς μ' έκοίταζε, Θεέ μου! πώς μ' έκοίταζε! Φλόγες πετοθσαν τά μάτια της και στο πρόσωπό της χύθηκεν όδύνη και τρόμος· μιά τρομάρα έγέμισε τούς μικρούς λακκίσκους, πού γλύκαιναν τοῦ προσώπου της τή μαρμαρένια άσπράδα.

Ξανακάθησα στη θέση μου. "Όλοι μέ κοίταζαν κι άπ' τά μάτια τούς μέσα ξεπετιόντανε χίλια δυό ρωτήματα, πού μέ τάραζαν. Τι δέ θάδιναν άν μπορούσαν νά ξέρουν! Τι δέ θάδιναν! Ξανάκλεισα τά μάτια μου! Προσπάθησα νά ρθώ στον έαυτό μου, γιατί μέ πείραζε ή άσεμνη περιέργειά τους. Ή άσέβεια τών ματιών τους ήταν σάν άπότομο τράβηγμα κάποιου παραβάν, πού έκρυβε στοργικά ένα μυστήριο τής παιδιάστικης ζωής μου. Άκούμπησα στο χέρι μου κ' έμεινα κει άκίνητος σάν άπολιθωμένος. "Όλη ή καλιά ζωή μου γρήγορη και πεταχτή πέρασε άπό μπροστά μου μέ τή μαγεία τοῦ μακρινού και περασμένου, πού ή χρονική άπόσταση τ' ώμορφαίνει και τό έξιδικεύει.

* * *

Η ΜΟΥΝ τότε παιδι δώδεκα χρόνων. Μόλις είχαμε γυρίσει ύστερα άπ' τήν τελευταία έπανάσταση και στο άδετο μυαλό μου όλα μοϋκαναν έξαιρετική έντύπωση. Τώρα πιά είμαστε έλεύθεροι. "Ο άκμαίος κι άτρόμητος λαός τοῦ νησιού μας μπόρεσε μέ τίς φλόγες τής ψυχής του νά κάψη τά στερνά «μπαϊράκια», νά λυώση μέ τή φωτιά του τά σίδερα τής σκλαβιάς του και νά όρθωθῆ στην καινούργια ζωή του γίγαντας. Κάτι άπ' τίς τω-

ρινές μου σκέψεις ἔνοιωθα καὶ τότε, γιατί ἀπὸ παιδιὰ στὸ νησί μας αἰσθανόμαστε τὴν ἔθνικὴ κίνηση, πού ἄλλοτε κρυφὰ καὶ μυστικά, κι' ἄλλοτε ὀλοφάνερα, γινότανε γύρω μας, καὶ μὲ τὴ μικρὴ μυαλικὴ δύναμή μας ἐξετάζαμε τὴν αἰτιολογία τῆς ἐπανάστασης. Ἡ γενικὴ ἀνάγκη δυνάμωνε καὶ τὸ δικό μας μυαλό, πού δούλευε, ἔστω κι' ἀσυναίσθητα, σὲ ἀνώτερες σκέψεις.

Σὰ γυρίσαμε στὴν πατρίδα μας, οἱ μεγάλοι ἔκαναν πρόχειρη καταμέτρηση. Πόσοι δὲν ἔλειπαν! Λέγαν γιὰ τὸν τάδε καὶ τάδε πὼς πέθανε, γι' ἄλλους—αὐτοὶ ἦσαν πολλοί—πὼς σκοτώθηκαν στοὺς πολέμους, καὶ γι' ἄλλους πὼς χάθηκαν καὶ τώρα δὲν ἤξερε κανένας πὼς βρίσκονται. "Ἄς εἶναι" ξαναβρήκαμε τὰ σπίτια μας καὶ σιγά-σιγά τὰ φέραμε στὴν πρώτη τους τάξη. "Ἄχ, Θεέ μου! πόσα δάκρυα δέ θυμοῦμαι τότε! Κοιτούσαμε τοὺς Τούρκους μὲ μῖσος καὶ τὰ μάτια μας τίς πρώτες μέρες ξεπετοῦσαν αἶμα ἀπὸ τὴ μανία τῆς ἐκδίκησης. Μὰ οἱ Νόμοι στὴν Κρήτη δὲ χοράτευαν κι' ἐμεῖς ἀναγκαστήκαμε σιγά-σιγά νὰ κλίνωμε τὰ κεφάλια μας στὴ δύναμή τους καὶ νὰ ξεχάσωμε τὰ πάθη μας. Πόσο καλύτερα ἦταν ἔτσι! Σὲ λίγο τὰ μίση εἶχαν ξεχαστεῖ καὶ μιὰ καινούργια ζωὴ γαλήνης καὶ ἡρεμίας ἄρχισε καὶ γιὰ τοὺς Τούρκους καὶ γιὰ μᾶς.

* * *

ΔΙΠΛΑ στὸ σπίτι μας ἦταν ἓνα «κονάκι», μεγάλο «μπεγόσπιτο». Οἱ μεγάλοι κλάδοι τῶν δένδρων, πού εἶχαν τὰ περιβόλια μας σμῆγαν πάνω ἀπ' τὸ χαμηλὸ τοιχιό κι' ἔτσι σκοτείνιαζαν τὴν ἄκρη κείνη. Ἐκεῖ μᾶρεσε πάντα νὰ βρίσκωμαι. "Ὅσες ὥρες δὲν ἤμουν στὸ σκολεῖο, ζοῦσα μὲς στὸ περιβόλι, τόσο, πού οἱ ἄλλοι μοῦλε-

γαν πώς σιγά-σιγά θά καταντούσα φυτό. Πολλές φορές άπ' τὸ παιδιάστικο μυαλό μου περνούσε ἡ σκέψη, μὴν πάη κι' ἀληθέψη αὐτὸ ποὺ μοῦλεγαν! Ἡ κερά Χατζίνα ἢ παραμυθοῦ, ποὺ πλήρωνε ἢ καημένη ἢ μητέρα μας γιὰ νὰ μᾶς ἡσυχάζει μὲ τὰ παραμύθια της, μᾶς εἶχε πει γιὰ τέτοια περίεργα κι' ἀπροσδόκητα θαύματα, γιὰ κοπέλλες ποῦγιναν κυρτιές ἢ δάφνες ἢ τριανταφυλλίες καὶ γιὰ παλληκάρια ποῦγιναν κυπαρίσσια ἢ πλατάνια ἢ σφένταμνοι, ποὺ δὲν ἀποκλειότανε νὰ συμβῆ καὶ σὲ μένα κάτι τέτοιο! Μὰ γρήγορα ξαναγύριζα στὸν ἴσιο δρόμο τῆς σκέψης. Ὑστερα μὲ τραβούσε τόσο πολὺ αὐτὴ ἢ γωνίτσα!

Σὲ μιὰ μυγδαλιὰ γέρικη, κάτω ἀπὸ ἓνα κλῶνο στραβό, εἶχα δέσει ἓνα μεγάλο κουδοῦνι σὰν καμπάνα. Τῶχα βρεῖ στοὺς ὑπόγειο σὰν γυρίσαμε. Κάποιος Τούρκος θά τῶχε ξεχάσει κεῖ. Ἀπ' τὴν ἄκρη εἶχα δέσει ἓνα μακρὺ σπάγγο κι' ὄρες ὀλόκληρες μᾶρεσε νὰ τὸν τραβῶ καὶ ν' ἀκούω τὰ κουδουνίσματά του. Τὸ χτύπημά του ἦταν πότε γρήγορο καὶ δυνατὸ καὶ πότε ἄργο καὶ μακρυσμένο, σὰν σημαντῆρι κάποιου ξωμονάστηρου, ποὺ θυμόμουνα σὰν ὄνειρο θαμπὸ σὰν ἤμουν πολὺ μικρός· τότε εἶχαμε πάει σ' ἓνα χαλασμένο μοναστῆρι κ' εἶχαμε βρεῖ ἓνα γέρο καλόγερο ψαρομάλλη, ποὺ μόναζε σὰν ἀσκητῆς στὴν κορφή ἑνὸς βουνοῦ. Τὸ βράδυ-βράδυ, προτοῦ μπῆ στὴν ἐκκλησούλα του, χτυποῦσε κάμποσες φορές τὴ μικρὴ ραϊσμένη καμπάνα, ποῦχε κρεμασμένη σ' ἓνα χοντρὸ ξύλο μπηγμένο στὸν τοῖχο, ἔκαμε τὸ σταυρὸ του κ' ἔμπαινε μέσα γιὰ τ' ἀπόδειπνο. Πῶς τὸ θυμοῦμαι!

Ἔτσι περνούσα μόνος, κατάμονος, τίς μακρὲς καλοκαιριάτικες ὄρες. Κάποτε σταματοῦσα καὶ ρωτοῦσα τὸν ἑαυτὸ μου. Γιατί; Γιατί νὰ καθελώνωμαι 'κεῖ καὶ χωρὶς κανένα δικαιολογητικὸ λόγο νὰ τραβῶ τὸ σπάγγο μὲ μιὰ τρομερὴ μανιὰ ἡδονῆς; γιὰ ν' ἀκούω τί; ἓνα παλιωμένο κουδοῦνι μετὸ μονότονο κι' ἀναλλοίωτο

Μιά στιγμή απ' τὸ φρέδι τοῦ χαμηλοῦ τοίχου, σὴν ἄκρη ἑνὸς κλάδου βερυκοκιᾶς, ξεπρόβαλεν ἕνα κατάξανθο κεφαλάκι μὲ ὠραία μαῦρα μάτια....

ἤχό του, πού ἡ μονοτονία του ἔκανε ὄλους τοὺς ἄλλους νὰ νευριάζουν. Τίποτα δὲν μποροῦσα νὰ καταλάβω καινὰ ξεδιαλύνω μὲς στὸ μικρὸ μυαλό μου. Πεισματάρης, ὅπως ἤμουνα μικρός, ἔνοιωθα μιὰ περίεργη ἠδονή—ἴσως γιατί πείραζε ὄλους τοὺς ἄλλους—στὴν ἀναλλοίωτη μονοτονία τοῦ σημαντηριοῦ μου. Σιγά-σιγά μὲ τὴ φαντασία μου ἄρχισα νὰ ποικίλλω τοὺς ἤχους του φέρνοντάς τους πότε σ'ἀνστήν κορυφή κάποιου βουνοῦ, πότε σ'ἀν σὲ βάθος κάποιας στενῆς καὶ βαθειάς ρεματιάς καὶ πότε σ'ἀν στὴν ἄκρη κάποιου ξεμοναχέμένου νησιοῦ, πού περνοῦσα δίπλα του μ' ἓνα γρήγορο θεώρατο καράβι γυρίζοντας ἀπ' τὸ μακρυνὸ ταξίδι, πού θά'κανα μιὰ μέρα, σ'ἀν θὰ μποροῦσα νὰ πηγαίνω ὅπου θά'θελα.

Ἔτσι κυλοῦσαν οἱ μέρες τοῦ καλοκαιριοῦ μου. Ἐνα βράδυ—εἶχαν φύγει ὄλοι ἀπ' τὸ σπίτι κ' ἤμουν κατάμονος—ἄρπαξα τὸ σπάγγο κ' ἄρχισα τὸ τρελλὸ γλέντι τῶν μονότονων ἤχων. Γκλάν, γκλάν, γκλάν, γκλάν χωρὶς πάψη, χωρὶς νὰ νοιώθω τὴν παραμικρὴ κούραση, τὴν παραμικρὴ στενοχώρια.

Μιὰ στιγμή ἀπ' τὸ φρύδι τοῦ χαμηλοῦ τοίχου, στὴν ἄκρη ἑνὸς κλάδου βερυκοκιᾶς, ξεπρόβαλε ἓνα κατάξανθο κεφαλάκι μὲ ὠραῖα μαῦρα μάτια, πού μοῦ-καμε τὴν ἐντύπωση κούκλας ἀπὸ κεῖνες ποῦβλεπα στὶς βιτρίνες τῶν μαγαζιῶν. Μὲ κοίταξε μὲ κάποια κακία καὶ μοῦπε:

—Δὲ σ' ἀγαπῶ.

—Κι' ἐγώ! τῆς φώναξα βγάζοντας ἔξω φαρδιά πλατειὰ τὴ γλῶσσά μου καὶ τραβώντας τὸ σπάγγο μὲ δύναμη, γιὰ νὰ τῆς δείξω τὴν τέλεια ἀδιαφορία μου γιὰ τ' ὄ,τι μοῦπε.

Μὲς στὴ ψυχὴ μου γλήγορα ξεπετάχτηκε ὄλο τὸ παλιὸ ξεχασμένο μῖσος τῆς φυλῆς μου γιὰ κάθε Τοῦρκο· στὸ αἷμά μου μέσα ἔνοιωσα ἓνα τσίμπημα κ' ἓνα δυνατὸ πείσμα μοῦ γεννήθηκε. «Τουρκάλα»! μουρμού-

ρισα: «Στὸ διάβολο ἄπιστη! Δὲ μ' ἀγαπᾶ! στὸ πείσμα σου θὰ τὸ σπάσω στὸ χτύπημα!»! αὐτὰ τὰ θυμοῦμαι καλὰ πὼς τὰ σκέφτηκα τότε.

Μ' ἐκοίταξε κατάματα καὶ σιγὰ-σικὰ ἄρχισε νὰ κλαίη. Δὲν ξέρω τί ἐνοιῶσα μιὰ στιγμή, μὰ σὲ λίγο κατάλαβα πὼς τὸ σημαντῆρή μου δὲν ἔπαιζε πιά. Εἶχα πάψει. Τὴν κοίταζα στὰ μάτια ποῦσταζαν χοντρά-χοντρά δάκρυα. Παραξενεύτηκα. Στὶς ἀχτίνες τοῦ ἡλίου ποῦγεννε τὴν ὥρα ἐκείνη πρὸς τὴ δύση του, τὰ δάκρυά της μοῦ θύμισαν τὶς πολύχρωμες ἀνταύγειες τοῦ πολυέλαιου τῆς μικρούλας γειτονικῆς ἐκκλησιᾶς, σὰν ὁ ἡλιος ἔμπαινε ρίχνοντας τὸ φῶς του πάνω στὰ γυαλιὰ του μέσα ἀπ' τὶς θυρίδες τοῦ ἱεροῦ.

—Γιατί κλαῖς; τὴ ρώτησα δειλά.

—Γιατί παίζεις τὸ κουδοῦνι.

Προσπάθησα μὲς στὸ μυαλό μου νὰ ἐξηγήσω τὸ γιατί τὴν πείραζε, μὰ δὲν μποροῦσα νὰ τὸ βρῶ κι' ἐσήκωσα τοὺς ὤμους μου.

—Δὲν τὸ παίζω πιά, εἶπα· ἔτσι γιὰ νὰ δῶ τὴ θὰ κάνη καὶ τί θὰ πῆ· μὰ μέσα μου ἔλεγα «μάλιστα! τώρα θὰ σοῦ κάνω τὴ χάρη»!

—Σ' ἀγαπῶ τώρα.

—Καλὰ κάνεις. Μὰ γὼ δὲ σ' ἀγαπῶ, τῆς εἶπα χτυπητά, γιὰ νὰ τὴν πειράξω καὶ γιὰ νὰ ξεχρῶσω.

Χαμήλωσε τὰ μάτια της. Δὲν εἶπε τίποτα καὶ ἔπαυσε νὰ μὲ κοιτάζη πιά. Τὶ ὠμορφη πού ἦταν! Πρῶτη φορὰ τότε θυμοῦμαι πὼς μοῦ γεννήθηκε ἡ ἀντίληψη τοῦ ὠραίου καθαρῆ καὶ ξάστερη καὶ πρώτη φορὰ γίνηκε μὲς στὸ μυαλό μου ἡ σύγκοιση γιὰ τὶς ἄλλες. Δὲν ἦταν τόσο ὠμορφη ἡ μικρούλα ἀδελφή μου κ' ἡ Κάκια ἢ ξαδέλφη μου.

—Πῶς σὲ λένε; τὴ ρώτησα ἀπότομα.

—Γκιουλμπέ! μοῦ λέει δειλά μὲ σιγὴ φωνή, πού μόλις ἀκούστηκε.

—Καὶ σένα, πῶς σὲ λένε; μὲ ρωτᾷ σὲ λίγο.

—Λώρη.

“Ἔτσι μείναμε ὕστερα πολλὴ ὥρα ἀμίλητοι. Ὁ ἕνας δὲν κοίταζε τὸν ἄλλον. Κάτι ἤθελα νὰ πῶ, μὰ δὲν εὔρισκα πῶς ν’ ἀρχίσω. Αὐτὴ σποῦσε μὲς στὰ στὰ μικρὰ ἄσπρα χεράκια ἕνα μικρὸ ἀκρόκλαδο τῆς βερυκοκιᾶς.

—Μὰ γιατί δὲ θές νὰ παίζω τὸ κουδοῦνι; ρώτησα ὕστερα.

—Δὲν θέλω νὰ τ’ ἀκούω. Μὲ πειράζει.

—Κι’ ἂν δὲν πάψω;

—Δὲ θὰ σ’ ἀγαπῶ πιά.

Σήκωσα πάλι τοὺς ὤμους μου. Πφ! δὲ θὰ μ’ ἀγαπᾷ πιά! Πφ! τὸ καταλάβαινα τότε, πῶς ἄρχισα νὰ σκέπτομαι μὲ δυσκολία. Ἡ τιμωρία τῆς, ἂν δὲν ἔπαυα, μὲ πείραζε. “Ἐ; καὶ τί ἂν δὲν μ’ ἀγαποῦσε; Τῆς ζήτησα νὰ μ’ ἀγαπᾷ; Πφ!

ΤΟ ἄλλο βράδυ πέταξα τὰ βιβλία τρεχάτος καὶ τράβηξα γραμμὴ γιὰ τὴν ἀμυγδαλιά. Ἄρπαξα τὸ σπάγγο καὶ γκλάνγκλάν χτύπησα δυὸ φορές. Σταμάτησα. Δὲν ἤξερα γιατί κρατήθηκα· ἤθελα νὰ ξαναχτυπήσω, μὰ σιγά-σιγά παράτησα τὸν σπάγγο κ’ ἐκάθησα στὴ ρίζα τῆς γέρικης ἀμυγδαλιάς. Τὰ μάτια μου εἶχαν καρφωθῆ στὴν ἄκρη τοῦ τοίχου, στοὺς κλώνους τῆς βερυκοκιᾶς. Τὴν περίμενα. Τῶξερα πῶς θὰ ρχότανε. Τὸ αἰσθανόμουν. Δὲν μπορούσε παρά ν᾿ ἄρθη. Σὲ λίγο ἄκουσα τὰ φύλλα καὶ τοὺς κλώνους ν’ ἀναταράσσονται. Φάνηκεν ἡ Γκιουλμπέ. Τὰ μάτια τῆς γελοῦσαν. Ἐκρατοῦσ’ ἕνα βερύκοκο.

—Τὸ θέλεις;

—Ναί. Πέταχ' το.

Προσπάθησε νά μου τὸ πετάξῃ μὲς στὰ χέρια μου μὰ κύλησε μακρῶς. Ἔτρεξα πίσω του' τὸ πήρα' τὸ σκούπισα μὲ τὸ μανῆκί μου καὶ τὸ δάγκωσα. Αὐτὴ γελοῦσε γιὰ τὴ βιάση μου.

—Καλὸ εἶναι' ἐμεῖς δὲν ἔχομε στὸ περιβόλι μας.

—Ἐγὼ θὰ σοῦ δίνω.

Εἶπαμε χίλια δυὸ πράγματα. Μιλήσαμε γιὰ τὴ μικρὴ ἄσπρη κασίκα τους, γιὰ τὴ μεγάλη κούκλα της, ποὺ κλειοῦσε τὰ μάτια της σὰν ἔγερνε, γιὰ τὰ χρυσοκόκκινα ψαράκια τῆς στέρνας μας, γιὰ τὰ καινούργια βιβλία ποὺ θάπαιρνα, σὰν θὰ πήγαινα μετὰ δυὸ μῆνες στὸ ταχτικὸ σκολειό μου, γιὰτὶ τώρα μ'εἶχαν βάλει σ' ἓνα ἰδιωτικὸ, γιὰ νὰ μὴν κάνω ἄνω κάτω τὸ σπίτι, εἶπαμε γιὰ τὸν μπαμπά τῆς Γκιουλμπές, ποὺ τώρα καὶ δυὸ μῆνες ἦταν στὴν Πόλη, γιὰ τὴ νενέ της, ποὺ ἀρρώστησε κάμποσες μέρες καὶ γιὰ τῆς συμμαθήτριές της στὸ γαλλικὸ σκολειό, ποὺ πήγαινε κι' αὐτὴ καὶ χίλια δυὸ ἄλλα μικροπράγματα, ποὺ τώρα πιά δὲν τὰ θυμοῦμαι.

* * *

ΤΟ ἄλλο ἀπόγεμα «γκλάν-γκλάν» δύο χτύπους, κι' ὕστερα καθισμένοι στὴ ρίζα τῆς ἀμυγδαλιάς περίμενα τὸ ξανθὸ κεφάλι νὰ φανῇ. Δὲν ἄργησε.

—Ἄκουσα, κ' ἦρθα γρήγορα. Ἡ «δούλα» μας ἢ Χαλιμὲ δὲ μ' ἄφηγε. Φοβᾶται, λέει, μὴν πέσω. Μὰ δὲν πέφτω' κοίταξε πῶς βγαίνω στοὺς ψηλοὺς κλάδους! Ἔ;

—Νά βγῶ κι' ἐγώ;

—Ναί· θέλω· εἶπε καὶ τὰ μάτια τῆς παιγνηδιάρισαν σὲ μιὰ γλήγορη χαρά.

Σκαρφάλωσα γλήγορα κ' ἔφταξα στὴν ἄκρη κοντά τῆς. Ἄσυναίσθητα ἔστρεψα γύρω-γύρω νὰ δῶ μὴν τύχη καὶ μᾶς κοιτάζῃ κανένας. Δὲν ἤθελα νὰ μᾶς δοῦν. Αὐτὴ, σὰν σίμωσα κοντά τῆς, κοκκίνησε κ' ἔχασε τὰ μάτια τῆς. Τῆς μιλοῦσα, μ' αὐτὴ δὲν μποροῦσε νὰ μ' ἀπαντήσῃ. Ἦταν κατακόκκινη. Τὶ ὠμορφὴ πού ἦταν ἔτσι! Κοντὰ ὁ ἕνας στὸν ἄλλο, χωρισμένοι μόνον ἀπ' τὸν τοῖχο, μείναμε κεῖ πολλὴν ὥρα. Τὴν ἐφώνασαν· μὰ προτοῦ κατέβη, μοῦπε ψυθιριστά:

—Αὔριο πάλι χτύπησε. Ναί;

—Θὰ χτυπήσω.

Ἦστρεψε τὰ μάτια τῆς δυὸ φορές καὶ πρὶν φύγῃ μοῦ χαμογέλασε κοκκινίζοντας σὰν παπαρούνα.

* * *

ΚΕΙΝΟ τὸ βράδυ σὰν πῆγα νὰ κοιμηθῶ ἤρθε στὴ σκέψη μου ἡ Γκιουλμπὲ μὲ τὸ ξανθὸ κεφάλι καὶ τὰ μαῦρα μάτια. Θυμήθηκα ὅλη τὴν ἱστορία—τὴν τόσο μεγάλη ἱστορία τῆς ζωῆς μας στὰ δυὸ περασμένα ἀπογέματα—καὶ δὲν ξεχνῶ πῶς μὲ βρῆκε ξύπνιο τὸ δεύτερο κράξιμο τοῦ πετεινοῦ μας. Δὲ σκεπτόμουνα τίποτ' ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὴ ρίζα τῆς ἀμυγδαλιάς, τὸ σπάγγο τοῦ κουδουνιοῦ, πού ἄθελά μου ἀφήκα, τὸν κλῶνο πού ἔφτανε ὡς τὴν ἄκρη τοῦ τοίχου, πού χώριζε τὰ περιβόλια μας, τὴ βερυκοκιά, τὰ ξανθὰ μαλλιά γύρω στὸ γλυκὸ πρόσωπο καὶ τὰ μαῦρα μάτια τῆς Γκιουλμπές. Τίποτ' ἄλλο. Κι' ὅμως ὧρες μακρὲς πέρασαν στίς στενὲς καὶ περιωρισμένες αὐτὲς εἰκόνας.

Τὸ ἄλλο βράδυ ἡ ἴδια ἱστορία καὶ τ' ἄλλο πάν-

τα ἢ ἴδια κρατοῦσε τὴ σκέψη μου. Ὡς ἐγύριζα ἀπὸ τὸ σκολεϊό, ἄφηνα τὰ βιβλία μου καὶ τρεχάτος πήγαινα στὴν ἀμυγδαλιά. Τραβοῦσα τὸ κουδοῦνι σὲ δυὸ χτυπήματα καὶ προτοῦ φτάξῃ ἡ Γκιουλμπὲ σκαρφάφωνα ἐγὼ στὸν κλάδο μου περιμένοντάς την πότε νᾶρθῃ. Μὰ ὅσο προχωροῦσε ὁ καιρὸς νοιώθαμε τὴν ἀνάγκη νὰ σιμώνωμε πιὸ πολὺ καὶ νὰ μιλοῦμε πιὸ σιγά. Ὁ φόβος πὼς θὰ μᾶς ἔβλεπαν καὶ θὰ σταματοῦσαν τὴ ζωὴ πού μᾶς ἄρεσε τόσο, μὰ πού δὲν ξέραμε ποῦ θὰ μᾶς φέρῃ, μᾶς ἔκανε σὲ κάθε θόρυβο νὰ κρυβόμαστε καὶ μὲ χίλιους τρόπους ν' ἀποπλανοῦμε κείνον, πού θὰ τύχαινε νὰ πλησιάσῃ· ἔτσι οὔτε οἱ δικοὶ τῆς μ' εἶχαν δεῖ ποτέ, μὰ μήτε κ' οἱ δικοὶ μου τὴν πρόφταξαν. Κρυβότανε αὐτὴ σὰν σίμωνε κανένας στὴν ἀμυγδαλιά μου, χαμῆλωνα ἐγὼ σὰν ἄκουα βήματα στὸ περιβόλι τους.

Ἔτσι πέρασε ὄλο τὸ καλοκαῖρι κ' ἦρθε τὸ φθινόπωρο. Τὰ φύλλα ἄρχιζαν νὰ πέφτουν κ' ἡ γδύμια τῶν δένδρων μᾶς τρόμαζε καὶ μᾶς γεννοῦσε μιὰ δυνατὴ λύπη, πού δὲν μπορούσαμε νὰ τὴν ξεμολογήθοῦμε ὁ ἓνας στὸν ἄλλον. Ὁλη νύχτα σκεπτόμουνα τὰ φύλλα πού πέφταν καὶ τὸ χειμῶνά πού ἐρχότανε νὰ μᾶς χωρίσῃ. Κάθε λόγος τῆς Γκιουλμπές, κάθε ματιὰ τῆς, κάθε κίνημά τῆς μὲ κρατοῦσε ὡρες ὀλόκληρες σὲ μιὰ θερμὴ σκέψη ἄγρυπνο, καὶ ἄπειρο παιδί ὅπως ἦμουν, δὲν μπορούσα νὰ καταλάβω, γιατί ἡ Γκιουλμπὲ πῆρε μὲς στὸ μυαλό μου μιὰ τέτοια κυρίαρχη θέση καὶ γιατί δὲν μπόρεσα ν' ἀντισταθῶ.

Ἐνα βράδυ ἦλθε τρεχάτη. Τὰ φύλλα εἶχαν πιά πέσει ὅλα καὶ τὴ διάκρινα ἀπὸ μακριά. Φοροῦσε καινούργιο φόρεμα καὶ λαχταροῦσε νὰ δῆ τὴν ἐντύπωση πού θὰ μοῦκανε. Ἦταν λίγο ἰδρωμένη ἀπὸ τὸ τρέξιμο.

— Δὲν εἶν' ὡμορφο; μ' ἐρώτησε σὰν ἀνέβηκε πάνω στὴ βερυκοκιά.

—“Οχι. Δέ μ’ άρέσει. Τό χρώμά του είν’ άσκημο. Πραγματικά δέ μ’ άρεσε; ήταν τούρκικο, χτυπητό καί με πείραζε. Ποιός τής τό διάλεξε; Κρίμα! Αύτή άρχισε νά κλαίη κι’ άναγκάστηκα νά τής πώ πολλές ψευτιές γιά νά τήν παρηγορήσω. Άπό τότε δέν τό ξανάβαλε πιά. Μοῦπε πώς τή μάλωναν στό σπίτι τους, γιατί δέν τό φοροῦσε, μ’ αύτή δέ θά τό ’βανε ποτέ πιά.

—Μά γιατί; ρωτοῦσα.

—“Ε! δέ μίλησε, μά κοκκίνησε σά φωτιά.

“Ηταν ή πρώτη φορά πού ’νοιωσα μιάν άνατριχίλα σ’ όλο τό κορμί μου, κάποια ήδονή πού τότε δέν μποροῦσα νά τήν έξηγήσω. “Ηθελα νά φωνάξω, νά πώ τρέλες, νά πώ τραγούδια, νά σφυρίξω; μά συγκρατήθηκα σέ μιá περίεργη σιωπή, πού βάσταξε ώρα πολλή.

“Εν’ άλλο βράδυ κρατοῦσα ένα σπουργιτάκι. Τῶχα πιάσει με ξόβεργα. Τήν περιμένα άνυπόμονα, γιατί νόμιζα πώς τό «κατόρθωμά» μου θά τής έκανε μεγάλη έντύπωση.

—Βλέπεις; ’Εγώ τό ’πιασα!

—Μοῦ τό χαρίζεις;

—Πάρ’ το; δικό σου; κ’ εύχαριστήθηκα, γιατί μοῦ ζήτησε κάτι.

Τό πήρε στά χέρια της, τό χάδεψε, έβαλε τή μυτίτσα του μες στά κόκκινα χείλη της, πιπίλισε δυό φορές τό στοματάκι του, σάν σέ χαδιάρικα φιλιá καί ξάπλωσε τό χέρι της άφίνοντάς το λεύτερο νά φύγη.

—Γιατί τ’ άφήκες; ρώτησα θυμωμένος.

—Είναι τόσο μικρό! Δέν πειράζει κανένα; έ; Λυπήθηκες; Μά γιατί; Θύμωσες; στενοχωρήθηκες πού τόχασες; Δικό μου ήταν; μοῦ τό χάρισες.

—Ναί δικό σου; ότι ’θελες τόκανε; μά...

Είχα λυπηθῆ, γιατί τό φέρσιμό της μ’ άφήκε τόσο μικρό μπροστά της. Είχα ζηλέψει εκείνην κ’ είχα

συχασθῆ τὸν ἑαυτό μου. Τότε δὲν κατάλαβα τὴν αἰτία τοῦ θυμοῦ μου καὶ τῆς λύπης μου, μὰ ὕστερα ἀπὸ καιρὸ τὴν ἔνοιωσα, κι' ὁ θυμὸς μου γιὰ τὸν ἑαυτό μου, μὰ ὄχι γι' αὐτὴν, μεγάλωσε.

“Ἐτσι κάθε βράδυ καὶ κάτι ἰδιαίτερο βρῖσκαμε. Ὅ,τι ἐξαιρετικὸ μοῦδιναν τὸ κρατοῦσα, γιὰ νὰ τῆς τὸ δώσω κι' ὄ,τι αὐτὴ φανταζότανε πὼς θὰ μοῦκανε ἐντύπωση, ἔτρεχε μ' ἀκάλυπτη χαρὰ νὰ μοῦ τὸ φέρῃ, κοιτάζοντας κάθε φορά νὰ δῆ τὴν ἐντύπωση ποὺ θὰ μοῦκανε.

* * *

ΠΕΡΑΣΕ τὸ καλοκαίρι κι' ἦρθε ὁ χειμῶνας. Οἱ πρῶτες βροχὲς ἔκοψαν τὴν ἀμέριμνη χαρὰ μας καὶ τὸ κρῦο μᾶς ἔκλεισε, χωρισμένους σάν δυὸ πουλάκια κλεισμένα σὲ δυὸ κλουβιά τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο.

Μιὰ μέρα ἔμαθα ἀπ' τὸ σπίτι μας, πὼς ἡ Μπέτσα, ἡ γειτόνισσά μας, εἶχε φύγει γιὰ τὴν Πόλη. Θάμενε, λέει, λίγους μῆνες. Ὅλη τὴν νύχτα δὲν κοιμήθηκα. Τὰ ξανθὰ μαλλιά τῆς Γκουμπὲ μὲ τὸ κρινένιο πρόσωπο καὶ τὰ γλυκὰ μάτια τῆς παιγνιδιάριζαν μπρὸς μου στὴν ἄκρη τοῦ τοίχου μέσα στοὺς κλώνους τῆς βερυκοκιᾶς. Γιὰ πρώτη φορά στὴ ζωὴ μου εἶχα νοιώσει ἓνα βάρος, ποὺ μ' ἔκανε ν' ἀφήνω μικροὺς ἀναστεναγμοὺς καὶ νὰ ζαρῶνω τὸ πρόσωπό μου σὲ μιὰ λύπη ἀδικοιολόγητη. Δὲν μπορούσα ὡς τὴν ὥρα ἐκείνη νὰ νοιώσω τί εἶχα. Μὲ τὸ μυαλό μου ἔκανα τὸ φανταστικὸ ταξίδι τῆς μακρυνῆς θάλασσας, ποὺ χῶριζε τὸ νησί μας ἀπ' τὴν Πόλη, τὴ μεγάλη Πόλη, μὲ τοὺς ψηλοὺς μιναρέδες, ὅπως ἔλεγαν οἱ δασκάλοι μας περιγράφοντας τὴν ἀλλαγὴ τοῦ φνειρεμένου Βυζαντίου ὕστερα ἀπ' τὸν Τούρκικο ἔρχομό.

Πόσα πράγματα, Θεέ μου, δὲν ἔβλεπα τότε στὸ φανταστικὸ αὐτὸ ταξίδι μου, ποὺ περίμενα τώρα νὰ τὰ ξαναδῶ. Μὲ τόση προσήλωση καὶ μὲ τόση ψυχὴ τὰσκέφτηκα τότε, ποὺ τώρα παραξενεύτηκα πὼς δὲν τὰ βρήκα, ὅπως τὰ φανταζόμουν, ὥσπου σιγὰ-σιγὰ ἡ συνήθεια στὴν τωρινὴ θεὰ τῆς Πόλης μ' ἔκαμε νὰ φανταστῶ πὼς τὴ σκεπτόμουν πραγματικὰ ὅπως τὴν ἔβλεπα τώρα.

Τὸ ἄλλο πρωτὶ πῆγα στὸ σκολεϊό μου μαραμένος. Πέρασαν μέρες ὡς που νὰ βρῶ τὸν ἑαυτὸ μου.

Κάθε βράδυ, σὰν δὲν ἔβρεχε, πήγαινα κάτω στὴν ἀμυγδαλιὰ κ' ἔτραβοῦσα τὸ σπάγγο.

—Γκλάν-γλάν, ἄκουα τὸ σημαντήρι, κι' ἐγύριζα τὰ μάτια μου στὰ γυμνά κλωνάρια τῆς βερυκοκιᾶς. "Ἄχ πὼς φοβόμουν αὐτὴν ξεραθῆ καὶ δὲν βγάλλη πιά φύλλα! Στὴν ψυχὴ μου μέσα τὸ φύλλωμα τῆς βερυκοκιᾶς καὶ τῆς Γκιουλμπές ἡ ὕπαρξη ἦταν τόσο σφιχτὰ δεμένα! Μὲ τὰ φύλλα τῆς μαζί γεννήθηκε καὶ τ' ὅ,τι ἔνοιωθα, ποὺ τὸ γνώρισα ἀργότερα, μὰ τότε δὲν μποροῦσα νὰ τὸ διακρίνω. "Ἐμενα λίγη, μὰ πολὺ λίγη, ὦρα κάτω ἀπ' τὴν ἀμυγδαλιὰ κ' ἐγύριζα μέσα μὲ τὸ κεφάλι γερτὸ ἀπ' τὸ βάρος κάποιας ἀκαθόριστης λύπης.

Ἄνοιξος πέρασε κ' οἱ ἄκρες τῶν κλαδιῶν ἄρχισαν νὰ φουσκώνουν. Οἱ ἀνθοὶ τῆς ἀμυγδαλιᾶς γέμισαν τὰ κλαδιὰ καὶ μικρὰ κιτρινοπράσινα φυλλαράκια στόλιζαν τὰ δέντρα. Φοβόμουν αὐτὴν νὰ σιμῶσω μὴν τύχη καὶ τραντάξουν οἱ κλάδοι καὶ πέσουν οἱ ἀνθοὶ. Σὲ λίγο τὰ φύλλα πρασίνισαν βαθειά. Οἱ ἀνθοὶ ἄρχισαν νὰ πέφτουν. Στὶς φλέβες τῆς ἀμυγδαλιᾶς κυκλοφοροῦσαν οἱ θεῖοι χυμοὶ τῆς γονιμότητος κι' ὕστε-

ρα από λίγες μέρες δειλά-δειλά φάνηκαν τὰ σημάδια τ' άνοιξιάτικου όργασμοϋ. Πόσες φορές δέν άναζήτησα τήν Γκιουλπέ! "Αχ! αυτό θά τής άρεσει! θά τής άρεσει πολύ! "Αν ήταν έδώ μέ τὰ λίγα πράγματα, πού τó σκολειό μοϋδωσε νά καταλάβω πάνω στό πλατύ θέμα «τής διαίώνισης τοϋ είδους», θά τήν έμπαζα έστω και λίγο στό μεγάλο μυστήριο τής σοφής δημιουργίας κι' από τή γύρη και τόν ύπερο, ό νοϋς μας, ύφαίνοντας άπάνω στό ίδιο στημόνι, θάβρισκε μιάν άρχή γιά τήν άνθρώπινη «σύλληψη».

Ό νοϋς μου ξανοιγόταν στίς πιό περίεργες φανταστικές έπιδιώξεις, πού όσο κι' άν ή πατρική μέριμνα μέ κρατούσε άπομονωμένο από τέτοιου είδους «έγκυκλοπαιδική μόρφωση», έγώ τίς έβρισκα μέσα στό «είναι» μου, σάν κάτι πού μοϋ μιλούσε «έξ ένστίκτου» μέ μαεστρία δεξιότηχη ύποβολέα, πού τίποτα δέν προδίδει τήν ύπαρξή του.

Μιλούσε μέσα μου ή «φύσις», ό μεγάλος αυτός δάσκαλος, πού ξέρει νά σε δελεάζη, γιά νά πετύχη τήν άνανέωση τοϋ «είδους».

Κάθε βράδυ τώρα, γυρίζοντας άπ' τó σκολειό μου άργά κι' άφηρημένα, τραβούσα κάτω άπ' τήν άμυγδαλιά δυό φορές τó σκοινάκι, άκουα πότε βουβά, πότε δυνατά, τó γκλάν-γκλάν, πούφτανε στ' αυτιά μου σά μακρυνό σημαντήρι σε θλιβερούς ήχους κάποιας δικής μου λειτουργίας, κι' όλη ή ιστορία—ή μεγάλη βουβή ιστορία πού ως τότε δέν είχα νοιώσει—ξαναζωντάνευε μέσ στην παιδιαστική ψυχή μου.

"Έτσι περνούσαν οί καιροί και κάθε μέρα τὰ φύλλα πλήθαιναν κ' οί κλώνοι πύκνωναν, πύκνωναν, ώσπου τó περιβόλι σκιάνιασε πέρα γιά πέρα. Χιλιάδες τώρα πουλιά—πού άπ' τήν ήμέρα εκείνη δέν τὰ πείραζα—μαζεϋόντανε νά φάν τὰ ψύχουλα, πού τούς έρριχνα κάτω άπ' τήν άμυγδαλιά. Μάζευα τὰ ψύχουλα όπου τὰ τύχαινα, γιά νά φάν τὰ πουλάκια μου, πού ή-

ταν πιά οί μοναδικοί φίλοι μου. Πόσες φορές δέν κουβέ-
 διασα μαζί τους καί πόσες φορές δέν ἐθάρεψα στά
 σοβαρά πώς μ' ἀπαντούσαν στ' ὅ,τι τοὺς ἔλεγα. Στό
 σπίτι μ' ἔλεγαν τρελό, γιατί μὲ πρόφταξαν πολλές
 φορές νά μιλῶ μαζί τους· μὰ γὼ δέν τοὺς ἔλεγα τίπο-
 τα. Ποῦ νᾶξεραν αὐτοί! Ποῦ νᾶξεραν!

* * *

Ἡ ἄνοιξη περνοῦσε καί τὸ καλοκαίρι σίμωνε.
 Γκάλ-γκλάν κάθε βράδυ κάτω ἀπ' τὴν ἀμυγδα-
 λιὰ τριγυρισμένος ἀπ' τὰ πουλιά ποῦ δυὸ-δυὸ φτά-
 ναν γιὰ νά κοιτάξουν. Τώρα πιά μὲεῖχαν γνωρίσει καί
 περίμεναν τὴν ὥρα τοῦ γυρισμοῦ μου. Πολλές φορές
 μοῦ φαινόταν πὼς διάκριναν τὴ λύπη τῆς μοναξιάς
 μου, ποῦ πλήθαινε κάθε μέρα. Τσίου-τσίου βιαστικά
 καί θλιμμένα, μοῦδειχναν πὼς ἔνοιωθαν τὴν ψυχὴ μου.
 Τσίου-τσίου χαρούμενα καί τρελά ἦσαν οἱ κουβέντες
 τους οἱ μυστικές κι' ὠραῖες, ποῦ μπορούσαν νά μὲ
 κρατοῦν ὄρες ὀλόκληρες κοντά τους.

Ἐνα βράδυ, περισσότερο θλιμμένος ἀπ' ἄλλη φο-
 ρά, τραβοῦσα στὴν ἀμυγδαλιά μου μὲ ἀργὸ βῆμα.
 Σὰν ἐσίμωνα σήκωσα τὰ μάτια μου πάνω στὸν τοῖ-
 χο. Ἐνοιώσα μιὰν ἀνατριχίλα σ' ὄλο μου τὸ κορμί
 καί τὰ μάτια μου ὀρθάνοιχτα καρφώθηκαν στὴν βε-
 ρυκοκιά. Ἦταν ἐκεῖ! Μὲ κοίταξε μὲ τὰ γλυκὰ μεγά-
 λα μάτια τῆς! Τὸ λευκὸ κρινένιο πρόσωπό τῆς ἦταν
 φωτισμένο ἀπὸ ἕνα χαρούμενο γέλιο κι' ἀκουμποῦ-
 σε στά χέρια τῆς πάνω μὲ τοὺς ἀγκώνους στηριγμέ-
 νους στὸν τοῖχο.

—Ἦρθα! μοῦ φώναξε ὡς μ' εἶδε.

Δέν μπόρεσα νά μιλήσω. Τράβηξα πάλι τὸ σκοι-
 νὶ δυὸ φορές. Ἦθελα ν' ἀκούσω τὸ διπλὸ χτύπημα
 τοῦ κουδουνιοῦ, ποῦ συντρόφευε τὴ μοναξιά μου τώ-

ρα και τόσοις καιροῦς. Αὐτὴ θυμωμένη καὶ μὲ μιᾷ βαθεῖᾳ λύπῃ δέχτηκε τὴν ἀπροσδόκητὴ αὐτῆ ἐκδήλωση τῆς συγκίνησός μου.

—Γιατί χτύπησες; Δὲ μὲ εἶδες;

—Σὲ εἶδα. Μὰ θέλω ἔτσι νὰ χτυπῶ κάθε βράδυ, ἀποκρίθηκα μὲ συγκινημένη φωνή, ἀναβαίνοντας πάνω στοὺς κλώνους. Ἔτσι χτυποῦσα κάθε βράδυ ὅσο καιρὸ ἔλλειπες. Σὲ φώναζα! πρόστεσα μὲ πιὸ σιγὴ φωνή, πού ἔφταξε στ' αὐτιά μου τρεμάμενη κ' ἔτσι σὰν κλαψάρικη.

Ἐκεῖνη κατέβασε τὰ μάτια τῆς κ' ἐκοκκίνησε ὡς τὴ ρίζα τῶν αὐτιῶν τῆς. Τὰ φρύδια τῆς ἔγιναν πιὸ μαῦρα καὶ τὰ χεῖλη τῆς πιὸ κόκκινα. Θέλαμε κ' οἱ δύο μας νὰ μιλήσωμε, μὰ δὲν μπορούσαμε. Κάτι μᾶς ἔπνιγε.

Πάνω στὸν τοῖχο βρισκότανε ἓνα χρυσοδεμένο κόκκινο βιβλίον μὲ χτυπητὰ χρυσᾶ γράμματα. Τὰ μάτια μου στηλώθηκαν ἔτσι σὰν ξεχασμένα πάνω του κ' οἱ σκέψεις μου πῆραν τέλεια ἄλλο δρόμο.

—Εἶναι δικό σου. Σοῦ τὸ κρατοῦσα. Θὰ δῆς τὶ ὤμορφες ποῦναι οἱ εἰκόνες! Εἶναι ἡ Πόλη!

Τὴν κοίταξα κατάματα. Μὲς στὴν ψυχὴ μου ἔνοιωσα ἓνα τσίμπημα ξαφνικό, πού μ' ἔκαμε νὰ τρομάξω. Τοῦ δασκάλου μου οἱ ἱστορίες γλήγορες καὶ βιαστικὲς ἔτρεχαν μπρὸς στὰ μάτια μου καὶ κατακτοῦσαν τὸ μυαλό μου. Ἡ Κωνσταντινούπολη! Πῆρα στὰ χέρια μου τὸ βιβλίον. Ξεφυλλίζοντάς το ἄκουα, ἔτσι σὰν νὰ χτυποῦσαν στ' αὐτιά μου, τὰ λόγια τοῦ γέρου δασκάλου μου, σὰν λόγια μικροῦ παραμυθιοῦ, πού μ' ἔκανε νὰ νειρεύωμαι κάτι μακρινό, πολὺ μακρινό, τόσο, πού νᾶναι θαμπὸ σὰν ἡλιοβασίλεμα ἀνακατεμένο μὲ πυκνὴ ὀμίχλη. Τότε, προτοῦ γίνῃ ἡ ἐπανάσταση, πού ξεσκλάβωσε τὸ νησί μας, ὁ δάσκαλός μας χαμηλώνοντας τὴ φωνή του, γιὰ νὰ μὴν ἀκουστῇ ἀπὸ κανένα ἐχθρικό αὐτί, μᾶς ἔλεγε:

«Τώρα στα ύπόγεια κάτω βαθειά της Ἀγίας Σοφιάς εἶναι μαρμαρωμένοι οἱ χριστιανοί. Ὁ Πατριάρχης κρατεῖ τὸ ἅγιο δισκοπότηρο κι' ὄλος ὁ κλῆρος εἶναι γονατιστός μπρὸς στὴν ὠραία Πύλη. Καὶ τὰ τρακόσια σήμαντρα κι' οἱ ἐξῆντα δυὸ καμπάνες μαρμαρωμένες εἶναι κι' αὐτές. Μὰ μιὰ μέρα θὰ τραντάξῃ ὁ κόσμος ἀπ' τὸ καινούργιο ἀχολόγημά τους! Θὰ ξεμαρμαρώσουν, παιδιά μου, τὰ τρακόσια σήμαντρα κι' οἱ ἐξῆντα δυὸ καμπάνες, γιὰ νὰ σημάνουν τὴ μεγάλη ἀνάσταση» κι' ὅσο πήγαινε σιγάνευε τὴ φωνὴ του τόσο, ποῦ σὰ νὰ ρχότανε ἢ ἀπ' τὰ οὐράνια μακρὰ ἢ ἀπὸ κανένα βαθὺ μαγικὸ πηγάδι. Θυμοῦμαι πῶς στὴ σιωπὴ ποῦ γίνηκεν ἀκούοντας τὸ δάσκαλό μας, ποῦτρεμε τὸ σαγόνι του, σηκώθηκα καὶ τὸν ρώτησα, ἔτσι σὰ μυστικὸ ποῦχα δικαίωμα νὰ τὸ μάθω: «—Καὶ τότε;» «—Ναί, παιδί μου. Θὰ ξεμαρμαρώσῃ ὁ Πατριάρχης καὶ θὰ σηκωθῇ ὀρθὸς ὁ αὐτοκράτορας κρατώντας τὸ σπασμένο σπαθί μετὰ τὴ διαμαντένια λαβή. Ἐσεῖς θὰ τὸ δῆτε. Μὰ ἐμεῖς; Ἄχ!»

Ξανάνοιξα τὸ χρυσοδεμένο βιβλίον κι' ἐκοίταξα τὴν πρώτη εἰκόνα. «Ἄγια Σόφια τζαμισή!» Μὲς στὴν ψυχὴ μου ἔνοιωσα ἕναν πόνον σφιχτὰ δεμένο μετὰ τὴ χαρὰ τοῦ ὄνειρου. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐμίσησα τὴν ἄκακη τουρκοπούλα κ' ἐνοιωσα τὴν Κρητικὴν ψυχὴ μου νὰ σπαρταρᾷ στὸ παλιὸ μῖσος, στὸν παλιὸ πόνον, ποῦ ἴσως στὸ σπέρμα του ὁ πατέρας μου μ' ἀφῆκε κληρονομιά, παρμένη ἀπ' τὴν στερνὴ φωνὴ τοῦ ὠραίου παποῦ μου, ποῦ οἱ Τοῦρκοι κρεοῦργησαν στὴν «Κεφάλ» τοῦ Μεραμπέλλου. Μιὰ ἀποτυχαιμένη του ἐπιχειρήσιον νὰ γλυτώσῃ ἕνα φίλον του καπετάνιον, τὸν Παπᾶ Γιαμαλῆ, ποῦ τὸν τραβοῦσαν δεμένο γιὰ τὸ Μεγάλο Κάστρο, γίνηκεν αἰτία νὰ πέσῃ στὰ χέρια των μετὰ τὰ ἑπτὰ παλληκάρια ποῦ τοῦ ἀπόμειναν. Ἡ ζημιὰ ποῦ τοὺς εἶχε φέρει ἦταν τόσο μεγάλη, ποῦ γιὰ ἐκδίκηση τὸν κρεοῦργησαν. Καὶ αὐτὴ ἡ θλιβερότα-

τη Ιστορία έτρεξε στή μνήμη μου. Έκοίταξα τήν Γκιουλμπέ με κακία στά μάτια, μα ή ματιά μου ήταν τόσο βιαστική, τόσο πετούμενη, πού δεν πρόφταξε νά τή νοιώση.

Ήταν τόσο όμορφη, τόσο ήρεμισμένη, τόσο γλυκειά, πού αιστάνθηκα τήν κακία μου νά λυώνη και τήν ανάγκη νά τής πω :

—Εύχαριστώ! εΐναι όμορφο! Εύχαριστώ!

—Μεγάλωσες. Μεγάλωσες πολύ. Σέ συλλογιζόμουνα πώς θάσουν πιό μικρός! Νά, τόσος δά! Πόσο μεγάλωσες!

—Με συλλογιζόσουνα; αλήθεια;

—Ναί! Πολύ· και τά μάτια της άστραψαν.

—Κ' έγώ. Μέρα δέν έλειψ' άπό 'δω. Σέ περίμενα. Και χτυπούσα τό καμπανάκι μας κάθε βράδυ. Σ' έκραζα.

Αυτή χαμογέλασε και τά μάτια της σπιθήρισαν.

—Έσθ τώρα γίνηκες πιό μεγάλη, πιό άσπρη... πιό... έπαψα, γιατί κοκκίνησε και τó πρόσωπό της γίνηκε σά φωτιά.

Εΐπαμε χίλια δυό πράγματα. Μούλεγε τ' ό,τι είδε σ' όλο τó ταξίδι της, μα γώ ένοιωθα μες στήν ψυχή μου κάποια ζήλια, πούφτανε σέ κακία, σέ κακία τέτοια, πού δέν άκουα τ' ό,τι μούλεγε γιά νά με κάμη νά εύχαριστηθώ.

—Μά δέ μ' άκους; Γιατί;

—Δέ θέλω. Γιατί σ' άρεσαν κείνα πού θωρούσες;

Χαμογέλασε. Δέν ξέρω, μα μου φάνηκε σά νά εύχαριστήθηκε γιά τó θυμό μου αυτό! Μέσα της φύτρωσε και ξεπήδησε ή αιώνια γυναίκα, πού νοιώθει πιό βαθειά τó κάθε τι, πού χτυπά στήν καρδιά της.

Χωρίσαμε. Ήταν ώρα. Μα πρώτα συμφωνήσαμε τήν ίδια ώρα νά σμίξωμε τ' άλλο άπόγεμα. "Όλη τήν άλλη μέρα σκεπτόμουνα τι θά τής έλεγα, γιά νά

της κάμω έντύπωση και σ'άν σμίξαμε της εΐπα χίλια δυό φανταστικά πράγματα. 'Ο πόθος νά έξευτελίσω τίς δικές της ιστορίες και νά της κάμω πιότερη έντύπωση, μ' έθέρμανε τόσο, πού κ' έγώ ό ίδιος τά πίστεψα. Ήταν σ'άν άληθινά και θυμοθυμαι πού τά διηγόμουνά με τόσο πάθος! Κεΐνο τό βράδυ κατώρθωσα νά κρατήσω την προσοχή της σέ τέτοιο βαθμό, πού νά μήν πη παρα λίγες λέξεις. Μά τά μάτια της μούλεγαν τόσα! Με κοΐταζε τόσο άλλοίωτικά, πού μ' όλη τή θερμότητα τών φανταστικών διηγήσεών μου, δέν μπόρεσα νά μήν τό αιστανθώ ώς βαθειά στήν ψυχή μου. Με κοιτούσε ήρεμα και τά μάτια της είχαν τή θολάδα, πού γεννά ή γλυκειά τρυφεράδα. Με κοΐταζε σ'άν κάτι πολύ άγαπημένο, έτσι πού μ' εκΐταζε κάποτε ή μητέρα μου σ'άν ζούσε. "Ενοιωσα στό κορμί μου όλόκληρο ένα άνατριχιασμα, πού πρώτη φορά στή ζωή μου αισθανόμουνά. "Ηθελα νά ξαπλώσω τά χέρια μου και νά την άγκαλιάσω και νά κολλήσω τά χείλη μου στό στόμα της, νά τή νοιώσω όσο μπορούσα πιό κοντά μου, πιό δική μου, κατ'άδική μου, μά συγκρατιόμουνά. Τό αίσθημα της παιδιαστικής ντροπής με κρατούσε κει άντίκρυ της δεμένο κι άνίκανο νά μετακινήσω τά χέρια μου.

Προτού φύγη της ζήτησα μιá χάρη, κι' αύτή μου τήν ύποσχέθηκε πριν την άκούση.

—Ποτέ πιά νά μήν μου πης τίποτα για τήν Πόλη.

Τι μ' ένοιαζαν έμένα οί ώμορφίες ή οί άσκήμιες της; Έκοκκίνησε πάλι και χαμογέλασε. Και πραγματικά από τότε ποτέ πιά δέν μου μίλησε για τό ταξίδι της ποτέ.

* * *

Πέρασεν έτσι πολύς καιρός. 'Απ' τό σπίτι μας

δὲν πρόσεχαν τὸ ξεμονάχεμά μου. Στὴν ἀρχὴ μὲ πῆραν γιὰ ἰδιότροπο παιδί κ' ἔτσι πού δὲν εἶχα μητέρα, μ' ἀφήκαν σ' ἄν ἀδέσποτο, πράμμα πού μ' εὐχαριστοῦσε, γιατί μου ἔξασφάλιζε τὴν ἡσυχία πού γύρευα. Ἄλλως τε ποιὸν πείραζα; Τίς κουβέντες μου μὲ τὴν μπεγοπούλα ποιὸς μπορούσε νὰ τίς παρεξηγήσῃ; Ἡμουν τόσο μικρός! κι' αὐτὴ πιὸ μικρὴ ἀκόμα. Κανένας δὲν μπορούσε νὰ βάλῃ τίποτε ἀταίριαστο στὸ νοῦ του. Μὰ ἡ Φατμέ, ἡ ὑπηρέτρια τοῦ Μπέη, ἄρχισε νὰ πειράζεται ἀπ' τὴ συναναστροφή μας αὐτῆ.

— «Γιὰ τὸ Θεὸ ἴντα θὰ πῆ ὁ μπέης ἂν τὸ μάθῃ; Μὰ δὲν ταιριάζουνε, λέω, στὴν πίστη μας τὰ πράγματα τουτανά, γιατί ἅμα περάσῃ τὰ δέκα χρόνια ἢ κοπέλλα, πού γίνεται μπλιὸ μπεγοπούλα μὲ φερετζὲ καὶ μιλάγια, δὲν πρέπει νὰ τήνε θωροῦνε μάτια ἀντρῶν. Ἐτσά 'ναι τὸ ἴρτζι μας!»

Ἡ Γκιουλμπὲ μ' ἔβαλε νὰ τῆς φέρω γλυκὰ κι' αὐτὴ τῆς ἀγόρασε σκουλαρίκια ψεύτικα κι' ἔτσι κερδίσαμε τὴν ἀγάπη τῆς, πού σιγά-σιγά γίνηκε ἀληθινὴ ἀγάπη, σ' ἂν νάμαστε παιδιὰ τῆς, κ' ἔρχόταν, σ' ἂν ἔλειπε ἡ μεγάλη χανούμ, κ' ἔκαθότανε μαζί μας στὴ ρίζα τῆς βερυκοκιᾶς κι' ἄκουε τ' ὅ,τι λέγαμε καὶ πολλές φορές μᾶς ἔλεγε κι' αὐτὴ ἱστορίες ὡμορφες, γιὰ βασιλόπουλα πού πέρασαν ἀπ' τὸν τόπο μας «μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρό», πού εἶδαν ὡμορφες κοπέλλες καὶ τίς πῆραν στὸ χαρέμι τους καὶ γιὰ Δράκους, πού κατέβαιναν ἀπ' τὰ βουνὰ ποῦχαν λημέρι κ' ἐρήμωναν τὸν κόσμον ὄλο καὶ πού σύντριβαν τὰ φουσάτα τοῦ μεγάλου τοῦ πολυχρονισμένου Σουλτάνου σὲ μιὰ ὥρα μέσα. Σιγά-σιγά ἡ Φατμέ μ' ἀγάπησε τόσο, ποῦλεγε συχνὰ στὴν Γκιουλμπέ: «Κρίμας νὰναι χριστιανάκι ὁ Λώρης! Εἶδες ἴντα γλυκὸ κοπέλλ' εἶναι;» Σὰ μοῦ τὰ διηγότανε ἡ Γκιουλμπέ γελοῦσε καὶ μὲς στὸ γέλιο τῆς διάκρινα τὴ σκέψη τῆς πού μὲ συγκινοῦσε καὶ μοῦφερνε μιὰ ἀνάλαφρη τρομάρα. «Τὶ τάχα ἂν εἶναι χριστιανός;»

“Ένα απόγεμα μοῦπεν ἡ Γκιουκμπέ πὼς ἦταν κατάμονη στὸ σπίτι, γιατί ἡ «νενέ» τῆς εἶχε πάρει τὴ Φατμέ στὴν ἔξοχή, κ’ ἐπῆγε γιὰ νὰ δῆ τὴν ἀδελφή τῆς ποὺ ἦταν ἄρρωστη. Αὐτὴ δὲ τὴν πῆραν μαζί τους γιατί, λέει, ἡ θεία τῆς εἶχε κολλητικὴ ἄρρώστεια. “Ἐτσι ἀπόμεινε μονάχη στὸ σπίτι μὲ μιὰ ὀγδοηντάρια ὑπηρέτρια, ποὺ δὲν ἔγβαινε ποτέ τῆς ἔξω στὴν αὐλή.

Μοῦπε ν’ ἀνεβῶ στὸν τοῖχο, κ’ ἐγὼ κατέβηκα στὸ περιβόλι τους. Στὴν ἀρχὴ ἡ Γκιουκμπέ τρόμαξε· μὰ σὰν κακιωμένος δῆθεν γιὰ τὸ φόβο τῆς, προσποιήθηκα πὼς θὰ γύριζα στὴν ἀμυγδαλιά μου, μ’ ἔπιασεν ἀπὸ τὸ χέρι καὶ δέ μ’ ἀφήκε νὰ φύγω. Στὸ ἄγγιγμα τοῦ χεριοῦ τῆς ἔνοιωσα ὀλόκληρο τὸ αἷμα μου ν’ ἀναπηδᾷ μὲς στὸ κορμί μου καὶ στὰ μηλίγγια μου χτύπους γρήγορους. Σὰν νὰ κρῦωνα καὶ μιὰ τρομάρα ἀνατάραζε τὸ κορμί μου. “Ἐτρεμα σὰν νᾶχα πυρετό!

—Τι ἔχεις; μὲ ρώτησε φοβισμένη.

Δὲν τῆς μίλησα, μὰ ἔγειρα τὸ κεφάλι μου στὸν ὄμο τῆς. Ἐχάδεψε τὸ πρόσωπό μου μὲ τ’ ἀπαλὸ μικρὸ χεράκι τῆς κ’ ἄφισε τὰ χεῖλη τῆς νὰ κολλήσουν στὰ μάτια μου.

Οἱ ὄρες πέρασαν σὰν νᾶσαν μιὰ στιγμή καὶ τὸ σκοτάδι μᾶς χάρισε.

Προτοῦ φύγη μ’ ἀγκάλιασε καὶ μ’ ἔσφιξε τόσο δυνατὰ πάνω στὸ στήθος τῆς, ποὺ πόνεσα. “Αχ! ἀξέχαστη στιγμή ἀπροσδόκητης χαρᾶς!

“Ὀλη τὴ νύχτα δὲν κοιμήθηκα. Τὰ ξημερώματα, κομματιασμένος ἀπὸ τὴν κούραση, ἔκλεισα τὰ μάτια μου ξυπνητὸς καὶ κοιμισμένος.

Ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα ἡ Γκιουκμπέ δὲν ἔφυγε οὔτε στιγμή ἀπὸ τὸ μυαλό μου. Κάθε χαρὰ, κάθε λύπη, κάθε εὐτυχία, κάθε ταραχὴ, κάθε κίνησή μου, κάθε βῆμα μου, ὀλόκληρη ἡ ζωὴ μου, ὄλα, ὄλα, ἦσαν γύρω ἀπ’ τὴ Γκιουκμπέ καὶ χωρὶς αὐτὴν, τίποτε, τίποτε ἀπ’ ὄλα ποὺ γινόντανε στὸν κόσμο! Κάθε ὠμορφο πρᾶμμα

—...καί πολλές φορές μᾶς ἔλεγε κι' αὐτὴ ἱστορίες ὡμορφες γιὰ βασιλόπουλα πού πέρασαν ἀπ' τὸν τόπο μας «μιὰ φορά κι' ἓναν καιρό»....

τὸ προσωποποιούσα καὶ τῶκανα Γκιουλμπέ καὶ κάθε μου αἴσθημα ἐλέπτυνε τόσο, πού γινότανε ἓνα ἀραχνένιο πεπλάκι γύρω στὴν Γκιουλμπέ.

* * *

ΕΤΣΙ περνοῦσαν τὰ χρόνια. Εἴχαμε μεγαλώσει πιά. Θᾶμουν δεκάξη χρόνων τότε. Τὸ ἀνέβασμά μας στὰ δέντρα δὲν ἔμειν' ἀπαρτήρητο κ' οἱ παρατηρήσεις καὶ τὰ μαλώματα τόσο τῶν δικῶν της, ὅσο καὶ τῶν δικῶν μου, μᾶς εἶχαν στερήσει τὴν ὡμορφιά της ζωῆς μας.

Βρήκαμε ἄλλο τρόπο νὰ μιλοῦμε. Τὸ μεσημέρι πού πήγαινε στοὺς σκολειῶ της κ' ἐγὼ στοὺς δικό μου μ' ἓνα χτύπημα τοῦ κουδουνιοῦ γινόταν ἡ συνεννόηση κ' ἔτσι τὴ συναντοῦσα πάντα στοὺς δρόμους, γιὰ ν' ἀνταλλάξουμε τὰ γράμματα πού γράφαμε τὴ νύχτα. Ἔτσι πάλι πέρασαν μῆνες. Κι' ὅμως ἡ εὐτυχία αὐτὴ δὲ μᾶς ἦταν ἀρκετὴ. Θέλαμε, αἰσθανόμαστε τὴν ψυχικὴ ἀνάγκη, ὅσο μεγαλώνουμε, νὰ συναντηθοῦμε, νὰ μιλήσουμε, νὰ νοιώσουμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο κοντὰ κι' ἀχώριστα.

Βρήκα ἓνα ξεμοναχέμένο σπιτάκι κοντὰ σὲ κάποια φίλη της κι' ὠρίσαμε μιά μέρα γιὰ νὰ συναντηθοῦμε. Τὸ τί ἔνοιωθα σ' ὄλο μου τὸ κορμὶ τὴν ὥρα πού τὴν περιμένα, δὲν μπορῶ νὰ τὸ περιγράψω.

Τὴν ὠρισμένη ὥρα ἡ Γκιουλμπέ ἦρθε στοὺς ξεμοναχέμένο σπιτάκι, πού ἡ ἀγάπη μου εἶχε στολίσει μὲ λουλούδια καὶ κλαδιὰ πράσινα. Ἦταν τὰ μόνια στολίδια. Λουλούδια, λουλούδια, καὶ κλαδιὰ πράσινα κομμένα ἀπὸ τὸ φτωχικὸ περιβολάκι τοῦ ξεμοναχέμένου σπιτιοῦ, πού ἦταν ζεστὸ σὰ φωλιὰ περιστερῶν.

Μόλις μπῆκε μέσα ἔπεσε πάνω μου καὶ τὰ χοντρά δάκρῦά της ἐκάλυψαν τὸ πρόσωπό μου. Ἔτρεμε

κι' ἦταν χλωμή. Πόσο καιρὸ εἶχα νὰ τὴν δῶ ἀπὸ κοντά. Πῶς μεγάλωσε! Λευκὴ σὰν κρίνος κι' ὤμορφη σὰν κάτι παραμυθένιο.

—Λώρη μου! Καλέ μου!

—Γκιουλμπέ, Γκιουλμπέ, ἐμουρμούρισα πνιγμένος μὲς στὴν ἀγωνία μου. Νᾶξερες πόσο πονῶ...

—Λώρη μου!

Δὲν μπόρεσε νὰ μοῦ πῆ τίποτ' ἄλλο. Σ' ἓνα χαμηλὸ καναπέ, σκεπασμένο μ' ἓνα τούρκικο χαλί, ἐμείναμε ὀλόκληρη ὥρα, χωρὶς νὰ μπορούμε νὰ ποῦμε μήτε μιὰ λέξη. Ἀγκαλιασμένοι σφιχτὰ σὰ νὰ φοβόμαστε πῶς καὶ στὴν ἐλαχίστη κίνηση θὰ χωρίσωμε γιὰ πάντα, εἶχαμε σμίξει τὰ κορμιά μας καὶ τὴν ψυχὴ μας. Ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα δὲν περνοῦσε ἑβδομάδα πού νὰ μὴν ἔλθῃ.

* * *

ΕΙΧΑ πιά τελειωμένο τὸ Γυμνάσιο κι' αὐτὴ εἶχε φύγει ἀπ' τὴ Γαλλικὴ Σχολή. Μὲ βρήκε τρόπο μὲ τὴ βοήθεια κάποιας φίλης τῆς κ' ἐρχότανε μόνη καὶ μ' εὔρισκε ταχτικά. Σιγὰ-σιγὰ τὸ μικρὸ φτωχικὸ σπιτάκι μας εἶχεν ἀλλάξει ὄψη. "Ὅ,τι ὤμορφο βρῖσκामε τὸ φέρναμε μὲ μιὰ ἰδιαίτερη στοργή καὶ τὸ τοποθετούσαμε προσέχοντας στὴ θέση του, στὸ φωτισμὸ πού δεχότανε, στὴν ὄψη πού παρουσίαζε. Ἦταν κάτι δικό μας πιά, κάτι πού γινόταν ἓνα κομμάτι ἀπ' τὴ ψυχὴ μας, γιὰ κείνο προσέχαμε νὰ γίνῃ στολίδι στὸ μυστικὸ κι' ἄγνωστο γιὰ ὄλο τὸν κόσμον νὰ ὀμας. Εἶχα βρεϊάντιγραφα ἀπὸ ἔργα τοῦ Λούβρ καὶ κορνιζόνοντάς τα μὲ σκέτες σκοῦρες κορνίζες τὰ τοποθέτησα δῶκ' ἐκεῖ στοὺς τοίχους,

πλαίσιο στην ζωντανή ώμορφιά, πού μιὰ φορά κάθε βδομάδα μου χάριζε τὴ χαρὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ μου. Δυὸ πελώρια βάζα κρατοῦσαν πάντα ὀλόκληρες ἀγκαλιές λουλούδια. Ἐνα τούρκικο χαλί ἔκρυβε τὶς παληωμένες ἀσκήμιες τοῦ ξεμοναχέμένου σπιτιοῦ. Βαρεῖες κουρτίνες στὰ δυὸ παράθυρά του ἔσκοτεινάζαν τὴ φωλιά μας. Ἐνα ψηλὸ τούρκικο θυμιατὸ στὴ γωνιά, μπρούτζινο κι' ἀγιάλιστο, κάπνιζε πάντα μ' ἓνα μῦρο Ἱεροσολυμίτικο καὶ μᾶς θύμιζε τὴν παληωμένη μὰ ὡμορφη ἀσιατικὴ ζωὴ καὶ τὴ χαρεμικὴ μυστικοπάθεια. Νά, ἔτσι σὰν τὴ Γκιουλμπέ, πού τὸ κορμί της μου θύμιζε τὴν ἀτέλειωτη ἀνατολίτικη ὡμορφιά σμιγμένη στὴν πειὸ ἐκλεπτυσμένη εὐρωπαϊκὴ ἐξέλιξη. Ἐνας χαμηλὸς καναπὲς μὲ κάμποσα μαλακὰ μαξιλάρια καὶ δίπλα ἓνα σκαμνὶ χαμηλὸ μὲ λίγα βιβλία πάνω, καὶ λίγο παρὰ πέρα σκορπισμένες δυὸ τρεῖς καρέκλες· αὐτὰ ἦσαν τὰ στολίδια τῆς κρυφῆς φωλιάς μας.

Κανένα πείσμα στὴν ἤρεμη ζωὴ μας δὲν ἐφύτρωσε γιὰ νὰ μαράνη τὴν ἀγάπη μας. Περνούσαμε τόσο γλυκά, τόσο ἤρεμα, τόσο τρυφερά, πού δὲν μπορούσαμε νὰ σκεφτοῦμε, πὼς ἡ ζωὴ αὐτὴ θὰ κοβότανε ξαφνικά. Ἡ πίκρα μας καὶ τῶν δυὸ ἦτανε γιὰ τὴ μοῖρα, πού μᾶς ἔρριξε σὲ δυὸ τέλεια χωρισμένες θρησκεῖες, πού δὲν μπόρεσαν ἀκόμη νὰ χαμηλώσουν τὸ χάρισμά τους γιὰ τὸ γάμο, γιατί τὸ χάρισμα αὐτὸ τὸ γιγάντωνε ἢ προαιώνια ἔχθρα τῶν δυὸ φυλῶν.

Ὡρες ὀλόκληρες, πότε κρατώντας τὴν στὰ γόνατά μου, καὶ πότε γερμένος στὴν ἀγκάλη της κι' ἀκουμπώντας τὸ κεφάλι μου στὸν ὤμο της, μιλούσαμε γιὰ τὴ μελλούμενη ζωὴ μας· μὰ κ' οἱ δυὸ μας νοιώθαμε κάποιον ἀνατριχίλα στὸν κίνδυνο—πού τὸν διαισθανόμαστε, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀφήναμε νὰ φανερωθῇ—πὼς μιὰ μέρα θὰ μᾶς χώριζαν καὶ τὸ χάρισμά μας ποιοὺς

ἤξερε ἂν δὲν ἦταν σκληρὸ καὶ ἄγριο, ἢ ἂν ἦταν ματωμένο, ἢ ἤρεμο καὶ σιγὸ, ποῦ τότε θᾶταν πιὸ πικρὸ καὶ πιὸ φριχτό. Στὴ σκέψη αὐτῇ—τὸ καταλάβαινα,—πολλὲς φορές πρόφταινα τὴν Γκιουλμπέ καὶ τὴν ἔβλεπα νὰ μὲ σφίγγῃ μὲ δύναμη μὲς στὴν ἀγκαλιά της τρομαγμένη, σὰν νᾶθελε νὰ μὲ προστατέψῃ ἀπὸ τὸ μοιραῖο ἐκεῖνο κτύπημα, ποῦ τὸ διαισθανότανε κι' αὐτῇ, μὰ δὲν μποροῦσε νὰ τὸ δῆ καλὰ καὶ νὰ τὸ προλάβῃ.

Ἔτσι, στὴν ἀγωνία αὐτῇ πέρασαν δυὸ χρόνια. Μιὰ μέρα καθισμένος στὸ σκαμνὶ κοίταζα τὴ Γκιουλμπέ, ποῦταν ξαπλωμένη στὸν καναπέ. Πῶς εἶχε ἀλλάξει! Μὲ τὸ ψηλὸ λυγερὸ κορμὶ της, τὰ ὑπέροχα μάτια της, τὸ κρινένιο πρόσωπό της, τὰ χέρια της τὰ τόσο μικρὰ καὶ παχουλά, τὸ πόδι της ποῦ κλεισμένο μὲς στὴ λεπτὴ γοβίτσα της, ἐστήριζε τὸ πιὸ ἀρμονικὸ καὶ πιὸ χαριτωμένο κορμὶ, εἶχε φτάξῃ στὴν ὠμορφιά ποῦ ζαλιζεὶ καὶ ποῦ φέρνει τὴ λαχτᾶρα τοῦ θανάτου στὴν κατάχτησή της. Μοῦ παραδινότανε μὲ τὴ πιὸ παιδιάστικη ἐμπιστοσύνη, γιατί τῶξερε, τὸ αἰστανότανε, πῶς ἡ ἀγάπη μου εἶχε ἀνεβεῖ πάνω ἀπ' ὅλα τὰ σκαλοπάτια τῆς ὕλης, τέλεια ἄϋλα, ἔτσι σὰν κάτι θεῖο, ποῦ πολλὲς φορές μ' ἔκανε νὰ γέρνω τὸ κεφάλι μου στὸν ἄγνωστο Θεὸ τῆς ἀγάπης μου, ποῦ δὲν ἦταν σὰν τοὺς ἄλλους Θεοὺς, γιατί δὲν μποροῦσε καμμιά εἰκόνα κι' ὁμοίωση νὰ μοῦ τὸν θυμίση.

* * *

MΙΑ μέρα ἦρθε νωρὶς καὶ μὲ βρῆκε ξαπλωμένο πάνω στὸν καναπέ νὰ διαβάζω. Προσπάθησα νὰ σηκωθῶ μὰ μὲ κράτησε βιαστικῇ.

—Στάσου, καλέ μου! μὴ σηκωθῆς! Ἐπέταξε πέ-

ρα τὴ μιλάγια τῆς κ' ἦρθε κοντά μου ἀγκαλιάζοντάς με ἀπ' τὴ μέση. Διάβαζε. Θέλω νὰ σ' ἀκούω.

Εἶχε γείρει τὸ κεφάλι τῆς στὸ στήθος μου καὶ τὰ χέρια τῆς μὲ εἶχαν ζωσμένο. Μαλακὰ κι' ἀπάλαφρα ξάπλωσε τὸ κορμί τῆς δίπλα μου κι' ἀγκαλιάζοντάς με στοργικὰ μ' ἔγειρε στὰ πουπουλένια μαξιλάρια πάνω. Ἐκόλλησε τὰ χεῖλη τῆς στὸ στόμα μου καὶ τὰ μάτια τῆς σιγά-σιγά ἔκλεισαν στὴν ἡδονὴ τῆς εὐτυχίας. Τὸ ὠραῖο στήθος τῆς ἀνεβοκατέβαινε βιαστικὰ καὶ τὸ ἄνοιγμα τοῦ φουστανιοῦ τῆς ἄφηνε νὰ φαίνονται οἱ θησαυροὶ τῆς γυναικείας ἡδονῆς μὲ τίς ὑπέροχες καμπύλες τους.

—Ἔτσι μείναμε ὦρα πολλή...

—Θέλω νὰ πεθάνω! Ναι, τώρα κιόλα! μουρμούρισε στ' αὐτί μου σὲ μιὰ στιγμή ἄρρητης ἡδονῆς.

Τὰ λόγια τῆς γιγάντωναν τὴν εὐτυχία μου. Τίποτα πιά δὲν κρατοῦσε τὴν ὀρμὴ τοῦ ὄριμου πόθου...

—Ἦστερα ἀπὸ ὄρες ἦλθε ἡ σκέψη, πού μαραζώνει τὴ χαρὰ κ' οἱ δυὸ καθήσαμε ἀμίλητοι ὁ ἕνας δίπλα στὸν ἄλλον.

—Καὶ τώρα; μοῦπε μὲ μιὰ θαμπὴ φωνή, κι' ἄρχισε νὰ κλαίη.

—Εἶσαι δική μου κ' εἶμαι ἕτοιμος κάθε στιγμή νὰ κάμω ὅ,τι θελήσης, κι' ὅ,τι ζητήσης. Ἀπὸ τώρα εἶμαι ὁ σκλάβος τῆς ἀγάπης μου. Δὲν ἔχομε παρὰ νὰ προχωρήσωμε στὴν εὐτυχία μας. Τόσα χρόνια τώρα φοβοῦμαστε νὰ τραβήξωμε τὸ δρόμο, πού ὁ δικός μας Θεός, ὁ Θεός τῆς ἀγάπης μας, μᾶς δείχνει. Νὰ φύγωμε. Ποιὸν φοβάσαι;

—Ὅλα τὰ φοβοῦμαι καὶ κανένα! κι' ἄρχισε πάλι νὰ κλαίη. Κάθε τῆς δάκρυ τῶνοιωθα νὰ στάζη στὴ δική μου ψυχὴ καὶ πονοῦσα.

—Ἄν κλαῖς, δὲ μ' ἀγαπᾶς. Νὰ τραβήξωμε πιά πίσω, δὲν μποροῦμε. Ἦταν γραφτὸ τὴν εὐτυχία, πού τώρα καὶ χρόνια νοιώθουν οἱ ψυχές μας, νὰ τὴν κρα-

τήσωμε γιά μᾶς πατώντας πάνω σέ κάθε ἐμπόδιο. Ἡ
 ζωὴ εἶναι δική μας. Ποιὸς μπορεῖ καί ποιὸς ἔχει τὸ
 δικαίωμα νὰ μᾶς χωρίσῃ. Κανένας. Ἡ θρησκεία; τὸ
 φιλετικό μῖσος; ὄχι τὸ δικό μας, ἀλλὰ τῶν ἄλλων; Για-
 τί; Γιατί οἱ πρόγονοί μας ἐσφαζαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον;
 Καί τί φταῖς ἐσύ ἂν οἱ δικοί σου σκοτώσαν τὸν πάπ-
 πο μου; Τί φταῖς ἐσύ, ἂν κάποιοι παπποῦδες σου πῆ-
 ραν κάποια προμμάμη σου σκλάβα καί τὴν πούλη-
 σαν στὴ Μπαρμπαριά ἢ στὸ Τούνεζι; Ἄλλως τε,
 ποιὸς θὰ μπορῇ νὰ μ' ἀποδείξῃ, πὼς κι' ἐσύ δὲν εἶσαι
 ἔγγονή κάποιας σκλάβας; Μὰ νά, τὸ νοιώθω. τὸ αἰ-
 σθάνομαι, πὼς μὲς στὶς φλέβες σου λίγο δικό μου
 αἷμα σπαρταρᾷ. Κάπου συναντηθήκαμε τώρα καί
 χρόνια. Σὲ κάποια ρίζα, πού τώρα ἔχει λυώσει κ'
 ἔχει χυθεῖ σὲ χίλιες ἄλλες ρίζες· ἐκεῖ ἀπαν-
 τηθήκαμε. Ποιὸς ξέρεῖ ἂν δὲν τρέχη στὸ κορμί
 σου ἕνα κομμάτι αἷμα ἀνατολίτικο κάποιου παληοῦ
 καταχτητή; Τί τάχα μ' αὐτό; Τὸ ὠραῖο κορμί σου τὸ
 σταυροδρόμι δυὸ αἱμάτων εἶναι. Ἔ; Μήπως στὸ σταυ-
 ροδρόμι πάνω δὲ χάνονται, δὲν ἐξουθενώνονται
 δυὸ τέλεια ἀντίθετες γραμμές, πού ἡ μιὰ κόβει τὴν
 ἄλλη; Εἶναι τὸ σημεῖο τῆς ἐπαφῆς καί τῆς ἔνωσης.
 Ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει ἀντίθεση. Ἔ; Τὰ μίση! Μὰ στὴν
 ψυχὴ μας τὸ μῖσος λυώνει. Χτὲς εἴσαστε σεῖς οἱ ἀ-
 φεντάδες μὲ τὴ δύναμή σας. Σήμερα εἴμαστε μεῖς.
 Οἱ πόλεμοι καί τὸ αἷμα πέρασαν. Τί μένει; ἡ χαρὰ
 τῆς ζωῆς, πού δὲ θέλει καί δὲ πρέπει ν' ἀχῆ φραγμούς.
 Ἡ ζωὴ εἶναι δική μας, ἀπόλυτα δική μας καί θὰ
 τὴ χαροῦμε ὅπως θέλομε, ὄχι γιατί μᾶς τὸ ἐπιτρέ-
 πουν οἱ ἄλλοι, μὰ γιατί εἶναι ἀπόλυτο δικαίωμά μας,
 γιατί τὸ θέλομε· ἐμεῖς νὰ τὴ χαροῦμε. Τὰ χωρίσμα-
 τα τῶν θρησκείων ἔπεσαν, γιατί μιὰ μόνο θρησκεία
 ὑπάρχει στὸν κόσμον, ἡ θρησκεία τοῦ ἀπόλυτου καλοῦ
 καί ὠραίου. Ἐνας μόνος Θεός, ὁ Θεός τοῦ καλοῦ
 καί τοῦ ὠραίου. Ἄς τοὺς δικούς μας παπάδες καί

τούς δικούς σας χοτζάδες νά φωνάζουν. Γι' αυτούς είναι ανάγκη οί φωνές. Ένας είναι ὁ Θεός καί μιὰ είναι ἡ θρησκεία του! Τὸ Καλό! Κι' ἂν τοῦ Χριστοῦ ἡ διδασκαλία εἶναι τεράστια μεγάλη, εἶναι γιατί θεμελιώθηκε στὸ καλὸ καί στὴν ἀγάπη.

Εἶπα, τόσα, μὰ τόσο πολλά, πού μήτε κ' ἐγὼ δὲν τὰ θυμοῦμαι πιά.

Ἔπαψε νὰ κλαίη καί τὰ μαῦρα μεγάλα μάτια της πήραν τὴ γλυκάδα ποῦχαν χάσει στὸ αἶσθημα τοῦ φόβου. Χωρίσαμε κείνο τὸ βράδυ τέλεια ἡρεμισμένοι. Εἶχαμε πάρει τὴν ἀπόφασή μας κ' εἶχαμε καταστρώσει τὸ σχέδιο τῆς παντοτεινῆς εὐτυχίας μας.

Τὴν ἄλλη βδομάδα ἦρθε πάλι στὴν κανονικὴ ὥρα της καί τὴν ἄλλη τὸ ἴδιο καί κάθε φορὰ πιο χαρούμενη καί πιο εὐτυχισμένη. Γερμένος στὸ ντιβάνι παρακολουθοῦσα κάθε κίνησή της χαδεύοντας μὲ τὰ μάτια μου κάθε γραμμὴ τοῦ ωραίου κορμοῦ της. Τὴ ὡμορφὴ πού ἦταν! Κάθε κίνησή της κι' ἕνας κυματισμὸς τέλεια ἀρμονικῶν γραμμῶν. Τὸ λυγρὸ ψηλὸ κορμί της γέρνοντας λίγο πίσω στὸ βγάλσιμο τῆς μιλάγιας της, μοῦ θύμιζε κάποια θαυμάσια εἰκόνα ποῦχα δεῖ, γιατί ἄφηνε τὸν κύκνειο λαιμὸ της μὲ τὸ κρινένιο χρῶμα νὰ δείξη ὅλη τὴν ὡμορφιά του κρατώντας τὸ ωραιότερο κεφάλι ποῦχα δεῖ καί πού εἶχα ὄνειρευτεῖ. Τὰ παχουλά γυμνά μπράτσα της, ἔτσι πού τέλευαν στὰ μικρὰ μαλακὰ καί λευκὰ χεράκια της, φαινότανε σὰν ψεύτικα στὴν ἀπόλυτη κανονικότητά τους καί τὰ μάτια της—ὦ τὰ μάτια της!—σὰν ἔστρεφε γιὰ νὰ μοῦ πῆ καμμιά λέξη, σὰν πέλαιος ὄνειρεμένο κάποιου παραμυθένιου πόθου. Ἔτσι εἶχα ὄνειρευτεῖ τὴν γυναῖκα. Μὲ ἀπόλυτη ἀρμονία γραμμῶν.

Μπροστά μου, γερμένη στὰ ποδάρια μου κι' ἀκουμπώντας πάνω στὰ γόνατά μου τὸ ωραῖο ξανθὸ κεφάλι της, ἦταν ἡ γυναῖκα, ἡ γυναῖκα ποῦπλασαν τὰ χέρια τῆς ψυχῆς μου παίρνοντας μοντέλλο ἕνα ὄνει-

ρο. Δὲν ἦταν μόνο ἡ ἀπόλυτη ὠμορφιά. Ἦταν ἡ ψυχὴ, ἡ Γκιουλμπέ ψυχὴ, ποὺ χαμογελοῦσε μπροστά μου μεθυσμένη ἀπὸ τὴ χαρὰ καὶ τὴν προσδοκία μιᾶς καινούργιας ζωῆς.

—Καὶ πότε; ἀνασήκωσε τὸ γλυκὸ πρόσωπό της ἀπ' τὰ γόνατά μου καὶ μὲ ρώτησε πλημμυρισμένη ἀπ' τὴ λαχτάρα τῆς ἀγάπης της.

—Τὴν Κυριακὴ.

—Καὶ ποῦ θὰ πᾶμε;

—Μακρὰ σὲ τόπο, ποὺ δὲν θὰ ξέρη κανένας.

—Γιὰ πολὺ;

—Γιὰ λίγες μέρες. Ὑστερα θὰ γυρίσωμε καὶ θὰ κάμωμε τὸ γάμο μας.

Ἐκάθησε σταυροπόδι πάνω στὸ χαλί κι' ἀκουμπώντας τὸ πηγουνὶ της στὸ χέρι της καθήλωσε τὸ μᾶτι της κάπου βαθειὰ στὸ μακρυνὸ μέλλον, λές κι' ἤθελε νὰ σκίση τὸν πέπλο του καὶ νὰ τὸ δῆ γυμνὸ, κατὰ γυμνὸ.

Διάκρινα τίς σκέψεις της. Μέσα της πάλευεν ὁ σπορέας, ὁ πατέρας, ὁ ἄγνωστος καὶ μακρυνὸς πρόγονος, ποὺ ἕνα βράδυ, ἕνα πρωΐ—ποιὸς ξέρει;—παίρνοντας στὸ χαρέμι του τὴ σκλάβα, γιόρτασε τὴν ἰσχὺ του πάνω στὸ ὠραῖο κορμὶ της. Ἄπ' τὰ βᾶθη τοῦ «εἶναι» της ἄκουε τὴ μαλακωμένη ἄγρια φωνὴ του. Αἰσθανότανε μὲς στίς φλέβες της τὸ αἷμα τοῦ παλαιοῦ, τοῦ ἄγνωστου καὶ μακρυσμένου προγόνου νὰ παλεύη μὲ τῆς σκλάβας τὸ «ἄχ»! Μὰ τί τάχα νᾶταν σὲ τέτοια στιγμή τὸ μισοσβυσμένο ἐκεῖνο «ἄχ»; Πό-νου φωνὴ ἢ χαρᾶς τραγοῦδι; Κι' ἀνατρίχιαζε στὸ δ-νειρο τῆς ἀπόμακρης κι' ἄγνωστης χαρᾶς τῶν δυὸ προγόνων της. Ποιὸς νᾶταν; Ποιὸς; Καὶ ποιᾶς σκλά-βας τὸ κορμὶ νᾶδωσε τὸ χυμὸ του γιὰ τὸ δικό της σῶμα; Κ' ἡ ψυχὴ της; Καὶ τὸ πνεῦμα της; Ποιὸ ἀπ' τὰ δυὸ νὰ νίκησε; Τοῦ ἄγριου κατακτητῆ ἢ τῆς θλιμ-μένης δούλας; Κανένας δὲν ξέρει. Κανένας δὲν προ-

ροῦσε νὰ ξέρη.

Μιά στιγμή μ' ἀρώτησε:

—Μὰ τί θὰ γίνη στήν βάφτισή μου; Αἰσθάνομαι κάμποιο περίεργο αἶσθημα, σ' ἄν δέος.

—Εἶναι ὄλα τόσο ἀπλᾶ! Νά, παιδί μου· ὄλα τύποι, τύποι καί τίποτ' ἄλλο. Μήτε κείνοι πού ἐπιβάλλουν τοὺς τύπους, μήτε κείνοι πού τοὺς ὑφίστανται τοὺς νοιώθουν πιά. Ἔτσι πού τραβοῦν, ὄλα γίνηκαν τύποι, ἐξωτερικοί τύποι, πού κανένας δὲν τοὺς αἰσθάνεται.

—Μὰ γὼ θέλω νὰ τοὺς αἰσθανθῶ. Μ' ἀρέσει. Θέλω τὸ κάθε τι, πού θ' ἄναι δικό μας, νὰ τὸ νοιώσω βαθιά.

—Μὰ δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ τοὺς αἰσθανθῆς τοὺς τύπους. Πάντα οἱ τύποι γίνονται γιὰ κείνους, πού δὲν μποροῦν νὰ προχωρήσουν στὸ βάθος.

—Μὴν ξεχνᾶς πὼς εἶμαι γυναῖκα κ' οἱ γυναῖκες πάντα κολλοῦν στοὺς τύπους κι' ὅσο κι' ἂν μορφώνονται εἶναι πάντα πιασμένες πάνω τους. Ὅσο κι' ἂν με τυράνησες, κακέ, στήν ἐκπαίδευσή μου, πάντα...πάντα γυναῖκα ἀπόμεινα, πού γρήγορα περνᾶ στὸ κάθε τι πάνω, σ' ἄν βιαστική πεταλούδα καί δύσκολα σταματᾶ νὰ σκάψη γιὰ νὰ δῆ τὸ βάθος.

—Ναί· μὰ σὺ 'σαι ἀλλοιώτικη, τέλεια ἀλλοιώτικη ἀπ' τις ἄλλες! Σὺ 'σαι ἡ ἀδελφὴ τῆς ψυχῆς μου!

Μ' ἀγκάλιασε μὲ δύναμη, μ' ἔσφιξε, μ' ἐπῆρε κοντά της πάνω στὸ χαλί καί γεμμένος στήν ἀγκάλη της τῆς μιλοῦσα ἀκόμη ἀπαντώντας σ' ὅ,τι μὲ ρωτοῦσε.

—Ἀπ' ὅ,τι κι' ἂν γίνη στή βάφτισή σου, ἓνα μόνο θέλω νὰ θυμᾶσαι, πὼς ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή θάχης καί μπρὸς στὰ μάτια τοῦ κόσμου καί τοῦ Νόμου τὴν ἴδια θρησκεία μὲ μένα, ἂν καί τώρα καί τόσα χρόνια τὸν ἴδιο Θεὸ λατρεύαμε, μὰ τῶξερές μόνο ἐσὺ κ' ἐγώ. Ἀπ' τὴ στιγμή κείνη κανένας φόβος χωρισμοῦ

—Γκιουλμπέ! φώναξα τόσο δυνατά, πού ὄλοι τ' ἄκουσαν
κ' ἔστρεψαν τὰ μάτια τους πάνω μου.

δὲ θὰ ταράξῃ τὴ ψυχὴ μας κ' ἐλεύθεροι θὰ τραβήξω-
με τὴν ὄμορφη ζωὴ ποὺ νειρευτήκαμε. Τὸ μικρὸ ἔρη-
μικὸ σπιτάκι μας θὰ τὸ κρατήσωμε πάντα. Κανένος δὲ
θὰ μῆϊ στὸ ὠραῖο αὐτὸ ἐκκλησιάκι, νὰ μᾶς βεβηλώσῃ
μὲ τὴ πρόστυχη ζωὴ του τὸν κρυφὸ μας παράδεισο.

—Κι' ἄμα κάμωμε δικό μας σπίτι; μὲ ρωτᾷ. Για-
τί βέβαια δὲν μποροῦμε νὰ μείνωμε πάντα δῶ..

—Καὶ τότε. Μὰ τώρα πρέπει νὰ συνεννοηθοῦμε
γιὰ τελευταία φορά, γιὰ νὰ ξέρῃς τί θὰ κάμῃς.

—Μὰ τὰ εἶπαμε. Μεθαύριο τὸ βράδυ σὰν βασιλέ-
ψη ὁ ἥλιος, θὰ φύγω βιαστικὴ ἀπ' τὸ σπίτι καὶ θάρ-
θω δῶ, ἀδιαφορώντας πιά ἂν μὲ δῆ ἢ δὲ μὲ δῆ κανέ-
νας. Ἄπο δῶ θὰ φύγωμε. Τ' ἀμάξι θᾶναι τότε ἔτοι-
μο καὶ κλειστό, κ' ὕστερα ὅπου θέλεις κι' ὅπως θέ-
λεις καὶ «ἄς τὴ βάρκα νὰ τρέχῃ ὅπου θέλει τ' ἀγέρι
...» κι' ἀγκαλιάζοντάς με μὲ φίλησε στὸ στόμα.

Ἦρθεν ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ. Εἶχε βραδυάσει πιά
κι' ἦταν φόβος νὰ παρεξηθῆ ἀπ' τὸ σπίτι της. Κοντὰ
στὴν πόρτα σταματώντας, πάλι μὲ φίλησε παράφορα.
Ἔκλαιγε σὰν παιδί.

—Γιατί κλαῖς; τὴν ρωτῶ ξαφνιασμένος.

—Δὲν ξέρω. Θᾶναι ἡ κρυφὴ μεγάλη χαρὰ, ποὺ
ξεχειλίζει μέσα μου ἀνακατεμένη μὲ τὸ φόβο, ποὺ
φέρνει ἡ ἀμφιβολία. Φοβοῦμαι μὴ μᾶς συμβῆ τίποτα
κακό.

Κεῖνη τὴ στιγμὴ ἄκουσ' ἀπ' ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα βή-
ματα κάποιου, ποὺ προσπαθοῦσε νὰ τὰ πνίξῃ. Ἄ-
νοιξα σιγὰ τὴν πόρτα· φοβήθηκα μὴν τύχη καὶ παρα-
μόνευε κανένας.

—Μπᾶ! τίποτα δὲν εἶναι. Αὐτοὶ οἱ φόβοι μας
μᾶς κάνουν σὰν παιδιὰ. Δυὸ μέρες ἀκόμα, ἔ; κ' ὕ-
στερα, τέλεια ἐλεύθεροι θὰ τραβοῦμε τὸ δρόμο ποὺ
θέμε καὶ θὰ ζοῦμε τὴ ζωὴ τὴ δικὴ μας. Μὲ τὸ παιδί
μας...

—Μὲ τὸ παιδί μας...ἄχ, ἄχ, ἄχ καλέ μου! Καλὴ

νύχτα.

—Στό καλό, στό καλό, άγαπημένη μου! Γκιουλμπέ μου!

* * *

ΑΠΟ κείνη τή βραδιά τήν έχασα. Δέν τήν ξαναδα πιά. Έμαθα τ' ό,τι είχε γίνει. Τήν παραμόνεψαν τήν τελευταία φορά και τήν είδαν πουμπαινε στό ξεμοναχεμένο σπιτάκι μου. Δέ χτύπησαν τήν πόρτα μου νά τήν ζητήσουν, γιατί ήξεραν πώς θα τήν έχαναν από τήν ίδια στιγμή, μά τήν άφηκαν και γύρισε στό σπίτι της, για νά μη μάθω έγώ τ' ό,τι θα γινότανε. Τό πρωί, ύστερα από χίλιες προφύλαξεις, βρέθηκε όλη ή οίκογένεια στό βαπόρι, πού περνούσε για τήν Αίγυπτο.

Κανέννας τους δέ φάνηκε πιά. Σέ λίγο καιρό έμαθα πώς ό μπαμπάς της είχε πουλήσει τ' ό,τι είχε πάνω στό νησί σέ κινητά και άκίνητα κι' έφυγε για τήν Αίγυπτο.

Τό πόσο ύπόφερα, πόσο έκλαψα, πόσο πόνο αισθάνθηκα, δέν είμαι σέ θέση νά τό περιγράψω. Ήταν τόσο τρομερό τ' ό,τι μου γίνηκε, πού βραδιές όλόκληρες σάν τρελός, καθισμένος στό γυρογιαλι φώναζα. φώναζα...

—Γκιουλμπέ! Γκιουλμπέ! τίποτ' άλλο.

Ώ, τό γλυκό της όνομα, μέ πόσα δάκρυα τδβρεξα! Είχα καταντήσει σάν άφηρημένος. Χρειαζότανε πολλή ώρα για νά καταλάβω τό τί μου λεγαν και κάποτε έπρεπε ν' άκούσω δυό φορές τό κάθε τι για νά τό νοιώσω. Στό σπίτι μου τρομαγμένοι κ' ανήσυχoi μέ παρακολουθουσαν χωρίς νά τολμοϋν νά μου ποϋν μήτε λέξη. Έτσι πέρασαν έξη-έφτά μήνες. Είχα πάει στην Αίγυπτο και γύρισα τόν κόσμο νά τήν ζητώ

μά τίποτα· τίποτα παντοῦ ὅπου κι' ἂν τὴν ζήτησα. Τὸ ταξίδι αὐτὸ μ' ὠφέλησε, γιατί κατώρθωσα νά με ἡρεμήση λίγο καὶ σιγά-σιγά, ὅπως γίνεται πάντα στὴ ζωὴ μας, νά θαμπωθῆ στὰ μάτια τῆς μνήμης μου ἡ ὠραία εικόνα τῆς Γκιουλμπές.

Δὲν ἔμαθα τίποτα πιά γι' αὐτὴν, ὅπου κι' ἂν ρώτησα. Οἱ Τούρκοι τοῦ Κάστρου ἤξεραν φαίνεται τὴν αἰτία ποῦ ρωτοῦσα, κι' ἀπὸ φανατισμὸ καὶ νᾶξεραν δὲ μοῦλεγαν. Μὰ καὶ σ' ἄλλους ποῦβαλα νά ρωτήσουν μὲ τρόπο καὶ νά μάθουν, δὲν ἔλεγαν μῆτε λέξη καὶ πάντα ὁ ἴδιος ψεύτικος ὄρκος κλειοῦσε κάθε κουβέντα τους.

—Βαλαχῆ-Μπιλαχῆ, ἤμαθά το κι' ἐγὼ πὼς ἐφύγα-νε, μὰ κατὰ ποῦ πάνε, δὲν κατέχω.

* * *

ΚΑΙ τώρα:
 Ἡ Γκιουλμπέ! Ἡ Γκιουλμπέ, ποῦ φιλοῦσα σὲ κάθε γυναῖκα, σ' ὅλα τὰ μακρὰ χρόνια τοῦ χαμοῦ τῆς, πέρασε μπροστά μου γλυκειά κι' ὠραία ὅπως πάντα.

Καὶ τώρα; Στὸ ἴδιο βαποράκι οἱ δύο μας χωρισμένοι ἀπὸ κάποιο δυνατὸ φόβο, ὄχι ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ ἄλλου κόσμου, μὰ ἀπ' τοὺς ἴδιους τοὺς ἑαυτοὺς μας.

Ἡ Γκιουλμπέ! Πόσα χρόνια! Πόσες φορές στὴ θαμπωμένη μνήμη μου δὲν τὴν ζωντάνεψε κάποιο γλυκὸ στοργικὸ ὄνειρο. Πόσες φορές στὸν ὕπνο μου δὲν ἔκλαψα, μὰ καὶ πόσες φορές στὰ χεῖλη κάποιας γυναῖκας ἢ στὸ ὠραῖο κορμί κάποιας ἄλλης δὲν ἐθάρεψα—γιὰ λίγες μόνο στιγμὲς—πὼς τὴν ξανάβρα. Κι' ὅμως! ποτὲ δὲν εὔρηκα τὴ Γκιουλμπέ, τὴ γλυκειά μου Γκιουλμπέ! Ὑστερα ἀπὸ τὸ σπαρτάρισμα τοῦ γρή-

γορου πόθου μου, ξεκαθάριζα πώς δέν βρήκα τή Γκουλμπέ, πώς καμμιά κίνηση τοῦ κορμιού της δέν ἦταν Γκιουλμπέ. Γιὰ μένα πιά εἶχε χαθεῖ τελειωτικά ἡ Γκιουλμπέ.

* * *

ΣΑΝ φτάσαμε στοῦ Μπεμπέκι παραπόμενα ἐπίτηδες καί τήν εἶδα νά περνᾷ μπροστά μου, νά μέ κοιτᾷ χλωμῆ καί μέ μιᾷ τρομάρα στά χεῖλη. Ἦταν κοντά μου. Σάν βγήκαμε ἔξω τήν ἀκλούθηξα. Δέν ἤθελα νά τήν ἐκθέσω στά μάτια τοῦ κόσμου μ' ἕνα ἀπερίσκεπτο παρακολούθημά μου, μὰ προσπαθοῦσα νά μαντέψω ἀπό ποῦ θά τραβήξῃ. Μιά στιγμή τήν εἶδα πού μ' ἐκοίταζε κ' ἔστριψ' ἕνα δρομάκο. Τράβηξα γλήγορα μέ τρόπο. Τήν ἔφταξα. Τῆ στιγμή ἐκείνη στρέφοντας μ' ἕνα τρομαγμένο γέλιο μ' ἀφῆκε χάμω ἕνα χαρτάκι. Τρελός ἀπό χαρά ἔτρεξα νά τὸ πάρω, χωρίς νά κοιτάξω ἂν μέ εἶδε κανένας. Ὡς τόσο αὐτὴ εἶχε χαθεῖ κάπου σ' ἕνα στενό. Ἔσκυψα καί πῆρα τὸ μικρὸ χαρτάκι καί τὰ χέρια μου ἔτρεμαν σάν ἀπὸ τρομερὸ πυρετό. Τὸ διάβασα. «Τὸ βράδυ στίς ἑννιά, στή νοτικὴ γωνιά τοῦ κήπου τοῦ Μπεμπεκιοῦ πρὸς τὴ θάλασσα. Κάποιος θᾶρθη νά σοῦ ἀγγίξῃ στὸ χέρι. Ἀκλούθηξέ τον. Θά σὲ φέρῃ κοντά μου». Αὐτὰ ἔγραφε μέ μολύβι τὸ μικρὸ χαρτάκι. Τὸ ξαναδιάβασα ἀπειρες φορές ὡς τὸ βράδυ.

Τὶ ἀγωνία τράβηξα ὡς που νᾶρθη ἡ ὥρα ἐκείνη! Μόνο μιᾷ φορὰ στή ζωὴ μου σ' ἕνα μεγάλο κίνδυνο πού δοκίμασα, θυμοῦμαι τέτοια ἀγωνία. Δέν ἤξερα καί τότε ἂν θά ζοῦσα ἢ ἂν θά πέθαινα. Καὶ τώρα; Δέν ἤθελα, μὰ καί νᾶθελα δέν μποροῦσα νά σκεφθῶ τίποτα. Ἦμουν σὲ μιᾷ κατάστασι, πού ὅλα χοροπηδοῦσαν μέ-

σα μου· νεύρα, μυαλό, καρδιά. Αισθανόμουνα την καρδιά μου νά χτυπά και μιὰ ανάγκη νά κρυφτώ, νά μὴ βλέπω κανένα. Κλειούσα τὰ μάτια μου μὲ κρυφὴ λαχτάρα κ' ἔτρεμε τὸ κορμί μου σὲ μιὰ σιγανὴ τρομάρα.

Βράδυασε. Ὅσο προχωροῦσε τὸ σκοτάδι, τόσο τὸ μυαλό μου φωτιζότανε καὶ τὴ στιγμή, ποῦ περίμενα τὸ ἄγνωστο χέρι νά μ' ἀγγίξει καὶ νά μοῦ γίνῃ ὁδηγός, ἦμουν τόσο ἡρεμισμένος, ποῦ θυμοῦμαι ἀκόμα καὶ τίς λεπτομέρειες τῶν ρούχων τοῦ σκυφτοῦ γεροντάκου, ποῦ ἦρθε καὶ μ' ἀγγίξε στὸ μανίκι τοῦ δεξιοῦ μου χεριοῦ καὶ ποῦ χωρὶς νά μοῦ πῆ λέξη καὶ χωρὶς μιὰ φορά νά στρέψῃ τὸ πρόσωπό του σὲ μένα, προχώρησε μπρὸς μου σκυφτός καὶ βουβός. Τὸν ἀκλούθηξα ἀπὸ τρία τέσσερα μέτρα μακριὰ καὶ προσπαθοῦσα μεταξύ μας νά κρατῶ κάποια ἀπόσταση πάντα. Μὰ ἦμουν τόσο ἡρεμος, ποῦ εἶχα τὴν ὄρεξη νά σφυρίξω ἕνα γνωστό μου εὔθυμο τραγοῦδι ποῦ τώρα καὶ μιὰ ὥρα κρατοῦσε μὲ τὴν ἄρια του τὴ μνήμη μου.

Στὴν ψυχικὰ κρίσιμη ἐκείνη ὥρα θυμοῦμαι πὼς ξανᾶρθε πάλι στὴ μνήμη μου ὁ γέρο δάσκαλός μου, ποῦ μὰ μιλοῦσε γιὰ «τὴ χώρα τοῦ Βύζαντος» μὲ μυστηριώδες ὕφος καὶ μὲ μιὰ φωνὴ χαμηλωμένη μ' ἕνα περὶεργο σουρντίνο· ἡ φωνὴ του ἦταν βραχνὴ σ' ἄν χορδὴ χαμηλὴ βιολοντσέλλου, μὰ εἰσχωροῦσε μέσα στίς ψυχές μας μὲ μιὰ τρομαχτικὰ μεγάλη μαγικὴ δύναμη. Τὰ βήματα τοῦ γέρου ἦσαν μαλακὰ κι' ἀθόρυβα· κι' αὐτὸ γέμιζε μυστήριο τὰ περίγυρα· προσπαθοῦσα κ' ἐγὼ νά σιγανεύω τὰ βήματά μου πατώντας στίς μύτες τῶν ὑποδημάτων μου· ἔτσι ἐβούβαινα τὰ σπιρουνία μου, ποῦ τότε μόνο σκέφθηκα πὼς ἔκαμα κακὰ ποῦ δὲν τᾶχα βγάλει. Ὁ γέρος δὲν ἔστρεψε μῆτε μιὰ φορὰ νά δῆ ἂν τ' ἀκλουθοῦσα ἢ ὄχι· κι' ὅμως τὸ καταλάβαινα πὼς προχωροῦσε μὲ τὴ βεβαιότητα πὼς τὸν ἀκλουθοῦσα, σ' ἄν δεσμώτης σκλαβωμένος

στη γερτή γεροντική του ὕπαρξη.

Καταλάβαινα πὼς γιὰ τὴν ἀποστολή του αὐτὴ θὰ στηρίχτηκε σὲ κάποιον σοβαρὸ δικαιολογητικὸ, ποὺ θὰ τοῦ πρόβαλε ἡ Γκιουλμπέ, θέλοντας νὰ τὸν πείσῃ νὰ τὴν ἀναλάβῃ. Ποιὸς ξέρει τί μπορεῖ νὰ τοῦ εἶχε πῆ. Μόνο ἓνα πράγμα ἀποκλειότανε νὰ εἶχε μάθει: Τὴν ἀλήθεια καὶ τὸ πραγματικὸ κίνητρο, ποὺ ἔκαμε τὴν Γκιουλμπέ νὰ τοῦ ἀναθέσῃ μιὰ τέτοια ἐμπιστευτικὴ ἀποστολή.

Σὲ μιὰ στροφή κάποιου δρομάκου ὁ γέρος στάθηκε ἀπότομα μπρὸς σὲ μιὰ χαμηλὴ πορτούλα· τότε μόνο ἔστρεψε καὶ μὲ κοίταξε. "Ἄνοιξε προσπαθώντας νὰ μὴ χτυπήσῃ τὸ κλειδί καὶ στάθηκε μπρὸς μου. Κάτι μοῦ εἶπε· μὰ δὲν κατάλαβα· καὶ χωρὶς νὰ σηκώσῃ ψηλὰ τὰ μάτια του, μοῦδειξε τὴ πόρτα. "Ἐσκυψα λίγο καὶ μπῆκα. Μπῆκε κι' αὐτός. Ὁ γέρος ἀναστέναξε πίσω μου μ' ἓνα περιεργὸ στεναγμὸ, ποὺ μοῦ φάνηκε λυγμὸς, κ' ἔκλεισε τὴν πόρτα. Μοῦ ξανάδειξε μὲ τὸ χέρι του μὲς στὸ σκοτάδι, ποὺ μόλις τὸ διάκρινα στὴν ἀστροφεγγιά, ἓνα διάδρομο στὸ περιβόλι καὶ μ' ἀφήκε φεύγοντας ἀπ' ἄλλη μεριά. Προχώρησα λίγα βήματα, μὰ ὕστερα σὰ φοβισμένος στάθηκα. Τὸ χέρι μου ἐχούφτιασε τὴ θήκη τοῦ πιστολιοῦ μου, ποὺ κρεμότανε μπρὸς στὴν ἐξάρτησή μου καὶ γύρεψα τὴ λαβή. Χαμογέλασα στὸν ξαφνικὸ φόβο μου καὶ προχώρησα θαρετά, τόσο, ποὺ θυμοῦμαι πὼς μιὰ στιγμή μὲ τρόμαξαν τὰ ἴδια μου τὰ βήματα καὶ τ' ἀλάφρωσα περπατώντας στίς μύτες. Στὸ βάθος εἶδα ἓνα μικροῦλι κόκκινο φῶς σ' ἓνα τζαμωτό, ποὺ μοῦ φάνηκε κιόσκι.

'Εκεῖ! Νά! ἐκεῖ θᾶναι!

Αἰσθάνθηκα μιὰ τρομάρα σ' ὄλο τὸ κορμί μου, σὰν ἀπότομο πυρετὸ καὶ μιὰ ἀνάγκη νὰ κλάψω. Ὡς τόσο εἶχα φτάξῃ στὴν πόρτα. Ἡ Γκιουλμπέ στεκότανε μπρὸς μου καὶ μὲ κοίταζε μὲς στὸ μισοσκότεινο

φόντο. Θυμοῦμαι τὰ μάτια της, πού εἶτε τὰ διάκρινα, εἶτε τὰ μάντευα, μοῦ φάνηκαν τόσο γλυκά, τόσο κλαημένα! Μ' ἔπιασε ἀπ' τὸ χέρι, μ' ἀγκάλιασε καὶ σφίγγοντάς με προσπαθοῦσε νὰ ζεστάνη τὸ παγωμένο κορμί μου μὲ χίλια τρελά φιλιὰ καὶ μὲ τὰ ζεστὰ δάκρυά της, πού τὰ αἰσθανόμουν νὰ βρέχουν τὸ πρόσωπό μου. Μαλακὰ μ' ἔσειρε μέσα στὸ κίосκι καὶ μ' ἔφερε σ' ἓνα ντιβάνι. Τ' ἀναφυλλητὰ της μὲ τὰ δικά μου ἔσμιξαν. Ἦμουν ζαλισμένος· ἔγειρα στὸ στήθος της τὸ κεφάλι μου καὶ δὲ θυμοῦμαι πόση ὥρα μείναμε ἀμίλητοι. Μιὰ στιγμή αἰσθάνθηκα τὸ ἄρωμα τῆς ἀγάπης της νὰ σηκώνη μέσα μου χίλιους πόθους. Χωρὶς μιλιὰ, χωρὶς μιὰ λέξη, θυμήθηκα τὶς στιγμὲς τῆς ἄπειρης εὐτυχίας μας. Ἀγκαλιασμένοι εἴχαμε γείρει στὸ ντιβάνι πάνω καὶ τὰ κορμιά μας σπαρταροῦσαν σὲ πέλαγος ἀγάπης.

— Λῶρη...

— Γκιουλμπέ... σιγομουρμουρίσαμε κ' οἱ δυὸ καὶ σὰν ξαφνιασμένοι κοιτάζαμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Ποιὸς ξέρει; Ἴσως νᾶταν ἡ πρώτη στιγμή, πού ἀνοίγαμε τὰ μάτια μας ὕστερα ἀπὸ τὸ πιὸ γλυκὸ, τὸ πιὸ ἀφάνταστα γλυκὸ ὄνειρό μας! Ποιὸς ξέρει;

Εἶχα καθήσει κάτω στὸ χαλί κι' ἀκουμποῦσα τὸ κεφάλι μου στὰ γόνατά της. Ἐκείνη ἔχωνε τὰ μαλακὰ δάχτυλά της μὲς στὰ μαλλιά μου καὶ κάθε τόσο μὲ φιλοῦσε στὰ μάτια. Κ' ἐγώ, τρελὸς ἀπὸ εὐτυχία, φιλοῦσα τὰ χέρια της, τὰ φορέματά της, τὰ ποδάρια της, ἀγκαλιάζοντάς τα μὲ παράφορη λαχτάρια.

Εἶπαμε μύρια λόγια· μὰ τί εἶπαμε δὲν μπορῶ νὰ τὰ θυμηθῶ. Τῆς ψυχῆς μου καὶ τοῦ κορμιοῦ μου ἡ τρικυμία εἶχε σταματήσει κ' ἡ γαλήνη τῆς παλιᾶς μου ἀγάπης μ' ἔκαμε νὰ γύρω στὴν ἀγκαλιά της καὶ σὰν παιδί, μικρό, πολὺ μικρό, ν' ἀποκοιμηθῶ στὰ χέρια της σ' ἓνα λίκνισμα πού τὴν εὐτυχία του ποτέ πιά στὴ ζωὴ μου δὲ θὰ τὴ δοκιμάσω. Μὲ κουνοῦσε κρα-

—Γκιουλπέ! Γκιουλπέ!....

τώντας με σφιχτά στά ώραϊα μπράτσα της, πού τ' άνοιχτά μανίκια τής μεταξένιας ρόμπας της άφηναν γυμνά γύρω άπ' τó λαιμό μου, σάν βρέφος δίχως δύναμη και δίχως θέληση, παρμένο άπ' τόν ύπνο, πού ή εύτυχία του δίνει στής μάνας του τά στήθια πάνω.

Σάν ξύπνησα είδα καλά πού βρισκόμουνα. Σ' ένα ξεμοναχεμένο κιόσκι κάποιου μεγάλου περιβολιού, πού δέν μπορούσα νά μαντέψω τήν έκτασή του. Ένα θαμπό φώς, πού άφηνε ένα κόκκινο μικρό λαμπιόνι, βρισκότανε μέσα σέ φυτά τών τροπικών και χάμω χαλιά, όλο χαλιά, παχιά, χνουδάτα, και στή μέση, λίγο δεξιά, ένα φαρδύ ντιβάνι με άναρίθμητα πουπουλένια μαξιλάρια και ψηλά στή τζαμωτή στέγη ένα

περίεργο λεπτόφυλλο φυτό, πού ξάπλωνε παντού σά μαγεμένος κισσός με κάτι κλωνάρια δλο άγάπη και χυμό. Κι' δλα αυτά φωτισμένα άπό τó άλαφρότατο κόκκινο χρώμα, μεγάλωνε τó μυστήριο τής χαράς μου.

"Εστρεφα παντού τά μάτια μου και προσπαθοῦσα νά γνωρίσω τόν τόπο. Κάπου τó ξανάχα δεί τó μαγεμένο αυτό κιόσκι. Ποιός ξέρει; Σε κάποιο μου δνειρο. Μή τάχα ήταν άπίθανο; Κάπου, κυνηγώντας ή ψυχή μου τήν άγαπημένη μου, θά τήν βρήκε κάποια νύχτα γαληνεμένη στο έρημικό ντιβάνι τής, καθισμένη σε μιá έξαύλωτική αύτοεγκατάλειψη, πού άφήνει έλεύθερες τίς ψυχές νά φτερουγίζουν. Ποιός ξέρει; Μά τó κιόσκι τώχα ξαναδει' ήμουν βέβαιως πώς τώχα ξαναδει μέσα σε δνειρο πολύχρωμο, γιατί' ήξερα πώς κάπου κεί κοντά στο ντιβάνι ήταν ένα σεντεφένιο τραπεζάκι με μιá εικόνα πάνω' έστρεφα βέβαιος πώς θά τó ξανάβλεπα' και τó είδα, τó ίδιο κι' άπαράλαχτο όπως τó είχα δεί σδνειρό μου. Πάνω τήν εικόνα και στο θαμπό φως τήν κοιτάζω καλά. "Ημουν ζαλισμένος λίγο, μά διακρίνω πώς είν' ή ίδια πού είχα τότε στο ξεμοναχέμένο σπιτάκι μας και πού τώρα τήν έχω κρεμασμένη πάνω στο κρεβάτι μου έκει μακριά στο πατρικό μου σπιτάκι. Στρέφω τά μάτια μου στην Γκιουλπέ και τήν προφτάνω πού με κοιτάζει μ' ένα εύτυχισμένο χαμόγελο.

—Είναι ή κηδεία τής 'Ατάλα,... τής ψιθυρίζω.

—...Του Γιροντέ, συμπληρώνει. Τήν βρήκα. Τή ζητησα παντού και τήν βρήκα. Έννιά χρόνια τήν έχω τώρα' κι' άφηκε τó κορμί τής πάνω μου με κλάματα κι' άναφυλλητά. Ποιός άπ' τούς δυό μας είναι ó Χιάχτας; και ποιός άπ' τούς δυό μας θά τραβήξει τó σκληρό δρόμο τής 'Ατάλα; "Αρχισε νά κλαίη.

Τήν άγκάλιασα και τή φιλούσα στα μάτια. Ξημέρωσε. Τρομαγμένος κοίταξα στην άνατολή. 'Ερό-

Ἰιζε.

—Καὶ τώρα;

—Μὴ φοβᾶσαι. Ἔχεις καιρό. Τὸ βράδυ σὲ περιμένω τὴν ἴδια ὥρα· ἔγειρε στὸ σεντεφένιο τραπεζάκι καὶ πήρε ἓνα κλειδί. Εἶναι τῆς πορτούλας. Θάρθῃς μόνος σου. Θὰ σὲ περιμένω. Ἄχ... πῶς θὰ περάσουν τόσες ὥρες ὡς τὸ βράδυ!

—Γκιουλμπέ!...

Μὲ τράβηξε ἀπ' τὸ χέρι καὶ μοῦ γίνηκε ὁδηγὸς στὸ μακρὸ διάδρομο ὡς τὴν πορτούλα καὶ δίνοντάς μου τὸ τελευταῖο φιλί, ἄνοιξε σιγά-σιγά.

Ἔφυγα. Κανένα δὲν συνάντησα στὸ δρόμο. Μιὰ θανατερὴ ἡσυχία βασίλευε παντοῦ. Ἦμουν σὰν τρελός, σὰν μεθυσμένος. Τράβηξα κάτω στὸ περιγιάλι. Κάτι ψαράδες μιλοῦσαν κ' ἡ μιλιὰ τους τόσο μὲ τρόμαζε, πού μοῦ φαινότανε σὰν καμπάνες. Ξαφνιάστηκα. Στὴν ἀνατολὴ τὰ συννεφάκια ἦσαν χρυσοκόκκινα κ' ὁ Βόσπορος ἔτρεμε σὲ μιὰ ἡδονικὴ τρομάρα, πού θύμιζε μυστικὲς τελετὲς ἀγάπης καὶ μυστήρια χαρμεῶν. Ὅλα γύρω, ὅλα παντοῦ, ἔσταζαν ἀγάπη καὶ δροσούλα, σὰν θεῖος χυμὸς ὅλος ζωῆ. Ὁ Θεὸς εἶχε ξαπλώσει στὴν πλάση. Ὁ Βόσπορος! Ἡ μαγεία καὶ τὰ ὄνειρα τοῦ ὠραίου! Καὶ βάρκες μακρὰ καὶ κοντὰ. Καὶ φωνές μουντές καὶ καθάρεις. Καὶ φῶς, φῶς, χρυσοῦ φῶς! Καὶ τὰ νερὰ κρύσταλλα σὰν νὰ ξεκινοῦσαν ἀπὸ κάποια μαγεμένη πηγὴ. Κι' ὅλα γύρω καὶ παντοῦ δέντρα καὶ πουλιά, γεμάτα εὐτυχία καὶ ζωῆ. Κ' ἐγώ; Τρελός, μεθυσμένος ἀπ' τὸ ξύπνημα ἑνὸς ὄνειρου.

Τράβηξα κάτω χωρὶς νὰ ξέρω ποῦ πήγαινα! Σὲ λίγο σίμωσα στ' ἀκρογιάλι. Περπάτησα πολλὴ ὥρα, γιατί θυμοῦμαι πῶς εἶχα κουραστεῖ. Κάποιος βαρκάρης λυοῦσε τὴ βαρκούλα του· κάπου θὰ πήγαινε.

—Καΐκοῦ, μὲ παίρνεις μαζί σου;

—Μὰ δὲν πάω στὸ Γαλατᾶ. Πάω πέρα γιὰ ψά-

ρεμα...μιὰ στιγμούλα σώπασε καὶ μοῦ ξανάπε:

—Μ' ἂν θές, πᾶμε ὅπου θές. Μ' ἐκοίταξε καλὰ-καλὰ κ' ἔνοιωσα τὸ τρυφερὸ μάτι του νὰ χαδεύῃ τὴ στολὴ μου.

Δυστυχησμένοι σκλάβοι Ἕλληνες, ποὺ δὲν πρόφταξαν νὰ ἀισταθοῦν τὸ γλυκοχάραμα τῆς ἀνατολῆς τῆς ὠνειρεμένης ἡμέρας. Πήδησα μὲς στὸ μικρὸ ψαράδικο καΐκι.

—Ξέρεις τιμόνι, καπετάνιο; Πάρ' το καὶ κυβέρνα ὅπου θές, μοῦ λέει.

—Ξέρω· ἡ ζωὴ μου πέρασε σ' ἀκρογιάλια.

Κάθησα στὴν πρύμη κ' ἔπιασα τὸ τιμόνι.

Τραβάει ὁ βαρκάρης τὰ κουπιὰ κ' ἐγὼ φέρνω τὴ βαρκούλα πλάϊ στὴ στεργιά. Θέλω νὰ τὰ δῶ ὅλα στὸ χρυσὸ φῶς, ἔτσι, ποὺ παίρνουν κάποια παραδεισένια μαγεῖα.

Τὰ λευκὰ σεράγια βουτημένα στὸ ροζ φῶς, σηκώνονται περίεργα, σὰν ξαφνιασμένα, μὲ κάποια ἀδικαιολόγητη καθυστέρηση. Κάπου κανένα ἠλεκτρικὸ φῶς εἶναι ξεχασμένο καὶ τώρα φαίνεται στὸ ἀνοιγμα τῶν παραθυριῶν σὰν τρομαγμένο στὸ φῶς τῆς χαρραυγῆς.

Ὁ βαρκάρης χωρὶς μιλιὰ στηλώνει τὴν ἀντένα καὶ ξαπλώνει τὸ πανί. Παίρνει τὴ σκότα κ' ἔρχεται δίπλα μου.

—Ἄσε, καπετάνιο, τὸ τιμόνι. Ἐχει σιγὴ στεργιανὸ ἀεράκι καὶ θὰ τραβήξωμε πρὸ γλήγορα.

Ἡ βάρκα τώρα σκίζει τὴν ἡρεμὴ θάλασσα. Τὰ νερὰ στὸ σκίσιμό τους παιγνιδιαρίζουν στὴν πρῶρα καὶ τ' αὐλάκι ποὺ ἀφίνομε πίσω μας σιγομουρμουρίζει κάτι παλιὰ καὶ καινούργια τραγούδια τοῦ Βοσπόρου, ποὺ κλειοῦσαν μέσα τους θρῆνο καὶ γέλιο. Κάπου-κάπου ἡ ἀντένα χτυπᾷ κι' ὁ χτύπος τῆς εἶναι σὰ στεναγμός. Γέρνει ἡ βαρκούλα ζερβὰ καὶ στὸ ἡρεμο πλάγιασμά της, σὰ νὰ χαδεύῃ τὸ ὑγρὸ κορμὶ

τῆς ξελογιάστρας θάλασσας.

Δίπλα στὴ στεργιά, δεξιά μας, τρέχουν τὰ λευκὰ παλάτια καὶ τὰ τζαμιά μὲ τοὺς ὀλόλευκους μιναρέδες τους, στέκονται ὀρθοὶ σὰν φρουροὶ στ' ἄσπρα ντυμένοι. Ἀντίκρου ἢ Ἀσιατικὴ ὄχθη μὲ τὰ ψηλὰ μαυροπράσινα δέντρα, ποὺ ἀγκαλιάζουν σφιχτὰ καὶ μυστηριώδικα τὰ σεράγια τῶν πασάδων καὶ τῶν ἀρχόντων. Πόσα μυστήρια, πόσες χαρὲς καὶ πόσα δάκρυα σὲ μιὰ ἀτέλλειωτη μεταλλαγὴ στὰ σεράγια τοῦτα, τὰ κοιμισμένα ἀκόμα στὴ νάρκη τοῦ Βοσπόρου, καὶ πόσους στεναγμοὺς δὲν μαντεύει ἢ φαντασία τοῦ διαβατάρη ταξειδιώτη. Κάθε πτυχὴ τῆς γῆς, κάθε γωνιά σπιτιοῦ, κάθε ἴσκιωμα δέντρου, κάθε βαθυλὴ πόρτα κι' ἓνα μυστήριον φόβου κρύβει, ποὺ τρομάσει τὸν ξένο, ποὺ ἀντικρίζει μαγεμένος τὴ Σφίγγα, ποὺ λένε Πόλη.

Θυμοῦμαι τὴν Γκιουλμπέ καὶ δὲν βλέπω τίποτα πιά. Παντοῦ τὸ γλυκό της πρόσωπο, παντοῦ τὰ μαῦρα μυστηριώδικα μάτια της, ποὺ μιὰ στιγμή μου γελοῦνε καὶ μιὰ στιγμή μου κλαίνει.

Θυμοῦμαι τὴ γλυκειά ἀξέχαστη νύχτα καὶ τώρα τὴ στιγμή αὐτὴ βλέπω καθαρὰ τ' ὅτι δὲν εἶχα δεῖ τὴν ὥρα τῆς τρελῆς χαρᾶς μου. ὦ ὠμορφιά ἀξέχαστη, ποὺ σίμωσες τὸ θάνατο! ὦ χαρά, ποὺ ἔφτανες ὡς τὸ χαμό! Ἀχ, πότε; πότε θὰ βραδιάσῃ πάλι; Πότε θὰ τρέξω στὴ χαρὰ ἢ στὸ θάνατο;

* * *

AΡΧΙΖΕΙ ἡ ζωὴ στὴν Πόλη. Κάτι σφυρίγματα βαποριῶν καὶ κίνηση ἔξω στὴ στεργιά. Βιάζομαι νὰ βγῶ. Θέλω νὰ κλειστῶ κάπου. Ἔχω τόση ὥρα νὰ μιλήσω, γιατί θὲ θέλω ν' ἀκούσω τὴ φωνὴ μου. Δὲν ξέρω γιατί μὲ τόση στοργὴ

κρατώ τή σκέψη μου, τή φωνή μου, κάθε κίνησή μου...
 "Όχι τώρα· όχι τώρα! Σάν μείνω μόνος, σάν κλειστῶ
 στήν κάμαρά μου· ἔ, τότε μόνο θά δῶ τόν ἑαυτό μου.
 Οὐφ, αὐτός ὁ καλός βαρκάρης, γιατί νά βρίσκεται
 δίπλα μου; Εἶναι τόσο πλήθος ἢ ὑπαρξή του καί τό-
 σο θόρυβο κάνει ἡ βάρκα του πάνω στά νερά!

* * *

ΘΑΤΑΝ μεσημέρι σάν θά μέ πήρην ὁ ὕπνος.
 Τώρα βραδιάζει, γιατί ἀπ' τίς γρύλλιες
 τῶν παραθυριῶν μου βλέπω τὸ φῶς ποῦ
 χλωμαίνει. Τί ὥρα νᾶναι; Δέ βαρειέσαι; "Ότι κι' ἂν
 εἶναι δέν ἦρθεν ἡ ὥρα μου. Ξαπλωμένος στὸ κρεβ-
 βάτι μου προσπαθῶ νά θυμηθῶ τὰ περασμένα· κι' ὅ-
 μως ἡ σκέψη μου τραβιέται στά μελλούμενα. Ξυπνή-
 σατε ποτέ πασχαλιάτικη μέρα, παιδιὰ ἀν εἴστε, μέ
 τή χαρά τῆς ἑγιορτῆς μέσ στήν ψυχή σας; "Ἐτσι ἦταν
 τὸ ξύπνημά μου.

Κάποιος μουεζίνης ἀφήνει τὴν ὠραία παθιάρικη
 φωνή του ἀνεβασμένος στὸν ψηλὸ μιναρέ, ἔτσι γιὰ
 νά σιμῶση πιότερο τὸ μακρυσμένο Θεό του, σέ μιὰ
 θερμὴ πρόσκληση στοὺς πιστοὺς.

Χαί ἀλλέλ φελλά, χαί ἀλλέλ σελά,
 "Εσχλεντούν ἔνε ιλλάχε ιλλάλαχ
 Βέ ἔσχλεντούν ἔννε Μωχαμεντούν
 ρεσοὺλ "Αλλάχ. "Αλλάχ "Εκμπερί!

«Ἐλάτε στήν προσευχή, ἐλάτε στή σωτηρία.
 Μαρτυρῶ πῶς δέν ὑπάρχει παρά ἓνας καί μόνος Θε-
 ός. Μαρτυρῶ πῶς ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ ἀπεσταλμένος
 τοῦ Θεοῦ. Μέγιστος εἶναι ὁ Θεός».

"Ἐτσι προσεύχεται ὁ μουεζίνης μέ τοὺς θερμοὺς

γλυκούς λαρυγγισμούς του, πού σκορποῦν μυστήριο στὸν ἀέρα, ἔτσι σὰν ἄρωμα λατρείας, πού, ὅποια κι' ἂν εἶν' αὐτή, πάντα λατρεία στὸν ἀνεξιχνίαστο καὶ ἀσύλληπτο Θεὸ εἶναι. Νοιώθω μὲς στὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου τὴν προσευχὴ στὸ μεγάλο Θεὸ καὶ θέλω νὰ προσευχηθῶ κ' ἐγώ, νὰ γύρω τὸ κορμὶ μου, νὰ τ' ἀφανίσω, γιὰ νὰ τὸ κάμω πῶς μικρὸ στὴ φαντασία μου μπρὸς στὴ μεγαλωσύνη του καὶ ν' ἀνοίξω τὴ καρδιά μου σὲ χίλια δυό, πού δὲν ξέρω νὰ τὰ σκεφτῶ. Θέλω νὰ μουρμουρίσουν τὰ χεῖλιά μου χίλια εὐχαριστῶ μὰ φοβοῦμαι!

Κάτι μὲ κρατᾷ δεμένο στὸ κρεβάτι μου καὶ δὲν ἔχω τὴ δύναμη νὰ σηκωθῶ. Τὸ ξέρω πῶς ἡ ἀγάπη μου δὲν εἶναι βέβηλη καὶ δὲν φοβοῦμαι γι' αὐτό. Ἄλλως τε ποιά ἀγάπη εἶναι βέβηλη; Μὰ κάτι σὰν φόβος δὲ μ' ἀφήνει νὰ πῶ τ' ὅ,τι θέλω στὴν προσευχή μου. Δὲν μπορῶ, δὲν μπορῶ νὰ σκεφτῶ κι' ἀφήνω τὴ μνήμη μου σὲ κάποια προσευχή, πού μιὰ χειμωνιάτικη μέρα ἡ Γκιουλμπέ γερμένη πάνω μου μετὰφρασε ἀπὸ ἓνα Τούρκικο βιβλίο. «ὦ Κύριε, γιὰ τὴ δόξα τοῦ μεγάλου σου ἀγαπημένου, γιὰ τὸ αἶμα πού χύθηκε στὸ Κεερμπελιά, γιὰ τὸ μάτι πού κλαίει τὴν πρώτη νύχτα τοῦ χωρισμοῦ, γιὰ τὸ μέτωπο πού σέρνεται στὸ χῶμα, γιὰ τὴν ἀγάπη σου, γιὰ τὴ βαρεῖα καρδιά τοῦ λυπημένου, γιὰ τὸ στεναγμὸ τῆς καρδιᾶς αὐτῆς, πού καίει στὴν ψυχὴ, κάμε ἡ χάρις σου νὰ ῥθῃ μαζί μου, κάμε ἡ σκέπη σου νὰ μοῦ γίνῃ στήριγμα καὶ προστασία.»

Πετάχτηκα πάνω ἀπ' τὸ κρεβάτι μου κι' ἀνοίξα διάπλατα τὰ παράθυρα. Ὁ βραδυνὸς ἀέρας μὲ δρόσισε καὶ τραγουδώντας ἄρχισα νὰ ντύνωμαι. Βιαζόμουνα. Φοβούμουνα τίς ὄρες μὴν περάσουν μαζεμένες καὶ βιαστικές καὶ δὲν προφθάσω τὴ χαρά, πού ἡ μοῖρα μοῦχε γραφτὴ στὰ χεῖλη τοῦ Βοσπόρου. Ἡ ζωὴ εἶνε δική μου καὶ θέλω νὰ τὴν ἀγκαλιάσω σφιχ-

τά. Ξέρω ποῦ θὰ τὴ βρῶ καὶ θέλω μιὰ ὥρα ἀρχύτερα νὰ τρέξω κοντά της. Σὰν ἄναβαν τὰ φῶτα ἔφταναν μ' ἕνα αὐτοκίνητο ποῦ τρεχε τρελά στὸν κῆπο τοῦ Μπεμπεκιοῦ. Κάθισα κοντά στοῦ γυρογιάλι καὶ γιὰ νὰ μὴ βλέπω τίποτ' ἄλλο ἀπ' τὴ σκέψη μου, εἶπα καὶ μουῖφεραν ἕνα τραπεζάκι στὴν ἄκρη, γιὰ νὰ κοιτάζω τὴ σκοτεινὴ Ἀσιατικὴ ὄχθη τοῦ Βοσπόρου. Κάθε λίγο ἔρριχναν ματιές στὸ ρολοῖ μου, ποῦ μοῦ φαινότανε πὼς σταματοῦσε καὶ κάθε λίγο τῶφερνα κοντὰ στ' αὐτί μου γιὰ ν' ἀκούσω τοὺς χτύπους τῆς ζωῆς του. Λίγο πὼ πέρα ἔπαιζαν ὄργανα καὶ κάποια παρέα γυναικες κι' ἄνδρες εἶχαν χαρά. Πὼς μὲ πείραζαν! Κάποτε ἔνοιωθα μέσα μου μῖσος γιὰ τὴ χαρὰ τους, γιατί μοῦ ἀσκήμιζε τὴν ὠμορφάδα τῆς ἡρεμίας, ποῦ ζητοῦσε ἡ σκέψη μου.

Προτοῦ φτάξει ἡ ὥρα ἔφυγα. Περπατοῦσα πάνω κάτω στὸ μῶλο. Κοίταζα τὴ θάλασσα. Παρακολούθησα τοὺς μικροὺς φωσφορισμοὺς κι' ἄκουα τὸν ἀπόμακρο στεναγμὸ πᾶφηνε τὸ ἀόρατο κύμα στὶς κουφάλες τοῦ μῶλου. Κάποιες βαρκοῦλες δεμένες στὴ στεργιά μὲ παλαμάρια τεντωμένα, σὰν ν' ἀνάπνεαν στὴν κίνηση ποῦ τοὺς ἔδινε τὸ κρυφὸ κύμα. Κάπου-κάπου πηδοῦσαν πάνω ἀπ' τὸ νερὸ ψάρια, ποῦ πᾶιζαν μὲ χαρὰ ἢ ποῦ πάλευαν μὲ ἀγωνία. Ποιὸς ξέρει;

Εἶχα σταματήσει κάτω ἀπὸ κάποιο σεράγιο. Κάτι μισοφωτισμένα καφάσια ἔδειχναν γυναικεῖες ζωές, ποῦ ζοῦσαν κολλημένες πάνω στὸ τζάμι μὲ τὴ λαχτάρα τῆς λευτεριάς. Κουνιοῦνται καὶ νοιώθω πὼς μὲ παρακολουθοῦν. Εἶναι δυὸ κεφάλια. Ποιὸς ξέρει γρηῆς ἢ νεῖες, κοπέλλες ἢ παντρεμένες; Τὸ μυστήριο τοῦ καφασιοῦ ἐξωρατίζει καὶ τίς ἀσκήμιες ἀκόμα κ' ἢ λαχτάρα τοῦ ἀγνώστου κεντᾶ τὴ φαντασία. Μὰ εἶμαι βέβαιος πὼς δὲν μποροῦσα ἐγὼ τότε νὰ κάνω τέτοιες σκέψεις—καμμιά σκέψη—γιατὶ εἶχα τὸν πόθο

Τὴ στιγμὴ κείνη στρέφοντας μ' ἓνα τρομαγμένο χαμόγελο μ' ἀφῆκε χάμω ἓνα χαρτάκι.

των ὤρων καί γιατί τό μυαλό μου πάντα ἔτρεχε κοντά της ἀποκλειστικά. Τώρα θυμοῦμαι καί τή λεπτομέρεια αὐτή.

᾽Ω! σάν ἔφταξεν ἡ ὥρα! Σάν τρελὸς ἄρχισα νά περπατῶ κι' ὅμως ἔφταξα πολὺ πρὶν. Καί γὼ ἐνόμισα πὼς ἡ ὥρα εἶχε περάσει! Στάθηκα μιὰ στιγμή, ὡς πού πῆρα θάρρος κι' ἀνοιξα τὴν πορτοῦλα. Στὸ σιγὸ τρίξιμο ποῦκαμαν τὰ μάσκουλά της, ἐνοιῶσα μιὰ ἀνατριχίλα σ' ὄλο μου τὸ κορμί. Δὲ φοβήθηκα, μὰ τὸ σκοτάδι μὲ ζάλισε. Περπάτησα στὰ ψεισινοβραδυνα βήματά μου πάνω καί βρέθηκα μπρὸς στὸ κιόσκι. Στὴν πότα μὲ περίμενε ἡ Γκιουλμπέ.

—Τῶξερα πὼς θὰ ἴρχόσουνα πρωτότερα.

—Μά...

—Σ' εὐχαριστῶ γι' αὐτό, ἀγαπημένε μου!

Μπήκαμε μέσα. Κρατώντας με ἀπ' τὸ μπράτσο μ' ἐγύρισε στὸ κιόσκι μέσα δείχνοντάς μου στὸ γλυκὸ ρόζ φῶς κάτι περίεργα λουλούδια, ποῦχε καλλιεργήσει μόνη της τώρα τελευταῖα. Μοῦδειξε κάποιον λουλουῖδι, ποῦ ἀπ' τὴν ἡμέρα ποῦ τὸ φύτεψε τῶχεν ὀνοματήσε μ' τ' ὄνομά μου.

—Θὰ τὸ πιστέψης; Σὲ περίμενα. Σάν νᾶξερα πὼς θὰ ἴρχόσουνα στὸ κιόσκι μου! Τώρα ποῦρθεσ μοῦ φαίνεται σάν ἀπίστευτο' κι' ὅμως τότε μοῦ ἦταν τόσο φυσικὴ ἡ σκέψη αὐτή, ποῦ ἤξερα καί ποῦ θὰ καθίσσης, ποῦ θὰ κινηθῆς, ποῦ θὰ ζήσης τίς λίγες ὥρες, ποῦ ἡ μοῖρα μᾶς ἔχει γραμμένες νὰ ζήσωμε μαζί.

—Θᾶρθης νὰ φύγωμε;

Κούνησε τὸ κεφάλι της θλιβερά καί στὸ πρόσωπό της χύθηκε ἕνας βαθὺς πόνος, ποῦ τῆς ἔκαμε δυάβαθειές ζαρωματιές στὸ μέτωπο. Μὲ κοίταξε' τὰ μάτια της ξεπετοῦσαν μιὰ φριχτὴ ὀδύνη' προσπαθοῦσε νὰ τὴ διώξη.

—Ἄχ, ἀγαπημένε μου! Τῆς μοίρας μου ἦταν γραφτό. Θυμᾶσαι τί μοῦλεγεσ μιὰ φορά; «Τὸ μόνο»

πράγμα πού βρίσκω σωστό στη ζωή σας και στη θρησκεία σας είναι τὸ Κισμέτ». "Ἐ, λοιπόν. Κισμέτ, ἀγαπημένε μου! Τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ ἀντισταθῇ στὴ δύναμή του!

"Ἐμεινε ἀμίλητη κάμποση ὥρα. Ἀπότομα μιὰ στιγμή τίναξε τὸ κεφάλι της κι' ἀγκαλιάζοντάς με σφιχτὰ μοῦ ψιθύρισε στ' αὐτί:

—"Ἄς χαροῦμε ὅσο μποροῦμε τίς λίγες ὥρες πού ξαναβρήκαμε στὴ ζωὴ μας, ἢ τίς λίγες στιγμές, ποιὸς ξέρει; κι' ἄς ἀφήσωμε τὴ μοῖρα νὰ τραβήξῃ τὸ κάρabi μας ὅπου θέλει.

Καὶ μαλακά μὲ τράβηξε στὸ ντιβάνι της. Ἐγειρε πάνω μου καὶ σὰν κύμα γεμάτο ὄρμη καὶ τρελὴ δύναμη ἀφῆκε τὸ κορμί της στὴ χαρὰ τῆς ζωῆς. Ντυμένη μ' ἓνα ἀέρινο μεταξίνο πέπλο, ποῦτρεμε σὰν χνοῦδι στ' ἄγγιγμά μου, μὲ μαλλιὰ χυμένα πίσω της, μὲ δυὸ χρυσὰ βραχιόλια πάνω ψηλά στὰ μπράτσα καὶ μὲ χρυσοκέντητα πασουμάκια, ἄφινε τὸ γυμνὸ κορμί της στὸ Κισμέτ τῆς ζωῆς.

Μήτε τώρα ἔχω τὴ δύναμη νὰ θυμηθῶ στὶς λεπτομέρειές τους, τίς ἀξέχαστες ὥρες μας. Δεμένα τὰ κορμιά μας στὸ δαχτυλίδι τοῦ πόθου μας τὰ διακρίναμε τὸ πρωῖ, σὰν ἄρχισε νὰ ροδιζῇ, σφιχτὰ ἀγκαλιασμένα στὸ ὠραῖο ντιβάνι πάνω.

—Ξημέρωσε! εἶπα τρομαγμένος.

—Δὲ σῆξερα δειλό.

—«Ἄν σ' ἀγαπῶ φοβοῦ γιὰ σέ!»

—Τὴν Κάρμεν τὴν εἶδα στὸ Παρίσι! εἶχαμε πάει τώρα καὶ πέντε χρόνια. Ξέρεις; Δὲ σ' ἀφήνω νὰ φύγῃς σήμερα. Θὰ μείνῃς μαζί μου.

—Μά... πῶς; Ὁ ἄντρας σου; δὲ συλλογᾶσαι, πῶς ἂν μαθητευτῆ, εἶσαι χαμένη;

—Δὲν εἶναι δῶ. Χθὲς δὲ σὲ κράτησα, γιατί σ' εἶχε φέρει ὁ πιστός μου Ἀλῆς. Σήμερα κανένας δὲν ξέρει πῶς βρῖσκεσαι δῶ μέσα. Ὅσο κι' ἂν μοῦ εἶναι

πιστός ὁ Ἄλῃς, πάντα θὰ τοῦ δικαιολογοῦσα μέσα του ἕνα πόνος ἀπὸ φανατισμό, ἂν σὲ καταλάβαινε νὰ μείνης κλεισμένος μὲς στὸ χαρέμι. Τοῦρκος εἶναι· ποὺ ξέρεις; Ἔ; Μὰ σήμερα κανένας δὲν ξέρει πὼς βρῖσκεσαι δῶ μέσα.

Ἔνοιωσα χαρὰ στὸν πόθο της νὰ μὲ κρατήσῃ κοντά της, μὰ καὶ κάποιο φόβο μὴ φανερωθοῦμε. Δὲν εἶπα λέξη καὶ σὲ λίγο, σὰν ἄρχισε νὰ διαφωτᾶ, τὴν ἀφῆκα νὰ μ' ὀδηγήσῃ ὅπου ἤθελε. Περάσαμε ἀπ' τὸ περιβόλι, ποὺ ἄφηνε τὰ πρῶινά ἀρώματά του σὲ κύματα ποὺ ζάλιζαν καὶ φτάσαμε σὲ μιὰ πλαϊνὴ πόρτα μισανοιγμένη. Ἔσκυψε καὶ μοῦπε στ' αὐτί:

—Σιγά-σιγά περπάτα καὶ πέρνοτάς με ἀπ' τὸ χέρι μὲ τράβηξε μέσα στὸ σκοτεινὸ διάδρομο. Σὲ λίγο ἀνεβήκαμε μιὰ σκάλα, ποὺ τὸ χαλί της δὲν ἄφημε τὰ βήματά μας ν' ἀκουστοῦν. Βγήκαμε πάνω. Στὴ μέση τοῦ φαρδιοῦ μισοφωτισμένου διαδρόμου ἄνοιξε μιὰ πόρτα. Μπήκαμε μέσα. Ἦταν τὸ δωμάτιό της. Ἐκλείσε μὲ προσοχὴ κι' ἄναψε τὸ φῶς. Παραμυθῆναια πλούτη κι' Ἀνατολίτικο μυστήριο, ποῦκαναν τὸ κορμί μου νὰ τρέμῃ

—Φοβάσαι;

—Σ' ἀγαπῶ.

—Ἐδῶ ἔναι ἡ φυλακὴ σου. Δὲ θὰ κουνήσῃς ὅλη μέρα ἀπὸ δῶ. Δίπλα εἶναι ἕνα μικρὸ σαλόνι. Νὰ τὴν πόρτα του. Ἐκεῖ θὰ κλειστῆς σὰν θᾶρθῃ ἡ τακτικὴ ὥρα νὰ μπῆ μέσα ἡ καμαριέρα. Εἶναι ἡ μόνη ἐνόχληση ποὺ θὰ σοῦ δώσω. Ὅλη τὴν ἄλλη μέρα θᾶμαστε ἐλεύθεροι. Δὲ θὰ στενοχωρηθῆς καὶ πολὺ· ἔχει παράθυρα καφασωτά, ποὺ πέφτουν στὸ Βόσπορο. Θὰ δῆς τὶ ὡμορφα ποῦναι. Εἶσαι ὁ σκλάβος μου ὡς αὔριο τὸ πρωτὶ τέτοια ὥρα. Δὲ μιλάς; Εἶσαι σὰν λυπημένος!

—Μαγεμένος· μὰ φοβοῦμαι γιὰ σένα.

Γέλασε· μ' ἀγκάλιασε καὶ μ' ἔφερε στὸ παράθυ-

ρο· ἄνοιξε τὰ ἐσωτερικά παραθυρόφυλλα κι' ἀπ' τὰ μικρὰ τετραγωνάκια τοῦ καφασιοῦ μπήκε τὸ χρυσὸ φῶς τῆς ἀνατολῆς. Ὁ ἥλιος ξεπρόβαινε πέρα ἀπ' τὶς Ἀσιατικὲς κορφές τῶν κατάφυτων λόφων.

—Κι' ἂν μ' ἀγαπᾶς φοβοῦ γιὰ σέ! σιγοτραγούδησε.

Μαγεία ἦταν τ' ἀνοιξιάτικο ἐκεῖνο ξημέρωμα στὸ Βόσπορο. Οἱ κορφές τῶν ἀντικρυνῶν λόφων κ' οἱ ἄκρες τῶν δέντρων εἶχαν πάρει ἀπ' τὸν ἥλιο ἓνα χρυσὸ θαμπὸ κόκκινο στεφάνωμα, ἔτσι ποῦδα μιὰ βραδιά τῶν Χριστουγέννων, σὰν ἤμουν παιδί, στὰ πρόσωπα γύρω τῶν Ἀγίων. Σιγὰ-σιγὰ τὸ χρυσὸ φῶς πλήθαινε κι' ὁ Βόσπορος μὲ τ' ὀρμητικὸ ρέμα του, ἔτσι ποῦ βιαστικὸ τραβοῦσε κατὰ τὸ Μαρμαρᾶ, ἔμοιαζε σὰν ποτάμι μὲ λυωμένο ἀσημι καὶ χρυσάφι. Ξημέρωσε. Ἄντικρου στὴν Ἀσιατικὴ στεριά σεράγια λευκὰ μὲ διάφορους περιεργούς ρυθμούς καὶ μέσα βαθειὰ δέντρα ποῦ σκέπαζαν τὴν ὠνειρεμένη γῆ. Ἐνα καράβι μ' ἀπλωτὰ πανιά καὶ κάτι βαρκοῦλες ποῦ γύριζαν ἀπ' τὸ ψάρεμα, ἔσκιζαν τ' ἀσημένιο ποτάμι· καὶ δῶ κοντὰ μου καὶ γύρω μου ἓνα ἀνοιξιάτικο μοσκοβόλημα ἀπ' τὸν ὀλόανθο κῆπο, ποῦ φερνε ζάλη καὶ τρομάρα στὸ κορμί.

Καρφωμένος ἐκεῖ στ' ἀνοιγμένο καφασωτὸ παράθυρο ἄφηνα τὴ σκέψη μου νὰ τρέχη στὰ παλιά, τὰ πολὺ παλιά χρόνια. Πόσα δὲ θυμήθηκα! Ὅλη ἡ ζωὴ τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων κι' ὅλη ἡ παλιά Ἑλληνικὴ ἱστορία πέρασαν ἀπ' τὴ σκέψη μου μὲ μιὰ ἐξωφρενικὴ γρηγοράδα, γιὰ νὰ σταματήση τρομαγμένη γιὰ τ' ὅ,τι γίνηκε στὴν Κερκόπορτα ἀπὸ κεῖ ποῦ πρωτομπήκαν οἱ Τούρκοι στὴν Πόλη. Ἦταν ἡ πρώτη στιγμή τῆς μακρᾶς Εὐρωπαϊκῆς ζωῆς τους. Ἡ στιγμή κείνη στάθηκε θεμέλιο τῆς δύναμης τῶν Τούρκων, θεμέλιο ποῦ κρατιέται ἀκόμη καὶ σήμερα στερεὸ ὕστερα ἀπὸ πεντακόσια χρόνια. Πόση μεταβολὴ δέν

ἔφερε στήν Εὐρωπαϊκὴ ζωὴ! Πόσο κλονισμός! Κ' ἡ μοιραία μετάθεση ποὺ γίνηκε στὸ δρόμο τοῦ πολιτισμοῦ, ποὺ τὸν συνεπῆρεν ἢ μπόρα κι' ὁ τυφώνας φέρνοντάς τον στήν Δύση κι' ἀφήνοντάς στήν Ἀνατολὴ τὸ σκοτάδι τῆς βίας καὶ τοῦ αἱμάτου, μοῦδειχνε τὸ κακό, τὸ μεγάλο κακό, ποῦκαμαν ὄχι οἱ Τούρκοι, μὰ οἱ Βυζαντινοὶ μὲ τὸ μαρασμό τους, μὲ τὸ μαρασμό ποὺ ἀποκλειστικὰ ὀφείλεται σ' αὐτούς, στήν ἀδυναμία τους, στήν ἀβουλία τους, στὸ κούρασμά τους τὸ ψυχικὸ καὶ μυαλικό, ποὺ παράλυσε τὰ χέρια τους τῆ στιγμὴ ποὺ ἦταν φρουροὶ στὸ δύσκολο μονοπάτι, στὸ μονοπάτι ποὺ οἱ βάρβαρας φυλὲς στήν ὁρμὴ τους διάλεξαν γιοφύρι γιὰ τ' ὠνειρεμένο τους πέρασμα στήν Εὐρώπη. Κι' ὅμως τὸ κακό αὐτὸ χτύπησε μόνο τὴν Ἑλληνικὴ φυλὴ καὶ τὸν ἔτοιμο καὶ φθυσικό πιὰ Ἑλληνοβυζαντινὸ ὄργανισμό, ποὺ σακατεμένος περίμενε τὴν ὥρα νὰ πέση. Μὰ γενικὸ καλὸ ἦταν στὸν κόσμῳ ὅλο, γιατί ἀπὸ τότε σκορπίστηκε στὴ Δύση ἡ θαμμένη κι' ἄθαφτη Ἑλληνικὴ σοφία. Μ' ἂν προχωρήσω στὴ σκέψη μου βρίσκω πὼς ὁ χαμὸς τῆς Πόλης ἦταν βουλὴ Θεοῦ, γιατί μόνο κάτω ἀπὸ τὸ βαρὺ ζυγὸ τῆς σκλαβιάς ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ ξεκαθαρίστηκε κ' ἔμεινε ὁ διαλεχτὸς σπόρος, ποὺ ὕστερα ἀπὸ 350 χρόνια θ' ἀνάπλαθε τὴν Ἑλλάδα. Ὁ βίαιος σπασμὸς τῆς φυλῆς μας ἦταν σὰν ἀγώνας ἐπιλογῆς, ποὺ λέει ὁ Δαρβίνος γιὰ τὴ ζωὴ τῶν ζώων. Ἡ ἐπιλογὴ γίνηκε μέσα στὸ μαρτύριο καὶ στὸν ἀγῶνα.

Μπρὸς ἀπ' τὰ μάτια μου βιαστικὲς, μὰ καὶ χτυπητές, περνοῦν οἱ τραγικὲς εἰκόνας τοῦ χαμοῦ τῆς Πόλης καὶ σὰν ν' ἀκούω τίς φριχτὲς φωνὲς τῶν τρελαμένων γυναικῶν καὶ τῶν ἀπελπισμένων ἀνδρῶν στὸ πλησίον τοῦ ἀγρίου μαχαιριοῦ, ποὺ ἔκοβε τὴ γραμμὴ τῆς ὥραίας Βυζαντινῆς ζωῆς. Κλεισμένος ὅπως ἤμουν μέσα σ' ἓνα σεράγιο Τούρκικο στήν ἀνάμνηση αὐτῆ ἀνατρίχιασα κ' ἔστρεψα τὰ μάτια μου

Ξερβά δεξιά σ'άν κάτι νά ζητοῦσα. Ποιὸς ξέρει; Σά νά ζητοῦσα κάποιο παλιὸ παμπάλαιο σκουργιασμένο γιαταγάνι, πού τώρα θάταν ἱερὸ στόλισμα σὲ τούρκικο σεράγιο. Μὰ εἶδα γύρω μου χαλιά καὶ δέρματα τίγρεων, καὶ ἔπιπλα τέχνης ὠμορφῆς καὶ χίλια δυὸ μικροπράγματα καὶ μπιμπελό, πού ἔδιναν ζωὴ ὠμορφιάς καὶ χάρης στὴ ξεμοναχεμένη κρεββατοκάμαρα μιᾶς κλεμμένης ἀπ' τοὺς Τούρκους ὠμορφῆς γυναίκας· τ'ὄχι ἦταν κλεμμένη τῶνοιωθα, γιατί στό χάδι μου πάντα αἰσθανόμουνα κάτω ἀπ' τὸ χέρι μου νά χτυπᾷ στίς φλέβες της αἷμα δικό μας, αἷμα Ἑλληνικό.

Μὰ τί τάχα ἂν εἶναι Τούρκισα ἢ Γραικιά; Τί ἂν ἔχη αἷμα Τούρκων ἢ Γραικῶν στ' ὠραῖο κορμί της; Τί ἂν στήν Ἁγιά Σοφιά λατρεύουν τὸ Θεὸ γονατιστοὶ ἢ ὄρθιοι; Τί ἂν δὲν παίζουν σήμαντρα, μὰ ὁ μουεζίνης προσκαλεῖ τοὺς πιστοὺς νά λατρεύσουν τὸν ἕνα Θεό:

Χαί ἀλλέλ φελλά, χαί ἀλλέλ σελά
 Ἐσχιεντουν ἔνε ἰλλάχε ἰλλάλαχ
 Βέ ἐσχιεντουν ἔννε Μωχαμεντὸν
 ρεσουλ Ἀλλάχ. Ἀλλάχ Ἐκμπερ!

«Ἐλάτε στήν προσευχή, ἐλάτε στὴ σωτηρία. Μαρτυρῶ πὼς δὲν ὑπάρχει παρὰ ἕνας καὶ μόνος Θεός. Μαρτυρῶ πὼς ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ. Μέγιστος ὁ Θεός!».

Μέσα στήν ὠραία αὐτὴ πλάση ὅλοι εἴμαστε ὡς ἄνθρωποι, οἱ κατακτητὲς τῆς ζωῆς τοῦ κόσμου, πού ἡ χαρὰ μᾶς δόθηκεν ἀπ' τὸ ἴδιο Θεϊκὸ χέρι χωρὶς χωρίσματα, χωρὶς διακρίσεις. Μὰ ἔμεῖς μικροὶ καὶ ταπεινοὶ κι' ἀνάξιοι ὅπως εἴμαστε, χαλάσαμε μὲ τὰ ἴδια μας τὰ χέρια τὴν ἀπόλυτη χαρὰ μας καὶ ριγμένοι στοὺς σκληροὺς ἀγῶνες καὶ στίς φριχτὲς διαμάχες, χάνομε τίς γλυκὲς ὥρες πού περνοῦν, γιατί εἶ-

μαστε ἀνάξιοι καὶ ἀνίκανοι νὰ αἰστανθοῦμε καὶ νὰ νοιώσωμε τὴ μεγάλη χαρὰ τῆς ζωῆς, τὴν ἀγάπη, τὴν ἀγάπη στὸν ἄνθρωπο, τὴν ἀγάπη στὴν πλάση, στὰ ζῶα, στὰ δέντρα, στὸν ἥλιο, στὰ σύννεφα, τὴν ἀγάπη καὶ στὰ πράγματα ἀκόμα, ποῦ μὲ τὰ ἴδια μας τὰ χέρια δημιουργοῦμε. Ὡ θάπρεπε ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου νὰ σφίγγεται στ' ἀγκάλιασμα τῆς ἀγάπης καὶ σὰν πέθαινε, μὲς στὴν ἀγάπη νὰ πέθαινε, γιὰ νᾶναι ὁ χαμὸς του κι' αὐτὸς χαρούμενος καὶ γλυκὸς μέσα στὴν ἐλπίδα τῆς μεγάλης ζωῆς, ποῦ περιμένει τὸ πνεῦμα μας στὴ νέα του γέννηση, στὴν ἀληθινὴ κι' αἰώνια γέννηση.

Τὶ τάχα ἂν ἐδῶ κάτω ἀπ' τὰ πόδια μου ἐπάλεψαν δυὸ φυλὲς σ' ἓνα σκληρὸ καὶ τραγικὸ ἀγῶνα; Τὶ τάχα ἂν τὸ αἷμα χύθηκε ποτάμι κ' ἔφταξεν ὡς τὸν ἀσημένιο Βόσπορο; Ποιὰ ἀπὸ τίς δυὸ φυλὲς νίκησε; Ποιὰ ἀπὸ τίς δυὸ φυλὲς νικήθηκε; Ποιὸς μπορεῖ νὰ πῆ; Ἦπιεν ὁ νικητὴς ἀπ' τὸ αἷμα τοῦ νικημένου καὶ τώρα τὸ αἰσθάνεται νὰ βοᾷ καὶ νὰ σπαρταρᾷ μέσα του σ' ἓνα πανηγύρι γεμᾶτο δάκρυα κι' ἀναφυλλητά. Κανένας δὲν εἶναι νικητὴς στὸν κόσμον, σὰν γιὰ τὴ νίκη του ὄπλο παίρνει τὸ κακόν. Μιὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια, μιὰ ἡ νίκη. Τὸ ἀγαθὸ καὶ τὸ ὠραῖον· εἶναι τὸ θεῖο δίχρωμον οὐράνιον λουλοῦδι, ποῦ πάντα θά στέκη ἀπρόσβλητο, ἀλέκιστο κι' ἀνέγγιχτο ἀπ' τὰ χέρια τῶν βεβήλων.

—Τὶ σκέφτεται ὁ καλὸς μου; μουρμουρίζει δίπλα στ' αὐτί μου ἀγκαλιάζοντάς με ἡ Γκιουλμπέ, ποῦρθε κοντά μου χωρὶς νὰ τὴν ἀκούσω περπατώντας πάνω στὰ παχιά χαλιά. Ὡς ἐκείνη τὴ στιγμὴ κατὰ ταχτοποιοῦσε στὸ σαλόνι τῆς, ποῦ θὰ μὲ κλειοῦσε γιὰ καμμιάν ὥρα.

—Τὶ νὰ σκέφτεται ὁ φυλακισμένος μου; ξανᾶπε.

—Τὴν καλωσύνη σου, ποῦ σπαρταρᾷ στὴ μιλιὰ σου, στὴ ζωὴ σου, στὰ μάτια σου, καὶ ποῦ μοῦ θυ-

Σὲ μιὰ στροφὴ κάποιου δρόμου ὁ γέρος στάθηκε ἀπότομα
μπρὸς σὲ μιὰ χαμηλὴ πορτοῦλα· ἔστρεψε καὶ μὲ κοίταξε.

“Ἡ ΓΚΙΟΥΛΜΠΕ.,

μίζει την αγάπη την πλατιά, πού φτάνει ως την ἄκρη του ἀστερίνου κόσμου, πού μήτε τὸ μάτι, μήτε ἡ σκέψη τ' ἀνθρώπου μπορεῖ νὰ φτάσῃ.

—“Ἐλα τώρα νὰ πᾶμε στοὺ σαλόνι. Ἐκεῖ θὰ σὲ κλείσω γιὰ κάμποση ὥρα.” Ἐχῶ κάτι πρωίνες συνήθειες πού δὲν πρέπει νὰ τίς ἀλλάξω σήμερα, γιὰ νὰ μὴ ὑποψιαστοῦν οἱ ὑπηρέτριες τίποτε.

—Ναί· πᾶμε, εἶπα, καὶ μπήκαμε στοὺ σαλονάκι της, ποῦχε στὴ γωνιά ἓνα ντιβάνι σεντεφένιο μὲ μεταξωτὰ παραπετάσματα.

Ἐκεῖ καθήσαμε. Στὰ πόδια μας ἦσαν σκορπισμένα πολλὰ μαξιλάρια χρυσοκέντητα καὶ δίπλα μας ἓνα τραπεζάκι ἀπὸ σεντέφι κι' αὐτό. Πάνω του σ' ἓν' ἀσημένιο ταψί ἦταν ριγμένες πίπτες κ' ἓνα ξεχασμένο ζᾶρφι καὶ λίγο παραπέρα ἓνας κρυσταλλένιος ναργιλὲς ζωγραφισμένος μὲ χρωματιστὰ περίεργα ἄνθη. Στὴ γωνιά ἓνα ἀσημένιο λυχνάρι ψηλὸ καὶ μπρὸς του ἓνα μαγκάλι μπρούτζινο κι' ἀστραφτερό, ποῦδειχνε μιὰν ἐξαιρετικὴ τέχνη καὶ δίπλα σ' αὐτό ἓνα παραβάν ποικιλιμένο μὲ σεντέφι καὶ στὸν τοῖχο κρεμασμένα χιλίων λογίων ἀνατολίτικα περίεργα στολίδια. Παντοῦ διακρινόντανε ὀρθὰ πολύχρωμα ἀλαβάστρινα καὶ κρυσταλλένια γκιουλουχτάνια μὲ περίφημα σπάνια ἀρώματα, πού χωρὶς ἀμφιβολία ἡ Γκιουλμπὲ τᾶχε ἀνοίξει κι' εἶχε ἀρωματίσει τὸ σαλόνι. Κάτω ἦταν στρωμένα παχιά περσικά χαλιά καὶ μπρὸς στοὺ ντιβάνι ἀπλωμένο ἓνα δέρμα ἄσπρης ἀρκούδας· στοὺ κεφάλι της πάνω ἦταν βαλμένο ἓνα πολύτιμο μαξιλάρι, πού ποιὸς ξέρει πόσες φορές θὰ δέχτηκε πάνω του τὸ κουρασμένο κεφάλι τῆς Γκιουλμπὲς. “Ὅλα κεῖ μέσα ἦσαν βαλμένα μὲ μιὰ ὠραιότατη ἀταξία, τόση πού νὰ σοῦ ξυπνᾷ μὲ τὴν πρώτη ματιὰ τὸ μυστήριό τῆς Ἀνατολῆς, ποῦφτανε ὡς ἐδῶ ἐξελιγμένο καὶ ἔτοιμο νὰ περάσῃ στοὺ στενοὺ πορτί τῆς λεπτουργημένης Εὐρωπαϊκῆς ὠραιοπά-

Θειας. 'Απ' τ' ἄνοιγμα τοῦ σεντεφένιου παραβάν στή γωνιά, φαινότανε στηλωμένη μιὰ μικρούλα βιβλιοθήκη ἀπὸ ἀκαγιού· κρατοῦσε σφιχτὰ καμμιὰ τριανταρῖα χρυσοδεμένα βιβλία καὶ στὶς τέσσερις γωνιές τοῦ δωματίου τέσσερα λεπτοεργασμένα θυμιατὰ ἀσημένια, πού τῶν δυὸ οἱ στύλοι ἦσαν ἀπὸ περίεργο καφεδί σκοῦρο μέταλλο, κι' αὐτὸ λαξεμένο μὲ ἀνατολίτικη τέχνη, καὶ πάνω σ' ὄλα στὸ ταβάνι ξαπλωμένο ἓνα χρυσοκέντητο βυσινὴ βελουῦδο μὲ μιὰ χρυσοῦ τούρκικη ἐπιγραφή, πού καθὼς μοῦπεν ἡ Γκιουλμπέ, ἔλεγε: «'Αν δὲν ἦταν ἡ ἀγάπη στὸν κόσμο, ποιά ζωὴ θὰ μπορούσε νὰ κρατηθῆ;» Στὰ δυὸ παράθυρα, πού πεφταν στὸ Βόσπορο κι' αὐτά, λεπτοὶ μεταξένοι μπερντέδες μὲ χρυσό, πού τέλευε σὲ μεγάλες φοῦντες μὲ χοντρά κρόσα ὡς κάτω στὸ χαλί. Γύρω ἐδῶ κι' ἐκεῖ χρυσοκέντητοι τζεβρέδες καὶ πάνω στὰ μαξιλάρια ριγμένα κομπολόγια κεχριμπαρένια μὲ μακρὲς μεταξωτὲς φοῦντες, καὶ παντοῦ σὰν πεταμένοι κελπετζέδες, ἔτσι πού λὲν τίς πλεχτὲς χόρτινες βεντάλιες.

Στὸ βάθος τοῦ ντιβανιοῦ ἦταν κρεμασμένη μιὰ ὡμορφότατη εἰκόνα χανούμισας μὲ κοστοῦμι μοντέρνο, σωστὴ Παριζιάνα, καὶ πάνω στὸ μαλακὸ στρωσίδι τοῦ ντιβανιοῦ ἓνα βιβλίον ἀνοιχτό, ριγμένο μὲ τὴ ράχη πρὸς τὰ πάνω. Διάβασα τὸ ξώφυλλο. Ἦταν τὰ τραγούδια τοῦ Ἰνδοῦ ποιητῆ Ραμπιτρανάθ Ταγκόρ. Ἄρχισα νὰ τὸ ξεφυλλίζω μὲ κάποια συγκινημένη περιέργεια. Τὰ τραγούδια αὐτὰ τὰ εἶχα ξαναδιαβάσει.

—Διάβασε, μοῦπε μὲ σιγὴ φωνή, κ' ἐγὼ τῆς διάβασα τὸ 94 τραγούδι τοῦ Τιταντζαλί.

«Τὴν ὥρα αὐτῆ τοῦ ταξιδιοῦ, τύχη καλὴ εὐχηθῆτε μου, ὦ φίλοι. Ἡ αὐγὴ ροδίζει στὴν ἀνατολή. Θαυμάσιος ἀνοίγεται μπροστά μου ὁ δρόμος.

»Μὴ μὲ ρωτᾶτε τί παίρνω μαζί μου. Ἄναχωρῶ μὲ τὰ χέρια ἀδειανὰ καὶ τὴν καρδιά γεμάτη ἐλπίδες.

Θά φορέσω τὸ στεφάνι τοῦ γάμου, ὄχι τὸ μελανὸ τοῦ στρατοκόπου μανδύα. Τὸ πνεῦμα μου ἄφοβο θά προχωρήσῃ, ὅσο κι' ἂν εἶναι ὁ δρόμος ἀπὸ κινδύνους γεμάτος.

»Καὶ στὸ τέλος τοῦ ταξιδιοῦ μου, τὸ Ἄστρο τῆς βραδιάς θά παρουσιαστῇ μπροστά μου κ' οἱ μελαγχολικὲς νότες τῶν ψαλμῶν τοῦ Ἑσπερινοῦ θά ξεχυθοῦνε ξαφνικὰ ἀπὸ τὴν ὀξώπορτα τοῦ Βασιλείου μου».

—Τώρα σ' ἀφήνω· θά πάω νὰ πέσω στὸ κρεβάτι μου, γιὰ νὰ μὲ βρῆ ἡ καμαριέρα μου στὴν συνηθισμένη μου θέση, ὅπως μὲ βρίσκει πάντα αὐτὴ τὴν ὥρα. Σὲ καταδικάζω σ' ἀκίνησια.

—Κοίταξε...διώξ' τὴν γρήγορα!

—Ναί, ναί, καλέ μου, καὶ μὲ φίλησε. Ἐκλείσει τὴν πόρτα πίσω της καὶ σὲ λίγο ἄκουσα μιλιὲς στὴν κάμαρά της.

Πῆγα στὸ παράθυρο κι' ἄρχισα νὰ παρακολουθῶ τὰ καίκια καὶ τὰ βαποράκια, ποὺ σκίζαν τὸ Βόσπορο. Τὶ μαγεία ἦταν κείνη ἡ ἀνοιξιὰτικὴ μέρα στὸ Βόσπορο! Ποιὰ δύναμη θᾶναι ἰκανὴ νὰ ὑμνήσῃ τίς ὠμορφίες του, ὠμορφίες ποὺ δὲν ξεχνοῦν ποτὲ τὰ μάτια, ποὺ θά τίς ἀντικρίσουν καὶ οἱ ψυχές μας σὰν θά τίς αἰστανθοῦν;

Σὲ λίγο γύρισα στὸ ντιβάνι κι' ἄρχισα νὰ διαβάζω κάποιον τραγουδι τοῦ Ταγκόρ, ποῦχε σηματομενῶν ἢ Γκιουλμπέ. Μὰ πέταξα γλήγορα τὸ βιβλίο καὶ ξαπλώθηκα πάνω στὰ μαλακὰ μαξιλάρια. Ἐπλεξα πίσω ἀπ' τὸ κεφάλι μου τὰ χέρια μου κι' ἄρχισα νὰ διαβάζω τὴ θεῖα ἀλήθεια, ποὺ ἦταν κεντημένη μὲ χρυσὰ γράμματα στὸ βυσινὶ βελούδο τοῦ ταβανιοῦ. «Ἄν δὲν ἦταν ἡ ἀγάπη στὸν κόσμον, ποιὰ ζωὴ θά μπορούσε νὰ κρατηθῆ;» Ναί! Ποιὰ ζωὴ; Ὅλες οἱ ζωὲς θᾶσβυναν. Ὅλα θά περνοῦσαν στὴν ἐκμηδένιση. Μὴ τάχα ἡ ἀγάπη, καὶ μόνο ἡ ἀγάπη, δὲν κρατᾶ τίς

—Καϊκῶ, με παίρνεις μαζί σου;

γενεές τῶν ζώων κι' αὐτὴ μονάχα δὲν εἶναι ποὺ συνεχίζει τὴ ζωὴ; Ἡ σοφία τοῦ μεγάλου κι' ἀσύλληπτου Δημιουργοῦ ἔρριξε μὲς στὴ βλέπα μας καὶ στίς φλέβες τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν τὴν ἀγάπη, ποὺ ἄλλοι τὴν λέν γενετήσια ὄρμη, κι' ἄλλοι ἔλξη τῶν εἰδῶν· γιατί μόνο μ' αὐτὴν ὁ κόσμος τραβᾷ τὸ δρόμο τῆς διαίωνισῆς του.

Σιγά-σιγά τὸ μάτι μου κατέβηκε κάτω γιὰ νὰ σταματήσῃ στὸ σεντεφένιο παραβάν ποὺ κρυβε τὴ μικρὴ βιβλιοθήκη διπλα στὸ μπρούτζινο μαγκάλι μὲ τὰ κομψὰ περιέργα στολίδια, ποὺ στήριζαν τὴν ὤμορφὴ του γλάστρα. Πόση ζωὴ καὶ ποιά ζωὴ νὰ πέρασεν ἡ Γκιουλμπέ στὸ ξεμοναχέμενο αὐτὸ σαλονάκι! Πόσες σκέψεις! Πόσες φορές νὰ με συλλογίστηκε γερ-

μένη στο ίδιο αυτό ντιβάνι! Πόσες φορές ν'άκλαψε ἢ νά τραγούδησε τὴν παλιά μας ωραία ζωή! Μά ἐδῶ κανένα σημάδι δικό μου δὲν κρατιέται. Ποιὸς ξέρει; Εἶναι τόσο φυσικὸς ὁ φόβος γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τόσο πιὸ φυσικὸς ὁ φόβος γιὰ τὴν γυναῖκα! Ἡ καμμενούλα ἢ Γκιουλμπέ μου! Θὰ φοβότανε νά φήσῃ ἀκάλυπτο καὶ τὸ πιὸ ἀδιάφορο σημάδι τῆς παλιᾶς μεγάλης ἀγάπης της. Ὁ φόβος στὰ χεῖλη τοῦ Βοσπόρου πάντα φτάνει ὡς τὸ θάνατο!

—Νᾶμαι! λεύθερη! Ἄργησα; εἶπε καὶ χύθηκε πάνω μου ντυμένη μὲ μιὰ διάφανη μεταξωτὴ ρόμπα. Πόσο βιαζόμουν! Ὅσο κι' ἂν ἐκρατιόμουν αὐτὴς τακτικές μου συνήθειες, ὅσο κι' ἂν προσπαθοῦσα νά μὴ βιαστώ, γιὰ νά μὴν ὑποψιαστῆ τίποτε ἢ καμαριέρα μου, ἔκανα σ'ἂν τρελή, πού μιὰ στιγμή φοβήθηκα πὼς κάτι κατάλαβε. Καὶ τώρα, νᾶμαι! ὅλη δική σου! σκλάβά του φυλακισμένου μου καὶ δούλα, πού ἢ μοῖρα μ' ἔφερε νά γλυκάνω καὶ νά δροσίσω τίς στιγμὲς τοῦ διαβατάρη ξένου μου, πού ποιὸς ξέρει ἂν τὸν ξαναδῶ ἢ ποιὸς ξέρει ἂν μὲ ξαναθυμηθῆ κἄν.

Τελείωσε μὲ παράπονο, ἀναστέναξε βαθεῖά, καὶ τὰ μάτια της γεμᾶτα χοντρά δάκρυα στηλώθηκαν κάτω, σὲ μιὰ θλιβερὴ ἀφηρημάδα, σ'ἂν νά βρισκότανε κάπου ἄλλου, μακρὰ, πολὺ μακρὰ, πού τὰ λόγια μου δὲν τὴν ἔφταναν.

Μιὰ στιγμή, σ'ἂν νά θυμῆθηκε τὸ λησμονημένο ἑαυτό της, τίναξε τὸ κεφάλι της, ἔτσι σ'ἂν ν'ἀδιωχνε κάτι θλιβερό ἀπ' τὴ σκέψη της, μ' ἐκοίταξε, μού χαμογέλασε καὶ μὲ τὴν εὐγενικὴ λεπτότητα πού χρωμάτιζε πάντα κάθε λόγο καὶ κάθε πράξη της, μού ψιθύρισε στ' αὐτί:

—Νά μὲ συγχωρῆς, πού μιὰ στιγμή σ' ἀφῆκε ἢ σκέψη μου.

—Τί σκεφτόσουν;

—Τίποτε! Ἀσήμαντα πράγματα! Ἄλλως τε τὲ

σὲ νοιάζει ἔσένα; Ποιὸς ξέρει ποῦ θὰ σὲ φέρῃ αὔριο τὸ ἐλεύθερο φτερούγισμά σου; Ποιὸς ξέρει ποῦ μεθαύριο; Τὸ κλεισμένο στὸ κλουβί του πουλι ἄς κλαίῃ μὲ θρήνο, κι' οἱ ἄλλοι ἄς τὸν παίρνουν γιὰ γλυκὸ κελάδημα κι' ἄς περιορίζῃ τὴ χαρὰ του μὲς στὰ σκοτεινὰ καφάσια. Μὰ δὲ σοῦ φαίνονται τὰ καφάσια μου σύρματα κλουβιοῦ, ποῦ ὅσο κι' ἂν ἀφήγρυν ἐλεύθερο τὸ μάτι νὰ χαίρεται στὴν ὠμορφιά τοῦ Βοσπόρου, πάντα κρατοῦνε τὴν ψυχὴ μου κλεισμένη σὲ μιὰ θλιβερὴ φυλακὴ;

—Κι' ὅμως, καλὴ μου, τώρα, ἔτσι ποῦ βλέπω στὴν Πόλῃ ὁ περιορισμὸς τῆς χανούμης δὲν μοιάζει μὲ τὸ παλιὸ βάρβαρο σκλάβωμα τοῦ μουχλιασμένου κι' ἀνελεύθερου χαρεμιοῦ, σὰν παρουσιαζε καὶ σὰν πραγματικά κρατοῦσε τὴ γυναῖκα σκλάβα καὶ σκλάβα χωρὶς καμμιά χαρὰ, γιατί τῆς εὐνοχοῦσε τὴν ψυχὴ καὶ τὴ σκέψη μὲ μιὰ φριχτὴ βαρβαρότητα.

—Καὶ τί νομίζεις; Πῶς μᾶς βλέπεις ἔξω νὰ τρέχωμε ἐλεύθερες χωρὶς φερετζέ, ντυμένες σὰν Παριζιάνες, θαρρεῖς πῶς καλύτερεψε ἡ θέση μας; Ἡ σκλαβιά ἐξακολουθεῖ καὶ γίνεται κάθε μέρα πιὸ ἀνυπόφορη, γιατί κάθε μέρα τὴ νοιώθουμε καὶ πιότερο, καὶ τὴν αἰσανόμαστε τώρα πιὸ βαρειά, γιατί ἴσως ἀφήκε ἐλεύθερο λίγο τὸ κορμί μας, μὰ κρατᾷ σφιχτὰ σκλάβα ἀκόμα τὴν ψυχὴ μας. "Ἀχ, νᾶξερές πόσες φορές, κλεισμένη στὸ ξεμοναχέμένο αὐτὸ σαλονάκι μου, ἐθρήνησα τὴ χαρὰ ποῦχασα ἀπὸ τῆς κακῆς μοίρας τὴν ἀπονιά. "Ἀχ, ἂν φεύγαμε τότε! Μὰ τώρα; Τίποτα, τίποτα, τίποτα, δὲν μπορεῖ καὶ δὲν πρέπει νὰ γίνῃ. Τὸ κισμέτ! κ' ἐκούνησε ἀργὰ τὸ ὠραῖο κεφάλι τῆς. Μὰ γιατί σοῦ τὰ λέω ὅλ' αὐτά; Τί μᾶς νοιάζουν αὐτά σήμερα; Κάθε λεπτό, κάθε στιγμὴ ποῦ περνᾷ, εἶναι στιγμὴ ποῦ χάνεται ἀπ' τὴν εὐτυχία μας. "Ε;

Χάδεψα τὸ ὠραῖο κεφάλι τῆς καὶ στηρίζοντας τὰ

χέρια μου στους μισόγυμνους ώμους της, την κοιτάζα καλά στά μάτια πολλή ώρα, τόσο έντονα, ποῦνοιωσα τὴν ψυχὴ μου νὰ σμίγη μὲ τὴν δική της μέσα στὸ ὠραῖο καὶ χαριτωμένο κορμί της καὶ τὴν καρδιά μου νὰ χτυπᾷ κάτι ἄταχτα καὶ περίεργα χτυπήματα. Ἔκλεισε τὰ μάτια της, ἔγειρε πάνω μου κι' ἄρχισε νὰ μοῦ λέη χίλια πράγματα, ποῦκαμαν τὴ ζωὴ της θλιβερὴ καὶ ποῦ ἀρρώσταιναν τὴν ψυχὴ της τόσο, ποῦ πολλές φορές παρακαλοῦσε τὸ θάνατο. Μοῦ ξεμολογήθηκε τὴ ζωὴ της σὰν ἀδελφὴ μου κι' ἄνοιξε τὴ θλιμμένη καρδιά της σὰν παιδί μου.

—Εἶναι τόσο ἀταίριαστος γιὰ μένα ὁ σύντροφος, ποῦ οἱ δικοὶ μου μοῦδωκαν, ὄχι μοῦδωκαν, ἀλλὰ μοῦ ἐπέβαλαν πουλώντας με! Μπορεῖ οἱ ἄλλοι νὰ τὸν νομίζουν ἐξευγενισμένο, μὰ γὼ τὸν ἀντικρίζω ἄρχοντα χυδαῖο, ποῦ μὲ δένει μὲ τοὺς ταπεινοὺς νόμους τῆς θρησκείας του. Χίλιες φορές ζηλεύω τὴν τύχη τῆς καμαριέρας μου, ποῦχει ἐμένα μόνο κυρία τῶν ὠρῶν της! Μὰ ἐγὼ; Ἐχω κᾶν μιὰ στιγμή ἐλεύθερη! Μὰ δὲν εἶναι αἰώνιος μπρὸς μου ὁ πόνος τῆς σκλαβιάς; Κι' ὅσο κι' ἂν χαίρωμαι κάποτε, δὲν ἀνατριχιάζω στὴ σκέψη, πὼς ὕστερα ἀπὸ μιὰ δυὸ ὄρες ἡ παρουσία τοῦ ἀφέντη μου θὰ μοῦ δείξη ποιά ἢ μοῖρα θέλησε νᾶμαι; Δὲν ξέρω ἂν οἱ ἄλλες αἰσθάνονται ὅπως κ' ἐγὼ αἰσθάνομαι, μὰ γιὰ μένα, ποῦ μιὰ στιγμή εἶδα τὴν πόρτα τοῦ κλουβιοῦ μου ἀνοιχτὴ κ' ἐτοιμάστηκα νὰ πάρω τὸ ὠραῖο ἐλεύθερο πέταγμα, γιὰ μένα ἢ σκλαβιά, ποῦ δημιούργησαν βάρβαρες συνθήκες καὶ ποῦ δὲν μεταβάλλονται ὅσο κι' ἂν νομίζουν οἱ ἄλλοι ποῦ μᾶς βλέπουν ἔξω, πὼς ἀλαφρένομε κάθε λίγο καὶ τὰ δεσμά μας, εἶναι ἀνυπόφορη κι' ἀβάσταχτη. Πόσες φορές πεθύμησα τὸ θάνατο! Καὶ πόσες φορές ἀρπάχτηκα ἀπ' τὴ ζωὴ ἀπὸ μιὰ κλωστήσα! Κάποτε τὰ βιβλία μοῦδωκαν παρηγοριά γιὰ πολὺ καιρό· μὰ πέρασε κι' αὐτονῶν ἡ δύναμη πάνω

— Νά 'μαι ἐλεύθερη!'' Ἀργησα; εἶπε καὶ χύθηκε πάνω μου
ντυμένη με μιά διάφανη μεταξωτή ρόμπα.

μου. Καί πολλές φορές ἡ ρωμαντικότητα κάποιου συγγραφέα μὲ τίς ὑστερικές ἐξάρσεις του, ἀντὶ νὰ μὲ κἀνη νὰ χαρῶ, μοῦκανε τὴν καρδιά μου νὰ σφίγγεται σ' ὀδύνη. "Ἄχ πὼς ἔκλαιε ἡ καρδιά μου! Αἰσθανόμουν τὰ δάκρυά της νὰ στάζουν μέσα μου μ' ἓνα τρομερὸ χτύπο σὲ κάθε σταγόνα τους, ἔτσι σὰ νᾶταν μέσα μου τεράστιο ὑπόγειο μὲ μπακιρένιους τοίχους, ποὺ ἀντηχοῦσαν στοὺς χτύπους κάποιου σφυριοῦ πόνου. Κάποτε μὲ τράβηξαν τὰ λουλούδια τοῦ περιβολιοῦ μου κ' ὁμολογῶ πὼς ἡ δύναμη τοῦ ἀνθέμιου κόσμου μου γιὰ πολὺ καιρὸ μοῦχε ἡμερώσει τὴν ἐξημμένη φαντασία μου καὶ μοῦχε μαλακώσει τὴ ζωὴ μου, τὴ σκληρὴ ζωὴ μου. Αὐτὸς προσπαθοῦσε μὲ κάθε τρόπο νὰ μὲ τραβήξῃ ἀπ' τὸν ἐπίμονο πόνου μου καὶ νὰ μὲ κἀμῃ νὰ ξεχάσω, γιατί καθὼς κατάλαβα ἀπὸ μερικές λέξεις του κάποτε, φαίνεται πὼς ἤξερε τὴ παλιὰ μας ἱστορία. Κάποιο στόμα θὰ βρέθηκε νὰ τοῦ τὴν εἶπε, ἢ—ποιὸς ξέρει;— ἴσως κ' ὁ ἴδιος ὁ μπαμπᾶς μου γιὰ νὰ τὸν συγκινήσῃ καὶ νὰ τὸν κἀμῃ νὰ μὲ συμπονέσῃ νὰ τοῦπεν ὁ ἴδιος τὴν ἱστορία μου, ποιὸς ξέρει πὼς παραλλαγμένη. Πήγαμε στὴν Ἑλβετία καὶ στὸ Παρίσι γιὰ κάμποσους μῆνες. Τότε μὲ κάποιες γνωριμίες ποὺ κάμαμε στὰ ταξίδια μας, συχάθηκα πιότερο τὴ δική μας σκλαβωμένη ζωὴ, ποὺ ὅσο καὶ ἂν φαίνεται τώρα τελευταῖα λίγο ἀνθρωπινότερη, πάντα εἶναι ἀπομεινάρη τῆς παλιᾶς δούλας, ποὺ ἀγόραζεν ὁ μπέης στὰ μεγάλα παζάρια τῆς Ἀνατολῆς. "Ἔτσι πέρασεν ἡ ζωὴ μου δέκα χρόνια ποῦμαστε χωρισμένοι. Μῆτε μιὰ μέρα δὲν πέρασε νὰ μὴ τρέξω μὲ τὴν φαντασία μου σὲ σένα, κ' ἔτσι ποὺ ἦταν ἡ ψυχικὴ μου ἀνάγκη, ἐδημιούργησα ἓνα ὄνειρο, ποὺ τὸ θεωροῦσα τόσο θετικὸ καὶ ποὺ περίμενα νὰ τὸ δῶ ν' ἀληθεύῃ κάθε μέρα, τόσο, ποὺ μοῦ φαινότανε παράξενο πὼς ἀργοῦσε νᾶρθῃ. Ἡ μόνη παρηγοριά τῆς ζωῆς μου βοισκότανε στίς παλιές εἰκόνες

τῆς ἀγάπης μου, ποῦτρεχα κάθε μέρα, τραβηγμένη δῶ μέσα, νά τίς ξαναξεσκεπάσω μέ πόνο καί μέ χαρά. Τῆ σιγμῇ πού σέ εἶδα μοῦ φάνηκε σάν ψέμμα. "Ἐννοιωσα μιάν ἀνατριχήλα νά μοῦ περνᾷ ὀλόκληρο τὸ κορμί μου· μοῦρθε νά φωνάξω δυνατά, πολὺ δυνατά, νά πέσω στὴν ἀγκαλιά σου καί νά μὴ φύγω πιά ἀπὸ κοντά σου· κι' ὅμως σιαμάτησα γιατί κάποιος φόβος μὲ συγκράτησε, φόβος γιὰ σένα. Σὰ μοῦπες προχθὲς βράδυ—θυμᾶσαι;—«κι' ἂν μ' ἀγαπᾶς φοβοῦ γιὰ σέ», χαμογέλασα, γιατί ἐγὼ δέ φοβοῦμαι γιὰ τὸν ἑαυτό μου τίποτε. Μ' ἐνδιαφέρει τόσο ἡ ζωὴ μου, πού πολλές φορές πόθησα τὸ θάνατο· κι' ὅμως πάντα συγκρατήθηκα, γιατί περίμενα τίς μέρες αὐτές—ποῖος ξέρει;—ἴσως καί τίς τελευταῖες!

—Τί λὲς τώρα; ξέρεις πὼς σέ παραφέρνει ἡ φαντασία σου; Μὴ λὲς τέτοια πράγματα. Μὲ κάνεις νά θλιβῶμαι.

—Καλά! καλά! δὲ λέω πιά τίποτ' ἄλλο πού νά σέ στενοχωρήσῃ. "Ἄλλως τε τὸ ἀντάμωμά μας αὐτό, τ' ὁμολογῶ, πὼς μοῦδωκε μιὰ καινούργια δύναμη ζωῆς, πού θά μὲ κρατήσῃ ἀγόγγιστα στὴ θλιβερῇ κατάστασή μου, ὅση κι' ἂν εἶναι γύρω μου καί μέσα μου ἡ πίκρα. Κακόμοιρος ὁ φτωχός μου Ἀλῆς, σάν τοῦ εἶπα νᾶρθῃ στὸν κῆπο τοῦ Μπεμπεκιοῦ νά σέ πάρῃ καί νά σ' ὀδηγήσῃ κοντά μου! "Ἀνοιξαν τόσο τὰ μάτια του, τρόμαξε τόσο, πού φοβήθηκα πὼς θά πέθαινε. «Εἶν' ἀδερφός μου ἀλλαξοπιστεμένος» τοῦ μουρμούρισα στ' αὐτὶ μέ πόνο. «Πρέπει νά τὸν δῶ» εἶνε δέκα τρία χρόνια πού δὲν τὸν εἶδα. Ποῖος ξέρει; Ἴσως φέρει καλὸ τὸ συναπάντημά μας καί σ' αὐτὸν καί σέ μᾶς. Μὰ κοίταξε, κανένας δὲν πρέπει ποτέ νά μάθῃ τίποτε. Θᾶναι ὁ χαμός του κι' ὁ δικός μου χαμός». Μ' ἀγαπᾷ τόσο, πού κάθε τι, πού θά τοῦ ζητήσω τοῦ φαίνεται εὐκόλο. Μὲ πίστεψε· ἔτσι μοῦ φαίνεται. "Ἄλλως τε δὲν τοῦ δόθηκε αἰτία ποτέ νά μὲ ὑ-

ποψιαστή και δέν εἶχε ἀκούσει τίποτε γιά μένα· τοῦ ἦταν ἀδύνατο νά καταλάβῃ πῶς τοῦπα ψέμματα. Μά μήπως τοῦ εἶπα ψέμματα;

Τὴν κοίταξα καλά στά σκοτεινά σὰν ὄνειρο μάτια της.

—Μὴ δέν εἶσ' ἀδερφός μου; Μὴ δέν εἶσαι ὁ μόνος ἄντρας πού ἀγάπησα; Μὴ δέν εἶσαι ὁ ἄντρας μου ὁ παντοτεινός; Τί τάχα ἂν ἄλλος ἔχει ἀγοράσει τὸ κορμί μου; ἢ ψυχὴ μου δέν εἶναι παντοτεινὰ δική σου; ἢ σκέψις μου, ἢ φαντασία μου, οἱ πόθοι μου, δέν εἶναι δικά σου, ἀπόλυτα δικά σου; Νά σοῦ δείξω κάτι;

—Τί;

—Κάτι πού θά σοῦ φέρῃ ἔκπληξη καί πού θά σοῦ δείξῃ πῶς ἐγώ ποτέ δέ σέ ξεχνῶ: Ναί, μά σύ;

—Ναί, ἤθελα νά δῶ τὴν ἀπόδειξη αὐτῆ.

Τὴ λαχταροῦσα τόσο, πού μ' ἀγωνία παρακολούθησα τὸ σήκωμά της καί τ' ἀνοιγμα τοῦ συρταριοῦ τοῦ γραφείου της.

Ἔβγαλεν ἀπὸ μέσα ἓνα χρυσοδεμένο μὲ βελούδο βιβλίο κ' ἤρθε κοντά μου.

—Νά, κοίταχ' το!

Ἦταν ἓνα διήγημά μου ἢ «Ἱστορία μιᾶς γυναίκα» ποῦχε τώρα καί κάμποσα χρόνια δημοσιευτεῖ σὲ μιὰ ἐφημερίδα· εἶχε κόψει τίς ἐπιφυλλίδες, τίς εἶχε κολλήσει πάνω σὲ πολύτιμη μεβράνα καί τίς εἶχε δεμένες σ' ἓνα βιβλίο.

—Μοῦ τίς εἶχε στείλει ἡ Νουρτζῆ, ἡ μόνη ψυχὴ ποῦχε μάθει ἀπ' τὰ χεῖλη μου τὸ μυστικό μου. Πόσες φορές τῶχω διαβάσει! Πόσα φιλιὰ. ἄπειρα, ἀμέτρητα φιλιὰ, ἔχω δοσμένα σὲ κάθε σελίδα, σὲ κάθε γραμμὴ. Φιλοῦσα τὴ σκέψη σου, φιλοῦσα τὰ λόγια σου καί θαρροῦσα πῶς φιλοῦσα τὰ γλυκὰ χεῖλη σου. Τί ὡμορφα ποῦναι γραμμένη ἢ «Ἱστορία μιᾶς Γυναίκα»! Σὰν θά γράψῃς τὴ δική μου ἱστορία ποῖο τίτλο

θά βάλης: «Ίστορία μίς Χανούμισας!» "Οχι! δέ μου ἄρέσει. Εἶναι τόσο κοινός! Νά γράψης, «Γκιουλμπέ!» τὸνομά μου! Θά τὸ θεωρήσω πολῦτιμο μνημα, σὰν μνημα ἀπὸ κοράλι ἐξαιρετικό, ποικιλμένο μὲ μαυρες κατάμυρες πετρίτσες, πού θ' ἀστράφτουν. Νά ἔτσι! Σά νά βλέπω τώρα τὸ μνημά μου, πού θά γράφη πάνω: «Γκιουλμπέ!» "Ἄλλως τε θᾶναι τόσο θλιβερό!

Ἐκούνησε περίλυπα τὸ κεφάλι της καὶ γέροντας στὸν ὤμό μου, ἔκλαψε ἤρεμα μουρμουρίζοντας:

—"Ἀχ, δὲν ξέρω γιατί μου φαίνεται γλήγορος ὁ θάνατός μου. Μά τώρα ὄχι ὄχι δέ θέλω!

—Τί λές τώρα; Σώπα, Γκιουλμπέ! μὲ θλίβεις. Δημιουργεῖς μὲ τὴ φαντασία σου τόσα πράγματα!

—Ναί, δημιουργῶ...μὲ τὴ φαντασία μου! Ἐχεις δίκιο. Δέ ξέρω τί ἔχω πάθει. Ἐχαμογέλασε πικρά καὶ κλείνοντας τὸ βιβλίο μὲς στὸ συρτάρι τοῦ γραφείου της μὲ τὴν ἴδια στοργή πού τὸ εἶχε πάρει. γύρισε δίπλα μου γελαστή, μ' ἓνα γέλιο, πού ὅσο κι' ἂν προσπαθοῦσε νά τὸ κάμη χαρούμενο, ἔσταζε πίκρα καὶ πόνο.

Μά σέ λίγο εἶχαμε ξεχαστεῖ σ' ἓνα πέλαγος εὐτυχίας. Ποτὲ στὴ ζωὴ μου δὲν αἰσθάνθηκα ὡς τὰ κόκκαλά μου, ὡς τὰ νεῦρά μου, ὡς τίς δίπλες τοῦ μυαλοῦ μου, τὴ χαρὰ πού μου χάρησεν ἡ Γκιουλμπέ ποτὲ στὴ ζωὴ μου δέ θά τὴν ξεχάσω καὶ κοιτάζοντας ὅλη τὴν περασμένη μου ζωὴ, δέ βρίσκω καμμιά εὐτυχία, πού νά σταματᾷ τὴ σκέψη μου καὶ νά κάνῃ τὴν καρδιά μου νά τρέμῃ, σὰν τὴν εὐτυχία πού δοκίμασα σέ μιὰν ἄκρη τοῦ Βοσπόρου.

"Ὅλη ἡ μέρα πέρασε σὰν ὄνειρο καὶ τὸ πέρασμα της ἦταν τόσο βιαστικό, πού μου φαινόταν σὰ νᾶτρεχε ὁ ἥλιος μὲ μιὰ τρομερὴ γρηγοράδα πού ζάλιζε. Κι' ὅμως μὲς στὴ ζάλη μου καταλάβαινα, πὼς ἡ ἐξάντληση πού μοῦφερεν ἡ ἀμέτρητη χαρὰ καὶ τὰ σκορπισμένα στὸ σαλόνι ἀρώματα μοῦχαν παραφθεῖρει

τὸ αἴσθημα τοῦ χρόνου.

Βγήκε καμμιὰ δυὸ φορές ἔξω στὸ κεντρικὸ θάλαμο, γιὰ νὰ μὴ ὑποψιαστοῦν γιὰ τὸ ὄλημερινὸ κλείσιμο τῆς στοῦ σαλόνι τῆς καὶ πάλι γύριζε βιαστικῆ, γιατί λυπότανε τὸ χρόνο πού περνοῦσε. Πρῶτοῦ κατέβομε κάτω, σὰν ἐβράδιασε, μοῦδειξε ὄλο τὸ δωμάτιό τῆς ἐξηγώντας μου τὸ κάθε τι, πού συντρόφευε τὴ ζωὴ τῆς. Στὸ κρεβάτι τῆς πάνω εἶχε μιὰ μικρούλα ἐλαιογραφία, τὸ «Μνημα τῆς Ἀτάλα», τὸ ἴδιο ἀντίγραφο ποῦχε κάτω στὸ κιόσκι τῆς. Τὴν κοίταξα στὰ μάτια καὶ τῆς εἶπα πὼς μοῦ φαινότανε νὰ μὴν ταιριάζῃ σ' αὐτήν.

—Σκέψου καλὰ τὴν ἱστορία τῆς, μοῦ λέει, καὶ τὴ δική μου καὶ κάμε τὴν παραλλαγή. Τότε θὰ δῆς πὼς δὲν εἶναι ἀταίριαστη στὸν πόνο, πού μοῦ χάρισε τὸ κρεβάτι μου τοῦτο. Γιὰ μένα εἶναι τὸ μνημα τῆς ἀξέχαστης ἀγάπης μου. Κρίμα πού δὲν εἶχα τὴ δύναμη νὰ πεθάνω!

—Μὰ γιατί μοῦ τὰ λές αὐτά;

—Μὴ φοβᾶσαι μὴ. Ἔχω παρμένη τόση ζωὴ τις λίγες αὐτὲς ὥρες πού μένομε μαζί, πού φαντάζομαι πὼς μπορῶ νὰ ζήσω χίλια χρόνια ἀκόμα με τὴ δύναμη πού μοῦ χάρισαν στὴν ψυχὴ μου καὶ στὸ μυαλό μου.

Σὰν ἐπροχώρησε ἡ νύχτα πατώντας πάλι στὶς μύτες τῶν ποδιῶν μας κατεβήκαμε στὸ κιόσκι. Κάμαμε ἓνα μακρυνὸ περίπατο μὲς στὸ περιβόλι καὶ τὰ μεσάνυχτα σβύσαμε τὸ μικρὸ φῶς κι' ἀποκοιμηθήκαμε πάνω στὸ ντιβάνι.

Ἡ Γκιουλμπέ εἶχε γείρει τὸ κεφάλι τῆς στὸ στήθος μου πάνω κ' ἔτσι τὴ βρήκα σὰν χάραζε ἡ αὐγὴ.

Ἔφυγα καὶ συμφωνήσαμε πάλι τὸ βράδυ νὰ συννητηθοῦμε. Δὲ βγήκα ὄλη τὴν ἡμέρα ἀπ' τὴν κάμαρά μου. Ὁ βόμβος τοῦ Πέρα ἔφτανε ὡς τὸ ψηλὸ δωμάτιό μου καὶ χτυποῦσε στὰ τζάμια μου, μὰ γὼ μῆτε

τόν ἔνοιωθα, μήτε ἤθελα νά τρέξω στήν καρδιά του. Εἶχα κλείσει τή χαρά μου μέσα μου καί τή φύλαγα σάν κλέφτης πού φοβάται τό κάθε τι.

Τό βράδυ πάλι καί τήν ἄλλη βραδιά, πάντα τήν ἴδια ὥρα, βρέθηκα μαζί της ὡς τό πρωί. Καί ποῦμαστε ἀγκαλιασμένοι περπατώντας μέσ στοῦ κιόσκι, ἀκούσαμε τά φύλλα νά κινουῦνται πίσω ἀπ' τό τζαμωτό λίγα μέτρα μακρῶς. Σταματήσαμε μέ κάποιο τρόπο.

—Τρέχα νά σβύσης τό φῶς, μοῦπε τρομαγμένη καί γώ βιαστικά ἔτρεξα καί τῶσβυσα.

Ἦρθε κοντά μου καί τήν ἔνοιωσα νά τρέμη. Εἶχε κολλήσει δίπλα μου, κοντά στήν καρδιά μου, ἀφήνοντάς μου τό δεξι χέρι λεύτερο.

—Τί εἶναι; τή ρώτησα.

—Δέ ξέρω!

—Πάω νά δῶ.

—"Οχι ὄχι φοβοῦμαι! μὴ φύγης ἀπό κοντά μου.

—Μὴν εἶσαι παιδί! καί τήν ἔσπρωξα μαλακά.

Βγῆκα ἔξω καί προχωρώντας σιγά, πῆγα παντοῦ σ' ἄλλο τόν κῆπο, μὰ δέν εἶδα κανένα. Τίποτε, τίποτε δέ φαινότανε κάτω ἀπ' τήν κατακάθαρη ἀστροφειγιά. Σάν γύριζα ἀπ' τήν πιό μακρυνή γωνία στοῦ σκόσκι, μοῦ φάνηκε πῶς κάτι ἀκούσα πίσω μου. "Ἐστρεψα τ' αὐτί μου στοῦ θόρυβο, κοίταξα καί ξανακοίταξα παντοῦ, μὰ δέν ἦταν τίποτε.

—Εἶδες τώρα πῶς εἶσαι παιδί μέ τό φόβο σου; Τίποτε δέν ἦταν. Ποιός ξέρει; κανένα νυχτοπούλι.

—Ναί! ἴσως κανένα νυχτοπούλι! μὰ ξέρεις; Τά νυχτοπούλια φέρνουν κακό, φέρνουν θάνατο.

—Οὐ! ἀρχίζεις νά λές παιδιάστικα λόγια.

—Γέλασε, μ' ἀγκάλιασε καί μέ φίλησε στοῦ στόμα.

Τό ἄλλο βράδυ στίς ἔντεκα βρισκόμουνα στή πορτούλα τοῦ περιβολιοῦ της.

"Ἦμουν πάρα πολύ ἀνήσυχος κι' ὅλη μέρα σά νάκουα στεναγμούς γύρω μου. Σάν ἔφτασα μέ τά

προαισθηματά μου αυτά, ένοιωσα μιάν άνατριχήλα στο κορμί μου κι' άνοιξα βιαστικά τή μικρή πορτούλα. Περίεργο! "Ένα τρομαχτικό προαισθημα σά μαχαίρι χτύπησε τήν ψυχή μου άπότομα ώς μπήκα στο περιβόλι. Σά νάμουν βέβαιος γιά κάτι κακό. Σά νάβλεπα μπροστά μου νεκρή τή Γκιουλμπέ. "Άνοιξά τά βήματά μου και τρεχάτος πέρασα τούς διαδρόμους τού περιβολιού, προσπαθώντας νά κοροϊδέψω τόν έαυτό μου γιά τούς παιδίστικους φόβους μου, μουρμουρίζοντας «παιδί' είσαι παιδί».

Άπό μακριά είδα τό ρόζ φώς τής καντήλας πού φώτιζε τό κιόσκι και περίμενα νά δω τό ώραίο κορμί τής Γκιουλμπές νά γεμίξη τ' άνοιγμα τής πορτούλας, όπως γινότανε κάθε βράδυ. "Ένωσα ένα κρύο νά μου περνά τό κορμί μου και τήν άναπνοή μου νά γίνεται βιαστική άπό κάποιο φόβο. "Έφερα τό χέρι μου στο πιστόλι μου. Κάτι κακό γινότανε τήν ώρα αύτή μέσα δω. Τό αίστανόμουνα τώρα πιά' μά δέν μπορούσα νά ξέρω τί ήταν. Προχώρησα μέ σιγά βήματα προσέχοντας νά μη χτυπώ τά βότσαλα ποδιαν στρωμένα κάτω στους διαδρόμους. Σίμωσα στο κιόσκι και πρόβαλα στην πόρτα. Δέν είδα τίποτε μέσα. "Έτέντωσα τ' αυτιά μου γιά ν' άκούσω, μά γύσω ήταν ξαπλωμένη μιá άπόλυτη ήρεμία. Περίεργο! Τι νά γίνηκε ή Γκιουλμπέ; Μπήκα μέσα. Μά ως προχώρησα ένα βήμα, άφηκα μιá τρομερή φωνή. Τή θυμομαι πολú καλά τή φωνή αύτή, γιατί αντιλάλησε στ' αυτιά μου. Πάνω στο ντιβάνι ξαπλωμένη βρισκότανε ή Γκιουλμπέ. Φορούσε μιá ρόζ μεταξένια ρόμπα και στ' άνοιγμα τών στηθιών της, στο μέρος τής καρδιάς, ήταν μπιγμένο ένα μαχαίρι μέ σεντεφένιο χέρι. "Άνοιξά τά μάτια μου στογγυλά τόσο, πού θυμομαι πώς πετάχτηκαν έξω. "Έφώναζα τ' όνομά της σάν τρελός.

—Γκιουλμπέ! Γκιουλμπέ! μά δέν προχωρούσα. Είχα καρφωθή στη θέση μου σάν άπολιθωμένος. "Έ-

—“Αχ, νάξερες πόσες φορές κλεισμένη στο ξεμοναχέ-
μένο αυτό σαλόνι.....

“Η ΓΚΙΟΥΛΜΠΕ,,

κοίταζα με μάτια τρόμου τὸ ἀκίνητο κορμί. Θυμοῦμαι πὼς τὸ ζερβὶ τῆς χέρι ἀκουμποῦσε μαλακὰ στὸ στηθος τῆς καὶ τὸ δεξιὸ τῆς ἦταν ριγμένο πλάι ἀγγίζοντας με τίς ἄκρες τῶν δαχτύλων τῆς τὸ βιβλίον, ποῦ μοῦχε δείξει ψὲς στὸ σαλόνι τῆς, τὴν «Ἱστορία μιᾶς Γυναίκας». Τὴ σκότωσαν τὴν ὥρα ποῦ διάβαζε. Τὰ ποδάρια τῆς εἶχαν γείρει λίγο πλάι, κ' ἔτσι ὅλο τὸ ὠραῖο κορμί τῆς ξεπετιότανε κάτω ἀπ' τὴ μεταξένια ρόμπα τῆς. Στὰ χεῖλη τῆς εἶχε ἔπομειναι ἓνα χαμόγελο, ποῦ σάν νάταν γιὰ μένα. Κεῖνη τὴ στιγμή τὸ πιστεῦα' ποιὸς ξέρει;

Θυμοῦμαι πὼς ἔνωσα μιὰ τρομερὴ ἀγωνία, ἓνα φριχτὸ πόνον, ποῦ με ξέσκιζε βαθεία. Ρίχτηκα πάνω τῆς κι' ἄρχισα νὰ τὴ φιλῶ φωνάζοντας—Γκιουλμπέ μου! γλυκειά μου Γκιουλμπέ! ὦ τὸ Κισμέτ, ὦ τὸ σκληρὸ Κισμέτ!

Ἐνα τρομερὸ γέλιο ἀκούστηκε καὶ δυὸ μάτια κοκκινόμαυρα σὰ μισαναμμένα κάρβουνα ξεπρόβαλαν πίσω ἀπὸ μιὰ λατάνια. Κάποιος βρισκότανε μέσα κεῖ. Πήδησα πρὸς τὰ πίσω καὶ τράβηξα τὸ πιστόλι μου. Μὰ προτοῦ προφτάξω νὰ τὸ γυρίσω πάνω του, τὸ πρόσωπο ποῦ κοιτάζοντάς με γελοῦσε σατανικά, χύθηκε πάνω μου καὶ μοῦ κράτησε τὸ χέρι. Τὸ ἄγριο γέλιο τοῦχε φύγει καὶ τὸ πρόσωπό του σκέπασε ἓνας φριχτὸς πόνος, ποῦ τοῦ παραμόρφωσε τὰ χαρακτηριστικά. Σὲ μιὰ στιγμή μοῦ φάνηκε, πὼς χύθηκε τὸ πρόσωπό του κι' ἀπόμεινε σάν γεροντικὸ κρανίον.

Πῆρε τὸ πιστόλι μου ἀπὸ τὸ παραλυμένο πιά ἀπὸ κάποια ἄγνωστη δύναμη χέρι μου, τὸ βάλει στὴ θήκη του, ἔκλεισε προσεχτικὰ τὴ σούστα τῆς θήκης, ποῦ θυμοῦμαι ἀκόμα τὴν τρομερὴ ἐντύπωση ποῦ μοῦ κάμαε ὁ χτύπος τῆς σούστας καὶ πέρνοντάς με ἀπ' τὸ μπράτσο με μιὰ ἀπροσδόκητη τρυφεράδα, μὲ ὅπε γαλλικά.

—“Ἄν θέλετε κοιτάχτε τὴν γιὰ στερνὴ φορά.

Πρὸ ὀλίγου φωνάξετε γιὰ τὸ Κισμέτ. Εἶχετε δίκιο! Εἶναι τὸ πραγματικὸ Κισμέτ καὶ γι' αὐτὴν καὶ γιὰ μένα, καὶ ἂν θέλετε καὶ γιὰ σᾶς. Κανένας δὲν μπορεῖ ν' ἀντισταθῆ ἰσὴν τρομερῇ κι' ἀσύλληπτη δύναμὴ του.

Ἔστρεψα γιὰ στερνὴ φορὰ καὶ τὴν εἶδα, αἰσθάνθηκα ἓνα ἀναφυλλητὸ νὰ μοῦ ξεσκίζῃ τὸ στήθος κι' ἄφησα τὸν ἑαυτὸ μου, ποῦ τὸν ὠδηγοῦσε ὁ ἄντρας τῆς Γκιουλμπές, περνώντας ἀπ' τοὺς ἴδιους διαδρόμους ὡς τῆ μικρῇ πορτίτσα τοῦ περιβολιοῦ. Ἐκεῖ στάθηκε.

—Τώρα πιά πιστεύω νὰ μὴ σᾶς χρειάζεται τὸ κλειδί' μου τὸ δίνετε;

Ἔβγαλα μηχανικὰ τὸ κλειδί καὶ τοῦ τῶδωκα. Ἄνοιξε τὴν πόρτα. Καὶ μιὰ μαλακὴ κίνησή του μ' ἔφερε ὡς ἔξω. Ὑστερα ἔκλεισε τὴν πορτούλα κ' ἐγὼ ἄκουσα πίσω μου τὸ χτύπο τῆς, σὰν τρομερὸ ξυπνητήρι, ποῦ μὲ ξύπνησε ἀπὸ ἓνα φριχτὸ ὄνειρο. Ἄρπαξα τὸ κεφάλι μου μὲ τὰ κρῦα χέρια μου καὶ τὸ πίεζα. Ἦθελα νὰ βρῶ τὴν ἀλήθεια. Τί ἦταν ἡ ἀλήθεια; Τ' ὅ,τι εἶδα;

—Γκιουλμπέ, Γκιουλμπέ! φώναξα πάλι, γυρίζοντας κι' ἀκουμπώντας στὴν πορτούλα, μὰ σὰν τρομαγμένος ἀπ' τὴν ἴδια τὴ φωνή μου, βιάστηκα νὰ φύγω.

* * *

Τὸ πρῶτ' ὅταν βγῆκεν ὁ ἥλιος ἤμουν ξορισμένος πάνω σ' ἓνα λόφο, ποῦ μῆτε τὸν εἶχα δεῖ, μῆτε θὰ τὸν ξαναδῶ. Ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή δὲ θυμοῦμαι ἄλλο, παρὰ πὼς ὕστερα ἀπὸ δέκα μέρες βγῆκα τέλεια ἐξαντλημένος ἀπ' τὸ Νοσοκομεῖο, ποῦ μ' εἶχαν πάει ἄρρωστο βαρειά.

Ζήτησα τίς ἐφημερίδες ποῦχαν βγεῖ ἀπ' τὴν ἡ-

—Γκιουλπέ! Γκιουλπέ μου! γλυκειά μου Γκιουλπέ! ω
τὸ σκληρὸ Κισμέτι!

μέρα που άρρώστησα κ' έμαθα πώς κάποιο τρομερό έγκλημα γίνηκε στο σεράϊ του Κ... Πασά κ' είχαν σκοτώσει τη γυναϊκά του, την ώρα που ξεκουραζότανε στο κίόσκι της. Μά οί κακοϋργοι είχαν μείνει άγνωστοί.

* * *

ΕΦΥΓΑ άπ' την Πόλη τέλεια συντριμμένος. "Ενοιωθα την καρδιά μου νά χτυπά τόσο άρρωστα μέσα στ' άδυνατισμένο στήθος μου και αλστανόμουνα τόση άδυναμία για νά σκεφτώ τó κάθε τι! Μόνο κάτι δάκρυα χοντρά ξεχειλίζαν άπ' τ' άφηρημένα μάτια μου για πολύ καιρό, μά κι'αυτά στέρεψαν.

Μά ποτέ, ποτέ δέ θα ξεχάσω τη Γκιουλπέ μου και την Ιστορία της, που δπως μου παράγγειλε τής έδωκα τó γλυκό όνομά της: «Γκιουλπέ»!

Ἡ «Γκιουλμπέ» πρωτοτυπώθηκε στὰ «Νεοελλη-
νικά Γράμματά» μου στὰ πρῶτά των ἔξη τεύχη, ἀ-
πὸ τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1926 ὡς τὸ Μάρτη τοῦ 1927.

Ἡ Ρηνιώ

Ἔνα ἀπὸ τὰ διηγήματά μου
πού γράφηκαν μὲ τὸν τίτλο
« ΣΑΝ ΗΜΟΥΝ ΒΟΣΚΟΣ »

ΕΓΩ κι' ὁ Μανώλης παραμονεύαμε ἀπ' τὴ μουρνια μὲς στὸ κηποῦλι, πίσω ἀπ' τὸν αὐλότοιχο τοῦ Καπετὰν Μαθιοῦ. Ὁ Γεώργης εἶχε σκαλώσει στὸ χαμηλὸ δῶμα τοῦ στάβλου καὶ περιμένε. Μιά στιγμή ἡ πόρτα τῆς «Λοτζέτας» ἀνοιξε καὶ μιὰ μάρμη σκιά προχώρησε.

Κάτι σιγανὲς μιλιές, λίγα βουβά πατήματα στὸ μαλακὸ χῶμα καὶ σὲ λίγες στιγμές νὰ τὸ Γεώργη κοντά μας τραβώντας ἀπ' τὸ χέρι τὴ Ρηنيώ, τὴν κόρη τοῦ Καπετὰν Μαθιοῦ. Πατοῦσαν κι' οἱ δυὸ στίς μύτες τῶν ποδιῶν.

—Καλησπέρα, σιγομουρμούρισε κείνη σὰ σαστισμένη.

—Καλησπέρα, εἶπα κ' ἐγώ.

—Πᾶμε! Δρόμο γρήγορα, μᾶς λέει ὁ Μανώλης, ὁ πιὸ γέρος μας, κι' ὁ πιὸ γνωστικός μας, κι' ὅλοι ξεκινήσαμε μέσ' ἀπ' τὰ χωράφια.

Δὲ μᾶς ἐκατάλαβαν κ' ἔτσι γρήγορα καὶ πετυχημένα γίνηκε ἡ κλεψιά τῆς Ρηνιώ. Πήραμε κάτω τὸ λαγκῶ κ' ἐθαθήκαμε μὲς τὰ λιόφυτα. Οἱ σκύλοι τοῦ χωριοῦ γαυγίζανε σὰν βαρδιάνοι, ποὺ ὁ ἕνας παίρνει τὴ φωνὴ τ' ἀλλουνοῦ κ' ἡ φωνὴ κείνου ποῦναι κοντά μας φτάνει πιὸ δυνατὴ κ' ἡ ἄλλη ὅσο μακραί-

νει θαμπώνει και πλαντᾶ. Μὰ κι' αὐτές σβύσαν σὲ λίγο στὴν ἡσυχία καὶ στὴ γαλήνη, ποῦχε εξαπλωθῆ στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ. Σὲ μιὰ ὥρα μέσα βρισκόμαστε στὸ σπήλιο τοῦ Καμηλάρη.

Εἶχαμ' ἀφήσει τὸ Νικολιὸ «νά βλέπη» τὴ μάντρα καὶ τοῦχαμε δώσει τὸν ἕνα γκρᾶ, γιὰ νὰ πυροβολήσῃ πρὸς τὸ μέρος τοῦ χωριοῦ ποῦ πηγαίναμε, ἂν ἦταν ἀνάγκη κι' ἂν ἔφταναν κλέφτες.

—Νικολιόοοο! "Ε, Νικολιόοοο! τοῦ φώναξε ὁ Μανώλης ἀπὸ μακρὰ.

—"Εεεε, ἀπηλογήθηκε κι' αὐτὸ κ' ἡ φωνὴ του «δαμινῆ-δαμινῆ» ἀκούστηκε μακρὰ ν' ἀντηχᾶ μέσα στὴν ἀπόλυτη νυχτερινὴ ἡσυχία.

Σὲ λίγο φτάσαμε κοντὰ κεῖ ποῦ βρισκότανε τὸ μικρὸ βοσκάκι.

—Εἶδες τίποτα; ρώτησε σιμώνοντάς το ὁ Μανώλης.

—Ναί. Εἶδα.

—Τι εἶδες;

—Τὴν Πούλια! ὅτι καὶ βγήκε· κι' ἄρχισε νὰ γελά. Περασμένα μεσάνυχτα 'ναι λέω μπλιό!

—Τ' ἀντράκι μοῦ κάνεις ἐδά, φοβιστάρη; "Ε; ντὰ δὲ θυμᾶσαι, μωρέ, προψὲς βράδυ, ποῦ δὲν ἤθελες νὰ κατεβῆς κάτω στὸ σπήλιο, σ' ἂν μοῦπεσε τὸ μαχαῖρι μου;

—Μὰ ἐκεῖα, λέω, φοβοῦμαι, γιὰτί 'ναι σκοτεινὰ καὶ τὸ φανταξό...μοῦ τῶπεν ἡ μάννα μου, πὼς πιπιλίζει τὸ αἷμα.

—Σώπα, κερατᾶ, μὴ λὲς τρέλες!

Σίμωσα κ' ἐγώ. Ὡς τόσο ἔφτασε καὶ τὸ ζευγάρι ποῦχε παραπομείνει πλὸς ἀπὸ μᾶς κάμποσο διάστημα.

Βρήκαμε τὸ Νικολιὸ καθισμένο διπλοπόδι ἔξω ἀπ' τὴ μάντρα...Εἶχαμε ἀκούσει ἀπὸ μακρὰ τὸ τραγοῦδι του. Ποιὸς ξέρει; Ἴσως γιὰ νᾶχη συντροφιά τὴ φωνὴ του καὶ νὰ ξεφοβᾶται.

ΔΙΠΛΑ στη φωτιά μέσα στη μάντρα, περασμένο σε πρινένια σούβλα, ήταν ψημένο έν' άρνάκι. Τόχαμε έτοιμασμένο από βραδύς. Τώρα και τρεις μέρες είχαμ' άποφασίσει την κλεψιά. 'Η Ρηνιώ τόξερε. "Ήτανε συνεννοημένες με τη γειτόνισσά της τη γρηά Στάθαινα. Κανένας άλλος δέν τόξερε, παρά μιά ψυχοκόρη ποϋχάνε στο σπητί τους.

Μά ή Ρηνιώ ήταν βέβαιη, πώς κι' άν την σκότωναν δέ θάνοιγε το στόμα της μήτε πρωύτερα, μήτε τώρα, για να μαρτυρήση με ποιό 'φυγε.

"Έτσι μās είπε ή Ρηνιώ.

Βιαστικά καθίσαμε γύρω-γύρω στο σοφρά και πιό βιαστικά έγω κι' ό Μανώλης στρώσαμε τα χρειαζούμενα. Πίσω άπ' τον καντηλιέρη με το θαμπο λυχνάρι, καθότανε ό Γεώργης και δίπλα του ή Ρηνιώ. ΚοίταZEN ό ένας τον άλλον μες στο μισοσκόταδο και κάπου-κάπου άγγιζαν τα χέρια τους. 'Εμείς κάναμε πώς δέν έβλέπαμε κ' ήμαστε δοσμένοι στη δουλειά μας, σαν καλές νοικοκυρές. Το ζευγάρι άρχισε να κρυφομιλά κι' ό Μανώλης μιά στιγμή ξερόβηξε.

—'Υπομονή,....ύπομονή κι' όπου κι' άν εΐναι.... μουρμούρισε πειραχτικά.

—Σώπαινε, γιατί' εΐναι ντροπή, τοϋπα με σιγανή φωνή κι' έγω. "Όλοι γελάσαμε σεμνά.

Αϋτός έσώπασε. Τα πρόβατα μετασαλεύανε κάπου-κάπου και τα κουδούνια τους γεμίζανε παράξενους ήχους το μακρύ μυστηριώδικο σπήλιο. Τα κουδουνίσματα φτάναν ως κάτω βαθιά στους σταλαχτήτες, που σα στοιχειωμένα θεριά στέκουνταν κρατώντας στα κεφάλια τους πάνω την τεράστια σκεπή του σπήλιου.

'Η σκεπή έμοιαζε σαν πέτρινος οϋρανός κ' οι σταλαχτήτες σαν άπολιθωμένοι τιτάνες που τον σήκωναν.

Κάπου τὸ καμπανέλι τοῦ τράγου μας χτυποῦσε κι' αὐτὸ καὶ τὸ χτύπημά του μὲς τὰ κουδούνια καὶ τὰ «λεριά» τῶν προβάτων συμπλήρωνε τὴν ἄρμονία τῶν γλυκῶν ἤχων, ποὺ ξυπνοῦσε χίλιους πόθους μέσα μου.

Σὰν ἦταν ὄλα ἔτοιμα, βρεθήκαμε γύρω στὸ σοφρᾶ ὄλοι καὶ τὸ Νικολιό, κι' αὐτὸ μαζί μας, ποὺ κάθε τόσο κοίταζε περίεργα τὴ Ρηνιώ καὶ τὰ μάτια του στράφτανε σὲ κάτι ἀτίθασσα παιχνιδιάρσματα πρόωρου πόθου.

—Στ' ὄνομά σου, Θεέ μου. Καλῶς ὄριστε. Ὅριστε! εἶπα στὸ ζευγάρι.

—Καλῶς σᾶς εὐρήκαμε, εἶπε μὲ σιγανὴ φωνὴ ἡ Ρηνιώ κ' ἔκαμε τὸ σταυρὸ της, προτοῦ πιάσει τὸ πηροῦνι.

Τὸ Νικολιό τὴν κοίταζε καλὰ καλὰ στὰ μάτια. Ἦταν πρώτη φορὰ ποὺ τὴν ἔβλεπε ἀπὸ κοντά, μὰ ἦταν κι' ἡ πρώτη φορὰ ποὺ παίρνε μερδικὸ ἀπὸ κλεψά. Μοῦ φάνηκε πῶς διάβαζα μὲς στὰ μάτια του τίς σκέψεις του. Πότε τάχα κι' αὐτὸ θᾶκλεφτε μιὰ κοπελιά καὶ πότε θὰ τὴν πῆγαινε στὴ μάντρα του ἢ στὴ μάντρα τῶν φίλων του, σὰν τὸ Γεώργη μὲ τὴ Ρηνιώ; Τοὺς κοίταζε· τοὺς κοίταζε κατάματα καὶ δὲν ἔτρωγε. Ἡ Ρηνιώ τὸ παρατήρησε καὶ κρυφογελοῦσε δείχνοντάς το μὲ πλάγιες ματιᾶς στὸ Γεώργη, ποὺ κρυφογελοῦσε κι' αὐτός.

—Καλῶς νὰ σ' εὐρῶ, Γεώργη, λέει ὁ Μανώλης σηκώνοντας τὸ ποτήρι του.

—Καλῶς νὰ ὄρισης.

—Καλὰ ξέτελα νὰ δώση ὁ Θεός, συμπλήρωσε ὁ Μανώλης κι' ἤπια.

—Εὐχαριστοῦμε, εἶπαν κι' οἱ δύο τους ὁ Γεώργη κι' ἡ Ρηνιώ.

Τὸ ποτήρι ξαναγέμισε κι' ἀπ' τὴ Ρηνιώ πῆγε τὸ Γεώργη κι' ἀπ' αὐτὸν σὲ μένα καὶ τελευταία

στο Νικολιό, πού χωρίς νά πῆ καμμιά εὐχή κείνο τὸ βράδυ, ὅπως συνήθιζε, τὸ ρούφηξε χτυπώντας τὰ χεῖλη του.

—Καλὰ στέφανα, τοὺς εὐχήθηκα σηκώνοντας πάλι τὸ ποτήρι μου.

—Εὐχαριστοῦμε, κουμπάρε, μοῦπαν κι' οἱ δυὸ τους, γιατί εἴχαμε πιάσει χέρι μὲ τὸ Γεώργη νά τοὺς στεφανώσω.

Ἐφάγαμε κ' ἤπιαμε. Μὰ πάντα βιαστικά. Τῆ βιάση τὴν ἔδινε ὁ γαμβρός. Ἦταν σὰν σασημένος. Σὲ λίγο σηκωθήκαμε ἀπ' τὸ σοφρᾶ. Τὰ πρόβατα μετασαλέψαν πάλι καὶ τὰ κουδούνια τους ἀντήχησαν στὸ σκοτεινὸ βάθος τοῦ σπήλιου τοὺς γλυκοὺς ἤχους των.

—Νικολιό, πάρε τὴν ἀνάπλα σου κι' ὄξω. Ἔλα μαζί μας. Ἐμεῖς θὰ κοιμηθοῦμε κάτω ἀπ' τὴ μεγάλη χαρουπιὰ.

Αὐτὸ μᾶς κοίταξε πονηρά, πῆρε τὴν ἀνάπλα του καὶ τὴν ἀσκομαντούρα του καὶ μᾶς ἀκλούθηξε. Μοῦ φάνηκε πὼς κρυφογέλασε. Φεύγοντας κάπου-κάπου ἔρριχνε τὰ μάτια του στοὺς δυὸ πού ἀπόμεναν. Ἔμειναν μέσα ὁ Γεώργης κι' ἡ Ρηνιώ.

Σὲ λίγο ἦταν ἡσυχία. Τίποτε δὲν κουνιότανε. Κατένας θόρυβος, καμμιά ταραχή. Κάπου-κάπου κανένα βουβὸ κουδούνισμα μὲς στὸ σπήλιο κ' ὕστερα πάλι σιωπὴ κ' ἡσυχία.

Εἴχαμε πάει χαμηλὰ ἀπ' τὴν πίσω μεριά τοῦ σπήλιου ὡς ἑκατὸ διακόσια μέτρα, ἔτσι πού δὲ φαινότανε ἀπὸ κεῖ πού βρισκόμαστε τ' ἀνοιγμα. Ἦταν τέλος τ' Ἀπρίλη κι' ἄρχιζε νά ξεκαλοκαιριάζῃ. Τὸ κρύο δὲν ἦταν δυνατό. Ὁ οὐρανὸς κατακάθαρος καὶ τᾶστρα στάζανε φῶς. Μῆτε φύλλο δὲν κουνιότανε. Μιά ἡσυχία ἀπόλυτη.

Μιά στιγμὴ μοῦ φάνηκε πὼς ἄκουσα τὴ Ρηνιώ νά μιλά κ' ὕστερα τὸ Γεώργη. Μιά ἀνατριχήλα ἔ-

πιασε τὸ πετσωμένο καὶ σκληρὸ κορμί μου κ' ἔνα μούδιασμα μ' ἔκαμε νὰ μετακινηθῶ. Τὸ ἴδιο κι' ὁ Μανώλης, ποῦκανε κι' αὐτὸς τὸν κοιμισμένο. Ἐκοίταζα τᾶστρα κι' ἄφηνα τὸ μάτι μου νὰ βουτᾶ βαθιὰ στὸ μαυρο χάος, παίζοντας κάπου-κάπου μᾶστρα ποῦκαναν ματιές. Μακρὰ σ' ἔνα μετόχι κράξαν γιὰ δευτέρη φορά οἱ πετεινοί. Δὲν μποροῦσα νὰ κλείσω μάτι. Κάτι κρυφὸ μὲ βασάνιζε. Ἦταν ἡ τυραννία τῆς σάρκας μου στὴ λαχτάρα καὶ στὴ ζήλεια, ἢ ἦταν κάποιο μαυρο προαίσθημα ἀπὸ κείνα ποῦ ἡ ψυχὴ τ' ἀνθρώπου σὲ κάτι περίεργες στιγμὲς ξεκαθαρίζει πρὸ καθαρὰ κι' ἀπ' τὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια; Μιὰ στιγμὴ ἔνα σιγὸ ἀεράκι ἀνατάραξε τὰ σκληρὰ φύλλα τῆς χαρουπιᾶς καὶ τὰ χαμόκλαδα κάτω ἄφηναν ἕνα βουβὸ ἦχο, ἔτσι σ' ἄν τράβηγμα ποκαμίσου φειδιοῦ.

Δὲν μ' ἔπαιρνε ὁ ὕπνος. Κι' ὁ Μανώλης στριφογύριζε. Εἶχαμε τίς ἴδιες σκέψεις. Τὸ καταλάβαινα. Μιὰ στιγμὴ μοῦ φάνηκε πὼς ἄκουσα βήματα καὶ μιλιές κοντὰ στὸ σπήλιο.

—Μανώλη, ξύπνα!

—Ξυπνητὸς εἶμαι. Τί τρέχει;

—Στὸ σπήλιο μιλοῦνε.

—Ἔ! μιλοῦνε! Θᾶναι ἢ Ρηνιῶ κι' ὁ Γεώργης.

—Ναί ἢ Ρηνιῶ κι' ὁ Γεώργης μά...

—Κοιμήσου. Παράξενος εἶσαι. Ποῦ σοῦ φάνηκε;

Καὶ βιαστικὸς γύρισε ἀπ' τ' ἄλλο πλευρὸ, ἔτσι σ' ἄν νὰ βιαζότανε νὰ βρῆ τίς γλυκὲς σκέψεις, ποῦ τοῦ πῆρε ἡ κουβέντα μου. Τὸ μίλημά μου σ' ἄν νὰ τὸν στενοχώρησε. Τὸ κατάλαβα ἀπ' τὸ ὕφος ποῦ μοῦ μίλησε. Ἐγείρα πάλι πάνω στὸ μπράτσο μου. Μὰ δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα κ' οἱ μιλιές δυνάτεψαν. Πετάχτηκα πάνω. Κι' ὁ Μανώλης ἦταν ὀρθός. Καὶ τὸ Νικολιό, ποῦχε γείρει σ' ἕνα σκίνο, πετάχτηκε κι' αὐτὸ πάνω.

—Μὰ ἀκοῦτε; μᾶς ῥώτησε. "Ε;

Ἐμεῖς δὲν τοῦ μιλήσαμε, μὰ εἴχαμε καρφωμένα τὰ μάτια μας πρὸς τὸ σπήλιο καὶ τεντωμένα τ' αὐτιά μας γιὰ ν' ἀκούσωμε.

—Πᾶρε τὸ τουφέκι σου, Ροῦσο. Κακὸ θὰ γενῆ, μοῦ λείει βιαστικά ὁ Μανώλης, ἀρπάζοντας κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι του τὸ κοντὸ τοῦ τουφέκι.

Βιαστικά πεταχτήκαμε πάνω στὰ βραχάκια πηδώντας σὰν ἀγρίμια. Δὲν εἴχαμε προχωρήσει λίγα βήματα καὶ μιὰ τουφεκιά φώτισε τῆς νύχτας τὸ σκοτάδι σὰν ἀστραπή.

—᾽Ω, μάνα μου, ἀκούσαμε τῆ φωνῆ τοῦ Γεώργη καὶ σὲ λίγο πιὸ σιγανά: Μανώλη, Μανώλη, Ροῦσο! Τρέχαμε μ' ὄλη τῆ δύναμή μας, γεμίζοντας τὰ τουφέκια μας στὸ δρόμο ποῦ τρέχαμε.

—Ἰντάναι, μωρέ, φώναξε ὁ Μανώλης ξελαχαιασμένος σὰν πλησιάσαμε.

—Πίσω, γιατί σᾶς ἔφαγα, ἀπηλογήθηκε ἡ φωνῆ τοῦ Καπετάν Μαθιοῦ καὶ τ' ἀνοιγόκλεισμα τοῦ τουφεκιοῦ του.

—Στόν τόπο! φώναξε κι' ὁ Μανώλης κ' ἐγονάτισε δίπλα μου. Γονάτισα κ' ἐγώ.

—Ἰντα γυρεύετε σεῖς ν' ἀνεκατάνεστε στοὶ δουλειές μου; Κοπιᾶστε νὰ πάρετε τὸν καμαρωμένο σας.

Ἦταν κι' ἄλλοι μαζί, γιατί κάποιος φίλος μου, ὁ Φιλοχτήτης τῆς Μαυρόκαλης, σίμωσε κοντὰ μας μέσα στὶς ἀγριοφωνές μας καὶ μοῦπε:

—Ροῦσο, ἄσε τρεῖς φωνές κ' ἔλα, γιατί ὁ Γεώργη ποθαίνει.

—Πεθαίνει;

—Ναί.

Ἀπομείναμε σὰν ἀπολιθωμένοι, Σιμώσαμε. Στὸ σκοτάδι διακρίναμε τὸν Καπτάν Μαθιό, δίπλα τὴν Ρηνιώ ποῦ σιγόκλαιγε καὶ γύρω στόν ξαπλωμέ-

νο Γεώργη πεντέξη άλλους, πού τόν κοίταζαν και τοῦ μιλοῦσαν.

—Μπρός! Τραβάτε! τοὺς εἶπα ἀγριεμένος γυρίζοντας τὸ τουφέκι μου. Φύγετε γιατί ἀλλοιῶς....καὶ σημάδεψα.

—Ἐμεῖς φεύγομε· μαζί σου δὲν ἔχομε λογαριασμό. Μὲ ὅποιον εἶχαμε, λύσαμε τὴ διαφορά μας, εἶπε ὁ Καπετὰν Μαθιὸς κ' ἐξεκίνησε τραβώντας τὴ Ρηγιὼ ἀπ' τὸ χέρι. Κόπιασε τοῦλόγου σου καὶ θὰ σὲ διορθώσω ἄν σὰ φτάξω μετὰ χωριό, τῆς εἶπε.

—Ἄν εἶχες ἀντρείγια πάνω σου, μωρὲ ψευτοκαπετάνιε, δὲ θὰ σκότωνες ἕνα ὀλομόναχο κι' ἄοπλο, τοῦ φώναξε ὁ Μανώλης;

—Μέτρα τὰ λόγια σου· ἀκοῦς; φώναξε ὁ Καπετὰν Μαθιὸς.

—Τὸ σταυρό σου! φώναξε ἀγριεμένος ὁ Μανώλης κ' ἐσημάδεψε ἔτοιμος νὰ πυροβολήσῃ· μὰ τὸν πρόφταξα καὶ τοῦ ἄρπαξα τὸ τουφέκι.

—Ἄντε, πατέρα, νὰ φύγωμε! ἄντε τοῦ φώναξε μὲ κλάματα ἡ Ρηγιὼ.

—Ἄτιμη! Φεύγει! μουρμούρισα μὲς στὰ δόντια μου.

Κ' ἔφυγαν ὅλοι τους ἀκλουθώντας τὸν Καπετὰν Μαθιὸ, ἀμίλητοι καὶ μὲ σιγανὰ βήματα, ἔτσι πού μιὰ στιγμή καταλάβαμε πὼς εἴμαστε μονάχοι.

Μεταφέραμε τὸ λαβωμένο μέσα στὸ σπήλιο. Σὲ δυὸ ὄρες ξεψύχησε μ' ἕνα παραπονεμένο «Ρηγιὼ» στ' ὀλόξερό του στόμα.

Ὅλη τὴ νύχτα παραμονεύαμε τὸ νεκρὸ, ἐγώ, ὁ Μανώλης καὶ τὸ Νικολιό, πού καθότανε στὸ γύρο, ἀμίλητο μ' ὀλοστρογγυλὰ καὶ τρομαγμένα μάτια.

Τὰ ξημερώματα στείλαμε στὸ χωριὸ τὸ Νικολιὸ νὰ τὸ πῆ στους συγγενεῖς τοῦ σκοτωμένου.

Ἡ τουφεκιά δὲν ἔφευγε ἀπ' τ' αὐτιά μου καὶ τὸ «Ρηγιὼ» ἀντιλαλοῦσε στὸν κάθε μικρὸ χτύπο, στὸ κά-

θε μικροκίνημα. «Ρηνιώ!» "Ατιμη! Τὸν ἀφήκε σκοτωμένο. "Επρεπε νὰ σκοτωθῆ κι' αὐτή. "Ατιμη! ἔνοιωθα πὼς πονοῦσα γιὰ τὸν ἄδικο θάνατο τοῦ Γεώργη. Καὶ τὸ στερνὸ του παράπονο μ' ἔκανε νὰ κλαίω, νὰ κλαίω ὅλη τὴ νύχτα. Ὁ Μανώλης μὲ παρακολουθοῦσε περίεργα καὶ σὰν ξαφνιασμένος ἐρχότανε δίπλα μου. Κάτι ἤθελε νὰ μοῦ πῆ, νὰ μὲ παρηγορήσῃ, μὰ δὲν ἤξερε. Ἦταν παραξενεμένος γιὰ τὴ λύπη μου καὶ γιὰ τὸ θυμὸ μου. Ποῦ νὰ καταλάβῃ αὐτὸς τ' ὅ,τι σκεπτόμουνα.

—"Ατιμη! ἐμουρμούριζα κάθε τόσο.

Δὲ μὲ πίκρανεν ὁ χαμὸς, μὰ τὸ παράπονο τοῦ χαμένου: «Ρηνιώ!» «Ρηνιώ»!

* * *

Τὸ μεσημέρι ἦρθανε ἀπ' τὸ χωριό, ποῦ θᾶτανε ὡς τρεῖς ὥρες μακρὰ, οἱ συγγενεῖς του καὶ τὸν πῆραν νὰ τὸν θάψουν. Ζήτησαν τὸν Καπετὰν Μαθιὸ κατεβαίνοντας στὸ χωριὸ γιὰ νὰ τὸν σκοτώσουν, μ' αὐτὸς εἶχε παραδοθῆ στὴ χωροφυλακὴ καὶ τὸν πῆγαν στὸ Κάστρο. Ὁ Μανώλης ἔμεινε στὰ πρόβατα κι' ἐγὼ ἀκλόυθηξα ὡς τὸ χωριό.

Σ' ὅλη τὴ θανὴ σὰν ν' ἄκουα παντοῦ νὰ φωνάζουν «Ρηνιώ» καὶ τὸ βράδυ ποῦ γύρισα στὴ μάντρα μου, σὰν νὰ μοῦ φώναζαν ἀπὸ μακρὰ «Ρηνιώ»! «Ρηνιώ»!

"Ημουν πολὺ θλιμμένος. Βραδιᾶς ὀλόκληρες πέρασαν χωρὶς νὰ κοιμηθῶ· στὰ κλειστὰ μάτια μου ἦταν ἡ ματωμένη εἰκόνα τοῦ Γεώργη καὶ τὸ στερνὸ του «Ρηνιώ» ἦταν στ' αὐτιά μου μέρα νύχτα γιὰ πολλὰς ἡμέρες.

Μές στήν ψυχή μου ἔνοιωθα ἕνα ἄγριο μῖσος, πού ἕνας δυνατός πόνος τῷθρεφε κάθε στιγμή καί τό μεγαλύτερο.

Πῶς ἤθελα νά σκότωνα τή «Ρηνιώ!» "Αχ, νά μπορούσα! Τ' ὄ,τι ἔκαμε ὁ πατέρας της δέ με πίκραине. Πατέρας ἦταν! "Ἡξερα τὰ Κρητικά ἔθιμα καί καταλάβαινα τή θέση ἑνός πατέρα, ἑνός καπετάνιου, πού τοῦ κλέφτει ἕνας βοσκός τή μοναχοκόρη του, βοσκός ξενομπάτης καί φτωχός. Κ' ὕστερα ὁ θυμός στή θερμή Κρητική ράτσα, ὁ φυσικός θυμός πού δέν πρόφταξε νά ξεθυμάνη, γιατί εὐθύς ὡς ἔμαθε γιά τήν κλεψιά τῆς Ρηνιώς, βρῆκαν καί τόν τόπο ποῦχε κρυφτεῖ! Τάμαθαν ἀπό τήν ψυχοκόρη ὄλα καί πού θά πήγαιναν, γιατί ἡ Ρηνιώ τῆς τᾶχε εἰπωμένα.

"Ὀλ' αὐτά μοῦ ἀθῶωναν τόν πατέρα, πού τώρα ἦταν στή φυλακή. Μά κείνη; "Ἄμα τήν εἶδα νά φεύγει καί νά τόν ἀφήνη ἑτοιμοθάνατο, χωρίς νά σκίση κάποιον ἀπό τόν πόνο, ἢ νά σκιστῆ ἡ ἴδια, καί χωρίς νά προτιμήση χίλιες φορές νά πεθάνη, ἂν ὄχι ἀπό ἀγάπη, τοῦλάχιστον ἀπό πείσμα κι' ἀπό καημό, γιά τόν ἐξευτελισμό πού θά πάθαινε μπρός στά μάτια ὄλου τοῦ κόσμου, τῆ συχάθηκα καί τήν ἐμίσησα. "Ἄτιμη! Μήτε κᾶν ἕνα στερνό χαιρετισμό σέ κείνον ποῦχασε τή ζωή του μπρός στά πόδια της, γιά τήν ἀγάπη της! Μήτε κᾶν ἕνα στερνό ξεφωνητό συμπόνιας! "Ἄτιμη!

* * *

ΠΕΡΑΣΑΝ δυό χρόνια. Εἶχα ξεχασμένη πιά τότε τήν παλιά ἱστορία τοῦ θανάτου τοῦ Γεώργη. Κάποτε εἶχα μάθει πῶς ἡ Ρηνιώ παντρεύτηκε σ' ἕνα μακρυνό χωριό. Πῆρε κάποιον καλονοικοκύρη, γιατί κι' αὐτή εἶχε προῖκα μεγάλη.

“Ο γαμπρός ἔκαμε τὸ βλάκα γιὰ τὴν παλιά ἱστορία· τὴν «κουκλώθηκε» ἀνεχτικά κ’ ἔτσι ζοῦσαν τώρα εὐτυχισμένοι. Τίποτ’ ἄλλο δὲν ἔμαθα πιά.

Μιά φορά—ὑστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια—εἶχαμε πάει τὰ πρόβατά μας σὲ βουνίσια βοσκοτόπια. Εἶχε καλοκαιριάσει κι’ εἶχαμε ἀφήσει τὰ χειμαδιά. Ξεγιαλίζαμε· φεύγαμε ἀπὸ τὰ γυρογιάλια. Πρώτη φορά πού πατοῦσα τὸ βουνὸ τοῦτο κ’ ἡ ζωὴ σ’ αὐτὰ τὰ μέρη μ’ ἄρесе.

Ξεχνοῦσα τὴ ζωὴ τοῦ δούλου τῆς πολυθούρβης κοινωνίας, ποῦχα ἀπαρνηθῆ κ’ ἔνοιωθα τὸν ἑαυτό μου ἀνεβασμένο στὴν ἀληθινὴ ζωὴ, μέσα στὸ φῶς, στὸν ἥλιο, στὸν ἀέρα.

“Ἐγερνα τὰ μάτια μου κάτω κ’ ἐκοίταζα τὸν κάμπο μὲ καταφρόνεση. Ψηλά, ὅπως ἤμουν, ἔβλεπα θαμπὴ τὴν κάτω ζωὴ καὶ θυμόμουνα κάποιον γέρο βοσκό, πού τὴν πρώτη μέρα πού καθίσαμε στὴν κόχη τοῦ βουνοῦ κι’ ὁ κάμπος ξαπλωνότανε ταπεινὸς χαμηλά, μ’ ἀρώτησα:

—Ροῦσο, ἔχουσι, παιδί μου, κ’ οἱ καμπῆτες ψυχὴ;
Θυμοῦμαι πῶς ξαφνιάστηκα. Ἡ ἐρώτησή του μοῦδειχνε μιὰ δική μου σκέψη, σὰν κάποτε παρακολουθοῦσα μυρμήγκια νὰ τρέχουν, σηκώνοντας στὸ ξεμασελισμένο στόμα τους κλαδιά σταριοῦ.

“Ἐχουνε τάχα καὶ τὰ μυρμήγκια ψυχὴ; Ψηλά καθισμένος ὁ βοσκὸς τοῦ βουνοῦ σκύφτει τ’ ἀτίθασο κεφάλι του γιὰ νὰ κοιτάξῃ κάτω χαμηλά, ἐκεῖ πού οἱ ἀνθρώποι μῆτε κὰν σὰν μυρμήγκια φαίνονται.

Καβαλλάρης στὰ σύννεφα πάνω, πού πολλές φορές περνοῦσαν κάτω ἀπ’ τὰ ποδάρια μας, κύματα ἀτέλειωτα, πού βιαστικά στριφογύριζαν τὸ ἕνα πάνω στ’ ἄλλο, σὰν τουλοῦπες κάτασπρο μπαμπάκι, ἔνοιωθα τὸν ἑαυτό μου νὰ ψηλώνῃ καὶ νὰ γιγαντώνεται. Ἀνέβαινα τότε σὲ κάποιον μυτερὸ βράχο, γιὰ νὰ ψηλώσω πιότερο καὶ θαροῦσα πῶς ἂν ἐτέντωνα τὰ χέρια

μου θάπιανα τὸν οὐρανό.

«Νᾶχεν ἡ γῆς πατήματα
κι' ὁ οὐρανὸς κερκέλλους,
νά πάτου τὰ πατήματα,
νάποιανα τσοὶ κερκέλλους,
νά δώσω σεισμα τοῦρανοῦ
νά βγάλη μαῦρα νέφη...»

Θυμόμουνα καὶ τραγουδοῦσα τὸ τραγοῦδι τοῦ
Διγενῆ. κι' ὕστερα σφίγγοντας μὲς στή φούχτα μου
τὸ κοντὸ τουφέκι μου ἔνοιωθα τὰ νευρά μου νὰ τρί-
ζουν ἀπὸ δύναμη καὶ ζωή. Ἔτσι περνοῦσε καιροῦς
τώρα ἡ ὡμορφὴ ζωῆ μου, ἡ ζωὴ τοῦ ἀπαρνητοῦ, ποῦ-
χα διαλέξει ὕστερα ἀπ' τὴν τρικυμία τῆς ψεύτικης
χαρᾶς, ποῦζησα χρόνια, ζαλισμένος ἀπὸ πιοτὸ καὶ γυ-
ναϊκές.

* * *

MΙΑ μέρα εἶχαμε κατεβασμένα τὰ πρόβα-
τά μας στὸ δάσος. Εἶχα γείρει τὸ κορ-
μί μου σ' ἓνα ἀσφένταμο κι' ἄκουα τὸ
θιαμπόλι, πού τὸ Νικολιό, τὸ βοσκάκι, πάντα μαζὶ
μου, μεγαλωμένο τώρα πιά καὶ στετὸ σὰν ἄγγουρο
ἀντράκι, ἔπαιζε στὴν ἄκρη μιᾶς χαράδρας. Τὰ κου-
δούνια τῶν προβάτων μὲ τοὺς ἄλλους βουβούς κ'
ἄλλους μακρυσμένους θαμποὺς ἤχους τους, ἔφταναν
στ' αὐτιά μου σὰν σὲ ὄνειρο.

Ἐκοίταζα κάτω μακριὰ στὸ μονοπάτι, πού βγαί-
νει ἀπ' τὸν κάμπο στὸ δάσος ψηλά μ' ἓνα κουραστι-
κὸ ἀνήφορο. Στὰ μεσόστρατα διάκρινα κάποιο ν' ἀ-
νεβαίνῃ ἀργά. Σὲ λίγο εἶδα πὼς ἦταν γυναίκα, σκε-
πασμένη μ' ἓνα διάφανο πέπλο ἄσπρο. Κρατοῦσε
στὸ ζερβὶ τῆς χέρι ἓνα καλάθι. Προχωροῦσε ἀργά
στὸν ἀνήφορο. Ἀνασηκώθηκα. Γυναίκα στὸ βουνά!

Κ' ἐγὼ καταμόναχος!

Αἰσθάνθηκα ἓνα δυνατὸ ἀνατρίχιασμα καὶ κάτι σὰν κύμα χαρᾶς καὶ παράπουνου. Θεληματικὸς ἐρημίτης κι' ἀσκητὴς ἐγὼ, ἔνοιωθα τὸν ἑαυτό μου νὰ σπαρταρᾷ σ' ἀπροσδόκητους πόνους κ' ἀνατριχίλλες. "Ὀλος ὁ παλιὸς ἑαυτός μου ξεπετάχτηκε πάνω, γεμάτος λαύρα καὶ πόθο.

"Ἡ γυναῖκα σίμωνε καὶ σκυφτὴ ἀνέβαινε τὸν ἀνήφορο. "Ἄμα ἔφταξε στὸ σῶπατο ποῦ καθόμουνα, ἀντίκρισα τὸ πρόσωπό της.

—'Ἡ Ρηνιώ! φώναξα ἀσυναίσθητα.

Μ' ἄκουσε κι' ἄνοιξε τὰ μάτια της μ' ἓνα τρόμο, ποῦ δὲν μπόρεσε νὰ τὸν κρύψει. "Ὀλο τὸ ἄσπρο τοῦ ματιοῦ της φάνηκε. Μὰ γλήγυρα της πέρασε ὁ τρόμος καὶ πάντα γλυκομίλητη καὶ τώρα πῶ ὤμορφη ἀπ' τ' παλιά, μοῦπε:

—"Ὡρα καλή, Ροῦσο.

—Καλῶς ὀρίσετε, τῆς εἶπα κ' ἐγὼ ἀργὰ καὶ μὲ σιγανὴ φωνή, νοιώθοντας μέσα μου νὰ ξεχειλίζη τὸ παλιὸ μῖσός μου γι' αὐτήν.

—Στ' ἀόρη βρίσκεσαι;

—Ναί, στ' ἀόρη...μουρμούρισα.

Μείναμε κάμποση ὥρα ἀμίλητοι. Κάτι ἤθελε νὰ πῆ, μὰ δὲν μπόρεσε. Τῆς μίλησα ἄγῳ.

—Καὶ ποῦ πᾶς πρὸς τὰ πάνω;

—Στὴ μάντρα μας. Λίγο παραπέρα βρίσκεται.

—"Α!

—Ναί! Πρὸς τὰ κεῖ εἶναι! καὶ μὲ κοίταζε στεγνά.

—Καὶ δὲν καθίζεις νὰ ξεκουραστῆς;

"Ἐγειρε κατακόκκινη. Ἡ ταραχὴ της ἔκανε νὰ τρέμη τὸ χεῖλί της καὶ τὸ πρόσωπό της ἦταν πῶ ὤμορφο ἀπὸ πρῶτα. Εἶχε κατεβασμένα τὰ μάτια της κ' ἔτσι μπόρεσα νὰ τὴν κοιτάξω λεύτερα. Στὴν ψυχὴ μου ἔνοιωσα τὴν ἀνάγκη νὰ πληρωθῶ γιὰ τὸν πόνο μου. Θυμήθηκα τὸ Γεώργη. "Ἄτιμη!»! Κάτι σκέ-

φτηκα γλήγορα-γλήγορα και τῆς χαμογέλασα. Αὐτῆς ξαφνιασθηκε σὰν νὰ κατάλαβε τὴ σκέψη μου κ' ἔχασε πάλι τὰ μάτια της. Κάμποση ὥρα κρατήθηκε πάλι σιωπὴ, πού δὲν μποροῦσε μήτε ὁ ἕνας, μήτε ὁ ἄλλος νὰ τὴν ταράξει.

Πέταξε τὸ λεπτὸ σκέπασμά της πίσω στὴν πλάτη της καὶ τὸ πρόσωπό της μοῦ φάνηκε ὀλόκληρο κατακόκκινο ἀκόμα· εἶχε μικρὲς σταγῶνες ἰδρώτα.

—Κ' εἶναι μακρὰ ἢ μάντρα σας;

—"Ε...εἶναι. "Ἐρχομαι δυὸ φορὲς τὴ βδομάδα.

—Θάρθης κι' αὔριο;

Μὲ κοίταξε καλὰ στὰ μάτια.

—"Οχι! δὲ θὰ περάσω.

—Πέρασε. Ἐδῶ θάμαι πάλι. Εὔρε μιὰ πρόφαση. "Ἦθελα νὰ σοῦ πῶ κάτι· κ' ἔνοιωσα ἕνα κύμα αἵμα νὰ βάφη τὸ πρόσωπό μου καὶ τὸ κορμί μου ν' ἀνατριχιάζει.

Σκέφτηκε λίγο· ἐδίστασε· κάτι ἀλλοιώτικο ἤθελε νὰ πῆ, κι' ὅμως μοῦ ψιθύρισε, σὰν νὰ φοβότανε πὼς θὰ τὴν ἄκουαν.

—Θὰ περάσω τὴν ἴδια ὥρα.

Μὲ ξανακοίταξε καὶ τὰ μάτια της στράφτανε τὴν ἀστραπὴ τῶν ματιῶν της μοῦ φάνηκε πὼς τὴν ξαναῆχα δῆ.

—Θὰ σὲ περιμένω.

Ἐσηκώθηκε. Μοῦδωσε τὸ χέρι της. Σηκώθηκα κ' ἐγώ.

—"Ωρα καλή.

—Στὸ καλὸ, Ρηγιώ. Θὰ σὲ περιμένω.

—Ναί, Ροῦσο.

Δὲν ξέρω τι σκέφτηκε. Μὰ δὲν ἔστρεψε τὰ μάτια της πιά, ὡς που χάθηκε μὲς τὸ δάσος.

Ἐγὼ τὴν κοίταζα ποῦφευγε καὶ μέσα μου ἔνοιωθε μιὰ τρικυμία, πού τὸ ἕνα κύμα τοῦ μίσους, σποῦσα πάνω στ' ἄλλο τοῦ πόθου. Ἐνοιωθα μέσα μου ἔ-

να πάλεμα πού μ' ἐκούραζε. "Όλη τὴ νύχτα δὲν ἠσύχασα. «"Ατιμη»!

* * *

ΤΟ ἄλλο πρωτὶ, τὴν ἴδια ὥρα, ἡ Ρηνιῶ φάνηκε χαμηλὰ ν' ἀνεβαίνει. Σηκώθηκε. Ἐπίτηδες εἶχα πει στὸ Νικολιὸ νὰ χαμηλώσῃ τὰ πρόβατα ὡς τὸ λαγκῶ. "Ἦθελα νὰ μαστε μονάχοι. Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε. Τί περίεργο! Ἡ δική μου καρδιά νὰ χτυπᾷ! Ἡ καρδιά μου, πού τὴν εἶχα ξεχασμένη τώρα καὶ τόσα χρόνια!

Ἡ ἀγωνία μου νὰ διακρίνω ποιὰ προσδοκία καὶ ποιᾶς κρυφῆς ἡδονῆς ὁ πόθος μὲ κρατοῦσε στὴν κατάσταση πού βρισκόμουνα, μ' ἐξασθενοῦσε καὶ θᾶθελα νὰ μὴν ἐρχότανε τόσο γρήγορα. Βιάστηκε. Καὶ σὰν ἔφτασε τὴν κοίταξα πού στεκότανε μπρὸς μου τρομαγμένη.

—Εἶδες; ἦρθα. Κι' ὅμως χίλιες φορές στὴ στράτα ἦθελα νὰ γυρίσω πίσω.

—Δὲ θά τῶκανες, τῆς εἶπα, καὶ χωρὶς δεύτερη λέξη τὴν ἀγκάλιασα σφιχτὰ καὶ τὴν ἐφίλησα. Ὁ δισταγμὸς πού μοῦ φανέρωσε πὼς αἰστανότανε, μοῦ δειξε πὼς ἦταν ἔτοιμη καὶ πὼς περίμενε τὸ ἀγκάλιασμά μου.

Δὲν ὑπερασπίστηκε τὸν ἑαυτὸ της κ' ἐγὼ θυμήθηκα ἓνα ἄγριο κομμάτι τῆς παλιᾶς μου ζωῆς. Καὶ σὰν ὁ πόθος μοῦ πέρασε, σκληρὰ καὶ μὲ μιὰ πρόστυχη κι' ἀνανδρὴ κακία, πού τὴν ἐνοιώθα μέσα μου νὰ μὲ γλυκαίνει, τῆς εἶπα:

—Φύγε, γιὰτὶ περιμένω τὸ Γεώργη ν' ἄρθῃ.

—Ποιὸ Γεώργη;

—Τὸ Γεώργη, πού σκοτώθηκε γιὰ τὴν ἀγάπη σου! καὶ γέλασα κοιτάζοντάς τὴν κατάματα. Ἐκατάλαβε

τ' ὅ,τι ἔκαμα καὶ γιὰ ποιο σκοπὸ τὴν προσκάλεσα
νᾶρθη.

Δὲν εἶπε λέξη ἀπὸ κείνη τὴ στιγμῆ. "Ἐφυγε ἀμί-
λητη. Μήτ' ἔνα χαιρετισμό. Δὲν τὴν ξανάδα. Πόσο
μετάνοιωσα ὕστερα! Πόσο ἄνανδρος καὶ ταπεινὸς ἐ-
φάνηκα.

Μὴ δὲν εἶναι τάχα ἡ ζωὴ μας, ἔτσι πὺ τὴν βρή-
κε κ' ἔτσι πὺ τὴν αἰσθανότανε ἡ Ρηνιώ;

Μὴ τάχα ἔνας θάνατος μπορεῖ νὰ σταματήση τὴ
δικὴ μας ζωὴ;

ΣΤΟ ΧΙΟΝΙ

— ΑΦΝΙΚΑ μᾶς ἔπιασε τὸ χιόνι. Βρεθήκαμε
 — στὸ βουνό. Τὸ κοπάδι μου κείνο τὸ χρό-
 — νο εἶχε τετρακόσες κεφαλές. Εἶχα μαζὶ
 μου τὸ γέρο Ἄγριμη, τὸ Σήφη καὶ τὸ Νικολιό. Ἄπο
 βραδὺς ὁ οὐρανὸς μπουμπούνιζε κι' ἄστραφτεν ἄπ'
 τὸ βορριᾶ.

— Ροῦσο, μοῦ λέει ὁ γέρο Ἄγριμης, φοβοῦμαι
 τὸν καιρό. Ἔπρεπε νᾶμαστε φευγάτοι. Χμ! νά δοῦ-
 με ἂν προφτάξωμε νά περάσωμε τὸ κάμπουλάκι.

— Φοβιτσάρη! τοῦ λέω γελώντας, μὰ μέσα μου ξε-
 πήδησε ὁ ἴδιος φόβος.

— Ἐ; φοβιτσάρης! Ἔτσι μαι ἄγω: Νικολιό, ἔ Νι-
 κολιό! φέρε μου, μωρέ, τὸ φλασκί. Τὸ κρασί κάνει
 καλὸ στὸν ὕπνο.

Ἦπτε κάμποσες ρουφηξές, κι' ὁ λαιμὸς του γουρ-
 γούριζε κάθε ρουφηξιά. Χτύπησε τὰ χεῖλια του, καθά-
 ρισε τὰ μουστάκια του καὶ τὰ γένεια του με τὴν ἀ-
 νάποδη τοῦ χεριοῦ του, ἀναστέναξε κ' ἔγειρε δίπλα
 στὴν παρασιτιά. Εἶχαμ' ἀφήσει τὰ πρόβατά μας «ὀρ-
 νικά» (*) κ' εἶχαμε τραβηχτεῖ μέσα στὸ μιτάτο. (**)
 Τὸ τυρὶ τ' ἀποθηκέψαμε στὸ πέτρινο τυρόσπιτο, ποῦ
 οἱ σιδερένιες πόρτες του ἦταν καλὰ κλεισμένες. Ἐ-
 τοιμαζόμεστε νά κατεβάσωμε τὰ πρόβατά μας στὸ

(*) Ἄπο τὸ εἰρηνικά. Σφάλουν κείνοι ποῦ λὲν πὼς ὀρ-
 νικά θὰ πῆ ἀδέσποτα, στὴ διάθεση τῶν ὀρνέων.

(**) Στάνη.

γιαλό. Νοέμβρης πιά κι' άπ' άναποδιά παραπομείναμε. "Όλοι οί βοσκοί τώρα κι' όχτώ μέρες είχαν φύγει, κ' είχαν γιαλίσει. (*)

—Πάντα τόν ύστερο πόδα κρατείς, Ροϋσο, μου λέει ό γέρο 'Αγρίμης διορθώνοντας μιá πέτρα για μαξιλάρι. Τώρα και δέκα μέρες έπρεπε νάμαστε γιαλισμένοι.

—Σώπα πιά. "Ό,τι γίνηκε, γίνηκε. Μπορούμε να πάμε τå μπρός πίσω τώρα;" Ε;

—Ναί, ναί, έχεις δίκηο' άαααα χασμουρήθηκε. Μωρέ Νικολιό, βάλε ξύλα στη φωτιά.

Τό Νικολιό που σκάλιζε τó πέτσινο σακκοϋλί του στάθηκε και τόν κοίταξε. "Έβαλε δυό δαυλάρια κι' άνασκάλεψε τή φωτιά.

—Φουνάρα (**), θά γενή. Φουνάρα! λέει τó Νικολιό.

—Ναί, είπε ό γέρο 'Αγρίμης και ξαναχασμουρήθηκε. 'Εγώ ήμουν καθισμένος δίπλα στο λύχνο κ' έραβα τó υπόδημά μου με καπρολοϋρι. Τό Νικολιό βγήκε έξω. Κείνη τή στιγμή έβρόντηξε.

—Μπουμπουνίζει! 'Ός τå μεσάνυχτα θά πιάση, είπε μισοκοιμισμένος ό γέρο 'Αγρίμης. Ροϋσο, φώναξε τού Σήφη νάβαι κοντά στη μάντρα. Ν'άλλάξη (***) πρós τå κάτω για νάμαστε έτοιμοι.

—"Ε, σέ βαρέθηκα! τού λέω.

—Ναί.....άποκοιμήθηκε. Σέ λίγο ρουχάλιζε βαρειά σά να τόν έσφαζαν. Μετάπνισε μιá στιγμή, άνοιξε τå μάτια του, μά δέ μίλησε. Ξανακοιμήθηκε.

"Αμα τέλεψα τή δουλειά μου, βγήκα έξω άπ' τή μάντρα. Κοίταξα τόν οϋρανó. 'Όλόμαυρος κατέβαι-

(*) Γιαλίζω: κατεβαίνω στο γιαλό και ξεγιαλίζω τάντιθετο πρós τó βουνó.

(**) Φουνάρα. Σαν ή φωτιά κάνει μεγάλες φλόγες, πού φτάνουν ψηλά.

(***) Νά δώση κατεύθυνση τών προβάτων πρós τå κάτω.

νε στη γη. "Ετσι σὰ νὰ τὴν ἔσφιγγε γύρω-γύρω. Εἶ-
 χεν ἀρχίσει νὰ πέφτη χιόνι πολλὴν ὥρα μὰ δὲν τῶχα
 καταλάβει. Στὸ σκοτάδι μέσα πού προχώρησα, μοῦ
 φαινότανε πὼς διάκρινα τὴ στούπα τοῦ χιονιοῦ, ποῦ-
 πεφτε σὰν μπαμπάκι. Προσπαθοῦσα νὰ διακρίνω ἂν
 ἦταν πραγματικὰ χιόνι ἢ ἂν ἡ ιδέα μου πὼς ἔπεφτε
 χιόνι μ' ἔκανε νὰ νοιώθω τὴν ἀπατηλὴ εἰκόνα του.
 Στὸ τέλος συνήθισαν τὰ μάτια μου.

—Σήφη, ἔ Σήφη! φώναξα βάζοντας τὶς παλάμες
 τῶν χεριῶν μου δίπλα στὸ στόμα μου.

—"Ωωωω! ἄκουσα τὴ φωνὴ του νὰ κατεβαίνει
 ἀπὸ ψηλὰ θαμπή.

—"Ἀλλάξε τὰ πρόβατα χαμηλά.

—Ναί αι αι αι...κι' ἓνα σφύριγμα ἀνατάραξε
 τὰ πρόβατα μὲς στὸ σκοτάδι, γιατί ἄκουσα τὰ κου-
 δούνια καὶ τὰ λεριά καὶ χτύπησαν βιαστικὰ στὸ με-
 τασάλεμα τῶν προβάτων.

Κεῖνη τὴν ὥρα τὰ πρόβατα βρισκόντανε στὸ
 πρῶτο μετασάλεμά τους κ' ἡ στροφή, πού εἶπα στὸ
 Σήφη νὰ τοὺς δώση, ἦταν εὐκόλη. Ὡς τόσο ὁ Ἄγρι-
 μης εἶχε βγῆ ἔξω.

—Ροῦσο, τὰ βλέπεις; Σὲ μιὰ ὥρα τὸ χιόνι θᾶχη
 πλακώση τὸν κάμπο

—Ἐ! τί λές; Τί νὰ κάμωμε; Νὰ φύγωμε.

—Ν' ἀνεμαζόξωμε τὰ τουπομάδαρα—ἔτσι πού
 λέγαμε τὰ σύνεργα τοῦ τυριοῦ—καὶ νὰ φύγωμε.

Τὸ χιόνι πλύθαινε κι' ἄρχισε ν' ἀσπρίζη ὁ κάμ-
 πος. "Οσο πῆγαινε καὶ δυνάτευε.

—Πῆγαινε νὰ φέρης τὸ μουλάρι κι' ἄρχισε νὰ
 φορτώνης, τοῦ λέω.

Ὁ γέρο Ἄγριμης βιαστικὸς πῆγε νὰ φέρη τὸ μου-
 λάρι. Ὡς τόσο ἔδεσα τὴν πέτσινη σακκούλα μου, ξε-
 κρέμασα τὸ τουφέκι μου κι' ἄρχισα νὰ κοιτάζω τὸ
 κάθε τι στὴ μάντρα, γιὰ νὰ δῶ ποιά θὰ πέρναμε καὶ
 ποιά θ' ἀφήναμε. Ἐξω τὸ χιόνι ὄλο καὶ πλύθαινε. Στ'

ἄνοιγμα τοῦ σπήλιου γιάλιζεν ἡ ἀσπράδα του. Φοβήθηκα μιὰ στιγμή μὴν πάθωμε καμμιὰ ζημιὰ στὰ πρῶϊμα ἄρνιά. Γιὰ νὰ βγοῦμε ἀπ' τὸν κάμπο θὰ ἔπρεπε νὰ περπατήσωμε μιάμιση ὥρα. Μὰ ὡς πού νὰ ἐτοιμαστοῦμε;

— Ἀκουα τίς φωνές τοῦ Σήφη καὶ τὰ σφυρίγματα τοῦ Νικολιοῦ ψηλά στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ, ποὺ τυρανιόντανε ν' ἀλλάξουν τὰ πρόβατα καὶ νὰ τὰ γυρίσουν κάτω πρὸς τὸ κάμπο. Πετάχτηκα ἔξω. Τὸ χιόνι ἔπεφτε πιὸ πολὺ τώρα καὶ στὰ βήματά μου ἔτριζε.

— Σήφη, βιαστήτε, μωρέ, μὴ χαθοῦμε τοῦ φώναξα.

— Ὅσο περνοῦσε ἡ ὥρα ἔνοιωθα τὸ χιόνι νὰ πλυθαίνει καὶ τὴν κακοκαιριὰ νὰ δυνατεῖ. Φοβήθηκα.

— Ἀκουσα τὸ γέρο-Ἀγρίμη μακρὰ νὰ φωνάζη:

— Μοῦλε, παντέρμο· μοῦλε. Μὲ τὰ σταμνιά, μὲ τὰ σταμνιά χιονίζει. Μοῦλε.....

Σὰν ἔφτασε στὸ μιτάτο κ' ἔστρωσε τὸ καταχιονισμένο μουλάρι, ἄρχισε νὰ φορτώνη. Ἐμπαινε κι' ἔβγαине βιαστικὸς καὶ τὰ γένεια του ἦσαν ὀλόασπρα ἀπ' τὸ χιόνι.

— Εἶδες ἐδά, Ροῦσο; Εἶδες; Ἐγὼ σοῦ τῶλεγα. Νοέμβρης εἶναι, λέω· δὲ χορατεύει. Χαλασμὸ κόσμου μπορεῖ νὰ κάμη. Καὶ νὰ μὴν κλειστοῦμε!

— Ἐ, καὶ σύ. Μήτε μιὰ πιθαμὴ δὲν εἶν' ἀκόμα στιβαγμένο.

— Ποιὸς σοῦ τῶπε; Ὡς πού νὰ κατεβοῦμε στὸν κάμπο μοῦ κουβεδιάζεις. Ὡς τὸ γόνατο φτάνει· καὶ στὸν κάμπο θάναι σηκωμένο ὡς τὴ μέση.

Σὲ μιὰ ὥρα τὰ πρόβατα εἶχαν κατεβῆ ἀπ' τὴν πλαγιά καὶ βρισκόντανε κοντὰ στὴ μάντρα. Ἀκουα τίς φωνές τοῦ Σήφη καὶ τοῦ Νικολιοῦ.

— Ἄου, φώναζε ὁ ἕνας ἀπ' ἐδῶ.

— Ἄου, ὁ ἄλλος ἀπὸ κεῖ μὲ τρομαγμένη φωνή, καὶ σὰν νὰ γύρευαν πέτρες, μὰ δὲν εὔρισκαν μὲς στὸ

χιόνι, κ' ἔβριζαν. Νὰ πάρουν οἱ διαόλοι καὶ τὸ χιόνι καὶ τὴ χιονιά. Ποῦ διάολο νὰ βρῶ πέτρες; Ἐχωστή-κανε στὸ πάπλωμα.

Βγῆκα ἔξω.

—Τραβᾶτε κάτω προκωμένα. Βιαστήτε· φτάνομε καὶ μεῖς, φώναξα.

—Μοῦλε, μοῦλε παντέρμο! ἐμουρμούρισε ὁ γέρο Ἄγρίμης.

Τὸ χιόνι μᾶς ἔδερνε. "Ἐπεφτε μὲ τὸ σταμνί, ὅπως ἔλεγεν ὁ γέρο Ἄγρίμης καὶ σὲ λίγη ὥρα ἔφτανε πάνω ἀπ' τὰ γόνατά μας. Ἀκούσαμε τὸ Σήφη καὶ τὸ Νικολιό, πού μὲ φωνές παρακινούσαν τὰ πρόβια νὰ βιαστοῦν, γιὰ νὰ φιάξουν μιὰ ὥρα ἀρχύτερα στὸν κάμπο.

—Μοῦλε, μοῦλε, φώναζε κάθε τόσο ὁ γέρο Ἄγρίμης καὶ τὸ μουλάρι ἔτρεχε καταχτυπώντας πάνω στὸ σαμάρι του τὰ τουπομάδαρά μας.

Ἄερας δὲ φυσοῦσε· μήτε πνοή. Μοῦ φαινότανε πὼς ἦταν ζέστη. Θαροῦσα πὼς ἔδρωνα. Μὰ ἡ κᾶνα τοῦ τουφεκιοῦ μου ἦταν παγωμένη. Κατάλαβα τότε πὼς ὁ φόβος μ' ἔκανε νὰ ιδρώνω. Τὸ χιόνι ὅσο πήγαινε ἔπεφτε πιότερο. Τώρα μὲ κόπο περπατοῦσα, σὰν τύχαινε καὶ περνούσαμε κανένα λακκούδωμα, πού τὸ χιόνι ἦταν στιβαγμένο πιὸ πολύ. "Ἐφτανε πάνω ἀπ' τὰ γόνατά μου μιὰ πιθαμή. "Ἐνας φόβος κρατοῦσε τὴν καρδιά μου. Νὰ μὴν κλειστοῦμε μὲς στὸν κάμπο τοῦ βουνοῦ ἀπ' τὸ χιόνι, πού σὰν ἄρχιζε μέσα σὲ λίγες ὥρες ἔφτανε στ' ἀνάστημα τ' ἀνθρώπου. Ἐμεῖς θὰ κατωρθώναμε νὰ περάσωμε, ἀνοίγοντας ὅπως μπορούσαμε τὸ χιόνι· μὰ τὰ πρόβια; Μὰ τὰ πρώϊμα ἀρνιά; Θὰ τὰ χάναμε μὲς στὸ χιόνι

—Μοῦλε, μοῦλε, φώναζεν ὁ γέρο Ἄγρίμης.

Εἶχαμε φτάξει τὸ κοπάδι. Ὁ Σήφης ἐφώναζε κάθε τόσο ἄου, ἄου, γιὰ νὰ δίνη γραμμὴ στὰ πρόβια καὶ τὸ Νικολιό ἐσφύριζε μὲ τὰ συνηματικά σφυρήγ-

ματα, πού νοιώθουν πάντα τὰ πρόβατα. Κατεβήκαμε ὡς τόσο στὸν κλειστὸ κάμπο. Ἔπρεπε νὰ τὸν περάσωμε ἀπ' τὴν μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη. Τὸ χιόνι ἦταν πιὸ πολὺ μὲς στὸν κάμπο καὶ τὰ πρόβατα χανόντανε μὲς στ' αὐλάκι πού ἄνοιγαν. Χίλια μπέ, μπέ, μπέ, ἄφηναν κάθε στιγμή, κ' ἡ φωνή τους ἦταν λυπητερή, σὰν νὰ καταλάβαιναν κάποιο κίντυνο πού ἔρχότανε.

— Τρέχα, Σήφη, μπρὸς κι' ἄνοιγε δρόμο, τοῦ φωνάζω, κι' αὐτὸς πηδώντας δίπλα βρέθηκε μπρὸς ἀπ' τὰ πρόβατα.

— Ἐλα, Νικολιό, στὸ μουλάρι, λέει τοῦ παιδιοῦ ὁ γέρο Ἀγρίμης κι' αὐτὸ μὲ χαρὰ πῆρε τὴν εὐκολὴ δουλειά, πού δὲν θὰ τὸ κούραζε.

Ὁ Ἀγρίμης ἀπ' τὴν μιὰ μεριά, ἐγὼ ἀπ' τὴν ἄλλη, ὁ Σήφης μπρὸς καὶ τὸ Νικολιό πίσω ἀπ' τὸ μουλάρι ἀρχίσαμε τὸ δρόμο μὲς στὸ παχὺ χιόνι. Οἱ δύο σκύλλοι μου, ὁ Πιστὸς κι' ὁ Κουτσάφτης, πήγαιναν δίπλα μου σὰ θλιμμένοι.

— Ἄου, ἄου φώναζεν ὁ γέρο Ἀγρίμης γιὰ νὰ βιάση τ' ἄρνιά κι' αὐτὰ τ' ἀπαντοῦσαν βραχνὰ μπέεε. Κάπου τὰ μικρόφωνα μπὲ τῶν ἄρνιων ἔκαναν πιὸ λυπητερὸ τὸ δρόμο μας. Κανένας μας δὲ μιλοῦσε. Καθένας εἶχε τὴ σκέψη τοῦ φόβου μέσα του. Περπατούσαμε βουλιάζοντας μὲς στὸ χιόνι καὶ τὰ ποδάρια μας ὅσο πήγαινε γινόντανε πιὸ βαρειά. Δὲ φυσοῦσε ἀέρας. Στὴν ἀσπράδα, πᾶφηνε τὸ χιόνι μὲς στὸ σκοτάδι, διάκρινα τὰ πρόβατα, πού κουρασμένα περπατούσαν χωσμένα μὲς στὸ χιόνι. Μιὰ προβατίνα παραπόμεινε, γιατί τὸ μικρὸ ἄρνάκι τῆς δὲν μποροῦσε νὰ τὴν ἀκλουθήξῃ.

— Νικολιό, πᾶρ' το τοῦ λέει διαταχτικὰ ὁ γέρο Ἀγρίμης καὶ τὸ καλοκάγαθο βοσκάκι παίρνει στὴν ἀγκαλιά του τὸ μικρὸ ἄρνι, πού ἄφηνε στὸ χωρισμὸ τῆς μάννας του πιὸ θλιβερά τώρα τὴ φωνούλα του. Ἡ προβατίνα ἀκλουθοῦσε τὸ Νικολιό κι' αὐτὸ

της μιλούσε πονετικά άπαντώντας στά μπέ της.

—“Ελα, κακομοίρα μου, έλα μά νά, στην άγκαλιά μου τό κρατώ.

Τό χιόνι δυνάτευε. Τώρα τά πρόβατα με δυσκοιλια προχωρούσαν.

—Τί νά κάμώμε, ‘Αγρίμη; ρωτώ.

—Νά βιαστούμε, νά βιαστούμε, Ρούσο.

“Ένα μαύρο προβατάκι είχε παραπομείνει. Δέν προφτάξαμε νά τό πάρουμε στά χέρια μας’ είχε ψοφήσει. “Η προβατίνα με θρηνητικά μπέ έτρεχε γύρω του πηδώντας μέσ στ’ άλαφρό χιόνι και προσπαθούσε νά τό σηκώση. “Αρχιζε νά ποδιαφωτίζη. Τό χιόνι άσπριζε πιότερο κι’ ό φόβος μας στην άσπράδα του μεγάλωνε. ‘Αναστενάξα. Είδα τούς κόπους μου νά χάνωνται.

—Μήν άναστενάξης. Στη δύναμη του Θεου και βιάσου’ μου λέει ό γέρο ‘Αγρίμης αφήνοντας ένα δυνατό άου για νά σπρώξη τό κοπάδι.

Είχαμε φτάσει στη μέση του κάμπου. ‘Εξημέρωνε. “Ολα άσπρα γύρω μας βουνά και κάμπος. Και τ’ άρνιά μας άσπρα και μαύρα όλα κατάσπρα άπ’ τό χιόνι. Τά μικρά μου γένεια έσταζαν νερό κι’ ό άχνός μου ήταν σαν καπνός.

—Βιάσου, βιάσου, Σήφη, φώναξεν ό γέρο ‘Αγρίμης κ’ έγώ πηδώντας δίπλα στά πρόβατα άφηνα κάτι σκληρήγματα που ό φόβος τάκανε πιό δυνατά. “Αου! άου! Κχχχχχχχχ! Κχχχχχχχχ!

‘Ετρέχαμε. Τώρα τά πρόβατα πηδούσαν φωνάζοντας. Μά τά πηδήματά τους βάσταξαν λίγη ώρα, γιατί τό χιόνι ήταν παχύ. Στ’ αύλάκι που άνοιγαν δέν μπορούσαν νά φανούν μήτε οί ράχες τους.

—“Εεεε! μπρέ Κχχχχ! άου! φώναζεν ό γέρο ‘Αγρίμης κι’ ό άγώνας του τον έκαμε νά λαχανιάζη.

“Αλλο προβατάκι μας άπόμεινε στο δρόμο κ’ ή μάνα του στον κίνδυνο τό δικό της, δέν παραπόμει-

νε. Τῶδα κι' ἀναστέναξα. Γύρισα ἄλλη μιὰ φορά τὰ μάτια μου πάνω στοῦ μικρὸ κορμάκι του καὶ πήδηξα δίπλα στοῦ κοπάδι, γιὰ νὰ τὸ βιάσω.

Μαρτυρικὸ ἦταν τὸ πέρασμά μας στὸν κάμπο. Τὰ ποδάρια μου στὸ ἀνεβοκατέβασμα μὲς στὸ χιόνι ἔκαιγαν ἀπ' τὴν κούραση κ' ἔνοιωθα τὰ νεῦρα τῶν ποδιῶν μου σὰν βίτσες ἀτσαλένιες ποῦκαιγαν. Ὡς που νὰ ξημερώση εἶχαν ψοφήσει ὀχτώ. Θέλαμε ἀκόμα μισὴ ὥρα νὰ βγοῦμε στὸν Πόρο καὶ νὰ περάσωμε τὸν κάμπο.

—Μήτε ἀναπνοὴ ἀέρα! καὶ τὸ χιόνι ὄλο καὶ στίβιαζει, ποῦ νὰ πάρη ὁ διάολος! φώναζε κάθε τόσο ὁ γέρο Ἀγρίμης.

Ἄν ἦταν ἀέρας δὲ θὰ στίβιαζε τόσο γρήγορα. Μὰ τί νὰ γίνῃ; Στὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ. Παλεύαμε, παλεύαμε σκληρὰ σ' ἓναν ἀγῶνα, ποῦ βασάνιζε τὸ κορμί μας καὶ τὴν ψυχὴ μας. Τί θὰ γινόμαστε! Εἴμαστε χαμένοι. Ὡς τὴν ὥρα κείνη δὲν σκεφτόμαστε τὴ ζωὴ μας. Ὁ κίνδυνος τοῦ κόπου μας μᾶς ἔκανε νὰ μὴ θεωροῦμε τὸ χαμὸ ποῦ μᾶς περίμενε. Σὲ ἔξη ὧρες μέσα τὸ χιόνι ἦταν ἓνα μέτρο στὸ ὕψος. Χάσαμε τὸ δρόμο καὶ πέρασαμε μέσα σ' ἓνα χαντάκι. Ὡσπου νὰ τὸ νοιώσωμε χάθηκαν πέντε ἀρνιά καὶ τὸ μουλάρι μας ἀναποδογυρίστηκε.

—Ἄ, Θεέ μου, στέναξα.

Ὁ γέρο Ἀγρίμης φώναζε καὶ τὸ Νικολιὸ ποῦ κλουθοῦσε πίσω, μιὰ στιγμὴ ποῦ γύρισα καὶ τῶδα, ἦταν γεμᾶτο τρόμο μὲ στρογγυλὰ μάτια.

—Μρὸς, παιδιά, μπρὸς. Κουράγιο καὶ σιμώνομε! Λίγο ἀκόμα, τοὺς φώναξα παίρνοντας ψεύτικο θάρρος, μὰ μέσα μου χτυποῦσεν ὁ φόβος.

Ἄχ, ἀναστέναζα κρυφὰ καὶ θεωροῦσα τὰ πρόβατα π' ἀφήναμε πίσω μας ψωφισμένα ἢ ἀνίκανα νὰ περπατήσουν. Μήτε τὴν προβιά δὲν μπορούσαμε νὰ πάρωμε· ποῦ νὰ κάθεται νὰ γδέρνῃς; Πόσο λαχταροῦ-

σε ή ψυχή μου μιὰ ζεστή φωλιά σέ κάποια μάντρα. Πόσο θ'άθελα νά ξεπρόβαινε μιὰ στιγμή κάποιο σπηλιάρη, γιά νά σκεπάσω τò κοπάδι μου και νά τò γλυτώσω άπ' τò χαμό. Κι' όμως τώρα παλεύω με τὰ χιόνια και παρακολουθώ άνήμπορος τò βιός μου νά χάνεται, χωρίς νά μπορώ νά δώσω βοήθεια.

‘Ο γέρο ‘Αγρίμης κι' ό Σήφης ως τόσο άνοιγουν ως μπορούν τò χιόνι και κάνουν δρόμο και στο άργό άνοιγμα μαζεύονται τὰ πρόβατα με χίλια θρηνητικά μπέ πίσω τους και τ'όνα σπρώχνει τ' άλλο, γιατί θέλουν όλα τους νά πρωτοπεράσουν. Μερικά κατορθώνουν και πηδούν βιαστικά μπρός, μά τò χιόνι τὰ χώνει ως τή ράχη και φωνάζουν σηκώνοντας ψηλά τὰ θλιβερά κεφάλια τους. “Αχ, Θεέ μου. “Αχ!

Περάσαμε άκόμα μιὰ ώρα μαρτύριο. Φτάξαμε στον πόρο και μπήκαμε στο δάσος. Κάτω άπ' τούς τεράστιους πανάρχαιους δρυάδες και μέσα στα πυκνόκλαδα άγριοκηπάρισα σταλίσαμε. Κανέννας μας δέ μιλούσε, μήτε τὰ πρόβατα φώναζαν πιά μπέ. “Εσμιγαν τὰ κεφάλια τους τ'όνα με τ' άλλο και γινόντανε ένα κορμί. Τὰ ποδάρια τους έτρεμαν άπ' τήν κούραση. Θέλαμε νά τὰ μετρήσωμε, μά λυπήθηκα νά τὰ μετασαλέψω. ‘Ο γέρο ‘Αγρίμης ήταν σκυφτός κι' ό Σήφης κουκλωμένος τ' άσπρο καπόττο του καθότανε σέ μιὰ πέτρα. Τò Νικολιό είχε τραβήξει χαμηλά πηγαίνοντας τὰ «τουπομάδαρα» στο Μεγάλο Σπήλιο, πού θα σταματούσαμε κείνο τò βράδυ.

—“Αχ, αναστέναξα πάλι βαθειά.

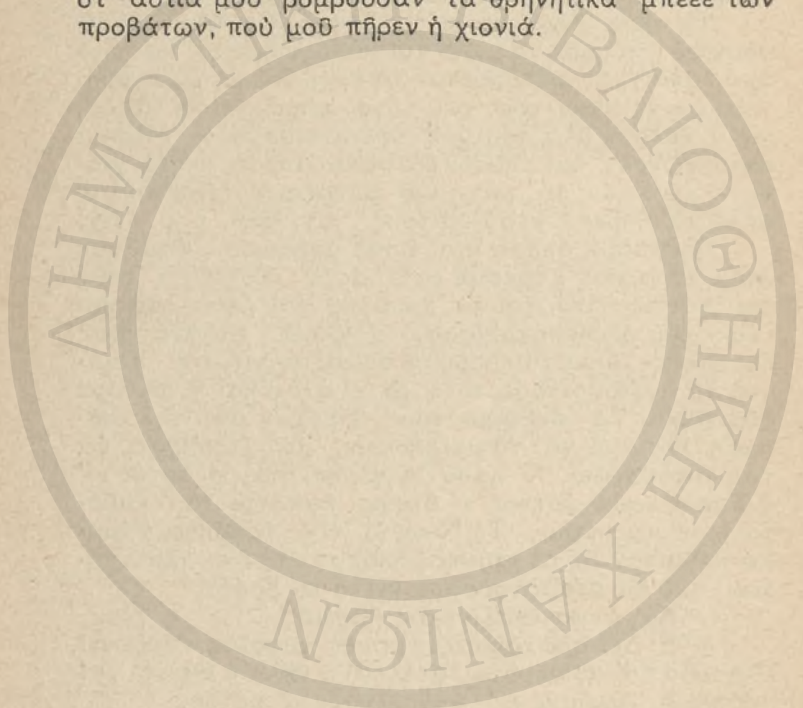
—“Ε! Δέν σου ταιριάζει! μουδè γυναίκα ν'άσσουνε! Γλήγορα ξαναγίνονται, φτάνει νά θέλη ό Θεός· χμ! μουπεν ό ‘Αγρίμης κι' αναστέναξε κι' αυτός.

Σέ μισή ώρα τὰ μετρήσαμε. “Ελειπαν έκατό έβδομηντα πέντε κεφάλια μικρά μεγάλα.

—Δόξα νάχης, Θεέ μου, έμουρμούρισα.

—Μεγάλη ή χάρη ντου, λέει κι' ό γέρο 'Αγρί-
μης.

‘Ο Σήφης έστρεψε και μάς ειδε. Κάτι μουρμού-
ρισε μά δέ άκουσα. Σε λίγες μέρες αρχήσαμε να τυ-
ροκομοϋμε στο γυρογιάλι. Μά για μέρες πολλές μες
στ' αυτιά μου βομβούσαν τά θρηνητικά μπέεε τών
προβάτων, που μου πήρεν ή χιονιά.

‘Ο γέρο ‘Αγρίμης

ΕΙΧΑΜΕ κατέβει στο περιγιάλι. Τό χειμαδιό μας ήταν στον δρμο σέ μιάν ανάβαθη χαράδρα. Μας ἄρεσε ὁ τόπος αὐτός καί τὰ πρόβατά μας ἦσαν χαρούμενα.

Τό χορτάρι ἦταν παχύ κ’ ἐσίρωνε γάλα, ὅπως ἔλεγε τὸ Μανωλιό, τὸ βοσκάκι ποῦχαμε μαζί μας τώρα καί δυὸ χρόνια, ἅμα πήραν τὸ Νικολιό οἱ δικοὶ του γιὰ νὰ μάθη, λέει, τέχνη στήν πολιτεία.

Σ’ ἔν’ ἀπανεμίδι, μέσα στή μεγάλη σπηλιά εἶχαμε τὸ τυροκομιό. Στὸ παρασπήλι βάναμε τὰ «στεῖρα» καί στή σπηλιά τὰ «ἔγγαλα». Σὰν ἔβρεχε τὸ βράδυ κι’ ὁ ἀγέρας ἦταν κρύος, ἀνάβαμε φωτιά πού οἱ φλόγες της πολλές φορές φτάνανε ὡς τὴ σκεπὴ τοῦ σπήλιου. Καθισμένοι γύρω στή φωτιά λέγαμε παραμύθια καί παλιές ἱστορίες. Τρεῖς εἴμαστε. Ἐγώ, τὸ Μανωλιό τὸ βοσκάκι κι’ ὁ ‘Αγρίμης, ὁ γέρο ‘Αγρίμης, πού τὴ νύχτα τὰ μάτια του γυαλιζανε σὰν μάτια γάτου. Τὴν ἡμέρα πάντα οἱ δυὸ—ὁ τρίτος κάπου θὰ πήγαινε—περνούσαμε τὰ βοσκοτόπια στή χαράδρα μέσα, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν πευκῶνα πάνω ἀπ’ τὴ Σπηλιάρα ἰῆς Μάισσας, ὡς κάτω βαθεῖα στὸ Λαγκῶ, πού βρισκόταν ἡ πηγὴ. Τὸ μεσημέρι πάντα κεῖ

καταντούσαμε. Ὁ Ἀγρίμης ἤθελε—λέει—γιὰ νὰ τοῦ κἀνὴ ὄρεξη νὰ τρώῃ, νὰ βρίσκεται κάτω ἀπ' τὶς ἱτιῆς καὶ τὶς λυγαριῆς ποῦχε γύρω ἢ πηγῆ. Καὶ τί νὰ φάῃ ὁ κακομοίρης! Πότε ψωμί κι' ἐλιῆς καὶ πότε ἐλιῆς καὶ ψωμί. Πάντα ὅμως καὶ λίγη μυζήθρα. Ὁ βοσκός, σὰν δὲν κλέφτη, πεινᾷ. Δὲν τρώει κρέας ἂν δὲν εἶναι κλεψίμιο. Εἶχε χάσει τὴν παληὰ του παρέα κ' εἶχε γίνει τίμιος. Μιὰ μέρα μοῦ ὀρκίστηκε, πὼς εἶχε δυὸ χρόνια νὰ κλέψῃ.

—Ἐ, ψωμί κ' ἐλιῆς, Ἀγρίμη! μουρμούριζε μὲ κάποιον περίεργον τόνο.

Ἄν κ' ἔδειχνε κάποια λύπη γιὰ τὴν οικονομικὴν του κατάντια, σύγκαιρα φανέρωνε καὶ τὴν ἀκλόνητην ἀπόφασίν του νὰ τραβήξῃ τὸν καινούργιον δρόμον ποῦχε βρεῖ, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια πολυτάραχου βίου, ποῦ τὰ μισὰ πέρασε στὸ κλαδί καὶ ἄλλα μισὰ στὴ φυλακὴ. Εἶχε γίνει εὐκολος κι' αὐτὸ τὸν ἔκανε ἀδιάφορον καὶ πολλὰς φορές κι' ἀναίσθητον στὸ κάθε τι. Ὡς εὔρισκε τὸν καιρὸ τὸν περνοῦσε.

—Ὅλα ἔναι καλὰ! μουρμούριζε, κ' ἔτσι νοστήμιζε τὸ ξερό κριθίνον ψωμί του. Μὰ τὸν Τίμιον Σταυρὸ μου κανταῖφ' εἶναι...ἔλεγε κάποτε ἅμα χόρταινε.

Ποτὲ δὲν μοῦχε πεῖ τίποτα γιὰ τὴν περασμένην ζωὴν του, τὴν καθαρὰ ἰδιαιτέρην του ζωὴν. Ἦταν τέτοιος ὁ χαρακτήρῆς του, ποῦ ἀπόφευγα νὰ τὸν ρωτήσω. Δὲ θὰ μοῦλεγε. Εἶχα μάθει πὼς τοῦχε ἀπομείνει ἕνας γυιὸς ἀπὸ τοὺς τρεῖς ποῦχε, μὰ ἦταν κι' αὐτὸς στὴ φυλακὴ γιὰ εἴκοσι χρόνια. Σκότωσε κάποιον βοσκὸ σὲ μιὰ κλεισιὰ πάνω.

Δὲν ἤθελα νὰ ζητήσω λεπτομέρειες ἀπ' τὸν Ἀγρίμη, γιὰτὶ ποῖος ξέρει πὼς θὰ τῷπαιρνε. Θὰ πειραζότανε τὰλλα του δυὸ παιδιὰ εἶχαν σκοτωθῆ στὸν πόλεμον. Αὐτὸ δὲν τὸν πίκρανε τόσο ὅσο περίμεναν.

—Τὰ παλληκάρια στὸν πόλεμον ποθαίνου, ἔλεγε γιὰ νὰ παρηγορᾷ τὸν ἑαυτὸ του, κι' ἀναστέναζε.

ΕΝΑ βράδυ τὸ κρῦο ἦταν τσουχτερό κι' ὁ ἀέρας ἐξύριζε.

—Μανωλιό, παιδί μου, ἄναψε φωτιά, γιατί θά καβδουκιάσωμ' ἀπόψε, λέω στὸ νυσταγμένο βοσκάκι. Αὐτὸ ἀνακλαδίστηκε, χασμουρήθηκε δυὸ φορές, μὰ ὕστερα ξενούσταξε κι' ἄναψε φωτιά, πού γίνηκε φοῦρνος ὄλο τὸ σπήλιου.

—Λαβουρδανίζει ἢ φουνάρα! γιάε, ἀφεντικό! μὰ γιάε λόχες! φώναξε στὸ τέλος χαρούμενο δείχνοντάς μου μὲ τὸ λερωμένο δάχτυλό του τίς φλόγες ποῦ φταναν ὡς τὴ στέγη τοῦ σπήλιου.

Ὁ Πιστός μου, ἓνα σκυλι γρήγορο κ' ἔξυπνο, πού ὡς ἐκείνη τὴν ὥρα ἔτρεμε, ἔγειρε τὸ κεφάλι του μπρὸς στὰ δυὸ μπροστινά του ποδάρια κι' ἀποκοιμήθηκε γυρισμένος στὴ φωτιά.

—Νά, μωρὲ Πιστό, ζωή! τοῦ λέω χαδεύοντας τὸ παχὺ μαλλί του,

—Χμ! ζωή! μουρμουρίζει ὁ Ἀγρίμης μαζεύοντας μὲ τὴ μακρὰ βέργα του τὰ κάρβουνα, ποῦχαν ξεπεταχτεῖ στὸ γύρο και τὰ κλαράκια ποῦχαν ξεφύγει ἀπ' τὴ φωτιά.

Σὲ λίγο, ἔτσι σὰ νᾶταν μέσα του πολὺχρονα κρυμμένη μιὰ σκέψη πού τὸν βάραινε, μοῦπε:

—Πολλὲς φορές κάθομαι και λέω. Καλὰ ἐγώ· βοσκὸς γεννήθηκα και βοσκὸς εἶμαι. Μὰ τούλόγου σου; Πῶς μπόρεσες τάξε, σπουδασμένος ἄνθρωπος, νὰ ρθῆς στὴν πολὺπαθη ζωὴ μας; Γυρεύγω, γυρεύγω νὰ βρῶ τὸν λόγο, μὰ δὲ βρίσκω. Νὰ καλογερέψης ἤθελες; Μὰ τὸ κοπάδι δὲν εἶναι Μοναστήρι. Νὰ ξεχάσης; Μὰ σ' ἀφήνουνε τὰ βάσανα τῆς ἀτιμῆς και βασιανισμένης ζωῆς μας;

Ἐγὼ γέλασα· μ' εἶδε κ' ἐγέλασε κι' αὐτός. Σὲ λίγο μὲ ξανακοίταξε μὲ τὰ περίεργα μάτια του, σὰ νᾶθελε νὰ ξεσκαλιστῆ τὴ σιωπὴ μου και νὰ βρῆ τ' ὄ,τι τοῦκρυβα και πού γι' αὐτὸν ἦταν ἓνα δύσκολο και

περίεργο πρόβλημα. Ἴσως αὐτὸ τὸ μυστήριον τὸν τράβηξε κοντὰ μου καὶ τὸν κράτησε τώρα καὶ τόσο καιρὸ ἐσκάλισε πάλι τὰ κάρβουνα δυὸ τρεῖς φορές κ' ὕστερα θυμήθηκε μιὰ παλιά ἱστορία τῆς ἐπανάστασης τοῦ ἐνενηντα ἑπτὰ κι' ἄρχισε νὰ τῆ λήη. Ἐγὼ τὸν κοίταζα κατάματα, γιατί ἤξερα τὴν ἰδιοτροπία του, πὼς ἅμα μιλεῦσε ἤθελε νὰ τὸν κοιτάζουν στὰ μάτια κι' ἄκουα μὲ προσοχὴ τ' ὅ,τι ἔλεγε μὲ τὴν ἤρεμην καὶ βαρεῖα φωνή του.

—Ὁ Τριφύτσος εἶχε φτάσει στὴν Πισκοπή. Δυὸ Τούρκικα μπαίρακια φανήκανε χαμηλὰ στὴν Κακὴ Ράχη...

Μιὰ στιγμή ὁ Πιστὸς τουρλάφθιασε καὶ τέντωσε ψηλὰ τὸ κεφάλι του, στρέφοντας τὴ μύτη του στ' ἀνοιγμα τοῦ σπήλιου, σὰν νὰ μυριζότανε τὸν ἀέρα. Ὁ γέρο Ἀγρίμης μόλις εἶδε τ' αὐτιά τοῦ σκυλιοῦ νὰ σηκωθοῦν, σῶπασε κι' ἀσυναίσθητα στράφηκε στὴ γωνιά ποῦχαμε τὰ τουφέκια μας.

Τίποτε δὲν ἀκουότανε, μὰ ὁ Πιστὸς σηκώθηκε κ' ἐχύθηκε ἔξω. Σὲ λίγο τὰ γαυγίσματά του μᾶς ἔκαναν ν' ἀρπάξωμε τὰ τουφέκια μας καὶ νὰ πεταχτοῦμε κ' ἐμεῖς ἔξω.

Ὁ γέρο Ἀγρίμης τσαλαπάτησε τὴ φωτιά γιὰ νὰ τῆ σβύσῃ. Βγήκαμε ἀπ' τὴ σπηλιά. Ὁ σκύλος γαύγιζε ἀκόμα.

—Σκάσε, Πιστό, τοῦ φώναξα, κι' αὐτὸ σῶπασε.

—Κάποιος θᾶρχεται πρὸς τὰ δῶ' χαμήλωσε' μοῦ λέει μὲ σιγὴ φωνὴ ὁ Ἀγρίμης.

Τὸν ἄκουσα καὶ γονάτισα.

—Πιστό! Πιστό! ἔλα! κ' ἔπιασε τὸ σκυλι ἀπ' τὸ λουρί. Μιλιά! ἀκούς;

Ὅλ' αὐτὰ τᾶπε μουρμουριστὰ ὁ γέρο Ἀγρίμης, ἔτσι σὰ νὰ μᾶς διάτασσε ὄλους μας. Εἶχε πάρει τὴν ἀρχηγία αὐθαίρετα παρασερμένος ἀπ' τὸν ὄγκο τῆς παλιάς πείρας του καὶ τῶν χρόνων ποῦχε στὴν ρά-

χη του και πού τὸ βάρος των τὸν εἶχαν κάνει νὰ γέρνει λίγο ἀπὸ κούραση.

Πέρασε ὡς μιὰ ὥρα, μὰ τίποτε μὴτ' ἀκούστηκε, μῆτε φάνηκε. Ἦμουν ἕτοιμος νὰ σηκωθῶ νὰ πάω μὲς στὸ σπήλιο. Τὸ κρῦο ἦταν τρομερὸ κ' οἱ πέτρες ἦταν παγωμένες. Τοῦ τουφεκιοῦ μου ἡ κἀνη ἦταν χιόνι καὶ τὰ χέρια μου ἐπάγωναν. Δὲν εἶχα προφτάξει νὰ κουνηθῶ κι' ὁ Ἀγρίμης πιάνοντάς με ἀπ' τὸ ζερβὶ χέρι, μοῦπε δισταχτικά:

—Κάτσε! Μὴν κουνιέσαι!

Δὲν ἐμίλησα. Τὶ νὰ πῶ; Νοικοκύρης ἤμουνα' δὲν ἤμουνα ξένος. Φοβήθηκα γιὰ τὰ πρόβατά μου καὶ γιὰ τὴ ζωὴ μου.

—Θωρεῖς; θωρεῖς ἐκεῖ; γέρνει καὶ μοῦ λέει σι' αὐτί. Κλέφτες!

Μοῦδειξε κάπου, μὰ δὲν εἶδα. Κάτι θωροῦσε τὸ διάκρινε αὐτὸς κ' εἶχε μισοσηκωθῆ, μὰ δὲν μποροῦσα νὰ καταλάβω τί ἦταν.

—Ποιὸς εἶναι, μωρέ; φωνάζει μιὰ στιγμή μὲ μιὰ ἀγριοφωνάρα, ποῦκαμε τὴ χαράδρα ὅλη ν' ἀντιλάληση

—Μίλιε! ἀλλοιῶς θὰ σοῦ ρίξω! Ξαναφωνάζει.

Κανένας δὲ μίλησε, μὰ σὲ λίγο μιὰ τουφεκιά καὶ γκίββββ δίπλα σι' αὐτιά μας μιὰ σφαῖρα. Ἄλλη τουφεκιά σὲ λίγο κι' ἄλλη κι' ἄλλη. Ἦσαν πολλοί.

Ὁ πιστὸς γαυγίζει κι' ἐμεῖς πυροβολοῦμε στὰ στραβά. Συρόμαστε κ' οἱ τρεῖς σι' ἄνοιγμα τοῦ σπήλιου καὶ νοιώθουμε πὼς οἱ τουφεκιὲς εἶναι κοντά μας ὡς εἴκοσι μέτρα.

—Πιάσε τὸ μάγουλο τση πόρτας καὶ μὴ βιάζεσαι· ὅπου δῆς φωτιά ἐκεῖ χτύπα! μοῦ λέει μουρμουριστά.

Τὰ πρόβατα ταραγμένα κινοῦνται μὲς στὸ σπήλιο. Δὲ διακρίνω μὲς στὸ σκοτάδι τὸ πρόσωπο τοῦ Ἀγρίμη, μὰ νοιώθω πὼς εἶναι ἀλλοιῶτικος. Ὅλη ἡ

παλιά ζωή του ξύπνησε μέσα του. Ἡ φωτιά εἶχε σβύσει κ' ἔτσι τὸ σκοτάδι ἦταν πυχτό. Ὁ Ἀγρίμης στὸ δεξιὸ μάγουλο τῆς πόρτας κ' ἐγὼ στὸ ζερβό. Ὁ Πιστός ἦταν στὰ πόδια μου. Τὸ Μανωλιὸ τὸ αἰστανόμουνα πὼς στεκότανε κοντά μου μ' ὀρθάνοιχτα μάτια μέσ' τὸ σκοτάδι μὲ κάποιο φόβο καὶ ταραχή.

Δυὸ σφαῖρες μᾶς ρίχτηκαν ἀπὸ κοντά, μὰ ὁ Ἀγρίμης ἦταν ἕτοιμος καὶ πυροβόλησε πάνω στὴ λάμψη.

—“Αχ! ἄκουσα καὶ σὲ λίγο βιαστικά βήματα τρέξαν στὸ μέρος ποῦ ἀκούστηκε ἡ φωνή!” Ἀλλὰ βήματα, ποῦ σὰν νᾶφευγαν στὴ χαράδρα, ἀκούστηκαν χαμηλά.

Κάποιος λαβώθηκε. Σιγῆς μιλιῆς φτάναν ὡς τ' αὐτιά μας καὶ γιὰ κάμποση ὥρα μιὰ ἀπόλυτη σιωπή. Ὁ Ἀγρίμης βγήκεν ἔξω. Τὸν ἀκλούθηξα. Μ' ἀκλούθηξε καὶ μένα ὁ Πιστός καὶ τὸ Μανωλιό.

—Κάτσε σύ, Μανωλιό, μέσα.

—“Οἱ! Θὰ ρθῶ!

—“Ε...ἔλα! τί νὰ τοῦ πῶ; οἱ βοσκοὶ μικροὶ μεγάλοι εἶναι ἀτίθασοι· ἀκλούθηξε κι' αὐτό.

Ὁ Ἀγρίμης ἀγκάλιασε τὸ τουφέκι του, σημάδεψε πάλι καὶ πυροβόλησε. Ἐνα ζάλο βιαστικὸ ἀκούστηκε βαρὺ καὶ δυνατὸ, ποῦφυγε πρὸς τὴ ρεματιά κ' ὕστερα πάλι σιωπή. Ξανασημάδεψε ὁ Ἀγρίμης μὰ τίποτε πιά.

Στεκόμαστε στὴν ἄκρη ἑνὸς βράχου καὶ κοιτάζαμε βαθεῖα στὸ σκοτάδι. Μιὰ στιγμή ἔφταξε στ' αὐτιά μας ἓνα ἀγκομαχητό. Στρέψαμε βιαστικοὶ γυρίζοντας τὰ στόματα τῶν τουφεκιῶν μας πρὸς τὰ κεῖ, ποῦ ἀκούστηκε τὸ βογγητό.

—Πιστό, ἀπάνω ντου! φώναξεν ὁ Ἀγρίμης καὶ τὸ σκυλί χώθηκε κάτω σ' ἓνα πυκνὸ σκίνο.

Σὲ μιὰ στιγμή πάλι ἀκούσαμε.

—“ὦχ! βοηθήσετέ με. ὦχ γιὰ τὸ Θεό!

Τρέξαμε κ' οί δυό, πάντα προσέχοντας τὰ στόματα τῶν τουφεκιῶν μας καί σφίγγοντας τή ζεσταμένη κἀνη τους.

Ἔνας ἄνθρωπος ἦταν πεσμένος κάτω· δὲν μπορούσα νὰ διακρίνω μήτε ποιὸς ἦταν, μήτε τί 'χε πάθει.

—Μανωλιό, γλάκα νὰ ξανάψης τή φωτιά, φώναξα.

Τὸ Μανωλιό μὲ δυὸ πηδήματα εἶχε πάει στὸ σπήλιο. Ὁ Ἀγρίμης ἦταν γερμένος πάνω στὸ κορμι τοῦ λαβωμένου καί κάτι μουρμούρισε, ποῦ δὲν μπόρεσα ν' ἀκούσω. Ὁ Πιστὸς ἔκανε βιαστικές καί γρήγορες βόλτες γύρω ἀπ' τὸ σκίνο κ' ἐγὼ στεκόμουνα κοιτάζοντας ζερβά-δεξά. Ποῦ ξέρεις; "Ἐχουν τόση πιτηδειοσύνη οἱ κλέφτες! Κι' ἂν ἦταν παγίδα; "Ἐπρεπε πρῶτα νὰ μάθω τὴν ἀλήθεια.

—Καί τὸ κάτεχες πὼς βρισκόμουνα δῶ; ἄκουσα τὴ φωνὴ τοῦ Ἀγρίμη νὰ ρωτᾷ.

—"Ὦχι! προχθὲς τὴ νύχτα ἤρθα μ' ἓνα καϊκι. Εἶναι δυὸ μῆνες που κατώρθωσα νὰ φύγω ἀπ' τὴ φυλακὴ, μουρμούρισε ὁ λαβωμένος. "Ὦχι! πονῶ, πατέρα.

—Καλὰ νὰ πάθης, κερατᾷ! Δὲ βάνεις μυαλὸ πλειό; Τριάντα χρονῶ γάϊδαρος εἶσαι, κι' ἀνεστέναξε πονετικά.

Παρακολουθοῦσα ὅλη τὴ κουβέντα αὐτὴ μ' ὀρθάνοιχτα μάτια χωρὶς νὰ καταλαβαίνω τίποτα.

* * *

ΣΕ λίγο ὁ Ἀγρίμης δίπλα στὴ φωτιὰ ἔδενε τὴ λαβωματιά τοῦ γιουῦ του στὸ μηρό, πλύνοντάς τὴν μὲ δυνατὸ ρακί, ποῦκανε τὸν λαβωμένο νὰ κλαίῃ ἀπ' τὸν πόνο.

Ἄπο κείνη τὴ βραδιά ὁ Ἀγρίμης ἐγέρασε. Τὰ μάτια του δὲν τὰ σήκωνε πειὰ ψηλά. Ὁ πόνος, ποῦ

τόν παραμόνευε σ' ὄλη τή ζωή του, τόν βρήκε μέ τήν τουφεκιά ποῦρριξε στοῦ γιού του.

Ὁ γιός του ἦταν ἐπικηρυγμένος γιά εἴκοσι χιλιάδες δραχμές. Τήν ἄλλη μέρα αὐτός πέθανε στή μάντρα μας μέσα στοῦ παρασπήλι.

Μετά κάμποσες ὥρες οἱ χωροφύλακες ἀκλουθώντας τόν Ἀγρίμη ἤρθαν στοῦ σπήλιο.

—Νά τον. Τονέ σκότωσα ἐγώ. Μάρτυρές μου οἱ δυό σύντροφοί μου.

—Ὡστε αὐτός εἶναι ὁ Γιάννης Κωνσταντίνου Ἀγρίμης;

—Ναί. Κ' ἐγώ Κωνσταντῖνος Γιάννη Ἀγρίμης.

—Θά κάμωμε τὸ πρωτόκολλο...

—Κάμετέ το. Θέλω τίς εἴκοσι χιλιάδες.

Σ' ὄλα αὐτά τὰ λόγια μὴτ' ἓνα δάκρυ τοῦ πατέρα. Μά σὰν ἔφυγαν οἱ χωροφύλακες, ἔπεσε πάντα στοῦ νεκροῦ κορμί τοῦ γιουῦ του καί χωρίς μιὰ μιλιὰ ἄφησε τὰ μάτια του νά τρέχουν χοντρά-χοντρά δάκρυα θολά, πού στοῦ λίγο φῶς τῆς σπηλιάς φαινόντανε σά μπλάβα.

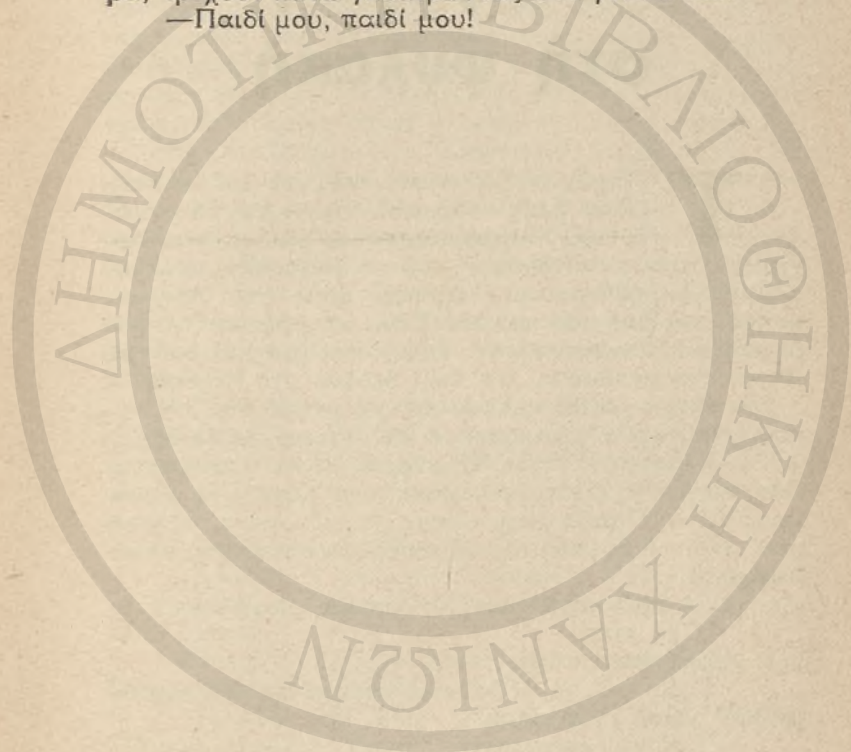
* * *

ΑΠΟ τότε κάθε καλοκαίρι πηγαίνω γιά δυό μέρες στήν παλιά σπηλιά, πού τήν ἀγόρασε ὁ Ἀγρίμης μέ τίς εἴκοσι χιλιάδες, πού πήρε ἀπ' τήν ἐπικήρυξη τοῦ γιουῦ του. Τέλεια ἀλλαγμένος εἶναι ὁ τόπος. Δένδρα πολλά εἶναι φυτεμένα παντοῦ καί στοῦ σκῖνο κοντὰ ἓνα κυπαρίσσι. Ἐκεῖ κάποτε κλαίει ὁ Ἀγρίμης τὸ χαμό τοῦ τελευταίου παιδιοῦ του, πού ἡ κακὴ μοῖρα τοῦ ὄδωκε τὴ δύναμη—μόνο σ' αὐτὸ ἀπ' ὄλα τὰ παιδιά του—νά τοῦ ἐξασφαλίσῃ ἀπ' τὰ λεπτά τοῦ χαμοῦ του, ἓνα ὠμορφο μνημα καί νά συντροφέψῃ γιά χρόνια πολλά τῆ

δύστυχη ψυχή, πού θά φτερουγίζη άπ' τὸ ἓνα κλαρί σὲ ἄλλο κλαρί τοῦ ψηλοῦ κυπαρισσιοῦ.

Κάποτε ὁ γέρο Ἄγρίμης ἀκουμπᾷ τὸ κορμί του γέροντας τὸ λευκὸ κεφάλι του στὸ κυπαρίσσι καὶ τὰ δάκρυά του χοντρά-χοντρά καὶ θολά, μὰ πάντα βουβά, τρέχουν κάτω γλυστρώντας στὰ γένεια του.

—Παιδί μου, παιδί μου!

Δυὸ μέρες στή φυλακὴ

ΤΟΤΕ μὲχαν βάλει φυλακὴ γιὰ μιὰ κλοπὴ. Ἐνα Σαββατόβραδο πήραν ἀπ' τὸ κοπάδι τοῦ Μαυρομούστακου εἴκοσι τρία ἀρνιά κι' ἄρχισαν οἱ βοσκοὶ τοῦ τὸ τουφεκίδι, ποὺ οἱ κλέφτες φοβηθῆκαν καὶ τ' ἀφήκαν πίσω στὸ Λαγκώ, κοντὰ στὸ δικό μου κοπάδι. Σὰν τὰ βρῆκαν οἱ χωροφυλάκοι ὑποψιάστηκαν ἐμένα καὶ μιὰ καὶ δυὸ μὲ πήγαν στὸ σταθμὸ κι' ἀπ' ἐκεῖ δεμένο στὸ Κάστρο.

—Μωρὲ γὼ θὰ κλέψω; Δὲ μὲ γνωρίζετε; Μ' ἀκούσατε ποτὲ ν' ἀνακατεφτῶ σὲ τέτοιες δουλειές;

—Κάνει τὸν Ἅγιο Ὀνούφριο, κύριε σταθμάρχη. Δὲν τὸν ρωτᾶς ἂν τοῦ κλέψανε ποτὲ μήτε μιὰ ψωροπροβατίνα; Παρέα τους εἶναι, μὰ τὸν τίμιο σταυρό μου, εἶπεν ὁ βοσκὸς τοῦ Μαυρομούστακου στὸ σταθμάρχη.

—Δὲ σοῦκλεψαν ποτέ; Ἀλήθεια; μὲ ρώτησε.

—Ὅχι, ποτέ.

—Καὶ γιατί αὐτό;

—Ξέρω γὼ; μὲ φοβοῦνται ὕστερα ἀπ' τὸ σκοτωμὸ τοῦ γιουῦ τ' Ἀγρίμη.

—Ἐσὺ τὸν σκότωσες;

—Ὅχι. Μά.....

—Ξέρεις; Φοβοῦνται μὴν τοὺς κλέψης καὶ σύ. Νὰ

γιατί σέ φοβούνται. Καλά, καλά, φτάνει· εἶπεν αὐστηρά ὁ σταθμάρχης καὶ συμπλήρωσε τὴν ἔκθεσή του γιὰ τὸν εἰσαγγελέα.

Ἔτσι βρέθηκα στὴ φυλακὴ. Ἦταν πρώτη φορὰ ποῦμπαινα καὶ στὴν ἀρχὴ στενοχωρήθηκα. Σὰ μέβαν σὲ μιὰ κάμαρα—στὸν ἀριθμὸ τέσσαρα—πού ἦταν γεμάτη ἀπὸ ἄλλους προφυλακισμένους—καμμιὰ τριανταριά—ἔμειν' ἀκούνητος κι' ἀμίλητος γιὰ ὥρα πολλή. Θεέ μου, τί βρώμα κεῖ μέσα καὶ τί περίεργα πρόσωπα! Μερικοὶ ἦσαν χλωμοὶ κι' ἄλλοι κατάμαυροι σὰν μουτζουρωμένοι. Βαριόντανε νὰ πλυθοῦν. Τὸ νερὸ ἄλλως τε ἦταν λιγοστὸ καὶ τσακωνόντανε τὴν ὥρα ποῦτρεχε καὶ κεῖνοι πού 'θελαν ἀκόμα νὰ πλυθοῦν, ποιὸς νὰ πρωτοπάρη σειρά. Ποῦ νὰ περισέψη γιὰ ὅσους δὲν αἰστανόντανε τὴν ἀνάγκη νὰ πλυθοῦν!

"Ἄς εἶναι. Μὲ πήγαν στὸν εἰσαγγελέα κι' ἀπὸ κεῖ στὸν ἀνακριτὴ, πού μὲ ρωτοῦσε αὐστηρά γελώντας κάποτε μὲ κακία γιὰ τ' ὅ,τι τοῦλεγα. Στὸ τέλος μ' ἐρώτησε:

—Ἐσὺ ξέρεις γράμματα, ἔ; καὶ δὲν ξέρεις πὼς ἡ ζωοκλοπὴ εἶναι μιὰ ἀπ' τὶς τρομερὲς πληγὲς τῆς κτηνοτροφίας στὸν τόπο μας; "Ἄν ἐσὺ κλέφτης, πὼς θές νὰ μὴ κλέψουν καὶ τὰ δικά σου; "Ἐ; μ' ἐρώτησεν αὐστηρά.

—Αὐτὴ 'ναι κ' ἡ δική μου γνώμη.

—"Ἄκου! Ἢ γνώμη τοῦ κυρίου!! εἶναι σύμφωνη μὲ τὴ δική μου! χὰ χὰ χὰ! σπουδαῖτε κύριε, γιατί τότε κλέφτεις;

—Αὐτὸ τὸ ζήτημα πρέπει νὰ ξεκαθαριστῆ. Νὰ δοῦμε πρῶτα ἂν ἔκλεψα.

—Πολλὰ μοῦ λές, χὰ, χὰ, χὰ! ἄ νὰ δοῦμε! Ποιοὺς μάρτυρες ἔχεις;

—Κανένα. "Ἄλλως τε νὰ μοῦ πῆτε ποιὸς μ' εἶδε νὰ κλέψω. Δὲν εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἀποδεικνύω ἐγὼ τὴν ἀθωότητά μου. Ὅσοι μὲ λένε ἔνοχο, εἶναι

ὕποχρεωμένοι νά μοῦ ἀποδείξουν τὴν ἐνοχίῃ μου.

—Σὰν πολλὰ μὰς λές. Κλείσε τὴν κατάθεσή του γραμματέα, καὶ βάλ' τον νά υπογράψῃ. Χμ! Ὅριστε τώρα. Πφ! μὰς κάνει καὶ τὸ σπουδαῖο! καὶ στοῦ πρόσωπό του φάνηκε μιὰ τρομερὴ κακία.

Σώπασε γιὰ κάμποσῃν ὥρα, ὥσπου νά τελέψῃ ὁ γραμματέας του ὅτι ἔγραφε.

—Καὶ δὲ μοῦ λές, πάντα σου ἦσουν βοσκός; Κάποιος μοῦπε πῶς ἦσουν δάσκαλος μιὰ φορά. Ἀλήθεια; μὲ ρωτᾷ σὲ λίγο ἔτοιμος γιὰ συζήτηση. Μωρὲ δάσκαλος νά σοῦ πετύχη!

—Ὅχι! ὁὐκ ἦμουν μήτε βοσκός, μήτε δάσκαλος.

—Τί ἔκανες πρωτύτερα; μὲ ρωτᾷ πάλι.

Μοῦρθε νά τοῦ πῶ πῶς «έκοπάνιζα λιναρόσπορο κ' ἔκανα καταπλάσματα γιὰ τὸ μεγάλο ἄρρωστο «τὴν κοινωνία». «Ἄς τὸ διάβολο!» μὰ μετάνοιωσα καὶ τοῦπα:

—Τίποτε.

—Χασομέρης ἦσουν;

—Ναί.

—Γιατί;

—Γιατί; τὸν ρωτῶ μ' ἀπορία. Μήπως χρειάζεται «γιατί» σ' ἓνα χασομέρη;

—Ἐξυπνε! Λέγε' ἄς τις σαχλαμάρες!

—Ἐ, λοιπὸν θὰ σᾶς πῶ τί ἔκανα, ἀφ' οὗ ἐπιμένετε. Τῶχα ἀποφασίσει γιὰ νά τὸν πειράξω καὶ νά τὸν κάμω νά δαιμονιστῇ.

—Λέγε.

—Ἐκοπάνιζα λιναρόσπορο κ' ἔκανα καταπλάσματα.

Μὲ κοίταξε περίεργα.

—Γιὰ ποιόν;

—Γιὰ σᾶς καὶ γιὰ μένα καὶ γιὰ ὀλόκληρῃ τὴν κοινωνία. Μὰ εἶδα πῶς οἱ κόποι μου πῆγαιναν χαμένοι· γιατί ἡ ἀρρώστεια εἶχε πολυπροχωρήσει καὶ

τὸ κακὸ ἦταν ἀγιάτρευτο καὶ τὰ παράτησα.

—Χωροφύλακες, φώναξε θυμωμένος, πάρτε τον. Χμ! ἀκοῦς ἐκεῖ; χά, χά, χά. Ἄκοῦς ἐκεῖ;

—Ἔλα δῶ σύ. Τί εἶπες λοιπόν; καταπλάσματα; Χμ; Βέβαια ἔχεις δίκιο· καταπλάσματα. Χρειαζονται, φίλε μου! χρειαζονται! χμ!

—Ἐπόγραψε κεῖ, λέει ὁ γραμματέας ἀπ' τῆ θέσης του, δείχνοντάς μου ποῦ νὰ ὑπογράψω.

—Ναί, ναί, λίγον ἔλειψε νὰ ξεχάσωμε, κατάλαβες, τὴν ὑπογραφή· μουρμουρίζει ὁ ἀνακριτὴς συλλογισμένα. Χμ! καταπλάσματα!

Ἐπόγραψα κ' ὁ χωροφύλακας μὲ πήρε. Τὴν ὥρα ποῦ βγαίνα ἔξω ἄκουσα τὸν ἀνακριτὴ ποῦλεγε τοῦ γραμματέα του.

—Καταπλάσματα, κύρ Γεωργάκη, καταπλάσματα! Χμ! μὲ λιναρόσπορο, λέει. Μωρὲ μπαροῦτι θέλει τὸ κατάπλάσμα γιὰ τέτοιο ἄρρωστο.

ΚΑΙ ἔτσι ξαναγύρισα στὴ φυλάκῃ μου. Δὲν ξέρω γιατί ἤμουν ξαλαφρωμένος. Ἡ πρώτη μου λύπη εἶχε περάσει ἀπ' τὴ στιγμή πού εἶδα τὸν ἀνακριτὴ. Περίεργο! Ἐνοιωθα μιάν ἡρεμία καὶ μιὰ γαλήνη πού μοῦ ῥχότανε νὰ χορέψω μαζί μὲ κείνους πού χόρευαν μὲ τὸν ἤχο κάποιου μπουζουκιοῦ, ποῦ παιζεν ἓνας μὲ κατσαρά μαῦρα μαλλιά καθισμένος διπλοπόδι πάνω σ' ἓνα κρεβάτι γινομένο μὲ πετρελαιοκάσωνα. Σὰν ἔπαιζε τὸ μπουζούκι του ἔσκυπτε τὸ κεφάλι του· πέφταν τὰ κατσαρά μαλλιά του μπρὸς στὰ μάτια του, μὰ σὲ λίγο σήκωνε τὸ κορμί του κι' ἀκουμποῦσε στὸν τοῖχο μ' ἓναν ἀναστεναγμὸ μουρμουρίζοντας σὰν ὑπνωτισμένος.

—Ἄχ, μωρὴ μοῖρα, μοῖρα, μοῖρα!

—Μπό, μπό, μπό, μπό! φώναζε κάποιος πού χόρευε μ' άνεκουμπισμένα μανήκια, πού άφηναν νά φαίνονται τά μπράτσα του κατακέντητα με μπλάβα και κόκκινα στίγματα.

Κοίταζα τά σημάδια. Ήταν μιá γοργόνα, ένα λιοντάρι, μιá καρδιά πού περνούσε στη μέση μιá κάμα και ένα «άχ·βάχ» τεράστιο. Ο παιγνιδάτορας σέ κάθε φωνή του χορευτή χαμογελούσε κ' έσκυβε τó κεφάλι του αφήνοντας τά κατσαρά μαλλιά του νά του φράζουν τά μάτια.

“Όσοι δέ χόρευαν τούς κοίταζαν σάν χαζοί κ' έθαύμαζαν γιά τήν άξιωσύνη τους και γιά τή σβελτοσύνη τους. Ένας γέρος στόν ξεχασμό, πού τούφερνεν ό θαυμασμός του, άπόμενε μ' άνοιχτό τó στόμα τόσο, πού τρέχαν τά σάλια του. Ένας δίπλα του τού φώναξε:

—Γέρο, μάζωξε τά σάλια σου, κι' αυτός έκλεισε τó στόμα του βιαστικά και σκούπισε τά σάλια του με τήν άνάποδι του χεριού του.

“Άλλοι χαρτόπαιζαν σέ μιá γωνιά και κάθε λίγο τσακωνόντανε: ένας τσαγκάρης φυλακισμένος έρραβεν ένα παπουτσι στή γωνιά, καθισμένος μπρός σ' ένα χαμηλό τραπεζάκι· ό καφφετζής τής κάμαρας κάθε τόσο έκανε καφφέδες κ' ένας μικρός λωποδύτης με ξεσκισμένα ρουχα, πού άφηναν γυμνά τά γόνατά του, προσπαθούσε νά σταθί με τά ξυπόλυτα πόδια του ψηλά στόν άέρα πηδώντας κάθε λίγο με μιá τρομερή άγωνία, ώς πού νά τó καταφέρη.

Μέσα σ' όλους ένας μισόκοπος κακοντυμένος με καθαρός, καθότανε πάνω στό μπαουλάκι του με σταυρωμένα χέρια και με χαμηλωμένο τó κεφάλι του πάνω στό στήθος του. Δέ μιλούσε, δέ κουνιότανε κι' άν δέν είχε άνοιχτά τά μάτια του κοιτάζοντας κάτω στό χώμα, θά θαρούσε κανένas πώς κοιμάται. “Ήθελα νά τόν σιμώσω και νά του μιλήσω, μά κάτι με κρα-

τοῦσε. Δὲν ἤθελα νὰ τὸν ταραξῶ. Ἦταν τόσο βαρειά καὶ θλιβερὴ ἢ σιωπὴ του!

Τὸ βράδυ σὰ σκοτείνιασε κοίταξα νᾶβρω τόπο γιὰ νὰ γείρω. Κρατοῦσα τὴν καπότα μου, καὶ τίποτ' ἄλλο. Γύριζα δῶ, γύριζα κεῖ τὰ μάτια μου, μὰ δὲν εὔρισκα πουθενὰ ἄδειο τόπο. Καθόμουνα ἀκουμπώντας στὸ στύλο, πού κρατοῦσε τὴ στέγη. Στενοχωρήθηκα. Ἦμουν ἰδρωμένος. Ἀνάπνεα βαρειά. Κοίταξα μιὰ στιγμή τὸ μισόκοπο ποῦχε στρωμένα κάτω καὶ καθότανε διπλοπόδι στὸ στρωσίδι του. Δίπλα περίσσευε μιὰ γλῶσσα δάπεδο. Σηκώθηκα καὶ πῆγα κοντὰ του.

—Νὰ πλαγιάσω δῶ; τὸν ρώτησα.

Σήκωσε τὸ κεφάλι του καὶ μὲ κοίταξε σκέφτηκε. Ἐσήκωσε τοὺς ὤμους του καὶ ἄργα-ἄργα μοῦπε:

—Δὲ ρωτοῦνε στὴ φυλακὴ. Καθένας ἐδῶ κάνει ὅτι θέλει. Κάμε καὶ σὺ ὅτι θές· τί μὲ ρωτᾶς;

—Μὴ σὲ στενοχωρήσω; τοῦ λέω.

Μὲ ξανακοίταξε. Κατάλαβα πὼς εἶπε μέσα του «χμ!» μ' ἓνα βιαστικὸ φύσημα καὶ δὲ μοῦ μίλησε. Ἐγειρε στὸ μαξιλάρι του γυρίζοντας ἄλλοῦ τὰ μάτια του.

Κάθισα χάμω καὶ ξάπλωσα τὰ πόδια μου. Κοίταξα νὰ μὴν πειράξω μήτε τὸ μισόκοπο, μήτε τὸν ἄλλο δίπλα μου, πού κείνη τὴ στιγμή ἔτρωε κάτι σιγομουρμουρίζοντας ἓνα τραγοῦδι. Ἐμεινα κάμποσην ὥρα συλλογισμένος· δὲ νύσταζα. Τὸ στόμα μου σφιστό, ὅπως ἦταν τόση ὥρα, εἶχε κουραστεῖ.

—Πὼς σὲ λένε; μὲ ρωτᾶ ξαφνικὰ ὁ μισόκοπος ἀγγίζοντάς με στὸ χέρι.

Ἦμουν κακιωμένος μαζί του καὶ δὲν ἤθελα νὰ τοῦ μιλήσω, μὰ χωρὶς νὰ τὸ θέλω τοῦπα:

—Ροῦσο.

—Τι δουλειά κάνεις;

—Βοσκός.

—"Εκλεψες και σέ φέρανε.....χμ!

Δέ μίλησα.

—Δέν εἶναι τίποτα· μακάρι κ' ἐγώ, και στέναξε βαθειό κ' ἡ ἀναπνοή του βγήκε κομμένη και τρεμάμενη, σα νάθελε νά τήν κρατήση μές στά στήθια του.

Τόν κοίταξα. "Ἦθελα νά τόν ρωτήσω γιατί εἶναι φυλακή, μά κρατήθηκα. Τό κατάλαβε· μ' ἐκοίταξε κι' αὐτός κατάματα.

—'Εγώ σκότωσα τήν κόρη μου. "Αχ! ἀναστέναξε πάλι.

—Γιατί;

—"Επρεπε.....Κι' ὅμως εἶμαι πιό ἄτιμος τώρα. Κάποιος τήνἄχ! παιδί μου. "Ἦμουν ἔξω στό χτηματάκι μου. Σάν τόμαθα πῆγα. Εἶχα ἀκονισμένο ἓνα μαχαῖρι! Και τήν ἔσφαξα. "Αχ, παιδί μου, παιδάκι μου, γλυκό μου παιδί· κι' ἄρχισε νά κλαίη τόσο θλιβερά, τόσο πονετικά και τά στήθια του ἀνεβοκυτέβαιναν ἀπό ἓνα σκληρό ἀναφυλλητό. Παιδί μου, παιδάκι μου!

Σώπασε. Προσεπάθησα νά τόν παρηγορήσω μά δέν εὔρισκα λόγια.

—Τή σκότωσα; Γιατί; ἔ, γιατί; γιατί δέν ἀντιστάθηκε στήν ὀρμή τῆς σάρκας τῆς! Και ποιός μπορεῖ νά νικᾷ τή σάρκα του; Ποιός; "Ε; Γιατί ἔφερε στόν κόσμο ἄλλη ζωή, πῆρα γώ τή δική τῆς. Γιατί εἶμαι ὁ πατέρας, πού τοῦ πρόσβαλε τήν τιμή του ἡ κόρη του! Ποτέ δένμποροῦσα νά σκεφτώ πώς ἐγώ θά σκότωνα τό παιδί μου. Μήτε μιά κόττα δέ σφάζω κι' ὅμως ἔσφαξα τό παιδί μου. Γιατί; Κάποιο δαιμόνιο μέσα μου σηκώθηκε ἀγριεμένο και τράβηξε τό χέρι μου. "Α! τό ἄτιμο χέρι μου! και δάγκωσε τά δάχτυλά του. Για τήν τιμή μου! Μή τάχα εἶμαι τιμιώτερος τώρα; Πφ! τί τήν θές τήν τιμή; Για ν' ἀγοράζης εὔτυ-

χία; Και σ' ἄν κόψης μὲ τὰ ἴδια σου τὰ χέρια τὴν εὐτυχία σου, τί σοῦ χρειάζεται ἡ τιμή, κι' ἄν ἀκόμα σοῦ τὴν ἔδιναν;

Σώπασε γιὰ κάμποση ὥρα:

— Μὰ φαντάζομαι πὼς δὲ θὰ καταδικαστῆς, γιατί....

— Μὰ δὲν κατάλαβες, παιδί μου. Δὲ μὲ νοιάζει ἡ καταδίκη μου. Θὰ τὰ πῶ ὅλα καὶ θὰ φωνάξω στοὺς δικαστάδες, πὼς δὲν εἶχα κανένα δικαίωμα νὰ σκοτώσω τὸ παιδί μου καὶ πὼς μόνο γιὰ τὸ ψωροφιλότιμο σκότωσα ἓναν ἄνθρωπο, ποῦχα τὴν ὑποχρέωση σὰ γεννήτοράς του, νὰ τὸν παρηγορήσω καὶ νὰ τὸν στηρίξω στὸ πέσιμό του.

— "Ε! τῆς μοίρας ἦταν, τοῦ μουρμούρισα.

— Ναί, ὅλα τῆς μοίρας! "Ολ' ἀπ' τῆ μοῖρα ἔρχονται κι' ὅλα ἀπ' αὐτὴν θ' ἄρθουν. Ναί! "Ετσι πρέπει. "Ολ' ἀπ' αὐτὴν θ' ἄρθουν!

Καὶ χωρὶς νὰ μιλήσῃ πιά καὶ χωρὶς νὰ μοῦ πῆ καληνύχτα, γύρισε ἀπ' τ' ἄλλο πλευρό. Ἀποκοιμήθηκα κ' ἐγώ.

Τὸ πρωτὶ σ' ἄν ξυπνήσαμε ὅλοι οἱ φυλακισμένοι, ἄρχισαν νὰ ξεστρώνουν καὶ νὰ βάνη ὁ καθένας τὰ στρωσίδια του στὴν ἄκρη τοῦ τοίχου. Ὁ μισόκοπος — ποῦμαθα σὲ λίγο πὼς τὸν ἔλεγαν Στρατῆ— δὲν ξύπνησε μαζί μας. Πέρασε πολλὴ ὥρα κ' ἡ σκοτεινὴ φυλακή μας φωτίστηκε περισσότερο· κάποιος φυλακισμένος σιμώνοντας τὸ Στρατῆ εἶδε αἵματα στὸ γύρω τοῦ στρωμάτου του. Φώναξε. Τὸν ἐκούνησε. Μαζωχτήκαμε ὅλοι μας γύρω του. Φωνάξαμε τὸν ἀρχιφύλακα καὶ τὸν ξεσκέπασε. Εἶχε κόψει μὲ τὸ ξυράφι του τίς φλέβες τῶν χεριῶν του. Θὰ τῶχε κάμει σ' ἄν μὲ πήρε ὁ ὕπνος, γιατί ἐγώ ὡς που νὰ κοιμηθῶ δὲν τὸν εἶδα νὰ κουνηθῆ.

Ὁ θάνατός του σκόρπισε μιὰ θλίψη καὶ μιὰ ἀμυγδαλιά σ' ὅλη τὴ φυλακή. Κεῖνος μὲ τὰ κατσαρά μαλ-

λιά δὲν ἔπαιξε μπουζούκι τὴν ἡμέρα κείνη καὶ κανένας δὲν τραγούδηξε. Κανένας δὲν ἔκαμε τ' ὅ,τι συνήθιζε νὰ κάνη. Μῆτε ὁ μικρὸς λωποδύτης δὲ σήκωσε τὰ πόδια του στὸν ἀέρα· μόνο ὁ παπουτοῦσης τσαγγάρευε χωρὶς νὰ σηκῶνῃ τὸ κεφάλι του.

Μὲ πῆγαν στὴν ἀνάκριση γιὰ νὰ μάθουν τὴν ἱστορία. Εἶπα στὸν ἀνακριτὴ, ποῦ μὲ γνώριζεν ἀπὸ τὴν ψειρινὴ ἀνάκρισή μου, τὴν κουβέντα μας ὅλη μὲ τὸ σκοτωμένο καὶ ζωγράφισα τὴν ὁδύνη τοῦ πατέρα, ποῦ σκότωσε τὸ παιδί του.

—Καὶ τὸ συμπέρασμά σου; μὲ ρωτᾷ στὸ τέλος ὁ ἀνακριτὴς.

—Τὸ θλιβερὸ κουφάρι τοῦ ἀνθρώπου δὲν μπόρεσε νὰ παλέψῃ στὸ σκληρὸ πόνου. Ἡ βούλησή του στάθηκε ἀνίκανη νὰ νικήσῃ τὰ αἰσθήματα, ποῦ ξεπετοῦσε ἡ καρδιά του, κ' ἔπεσε συντριμένος κι' ἀφανισμένος. Ἐπήδηξε σὲ κάποια ἄλλη ζωὴ, ποῦ δὲ θάχῃ τὴν ἀγωνία τοῦ πόνου. Πάντα καλύτερη θάναί ἢ ἄλλη ζωὴ. "Ε;

Ὁ ἀνακριτὴς μὲ κοίταξε καλὰ-καλὰ στὰ μάτια. Καταλάβαινα πὼς μέσα του μουρμούριζε «καταπλάσματα, καταπλάσματα γιὰ ὅλους!»

—Λὲς πὼς πάντα καλύτερη θάναί ἢ ἄλλη ζωὴ; Ποῦ τὸ ξέρεις;

—Δὲν ξέρω. Τὸ αἰσθάνομαι. Κάτι μοῦ τὸ φωνάζει μέσα μου. Κάτι ποῦ βογγᾷ μέσα μου σὲ κάθε πόνου μου, σὲ κάθε ἀγωνία μου. Κάτι ἤθελε νὰ πῆ' κάτι μουρμούρισε.

Ξανασώπασε. Σὲ κάμποση ὥρα ζήτησε ἀπὸ τὸ γραμματικὸ τὴ δικογραφία μου. Τὴν ξεφύλλισε. Τὸν κοίταζα. Τὸ ξεφύλλισμα ἦταν ἀργὸ καὶ βάσταξε πολλὴν ὥρα. Μιὰ στιγμή σήκωσε τὰ μάτια του καὶ μὲ κοίταξε.

—Θὰ φύγῃς σήμερα ἀπ' τὴ φυλακὴ.
Ξαφνιάστηκα.

—Δέν μπορεῖ. Δέν μοῦ φαίνεται πῶς μπορεῖς νά κλέψης.

—Γιατί; τὸν ρώτησα, πεισματωμένος μέσα μου, μὰ καὶ χαρούμενος γιὰ τὸν εὐκολο γλυτωμό μου.

—Καταπλάσματα, φίλε μου, καταπλάσματα! "Άμε στὸ καλό.

ἌΟ χωροφύλακας μ' ἔφερε στὴ φυλακὴ μου.

Τάλλο βράδυ ἤμουν στὰ πρόβατά μου.

’Οδύνη

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ μου μιλούσε με χαμηλή φωνή· όμως άκουα καθαρά τή φωνή του μέσ’ άπ’ τὸ σανιδένιο χώρισμα, πού μου΄χαν γιά κάμαρα. «Έ, τὸ παιδί πρέπει νά’ναι ἤσυχο, σάν διαβάζῃ», εἶχε πει ὁ πατέρας σάν πρωτομπήκαμε στό ξεμοναχεμένο αὐτὸ σπιτάκι, κ’ ἔτσι μέ τὰ σανίδια κάποιας τεράστιας παληᾶς κασώνας γίνηκε τὸ χώρισμα μου.

—Βρῆκα δανεικά, πού λές, τετρακόσες δραχμές άπ’ τόν κύριο Μανό, εἶχα κ’ ἐγώ καμμιὰ διακοσαριά, κ’ ἔτσι πῆρ’ άπ’ ὄλα. Μπῦρες, σαλάμι, ψάρια, ἕνα γουρουνάκι τέσσερις ὀκάδες, δυὸ κόττες καί ψωμί. Θά δουλέψωμ’ αύριο· θά κάμη μιὰ μέρα χαρά Θεοῦ. Θά στάζῃ χρυσὸν ἥλιο! Θά δῆς!

—Μακάρι. Ὁ Θεὸς νά δώση, γιὰτι ἀλλοιῶς..... τοῦπεν ἡ μητέρα μου.

—Εἶμαστε χαμένοι. Γιατί φοβᾶσαι νά τὸ πῆς; Εἶμαστε χαμένοι. Πές το· άπό κεί κρεμόμαστε.

—”Αχ, Ἄρτέμη, πῶς καταντήσαμ’ ἔτσι! πῶς καταντήσαμε! ἄκουσα τὸ σιγὸ κλάμα της.

—”Ε, τί νά γίνῃ; Βουλή Θεοῦ, γυναῖκα. Χμ! Βουλή Θεοῦ!

—Βουλή Θεοῦ ἡ κατάρρα; Ἐοῦ! πλοῦσος κι’ ἀρχοντόπουλο. Μὲ τριάντα ἕξη χτήματα! Περιουσία άπ’ τίς λίγες! καί τώρα; Ταβερνάρης σέ μιὰ άπόμερη ἐξοχική στράτα. ”Αχ, Θεέ μου! τὸ κλάμα της δυνάτεψε.

—Μὴν κλαῖς. Θὰ δῆς. Ποῖος ξέρει; Χμ! Βέβαια. Ἴσως καὶ κατάρρα. Μὰ τί τὰ συλλογιέσαι τῶρα ὄλ' αὐτά; Ἐγὼ δὲ φοβοῦμαι. Μόνο γι' αὐτὸ τὸ παιδί στενοχωριέμαι. Θέλω νὰ σπουδάσῃ. Ποῖος ξέρει; Ἴσως τὸ κατορθώσω. Θὰ πουληθῶ. Ἀκοῦς; Θὰ πουληθῶ γιὰ νὰ σπουδάσῃ.

—Καὶ τὰ κορίτσια; Δὲν τὰ συλλογιέσαι; Τρία εἶναι. Πῶς θὰ προκόψουν ν' ἀποκατασταθοῦν; Ὁ Θέλμος εἶναι ἄντρας κ' ἔχει δικὰ του φτερά. Μεγαλώνει; παίρνει φύσημα. Ἡ ψηλά ἢ χαμηλά, πάντα θὰ πετάξῃ. Μὰ τὰ κορίτσια; ἀδύνατα πλάσματα· πῶς θὰ τραβήξουν στὴ ζωὴ;

—Σώπα, κυρία Μαρिγῶ, σώπα. Ὅλα θὰ πᾶνε καλά. Νὰ δουλέψωμ' αὔριο μόνο· αὐτὸ θέλω, κ' ὄλα διορθώνονται. Θὰ πιάσωμε χίλιες πεντακόσες δραχμές. Ξέρω γώ. Ἄ, νὰ δῆς. Κατάρρα εἶπες; Ποῖος σοῦ τῶπε; Νά, ἔτσι εἶναι ἡ ζωὴ. Πότε ἄνοιξη, πότε χειμῶνας. Ἐ, θὰ δουλέψωμε. Τόσο καιρὸ βρέχει. Πάει ἓνας μῆνας! Αὔριο πρώτη Κυριακὴ μὲ ἥλιο! Καταλαβαίνεις. Ὁλος ὁ κόσμος θὰ χυθῆ ἔξω στὴν ἐξοχή. Ἐ, ἐμεῖς θάχωμε καὶ γνωστοὺς πολλοὺς...ὡς καὶ νᾶναι δὲν ξεχνοῦν, πῶς μιὰ φορὰ στὸ σπῆτι τοῦ σημερινοῦ ταβερνάρη ἔφαγαν κ' ἡπιαν πλουσιοπάροχα. Ἐ;

—Χμ! πλουσιοπάροχα! Ἐ, καημένε μου, Ἀρτέμη! Πλουσιοπάροχα! Ποῖος τὰ θυμάται; Λὲς χίλιες πεντακόσες δραχμές! Θὰ στάζῃ ὁ ἥλιος χρυσάφι! Μέρα, χαρὰ Θεοῦ! Πάντα σου ὁ ἴδιος. Αἰῶνια ὁ ἴδιος! μὲ εὐκολες ἐλπίδες· ἐλπίδες ποὺ σβύνουν κάθε φορὰ, κάθε μέρα, κάθε στιγμὴ!

Καινούργιο δυνατό ἀναφυλλητὸ πέρασε τὰ φτενά σανίδια τῆς κάμαράς μου.

—Σώπα, Μαριγῶ, σώπα. Θὰ δῆς. Κοιμήσου τώρα. Ἐτσι ποὺ κλαῖς θὰ σ' ἀκούσῃ ὁ Θέλμος. Τὸ καημένο τὸ παιδί. Δὲ θέλω νὰ ξέρῃ τίποτα. Μαραίνεται,

Δὲν τὸ παρατηρᾶς πὼς κλίνει τὸ κεφάλι του, σὰ μιλοῦμε γιὰ στενοχώριες; Δὲν πρέπει. Χρειάζεται δύναμη ἢ ζωὴ τ' ἀνθρώπου κι' ἄλλοίμονό του ποὺ τὴ σπαταλᾷ χωρὶς λόγο. Κοιμήσου τώρα.

Σώπασαν· μιὰ βαρειά σιωπὴ σκέπασε τὸ φτωχικό μας σπίτι. Ἐπιασα πάλι τὸ βιβλίο μου, ποὺ τῶχα παρατημένο πάνω στὸ στήθος μου ὅλη τὴν ὥρα ποὺ κουβέδιαζαν. Ἡ λάμπα εἶχε λίγο πετρέλαιο καὶ τὴν κούνησα γιὰ νὰ μαζέψῃ τὸ φυτίλι ὅτ' εἶχε ἀπομείνει. Τὸ φῶς ζώηρεψε. Διάβασα δυὸ ἀράδες, μὰ δὲ μπόρεσα νὰ συνεχίσω. Τὰ λόγια τοῦ πατέρα μου χτυποῦσαν στ' αὐτιά μου. Οἱ ἐλπίδες του μέκαναν νὰ πονῶ. Θυμήθηκα σὰν ἤμουνα μικρός. Πόσο πλούτο καὶ πόση εὐκολία ζωῆς εἶχαμε καὶ τί ροῦχα ὡμορφα ποὺ μοῦ φοροῦσαν! Ἡ καημενούλα ἢ μητέρα μου μὲ στόλιζε μὲ φροντίδα· μοῦχε κάμει ναυτικά. Τί κρυφὸ καμάρι τῶχα! Περπατοῦσα καὶ τὸ μάτι μου ριχνότανε λοξὸ πάνω μου στὰ κατακάθαρα ροῦχά μου, κ' ἔνοιωθα μιὰ χαρὰ, μιὰ χαρὰ! Ὁ Ἀλέκος δὲν εἶχε τόσο ὡμορφα φορέματα. Κι' ὁ πατέρας του ἦταν γιατρός. Μιὰ μέρα σὰν πρωτόβαλα τὰ ναυτικά μου μὲ τὸ μακρὸ φαρδὺ παντελόνι, γιὰ νὰ μοῦ τὰ λεκιάσῃ πέταξε μιὰ πέτρα μὲς στὶς λάσπες νὰ πιτσιλιστῶ. Τὸν ἔδειρα. Εἶδα κ' ἔπαθα γιὰ νὰ τὸν πιάσω, μὰ σὰν τὸν ἔπιασα τοῦδωκα ξύλο! Ἦρθεν ἡ μαμά του καὶ παραπονέθηκε στὴ δική μου. «Αὐτὸ τ' ἀγριόπαιδο νὰ τὸ περμαζέψετε. Βρήκαμε τὸν μπελᾶ μας. Καπετανᾶτα ἐδῶ δὲν περνοῦν. Πρέπει νὰ τὸ μάθετε». Ἡ μητέρα θύμωσε, μὰ συγκρατήθηκε. «—Θὰ τὸν τιμωρήσω, κυρία μου· ἔννοια σας· θὰ τὸν τιμωρήσω. Μὰ δὲν ἦταν ἀνάγκη—μοῦ φαίνεται—νὰ πῆτε γιὰ τὰ καπετανᾶτα τὴ στιγμῇ, ποὺ σεῖς κ' οἱ δικοὶ σας μῆτε εἶστε, μῆτε μπόρεῖτε νᾶστε καπετάνιοι. Ἐχει κάποια δυσκολία τὸ πρᾶμμα» καὶ χαμογέλασε. Ἡ γυναῖκα τοῦ γιατροῦ ἔσφιξε τὰ χεῖλη της, μὰ δὲ μίλησε. Αὐτὰ τὰ

λόγια μουκαμαν έξαιρετική έντύπωση. Μ' εὐχαρίστησαν γιατί σὰ νᾶταν χαστούκια στὰ κόκκινα μάγουλα τῆς γιάτραινας. Τί θαροῦσε; Καπετάνιοι! Καπετάνιοι ἀπὸ γενιά! Τί μπορούσε νὰ πῆ; Κι' ὅμως! ἄχ! τώρα ὁ Ἀλέκος ἦταν στὴν Εὐρώπη κ' ἐσπούδαζε. Κ' ἐγώ; μέσα στὸ σανιδένιο χῶρισμα τοῦ μικρόσπιτου μας, πού τὸ λέγαμε «κάμαρα», σὲ μιὰ αὐλίτσα στενόμακρη πίσω ἀπὸ μιὰ ταβέρνα, ἕνα χιλιόμετρο μακριὰ ἀπ' τὴν πόλη! Ἀπ' τὴν ταβέρνα αὐτὴ περιμένουμε τώρα νὰ ζήσουμε. Τὸ καλοκαίρι πού πέρασε εἶχαμε κάποια ἐλπίδα πὼς θὰ βγάναμε κάτι ἀπ' τ' ἀμπέλια τῆς μητέρας, μὰ ἡ ἐλπίδα μας στάθηκε μάταιη. Τᾶκαψεν ὁ ἄτιμος καιρός, νοτιῆς καὶ ζέστες καὶ τοὺς ἀφήκε τὰ σταφύλια ξερῆς τσαμποῦρες πάνω στὶς γέρικες κουρμουλές τους. Καὶ τώρα τὰ παπούτσια μου ἦταν τρύπια κ' ἔμπαιναν τὰ νερὰ μέσα σὰν ἔβρεχε. Οἱ κάλτσες μου γινόντανε ὀλόγρες καὶ τὸ κορμί μου ἀνατρίχιαζε ὀλόκληρο. Κ' ἐκείνη ἡ Μαρη.... Ἄχ νὰ μπορούσα! Νὰ μπορούσα νὰ γινόμουν Δραῆκος! Νᾶχα φτερὰ νὰ πετάξω! Τότε θᾶβλεπεν ὁ κόσμος! Κι' ὁ πατέρας μου, ὁ καημένος ὁ πατέρας μου, θὰ στεκόταν στὴν πόρτα τῆς ταβέρνας του καὶ θὰ μᾶβλεπε ξαφνιασμένος! ὦ, τί θάλεγε! Καὶ πόσο θὰ τρόμαζε! Χά, χά, χά. θὰ γελοῦσα γὼ καὶ θὰ τοῦκανα συνιάλα ἀπὸ ψηλά. Κι' ὅλος ὁ κόσμος θὰ μὲ θωροῦσε μὲ θαυμασμὸ καὶ θὰ κοίταζε μὲ ζήλεια τοὺς δικούς μου. Πῶ πῶ τὴν καημενούλα τὴ μητέρα μου! Θὰ χτυποῦσεν ἡ καρδιά της μὴν πέσω καὶ θὰ φώναζε «παιδί μου, παιδί μου» κάνοντας τὸ σταυρὸ της. Ἄχ, νὰ μπορούσα νὰ πετάξω! Ἄχ νὰ μπορούσα!

Ἔτοι πέρασαν κάμποσες ὄρες, γιατί ἄκουσα τὰ κοκόρια νὰ κράζουν γιὰ δεύτερη φορά. Μέσα στ' ἄλλα δωμάτια ἀνάπνεαν βαθειά. Ἄκουα τὶς ἀναπνοές τους. Κάποτε καμμιά ἀδελφούλα μου θᾶστρεφε μὲς τὸν ὕπνο της πάνω στὸ σανιδένιο κρεβάτι, πού πλά-

γιαζαν κ' οί τρεῖς μαζί και τὸ γύρισμά της ἔκανε ἕνα στριγγλιάρικο τρίξιμο, πού μου πείραζε τὰ νεύρα. Σανιδένιο κρεββάτι οἱ ἀδελφοῦλές μου! Ἦτο τόσο ὀδυνηρό. Κι' ὁμως ποιὸς ξέρει; Ποιὸς ξέρει ἂν μιὰ μέρα δὲ θάχη κάθε μιὰ τους μπρούτζινο κρεββάτι; Ποιὸς μπορούσε νὰ ξέρη;

Ἡ λάμπα μου; τόση ὥρα πιά χωρὶς στάλα πετρέλαιο, εἶχε σβύσει. Καί τὰ πηδήματά μου ἀπὸ σκέψη σὲ σκέψη μὲ κούρασαν. Ἀποκοιμήθηκα.

Μιὰ στιγμή μὲς στὸν ὕπνο μου ἄκουσα δυνατὲς μιλιές. Κάτι μουρμούριζεν ἢ φωνὴ τῆς μητέρας μου κι' ὁ πατέρας στέναζε βαθεία. Τὰ κορίτσια εἶχαν ξυπνήσει· σιγομιλοῦσαν κι' αὐτά. Εἶχαν ἀνοίξει τὸ παράθυρό τους και συχνοπήγαιναν ὄλοι τους πρὸς τὰ κεῖ' περπατοῦσαν πάνω κάτω. Τὸ καταλάβαινα μέσα στὸ μισοξύπνημά μου, μὰ δὲν ἤξερα τὸ γιατί και δὲν μπορούσα ἀπ' τὸ νάρκωμα νὰ σηκωθῶ. Στὸ τέλος μπόρεσα. Ἀπ' τίς φαρδιές χαραμάδες τῶν φτενῶν σανιδιῶν στὸ λίγο φῶς τοῦ καντηλιοῦ τῆς κάμαρας τους, εἶδα τὸν πατέρα μου νὰ κοιτάζη ἀπ' τὸ παράθυρο.

—Ἀχ, Θεέ μου! Δὲ σὰς τῶλεγα; Θὰ βρέξη. Ὁλόμαυρος εἶν' ὁ οὐρανός. Ὅπου κι' ἂν εἶναι θ' ἀρχίση. Δὲ σὰς τῶλεγα;

—Μὴν κάνεις ἔτσι. Δὲν ἐχάθηκε ὁ κόσμος. Πάντα εὐκόλες εἶν' οἱ ἐλπίδες σου, πάντα εὐκόλες κ' οἱ ἀπελπίσιες σου. Ἀταίριαστα πράγματα. Θὰ χαθοῦμε; Ἐκαλά' ἄς βρέξη. Θὰ πεθάνουμε; Ἡ φωνὴ τῆς μητέρας μου στὰ λόγι' αὐτὰ ἀντὶ νὰ τοῦ δώσουν θάρρος τὸν ἀπέλπισαν.

—Μὰ γιατί, Θεέ μου; Γιατί νὰ μοῦ κάμης τέτοιο κακό;

—Σώπα, πατέρα, τοῦ λέει ἡ μεγαλύτερη ἀδελφή μου, ἡ Φρόσω. Σώπα. Δὲν εἶναι δὰ και θάνατος!

—Κ' οἱ μεζέδες; Τί θὰ γίνουν οἱ μεζέδες; Κ' οἱ

τετρακόσες δραχμές, πού δανείστηκα κ' ἔδωκα τὸ λόγο τῆς τιμῆς μου νὰ τις δώσω σήμερα τ' ἀπόγεμα μὲ πενήντα δραχμὲς τόκο; Μὰ γιατί, Θέ μου, μοῦ τῶκα-
μες τὸ κακὸ αὐτό; Γιατί; κί' ἄρχισε νὰ κλαίῃ.

Βιάστηκα νὰ πάω μέσα. "Εννοιωθα τὴν καρδιά μου νὰ λυώσῃ ἀπ' τὸν πόνο. Ὡς μ' εἶδεν ὁ πατέρας μου ταραχτήκε. Προσπάθησε νὰ κρύψῃ τὸν πόνο του, μὰ δὲν τὸ κατάφερε·

—Δὲν πειράζει πατέρα' ἄς βρέξῃ. Δὲ θὰ χαθοῦμε.

—Παιδί μου! Λές, ἄς βρέξῃ. Νάξερες! Μὰ γιατί, Θέ μου; γιατί νὰ μοῦ κάμῃς τέτοιο κακό; Τί σοῦκαμα ὁ κακομοίρης;

"Ὅλοι κλαῖγαν. Κ' ἡ μικρούλα μας ἡ Ρένα, καθισμένη στὸ κρεβάτι πάνω εἶχεν ἀγκαλιασμένα μὲ τὰ γυμνὰ μπρατσάκια τῆς τὰ ζαρωμένα γόνατά τῆς κί' ἀπ' τὰ μεγάλα μπλὲ μάτια τῆς κοιλοῦσαν σι' ἀδύνατα μάγουλά τῆς χοντρά χοντρά τὰ δάκρυα γλυστρώνοντας κάτω στὰ σκεπάσματα τοῦ κρεββατιοῦ. "Εννοιωσα νὰ πονῶ πολύ. "Ἦθελα νὰ κλάψω κ' ἐγώ. Μὰ σφίχτηκα. "Ενας κόμπος μοῦπνιγε τὸ λαιμό μου. Βίασα τὸν ἑαυτὸ μου κ' εἶπα:

—Χά, χά, χά. "Ὀλ' εἴμαστε παιδιά. Τί συλλογᾶστε; Θᾶρθουν μέρες καλύτερες. Θὰ δῆτε. Χά, χά, χά. Οἱ μεζέδες πάνε χαμένοι! Σπουδαῖα τὰ πράγματα! Θὰ χαθοῦμε τάχα; Ἡ ζωὴ εἶναι δική μας. Θὰ δῆτε γλήγορα!

Ὁ πατέρας καθισμένος στὸ κρεβάτι ἔστρεψε καὶ μὲ κοίταξε ξαφνιασμένος. Εἶδα τὰ χαρακτηριστικά του σφιγμένα. Βαρειῆς σκέψεις παίδευαν τὸ μυαλό του. Ἡ μικρούλα ἡ Ρένα μας γύρισε τὰ βρεμένα μάτια τῆς σὲ μένα. "Ελαμπαν στὰ δάκρυά τῆς. Τὴ σίμωσα.

—Νὰ καὶ ἡ δεσποινὶς Ρένα πού κλαίει χωρὶς νὰ ξέρῃ τὸ γιατί κλαίει, καὶ τὴ χάδεψα.

—Μὰ κι' ὁ μπαμπᾶς κλαίει! Βρέχει! Κ' οἱ μεζέδες! λέει κι' αὐτὴ κι' ἄρχισε τώρα νὰ κλαίῃ περισσό-
τερο.

—Χά, χά, χά! Οἱ μεζέδες, Ρενούλα μου! Θὰ τοὺς φᾶμε μεις! Εἶναι τάχα οἱ ἄλλοι καλύτεροι ἀπὸ μᾶς; Θὰ τοὺς φᾶμε μεις! Τὶ νὰ γίνῃ; Θὰ δυσκολευτοῦν τὰ δοντάκια σου, ἔ;

Τράβηξε τὰ χεῖλη της σὲ γέλιο, μὰ δὲ γέλασε· ὁ πατέρας φάνηκε πιὸ θλιμμένος στὰ τελευταῖά μου λόγια.

—Θὰ τοὺς φᾶμε μεις; μουρμούρισε ἡ μητέρα.
"Ἄχ, παιδί μου! δὲν ξέρεις ἐσύ! δὲν ξέρεις· δὲν μπο-
ρεῖς νὰ ξέρῃς.

—Ξέρω! ξέρω! τετρακόσες δραχμὲς καὶ πενήντα ὁ τόκος γιὰ μιὰ μέρα! Τὸ ξέρω. Τετρακόσες πενήντα δραχμὲς! Ἄστειᾶ πράγματα! Ἔχει ὁ Θεός! Θὰ δῆτε!

—Ποιὸς Θεός; Ὁ Θεός; Ποιὸς; Ρώτησε θυμωμέ-
νος ὁ πατέρας. Στὰ λόγια του χτυποῦσε ἕνα φριχτὸ παράπονο γιὰ τὴν κακία τοῦ Θεοῦ.

—Ἡ ἀπελπισία σου πατέρα, τοὺς μάρανεν ὄλους. Νά, κοίταξε τους. Εἶναι σάν πεθαμένοι. Δὲν ταιριάζουν σὲ σᾶς δάκρυα γιὰ ἕνα τέτοιο μικρὸ πρᾶμμα.

"Ὅλοι τους δυνάτεψαν τὸ κλάμα τους. Ἐκεῖνος ἀνεστέναξε πάλι. Δὲν ξαναμίλησε.

—Νά, αὐτ' εἶν' ἡ ζωὴ, πατέρα. «Πότε ἔσω, πό-
τε ἄνω.» "Ε; "Ὅλο ἐλπίδες ποὺ χάνονται. Μὰ θὰ δῆς. Ἐγὼ τελειώνω φέτος τὸ γυμνάσιο· θὰ δουλέψω μ' ὄλη μου τὴ δύναμη. "Ὅτι καὶ νᾶναι. Δὲ μὲ νοιάζει. Χαμάλης; Χαμάλης. Ἄγροφύλακας; Ἄγροφύλακας. Μὰ θὰ δουλέψω. Θὰ δουλέψω, γιατί τὸ θέλω· Θὰ δῆτε! Ἐἄρθουν μέρες καλύτερες.

Μ' ἐκοίταξαν ὄλοι τους. Στὰ μάτια των ξεπέτα-
ξεν ἡ ἐλπίδα, μὰ μιὰ ἐλπίδα τρομαγμένη κι' ἀκαθόρι-
στη. Ὁ κόμπος τοῦ λαιμοῦ μου, ποὺ μ' ἔπνιγε τόση
ῶρα, μὲ τὰ ἴδια τὰ λόγια μου μοῦφυγε. Εἶχα πει-

σματώσει. "Ήμουν άγριεμένος. Κάποιο άόρατο έχθρό-
 πού τόν θωρούσα μακρινό και σκιώδικο, τόν αντίκρι-
 ζα τώρα έτοιμος νά παλέψω. Θα τόν χτυπούσα κα-
 τάστηθα.

"Όλοι τους σώπαιναν. Κι' έγώ πήγαινα έπάνω
 κάτω. Καταλάβαινα πώς πάνω μου ήταν όλοι τους
 στηριγμένοι. 'Η σκέψη μου πέταξε στη Μαρή. Τι τρο-
 μερό! 'Απίστευτη ήταν ή αντίθεση της ζωής μου με
 τη δική της. Αυτή σ' ένα πλουσιόσπιτο άνετο, κ' έγώ
 στην αύλη μιās ταβέρνας μέσα σ' ανθρώπους, πού
 κλαίνε γιατί θα βρέξη και θ' αναγκασθούν νά φάνε
 οί ίδιοι τους μεζέδες, πού έτοίμαζαν για τους άλλους.
 "Αχ, νά μπορούσα νά πετάξω! Νά μπορούσα! Τι θα
 γινότανε. Κοσμοχαλασιά! "Όλος ό κόσμος θα με θαύ-
 μαζε! "Εσφιξα τις γροθιές μου κ' ή σκέψη μου πήγε
 στους πλούσιους του τόπου μας! Νά μπορούσα νά
 πετάξω ψηλά, μά πολύ ψηλά! ως εκατό, διακόσα μέ-
 τρα. Τότε θαβλεπαν αυτοί οί μασκαράδες.

Σέ λίγο άρχισεν ή βροχή. "Όλοι τους σίμωσαν
 στο παράθυρο μισόγυμνοι και κοίταζαν έξω. Δέ μι-
 λούσαν. Δέν έκλαιγαν. Πήγα στη κάμαρά μου. 'Η
 αύγη σίμωνε. Σέ λίγο προσπάθησα νά δώ άν μπορού-
 σα νά διαβάξω στο λίγο φώς πού 'ρχότανε άπ' την
 ανατολή. Δέν μπόρεσα. Ξαναμπήκα στο δωμάτιό
 τους. "Όλοι τους σώπαιναν. 'Ο πατέρας στέναζε και
 συχνοπήγαινε στο παράθυρο. "Ενοιωσα πάλι τόν ίδιο
 πόνο και τόν ίδιο κόμπο στο λαιμό. 'Η Ρένα είχε γυ-
 ρισμένα τά μάτια της πάνω μου περιμένοντας ν' ά-
 κούση τη φωνή μου. Δέ μίλησα. Τι νά πώ; Γύρισα
 στη κάμαρά μου. "Αρχισα μέ δυσκολία νά διακρίνω
 τά γράμματα του βιβλίου. Σέ λίγο διάβαζα. 'Η βρο-
 χή έπεφτε ακατάπαυτα. Βάσταξε ως τις έννιά. "Ο-
 λοι τους είχαν κατεβή στην ταβέρνα. "Ήμουν όλομό-
 ναχος. 'Ησυχία άπόλυτη έξαπλωνότανε παντού. Κά-
 ποτε άκουα μερικές ξεχασμένες σταγώνες της βρο-

χῆς ποῦπεφταν ἀπ' τὶς ἄκρες τῶν κεραμιδιῶν. Τὸ μεσημέρι κατέβηκα κ' ἐγὼ στὴν ταβέρνα. "Ὀλοι τοὺς καθότανε ἀμίλητοι. Κ' ἡ Ρενούλα, ἡ πάντα παιγνιδιάρρα, καθότανε κι' αὐτὴ ἡσυχῆ πατώντας τὰ ποδάρια τῆς στὶς ψηλές περῶνες τῆς καρέκλας κι' ἀκουμπώντας μέσα στὰ χεράκια τῆς τὸ θλιμμένο προσωπάκι τῆς. Κοίταζε τὸν πατέρα μου ποὺ γερτὸς εἶχε στηλωμένα τὰ μάτια του στὸ χῶμα. Στὰ μικρὰ παλιὰ τραπέζια τῆς ταβέρνας ἦταν οἱ μεζέδες ἀπὸ ψές τὸ βράδυ βαλμένοι μὲ τάξη, γιὰ νὰ μὴν ἀνακατεῦονται στὴν ὥρα τῆς δουλειᾶς, ποὺ θ' ἀρχινοῦσε στὴν λιακάδα. Οἱ καρέκλες στῖβο στὴ μιὰ γωνιά δὲν ξεκούνησαν ἀπ' τὸν τόπο τους. Κι' ὁ πατέρας ψές ἦταν στενοχωρημένος, γιὰτὶ δὲν κατώρθωσε νὰ δανειστῆ κι' ἄλλες ἀπὸ κάποιον παλιὸ ταβερνάρη, ποῦκανε τώρα τὸ μικροέμπορα λίγο παρά κάτω σῆνα χάνι.

—Μῆτε πεντάρρα σήμερα, παιδί μου, ψιθυρίζει ἡ μητέρα μου. Μῆτε πεντάρρα. Κ' ἐλπίζαμε νὰ βγάλωμε πολλά! "Αχ!

—Σῶπα, μητέρα, μὴ σ' ἀκούση καὶ τῆς γνέφω μὲ τρόπο δείχνοντας τὸ σκυφτὸ πατέρα, ποὺ τὸ πρόσωπό του ἔσταζε ὀδύνη.

—Ναί, παιδί μου, μουρμούρισε καὶ κείνη καὶ μὲ φωνὴ δυνατώτερη, λέει: "Ἐ, Ἄρτέμη, δὲ θὰ φᾶμε τίποτα;

—Ναί, νὰ φᾶμε! εἶπε σὰν ξαφνιασμένος καὶ σηκώθηκε. Βάλτε τραπέζι.

"Ὀλοι σηκώθηκαν σὰ συνεννοημένοι καὶ σὰ νὰ περίμεναν τὴ στιγμή κείνη. Ὁ πατέρας μᾶς κοίταξε περίεργα ὄλους μας. Ἡ ταβέρνα πῆρε κίνηση, σὰν νᾶχαν φτάσει ξαφνικὰ πελάτες. Ἐστρώθηκε τὸ τραπέζι κι' ὁ πατέρας ἔφερε μιὰ βραστή κόττα.

—Φᾶτε την, παιδιά μου, εἶπε θλιμμένα.

—"Ὀλοι τὸν κοιτάξαμε. Λίγο ἀκόμα καὶ θᾶκλαιγε. Καθίσαμε γύρω ἀμίλητοι.

—“Ε! τρώτε, τί περιμένετε; λέει πάλι ἡ μητέρα.

—Μπρὸς λοιπόν, μπρὸς, λέω κ' ἐγώ. Καί λίγο κρασί, πατέρα. “Ε; πρέπει νά πιῆς. Πάντα κάνει καλό.

Με κοίταξε. Δὲν ἔπινε ποτέ του. “Ενα κρασί τὸν ζάλιζε.

—“Α ναί, νά πιῶ! πρέπει νά πιῶ! λέει σὰ χαρούμενος. Μαριγώ, θά πιῶ κρασί, λέει καί κοιτάζει τὴ μητέρα περίεργα.

Στὴν ἀγαθότατη ματιά του. πού πάντα ἔσταζε ἀγάπη καί καλωσύνη γιὰ ὅλους μας, φαινότανε κάποιος φόβος πού μου θύμιζε τὴ δική μου δειλία, σὰν ἤμουν παιδί κ' ἐτοιμαζόμουνα νά πηδήξω ἀπὸ κάποιο ψηλὸ κλάδο γέρικης ἐληῆς κάτω στὸ χῶμα.

—Πιέ! ναί, δὲν πειράζει. Θά σοῦ κάμη καλὸ ἕνα κρασί, τοῦ λέει ἡ μητέρα κι' αὐτὸς κοιτάζοντάς με τῷ πιε μονοροῦφι.

—Πιές τώρα καί σύ, καί μου δίνει τὸ ποτήρι του.

—Νά πιῶ.

—Καί τὰ παιδιὰ ἀπὸ λίγο' δὲ βλάφτει, Μαριγώ. Κάνει καλό, ἔ;

—Ναί, καλὸ κάνει' πρόφτασα ἐγὼ καί εἶπα μ' αὐθεντία.

“Ἦπιαν ὅλοι τους. Κ' ἡ μητέρα ἤπιε κι' αὐτή. Σὲ λίγο ὁ πατέρας ζήτησε καί δεύτερο. Γιὰ κάμποση ὥρα γίνηκε σιωπή. Κάτι σκεφτότανε καθέννας μας. Τὰ δυὸ μεγάλα κορίτσια ἦταν πιὸ θλιμμένα ἀπ' ὅλα. Ἡ Φρόσω κι' ἡ Κάκια, δὲν εἶχαν μιλήσει ὅλη τὴν ὥρα. Μὰ σὲ λίγο ὁ πατέρας ἄρχισε νά τραγουδᾷ μὲ τὴν ἀκατέργαστη φωνή του:

«?Ω λυγηρὸν καί κοπτερὸν σπαθί μου
καί σὺ μαῦρον τουφέκι, φλογερὸν πουλί μου...»

Τὸ μόνο τραγοῦδι ποῦξερε καί πολὺ σπάνια στὴ ζωὴ του τραγουδοῦσε.

“Αρχισε νά γελᾶ κι’ ὄλοι γελοῦσαμε. Σά νά τὸν περιμέναμε.

—Χί, χί, χί! Νάξερης Θέλμο, νάξερης πότε τῶμαθα τὸ τραγουδι αὐτό. Ἦμουν δεκάξη χρόνων σὰν πρωτοπήγα σὲ πόλεμο. Τότε τῶμαθα. Ὁ παππούς μου ὁ Καπετάν Ἀρτέμης, Θεὸς σχωρέσει τον, θά’χης ἀκούσει, μὲ φωνάζει καὶ μοῦ λέει. Τὶ κάθεσαι Ἀρτέμη! Ἐγὼ ἔχω ρεματισμούς. Εἶμαι καταδικασμένος στὸ κρεβάτι. Μὰ σὺ; Τᾶλογό μου εἶναι στὸ σταυλο. Τ’ ἄρματα μου, νά τα, κρέμονται. Τοῦ πατέρα σου τ’ ἄρματα τὰ πήραν οἱ Τοῦρκοι σὰν τὸν σκότωσαν. Πάρ’ τὰ ξεσκόνισέ τα, φόρεσ’ τα. Καὶ μπρός! Μὴν τὰ ντροπιάσης μόνο. Αὐτὸ σοῦ λέω. Ἀκούς; Μὴν ξεχνᾶς πὼς ἔχεις νά ἐδικηθῆς πολλές φορές τὸ χαμὸ τοῦ πατέρα σου, τοῦ Καπετάν Θέλμου. Ἔτσι μόνο θά γίνης ἄξιος γιὸς του. Ἀλλοιῶς!... Κ’ ἔφυγα πρόφταξα στὴ μάχη. Σκότωσα ἓνα νιζάμι ἀπὸ πολὺ κοντά. Ἦμουν τρελὸς ἀπ’ τὴ χαρά μου. Χύθηκα νά τοῦ πάρω τ’ ἄρματα του, μὰ λίγο ἔλειψε νά μὲ πιᾶσουν. Μ’ ἐγλήτσωσεν ἓνας καλόγερος· δυνατὸ παλληκάρι! πέθανε· ὁ Θεὸς σχωρέσει τον. Χέ, χέ, χέ, σὰν γύρισα καὶ μ’ εἶδεν ὁ παππούς μου! Μ’ ἀγκάλιασε κ’ ἔκλαιγε. Θωρεῖτε; Νά, κλαίω κ’ ἐγὼ, τώρα, νά κλαίω. Ἔκλαιγε πραγματικά· κλάψαμε καὶ μεῖς καὶ σὲ λίγο πάλι ξανάρχισε:

«ῶ λυγηρὸν καὶ κοπτερὸν σπαθί μου
καὶ σὺ μαῦρον τουφέκι, φλογερὸν πουλί μου...»

Τραγουδηῖτε καὶ σεῖς λοιπόν! τραγουδηῖτε.

“Ὅλοι ἀρχίσαμε νά τραγουδοῦμε τὸ τραγουδι κάποιος μαυρομάτας. Μὰ κάθε τόσο ὁ πατέρας μπαίνοντας παράφωνα μὲ τὴν ἄγρια φωνή του στὸ τραγουδι μας, φώναζε «ἄχ μαυρομάτα σ’ ἀγαπῶ» καὶ μᾶς χαλοῦσε τὸ τραγουδι μας. Σταματοῦσαμε γελώντας. Γελοῦσε κι’ αὐτός. Μόνο ἡ μητέρα δὲν ἤθε-

λε νά γελάση. Κάθε στιγμή μοῦγνεφε κοιτάζοντας κρυφά τὸν πατέρα· φοβόταν μὴν πάθῃ τίποτε. Ἦταν ἀσυνειθιστος ἀπὸ κρασί κ' εἶχε πιῆ τέσσερα. Σὲ λίγο κοιμόμαστε ὄλοι μας. Ὁ ἥλιος μεσουρανισμένος κι' ὀλόλαμπρος ἔκαμε μιὰ μέρα ὕστερα ἀπ' τὸ μεσημέρι, χαρὰ Θεοῦ! Μὰ μὲ τίς τόσες λάσπες, ψυχὴ δὲν βγῆκε ἔξω στὰ χωράφια.

ΑΠΟ τὴν ἄλλη μέρα δὲν ξανάδα πιά στὸ χέρι τῆς μητέρας μου τὸ διαμαντένιο δαχτυλίδι ποῦχε στερνὸ ἀπομεινάρι ἀπ' τὰ χρυσαφικά της. Ὁ πατέρας πλήρωσε τίς τετρακόσες πενήντα δραχμές· ὁ δανειστής δὲ θέλησε νὰ τοῦ χάρισῃ τίς πενήντα τὸν τόκο. Ὁλόκληρες μέρες πέρασε θλιμμένος κι' ἀμίλητος. Μοῦ φάνηκε, πὼς ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα ἐγέρασε. Τὸ πρόσωπό του γέμισε ζαρωματιές.

Ὁ πάτερ Μάξιμος

Ο ΠΑΤΕΡ ΜΑΞΙΜΟΣ με τὸν Ἀναστάση, τὸ δόκιμο τοῦ μοναστηριοῦ, εἶχαν κατεβάσει στὸ γυρογάλι πέντε μουλάρια γιὰ νὰ καβαλλήσουν οἱ ξένοι, ποῦχαν γράψει στὸν Γούμενο, πῶς θᾶμεναν δύο μέρες στὸ ὠραῖο ψηλὸ μοναστήρι τῆς Ἀχράντου. Σᾶν κατέβαιναν ὁ πάτερ Μάξιμος, —ξανθὸς ὠραιόκορμος καλόγερος, εἴκοσι πέντε χρόνων, με δύναμη κορμιοῦ καὶ ψυχῆς καὶ με θέληση δυνατὴ καὶ «πεισματάρα», ὅπως ἔλεγαν οἱ ἄλλοι «ἀδελφοί», — σ' ὄλο τὸ δρόμο ἔψαλλε τὸ «Ἀπόστολοι ἐκ περάτων συναθροισθέντες ἐνθάδε...» μὰ τοῦδινε ἓνα τόνο τραγουδιστό, πού στὸ τέλος τοῦ ῥχότανε ἡ ἀνάγκη νὰ φωνάξη ἓνα θρηνητικὸ «Ἀμάααααααν», μὰ ἡ παρουσία τοῦ Ἀναστάση με τὰ πονηρὰ μάτια, πού τὸν κοίταζαν περίεργα καὶ σᾶν νὰ κρυφογελοῦσαν, τὸν ἔκοβε καὶ τὸν ἔκανε νὰ ξαναβρίσκη τὴν εὐχαρίστηση στὶς βυζαντινὲς μελωδίες τοῦ τροπαριοῦ. Ἀμάαααααν! ἄχ, νὰ μπορούσε νὰ τὸ φωνάξη!

Ὡς ξεπέζεψαν κ' ἔδεσαν τὰ μουλάρια στὶς χαρουπιὲς γιὰ νὰ περιμένουν, ἔφταξε καὶ τ' αὐτοκίνητο ποῦφερνε τοὺς ξένους. Ἦταν ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Σταμίδου κ' ἡ κόρη τους ἡ Καίτη, πού τοὺς συνόδευαν δυὸ νέοι, ὁ ἓνας σχεδὸν συμπαθητικὸς ἀξιωματικὸς κι' ὁ ἄλλος ὠμορφοκαμωμένος, πού τὸν φώναζαν ὄλοι Ρένο, καὶ πού σᾶν νὰ τοὺς ἄρεζε νὰ βρίσκουν αἰτία νὰ τοῦ φωνάζουν τ' ὄνομά του, γιὰτ' ἦταν ὠμορφο καὶ χτυπητό. Ὁ ἀξιωματικὸς κρυφοκοίταζε

κάθε τόσο τὸ Ρένο, γιατί ἡ Καίτη εἶχε δείξει σ' αὐτὸν τώρα καὶ μισὴ ὥρα τῆ συμπάθειά της μὲ μιὰ ματιά κ' ἓνα χαμόγελο, ποῦ φάνηκε στὸν ἀξιωματικὸ πὼς βάσταξεν ἓνα αἰῶνα. Ἡ ζήλεια του τὸν τσιμπούσε. Ἦξερε πὼς μετὰ μιὰ μέρα θὰ τὴν ξεχνοῦσε, μὰ τὸν ἔρωτά τὸν ἔπαιρνε πάντα σὰν στρατιωτικὴ ἐπιχείρηση, ποῦ δὲν ἐπέτρεπε δειλίες κι' ἀποτυχίες. Τὶ θᾶχανε τάχα ἂν κατῶρθωνε νὰ τὴ φιλήσῃ καὶ νὰ τὴν χαρῆ σφίγγοντάς την μέσα στὰ σκληρὰ μπράτσα του; Μιὰ ἐπιτυχία παραπάνω. Ἔ; Κι' ὁ Ρένος ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, ποῦ τὸν εἶχε ἀφήσει ἡ μετράισα του τώρα κ' ἓνα μῆνα, γιὰ νὰ πάῃ μὲ κάποιον βυρσοδέψη, ποιὸς ξέρει γιὰ πόσα φεγγάρια καὶ μ' αὐτόν, σίμωνε τὴν Καίτη, γιατί ζητοῦσε τὴ γυναῖκα, τὴ γυναῖκα ὅποια κι' ἂν ἦταν αὐτή, ποῦ θὰ τοῦδινε τὴ χαρὰ. Ἡ ὠμορφιά του, ποῦ τὴν αἰστανότανε σὰν κεφάλαιο ἰσχυρό, τοῦ ἐξασφάλιζε τὴ γρήγορη ἐπιτυχία του. Ἡ μαμα ἄκολακευότανε γιὰ τὸ θαυμασμὸ τῶν δυὸ νέων στὸ γέννημά της κ' ἔκανε πὼς δὲν καταλάβαινε κι' ὁ μπαμπᾶς ὑπολόγιζε σέ ποιὸν ἀπ' τοὺς δυὸ θὰ σύμφερνε νὰ τὴ φορτώσῃ. Καλὸς ἦταν κι' ὁ Ρένος, μὰ ὁ ἀξιωματικὸς εἶχε ἄρκετὰ σοβαρὴ περιουσία. Σ' αὐτὲς τὶς σκέψεις ἦταν κολλημένους κάμποση ὥρα.

Ὁ Πάτερ Μάξιμος τοὺς ὑποδέχτηκε κοκκινίζοντας.

—Καλῶς ὠρίσετε.

—Χαίρετε ὀσιώτατε, τοῦ λέει ὁ κ. Σταμίδης' τὸ ὄνομά σας, παρακαλῶ;

—Πάτερ Μάξιμος, κύριε.

—Ἄχ! τί ὠραῖο ὄνομα, μαμα, φώναξε μελωδραματικά ἡ Καίτη κι' ὅλοι ἀναγκάστηκαν νὰ προσέξουν τὴν ὠραιότητα τοῦ «Πάτερ Μάξιμου».

Ἐκαβάλλησαν. Τὰ μουλάρια ἦταν ὅλα διαλεχτά καὶ καλοθρεμμένα.

—Σὰς παρακαλῶ, Πάτερ Μάξιμε, λέει ἡ κ. Σταμίδου, σὰς παρακαλῶ νᾶστε κοντά στήν Καίτη, γιατί εἶναι ἀμάθητη ἀπό καβάλλα.

Οἱ δυοὶ νέοι μὲ τὴ φράση αὐτὴ σκέφτηκαν «κάτι», καθένας τους χωρισμένα κι' ἀνεξάρτητα, χαμογέλασαν κ' αἰστάνθηκαν στὸ κορμί τους ἕνα γρήγορο μὰ γλυκὸ μούδιασμα. Κι' ὁ πατέρας στὸ ἄκουσμα τῆς φράσης αὐτῆς σκέφτηκε κι' αὐτός: «περίεργη γυναῖκα πάντα ἀποτυγχάνει στὶς φράσεις! ὀρίστε τώρα! Τὶ διάολο χρειάζότανε αὐτὸ τὸ «εἶναι ἀμάθητη ἀπό καβάλλα»; βλάκα!»

—Μεῖνε ἡσυχῆ, κυρία μου, ἐγὼ θὰ τὴν παρακρατῶ τὴν κυρία· μεῖνε ἡσυχῆ. Τὸ μουλάρι εἶναι μπραγὸ καὶ δὲν ἔχει φόβο. Μοῦλε, μοῦλε, φώναξε ὁ Πάτερ Μάξιμος, κ' ἐξέκίνησε παρακινώντας τὸ μουλάρι του νὰ τραβήξῃ γρήγορα.

Ἄρχισαν νὰ ἀνεβαίνουν τὸν ἀνήφορο καὶ στὴν κακοβολιά ἡ μαμὰ κ' ἡ κόρη, ἀπ' τὸ φόβο τους μὴν πέσουν, ἄφηναν ξεφωνητά. Οἱ δυοὶ νέοι, πάντα τυχαῖα δῆθεν, ὠδηγοῦσαν τὰ μουλάρια τους κοντά στήν Καίτη, ποῦ ἔτσι ποῦ καθόταν ἄφηνε ξεσκέπαστα τὰ ποδάρια τῆς ὡς πάνω ἀπ' τὰ γόνατα. Εἶχαν κλειστεῖ στοὺς ἑαυτοὺς των κι' οἱ δυοὶ τους καὶ δὲ μιλοῦσαν. Κάτι σκεφτότανε καθένας τους, ποῦ μούδιαζε τὸ κορμί τους μὲ ἡδονή, ποῦ περνοῦσε τὰ νεῦρα τους βιαστικὴ καὶ συγκλονιστικὴ.

Ὁ Πάτερ Μάξιμος κρατώντας ἀπ' τὰ πίσω σκαρβέλια τὴν ἄκρη τοῦ σαμαριοῦ, αἰστάνθηκε μιὰ στιγμή τὸ κορμί τῆς Καίτης νὰ πέφτῃ πάνω στὸ χέρι του καὶ τὴ μαλακότητα τῆς σάρκας τῆς νὰ τὸν χαδεύῃ. Ἔνοιωσε μιὰν ἀνατριχίλα κ' οἱ τρίχες τοῦ κεφαλιοῦ του κινήθηκαν. Τὶς αἰστάνθηκε! Ἐκοίταξε τὸ ἀκάλυπτο πόδι τῆς Καίτης κ' ἔνοιωσε τὴν ἀνάγκη νὰ κλείσῃ τὰ μάτια του· μὰ περνοῦσαν μιὰ κακοβολιά καὶ κέντωσε τὴν προσοχή του, μὴν τύχῃ καὶ πέσῃ ἡ ἀ-

κάτεχη κόρη. Σὲ μιὰ ἀπότομη στροφή πούκαμε τὸ μουλάρι, ἡ Καίτη ἔγειρε δίπλα κι' αὐτὸς ἀναγκάστηκε νὰ τὴν ἀρπάξῃ ἀπ' τὸ μερί, ποῦχε ξεσκεπαστὴ τέλεια μὲ τὴν ξαφνικὴ κίνησή της. Ἦταν γυμνό, γιατί τὰ ἐσώρουχά της εἶχαν τραβηχτεῖ ψηλὰ στὸ κούνημα τῆς ἀκανόνιστης καβάλλας καὶ τ' ὅ,τι εἶδε τῶδε γυμνὸ καὶ ὑπέροχο στὴν ὠμορφιά του. Στὸν Πάτερ Μάξιμο φάνηκε πὼς ἄστραφτε ἀπὸ ἓνα οὐράνιο ροζ φῶς, σὰν τοὺς ροζ κυματισμοὺς τῆς ἀνατολῆς. Ζαλίστηκε. Φοβήθηκε μιὰ στιγμή πὼς θὰ πέση κάτω καὶ θ' ἀφήσῃ καὶ τὴν Καίτη, μὰ γρήγορα συγκρατήθηκε σφίγγοντας πιὸ πολὺ τὰ σκαρβέλια καὶ τὸ πόδι τῆς Καίτης καὶ μουρμουρίζοντας μὲς στὰ δόντια του— «Μοῦλε, μοῦλε, παιδί μου, μοῦλε! ἄχ, παιδί μου!» αἰστανότανε τὴ φωνή του μὲς στὰ στήθια του βραχνῆ καὶ τρομαγμένη «ἄχ, παιδί μου» καὶ μιὰ ἀκατάσχετη ἐπιθυμία νὰ ψάλλῃ ξεφωνητά, πού ν' ἀντηχήσῃ σ' ὄλο τὸ φαράγγι πού περνοῦσαν τὸ γλυκὸ τροπάρι: «Τὴν ὠραιότητα τῆς παρθενίας σου καὶ τὸ ὑπέρλαμπρον φῶς τῆς ἀγνοίας σου», μὰ γρήγορα εἶδε πὼς αὐτὸ θάταν τρομαχτικὰ βέβηλο καὶ προσπάθησε νὰ διώξῃ ἀπ' τὸ μυαλό του τοὺς ὑπέροχους αὐτοὺς βυζαντινοὺς στίχους.

Σὰν πέρασαν τὴν κακοβολία, ἡ Καίτη κατέβασε τὸ φόρεμά της ρίχνοντας μιὰ περίεργη ματιὰ στὸν Πάτερ Μάξιμο κι' ἀφήνοντας ἓνα γέλιο ἀκαθόριστο, πού τραβοῦσε τρεχάτο πρὸς τὴ μελλούμενη ζωὴ της, τὴ ζωὴ πού λαχταροῦσε κι' ὠνειρευότανε καὶ πού τὴν ἔβλεπε κατακάθαρη μὲ τὰ μάτια τῆς φαντασίας της, ξέσκεπη, καθαρὴ, χαρούμενη, τρελὸ γλέντι, τρελὴ χαρά. Μὲ τὸ σκέπασμα τοῦ φουστανιοῦ τὸ χέρι τοῦ Πάτερ Μάξιμου αἰστάνθηκε πιότερο τὴ ζεστασιά τοῦ κορμιοῦ τῆς ὠμορφῆς κόρης καὶ τὸ μυαλό του ἐπήδηξε. Ἡ ἀναπνοή του ἦταν γρήγορη· τὰ μηλίγκια του χτυποῦσαν καὶ τὸ κορμί του μούδιασε. Τράβηξε τὸ

χέρι του μ' ένα κρυφό αναστεναγμό και μουρμούρισε:

—Λίγον ἔλειψε νά πέσης, παιδί μου, και τήν κοιτάξε με θολά μάτια.

—“Αχ, ναί! πῶς φοβήθηκα! σὰς εὐχαριστῶ πού με κρατήσατε και τελεύοντας τὰ λόγια της τόν κοιτάξε με τὸ ἴδιο τὸ πρωτυτερινὸ χαμόγελο, πού δὲν ἔνοιωθεν ὁ Πάτερ Μάξιμος, μ' αὐτὴ τὸ αἰστανότανε σὰ νὰ τὸ δανειζότανε ἀπ' τὴ μελλούμενη ζωὴ της, κ' ἔνοιωσε μιὰ ἀνατριχιαστικὴ χαρὰ στὴ σκέψη τοῦ τί θὰ δοκίμαζε. Ξανακοίταξε τόν Πάτερ Μάξιμο. Τί ὤμορφος ἀλήθεια πού ἦτανε και τὰ ξανθὰ γενάκια του και τ' ἄσπρο δέρμα τοῦ προσώπου του! Και τί δυνατός! Τί περίεργη πού θᾶταν ἡ καλογερικὴ ζωὴ! Τί πόθους τρομεροὺς θὰ σκέπαζε τὸ μαῦρο ράσο τους! Οἱ σκέψεις αὐτὲς πέρασαν βιαστικὲς ἀπ' τὸ μυαλό της και τὴν ἔκαμαν νὰ τρέμη με μιὰ ἐλαφρότατη τρομάρα. Τὸ κορμί της εἶταν ζεστό και τὰ χεῖλη της κρύα. Λαχταροῦσε φιλιὰ. Τί δυνατός πού ἦταν ὁ καλόγερος με τὰ σγουρὰ ξανθὰ γένεια και τὸ λευκότατο πρόσωπο!

Σὲ λίγη ὥρα φτάξαν στὸ μοναστήρι. “Ὅλοι οἱ καλογέροι τοὺς περίμεναν στὴν ἐξώπορτα κ' οἱ μαῦρες κορμοστασιές τους δίναν στὴν εἰκόνα τοῦ μοναστηριοῦ με τὰ ψηλὰ κυπαρίσσια ἓνα μυστηριώδικο χρωματισμό. “Ἐνα καλογεράκι ἔπαιζε τὴν καμπάνα γιὰ καλωσορισμὸ τῶν ξένων κ' οἱ ἡχοὶ της ἀντιλαλοῦσαν κάτω στίς βαθειὲς χαράδρες και πάνω στὴν κορυφὴ τοῦ ὀρθοῦ βουνοῦ με τοὺς ἀτέλειωτους κυπαρισσῶνες.

Σὰν ξεπέζεψαν οἱ ξένοι, τὸ τραπέζι τοὺς περίμενε στὸ Ἅγιουμενεῖο κι' ὄλο τὸ ἡγουμενοσυμβούλιο παρακάθησε μαζί τους. Στὰ μοναστήρια ξέρουν νὰ περιποιῶνται τοὺς πλούσιους και δυνατοὺς, κ' ἔτσι ὄλοι τους ἦσαν ἐνθουσιασμένοι.

Ὁ Πάτερ Μάξιμος ἀποτραβήχτηκε στοὺς κελλὶ τοῦ, ἔκλεισε τὴ χαμηλὴ πορτούλα τοῦ κ' ἐκάθησε πάνω στοὺς κρεββάτι τοῦ. Θᾶμεινε σκυφτὸς πολλὴ ὥρα, γιατί σὰν σήκωσε τὸ κεφάλι τοῦ, ἔννοιωσε τὰ νεῦρα τοῦ λαιμοῦ τοῦ νὰ πονοῦν. Σκέφτηκε πολλὰ πράγματα καὶ ξαναπέρασε τὴ μεγάλη ἱστορία τῆς ζωῆς τοῦ, μιὰ τρομαχτικὰ μεγάλη ἱστορία, ποῦχε ἀρχίσει ἀπ' τὸ πρῶτὴ τῆς μέρας αὐτῆς καὶ τέλεψε τὸ μεσημέρι. Ἐσήκωσε τὰ μάτια τοῦ ψηλά, κοίταξε μιὰ εἰκόνα τῆς Παναγίας, ποῦχε κολλήσει στὸν τοῖχο τώρα καὶ χρόνια. Ἦταν μισοκιτρινισμένη, μὰ τὰ μάτια τῆς Παναγίας κρατοῦσαν ἀκόμα τὴν ὠμορφιά τοῦς. Γλήγορα κοίταξε ἀλλοῦ σαστισμένος, σηκώθηκε πάνω, περπάτησε κάμποσα βήματα πρὸς τὸ βάθος τοῦ κελλιοῦ τοῦ, σιγομουρμούρισε «ἔλα Παναγιά μου, ἔλα Χριστέ μου» καὶ ἄρχισε νὰ ψάλλῃ μὲ σιγὴ τρεμάμενη φωνὴ τὸ «Ἀπόστολοι ἐκ περάτων...» Θὰ πέρασαν ὥρες πολλές· χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ βράδιασε. Στ' ἄλλα κελλιά εἶχαν ἀνάψει τὰ λυχνάρια τοῦς οἱ καλόγεροι καὶ αὐτὸς ἀπ' τὸ παραπόρτι τοῦ εἶδε τὰ θαμπὰ ἀντικρυνὰ φῶτα καὶ ἄναψε καὶ τὸ δικό τοῦ λυχνάρι. Τὸ σκοτεινὸ καὶ μικρὸ δωμάτιό τοῦ φωτίστηκε καὶ πιότερο ἀπ' ὅλα τὸ τραπεζάκι τοῦ ποῦχε πάνω μερικὰ βιβλία. Ἄνοιξεν ἓνα. Ἦταν ψαλτήρι καὶ ἄρχισε νὰ διαβάξῃ ξεφωνητά. Ἀπ' ἔξω περνοῦσεν ὁ «γέροντάς» τοῦ, ὁ ψαρομάλλης ὀγδοηντάρης καλόγερος, ποῦ τὸν εἶχε πάντα στὴν προστασία τοῦ καὶ ποῦ τὸν ξεμολογοῦσε. Ἦταν ὁ «γέροντάς» τοῦ, ὅπως λένε στὰ μοναστήρια.

—Καλησπέρα, παιδί μου.

—Καλησπέρα, πάτερ Ἰνοκέντιε.

—Διαβάξεις;

—Ναί· διαβάξω· κ' ἔννοιωσε πάλι μιὰ ταραχὴ στοὺς μυαλό τοῦ.

—Δὲ σὲ εἶδα ὅλη μέρα... Οἱ ξένοι κάθονται στὴν

ταράτσα. Θά μείνουν, λέει, ὡς αὔριο τὸ βράδυ. Σὲ ζήτησαν ἕνα δυὸ φορές· σοῦ φώναξαν· μὰ δὲν ἀκουσες. Ποῦσουν; ὁ Γούμενος εἶπε πὼς εἶχες δουλειά.

—Ναί.

—Καλά ἴθιαν οἱ γυναῖκες στὶς κακοβολίες;

—Ναί, καλά.

—Καληνύχτα. Πάω γώ, παιδί μου, γιὰ τὸ κρεββάτι μου. Ἦρθεν ἡ ὥρα μου. Καληνύχτα· κ' ἔβηξε ξερά-ξερά σάν νάβηξε ψέμματα.

—Καληνύχτα, πάτερ Ἰνοκέντιε.

Ἔφυγε ὁ γέρος κι' αὐτὸς ἀπόμεινε ἀκουμπισμένος στὸ παραπόρτι μὲ τὸ μάτι του καρφωμένο στὸ παραθύρι τῆς ἐκκλησιᾶς, ποῦ τὸ φώτιζαν τὰ χλωμά τρεμάμενα φῶτα τῶν καντηλιῶν. Πεινοῦσε. Ἦθελε νὰ φάη κάτι καὶ πῆγε στὸ ντουλάπι του. Τ' ἀνοίξε· εἶχε τυρὶ κ' ἔληές. «Ὁχι, δὲν τρώγω» σκέφτηκε καὶ δὲν ἔφαε. Δὲν ἤθελε νὰ φάη. Δὲν ἔπρεπε. Ἡ ἀπόφασή του αὐτὴ τὸν εὐχαρίστησε κι' ἄρχισε νὰ ψάλλῃ ἕνα γλυκὸ σιγὸ τροπάρι. Αἰστάνθηκε χαρά. Νικοῦσε σὲ κάποια κρυφὴ πάλι παλεύοντας μ' ἕνα δυνατὸ ἔχθρο. «Δὲν τρώγω».

Ἡ νύχτα εἶχε πιά προχωρήσει βαθειὰ καὶ τὸ σκοτάδι ἔξω ἦταν πυχτό. Βγῆκε πάνω στὴν ταράτσα του, ποῦπεφτε στὸ δῶμα τοῦ κελλιοῦ τοῦ γέροντά του καὶ ξαπλώθηκε σὲ μιὰ ψάθα ἀκουμπώντας τὴ ράχη του στὸν τοῖχο. Ἄφησε τὰ μάτια του νὰ πέσουν στὸ βαθύ μαυρὸ οὐρανὸ κι' ἄρχισε νὰ μετρᾷ τ' ἄστρα. Χαμογέλασε κ' ἐκοίταξε τὸ καμπαναριό. Προσπαθοῦσε νὰ διακρίνῃ τὸ σκοινὶ τῆς καμπάνας, μὰ δὲν τὸ κατῶρθωσε. Ἐνα νυχτοποῦλι πέταξε καὶ κάθισε στὴν κορφὴ κάποιας λεμονιάς. Τρόμαξε. Χαμογέλασε πάλι καὶ γύρισε τὰ μάτια του στὸν ξενῶνα.

Οἱ ἄλλοι στὸ ἡγουμενεῖο εἶχαν τελέψει τὸ δεῖπνό τους καὶ μιλοῦσαν δυνατά. Διάκρινε τὴ φωνὴ τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ τῆς Καίτης. Ἀνατρίχιασε. Ἔσκυψε

πάλι τὸ κεφάλι του καὶ τὰ ξανθὰ γένηια του ἀκούμπησαν στὸ στήθος του. Τὸν ἐπίασε ἡ ἴδια ζάλη καὶ τὸ κορμί του μούδιασε. Χτυποῦσαν τὰ μηλίγκια του.

* * *

ΘΑΧΑΝ περάσει ὡς δυὸ ὧρες. Εἶχε σηκωθῆ καὶ περπατοῦσε πάνω στὴν ταράτσα. Ἦσυχία σκέπαζε τὸ μοναστήρι· σταμάτησε κι' ἄκουε τὴνύχτα. Γνώριζε τοὺς βουβούς ἤχους τῆς κ' ἤξερε τί ὥρα ἦταν. Τὴ διάκρινε ἀπ' τὴν ἠσυχία καὶ τὴ γαλήνη, πού ὅσο προχωροῦσεν ἡ ὥρα τόσο καὶ πύκνωσε. Θᾶταν μεσάνυχτα. Τὸ κορμί του ἔκαιγε καὶ μιὰ τρομερὴ κούραση τὸν ἔκανε νὰ τεντώνη τὰ χέρια του καὶ ν' ἀνακλαδίζεται. Ἔστρεψε τὰ μάτια του στὸ παραθύρι τῆς κάμαρας ποῦχαν ἐτοιμασμένη ἀπὸ χθές στὸν ξενῶνα γιὰ τὸν κ. Σταμίδη. Ἀπ' τὶς χαραμάδες ἔβγαине φῶς. Κατέβηκε πατώντας πάνω στὶς ἄκρες τῶν ποδιῶν του. Πῆγε στὸ παραθύρι καὶ κόλλησε τὸ μάτι του στὴ χαραμάδα. Στ' ἀντικρυνὸ κρεββάτι ἦταν κάποιον σῶμα σκεπασμένο μὲ σεντόνι. Τὸ πρόσωπο δὲ φαινότανε, μὰ κατάλαβε πῶς θᾶταν ἡ Καίτη! Στάθηκε κάμποση ὥρα. Ἄκουε τὶς ἀναπνοὲς τῶν κοιμισμένων. Προσπαθοῦσε μὲ τὰ μάτια του νὰ ξεσκίση τὸ σεντόνι. Πόση ὥρα στάθηκε μὲ κολλημένο τὸ μάτι του στὴ χαραμάδα δὲν μπορούσε νὰ ξέρη. Στὸ τέλος πῆρε βαθειὰ τὴν ἀναπνοὴ του κι' αἰστάνθηκε νὰ πονῆ τὸ κορμί του. «Ὅχι, ὄχι!» μουρμούρισε κι' ἔφυγε.

Βγῆκε πάλι στὸ χαμηλὸ δῶμα κι' ἄρχισε νὰ πηγαινῆ πάνω κάτω γιὰ ὥρα πολλή. Μιὰ στιγμή ἄκουσε τὴν πορτούλα τοῦ Πάτερ Ἰνοκέντιου κι' ἀνοίγη κι' εἶδε στὸ λίγο φῶς π' ἀφήκε τ' ἀνοιγμα τῆς πόρτας τὴν ἀκανόνιστη σκιά τοῦ καλόγερου, πού τοῦ φῶ-

ναξε:

—Πάτερ Μάξιμε, έσύ 'σαι;

—Ναί, έγώ 'μαι γέροντά μου, είπε σάν τρομαγμένος.

—Δέν μπορείς νά κοιμηθής;

—Ναί' άύπνια' δέν μπορώ νά κοιμηθώ.

—Κατέβα νά σοῦ πώ.

Κατέβηκε και τοῦ σίμωσε. 'Ο γέρο καλόγερος έσκυψε και τοῦπε στ' αὔτι:

—Πήγαινε στη στέρνα, παιδί μου, και λούσου' θά σοῦ κάμη καλό' και μπήκε πάλι στο κελλί του, χωρίς νά τοῦ πῆ τίποτ' άλλο.

'Ο Πάτερ Μάξιμος έμεινε άκίνητος. "Ακουσε δίπλα του την πόρτα, που κλείστηκε με τὸ μάνταλο και τὸ παραπόρτι ποῦτριξε. Δέν κουνιότανε για τολλή ώρα. 'Η σκέψη του περιτριγύριζε στη μεγάλη στέρνα, ποῦχε πάνω της δυὸ θεώρατες φουντουκιές, που σκοτίνιαζαν τὰ νερά της με τοὺς μαύρους κλάδους τους. Σκέφτηκε πολλή ώρα τη στέρνα και τις φουντουκιές. Αίστάνθηκε κούραση στα πόδια του. Ξεκίνησε για τὸ περιβόλι, έφτασε στη στέρνα κι' άρχισε νά γδύνεται. 'Η δροσιά της νύχτας έκαμε τὸ γυμνὸ κορμί του νά τρέμη. Πάτησε στο πεζούλι και πετάχτηκε στη στέρνα κρατώντας τὸ μαρμαρένιο κουτουτο ποῦπεφτε τὸ νερό. Τὰ δόντια του χτυποῦσαν και τὸ δέρμα τοῦ κεφαλοῦ του έτρεμε' βγήκε έξω και ντύθηκε. Γύρισε στο κελλί του μ' άργὸ βήμα. Σάν περνοῦσεν άπ' την εκκλησιά έσπρωξε την πόρτα και μπήκε μέσα' τὰ βήματά του άντήχησαν και σάν νά ξύπνησε δλόκληρος ὁ θόλος και τοῦ μιλοῦσε με λόγια ακατάληπτα. 'Εγονάτισε μπρὸς στην εικόνα τοῦ Χριστοῦ κι' άρχισε νά σιγομουρμουρίζη θλιβερὰ προσευχές ποῦβγαίνουν άπ' την καρδιά του. 'Ο πειρασμὸς της σάρκας του τὸν παιδευε και τὰ παρακάλια έκαιγαν τὰ χείλη του ποῦτρεμαν. "Εκαμε εκατὸ μετάνοιες. "Όσο ὁ άριθμὸς

τους πλήθαινε τόσο τὸ κορμί του κουραζότανε. Τ' ἄρεσεν ὁ κόπος ποῦνοιωθε, γιατί τὸν θεωροῦσε παιδωμή, πὸ τοῦφερνε νίκη. «Ἐλέησόν με ὁ Θεός, ἐλέησόν με...»

Θᾶμεινεν ἐκεῖ ὡς τ' ἀποδιαφωτίσματα, γιατί μιὰ στιγμή ἀντίκρισε τὴ θυρίδα τοῦ ἱεροῦ ποῦδειχνε σταχτιά μὲς στὸ σκοτάδι τῆς «κόγχης». Σηκώθηκε καὶ πῆγε στὸ κελλί του. Ντυμένος ἔπεσε στὸ κρεβάτι του καὶ κοιμήθηκε ὡς τὸ πρῶτ.

Κάποιος καλόγερος τοῦ χτύπησε τὸ παραπόρτι.

—Δέν ἦρθες στὴ λειτουργία. Ἄρρωστος εἶσαι;

—Ναί, λίγο' μὰ τώρα σηκώνομαι.

—Ἐ, καλά, κ' ἔφυγε.

Σηκώθηκε. Ἄνοιξε τὸ παράθυρό του καὶ τὸ παραπόρτι. Πῆρε ἓνα βιβλίο κι' ἄρχισε νὰ διαβάζη, μεγαλόφωνα. «Ἐλέησόν με ὁ Θεός ἐλέησόν με...» Πεινοῦσε. Θυμήθηκε πὼς χθὲς δὲν ἔφαι' ἀφηρημένος τότε ἔφαι λίγο ψωμί καὶ ξανακάθησε στὸ στρώμα του πάνω. Διάβαζε. Ἦθελε νὰ ψάλη, μὰ δὲν μποροῦσε ἔνοιωθε κάποια δυνατὴ ταραχὴ στὸ κεφάλι του, πὸ τοῦ ἔξασθένιζε τὸ κορμί. Σὲ λίγο πάλι ξανακοιμήθηκε. Στὸν ὕπνο του ἓνας γλυκύτατος σπασμὸς τοῦδωκε μιὰν ἀφάνταστη εὐτυχία τῆς σάρκας. Τὴν εἶδε ὄνειρο' κολυμποῦσε μαζί του στὴ στέρνα. Εἶχε ἀγκαλιάσει τ' ὠραῖο κορμί τῆς κ' εἶχε κολλήσει τὰ χεῖλη του στὰ στήθια τῆς. Αὐτὴ τὸν ἔσφιγγε πάνω τῆς ὀλόγουμνη ὅπως ἦταν. Κ' ἡ χαρὰ ἦρθε γρήγορη καὶ διαβατάρια σὰν ἀνοιγόκλεισμα ματιῶν. Ἐξύπνησε. Ἄχ, γιατί νὰ ξυπνήσῃ; Ξανάκλεισε τὰ μάτια του, γιὰ νὰ ξανάβρῃ τὴ χαρὰ, μὰ δὲν τὴν βρῆκε. Συλλογίστηκε κάμποση ὥρα ὡς πὸ ἡ φωνὴ τοῦ Γουμένου τὸν τρόμαξε' πετάχτηκε πάνω.

—Πάτερ Μάξιμε, νὰ πᾶς κάτω μὲ τοὺς ξένους.

—Δέ...δὲν μπορῶ, ἅγιε καθηγούμενε. Ἄς πάη ὁ Βενέδικτος.

—“Ε, ἄς πάη, εἶπε κι’ ὁ Γούμενος, κι’ ἀκουμπι-
σμένος ὅπως ἦταν στὸ παραπόρτι τοῦ Πάτερ Μάξι-
μου, φώναξε τοῦ Βενέδικτου νὰ ἐτοιμαστῆ γιὰ νὰ
πάη μὲ τοὺς ξένους ὡς τὸ γυρογιάλι.

Ὁ πάτερ Μάξιμος ἀπ’ τὰ σκοτεινά θωροῦσε τὸ
πρόσωπο τοῦ ἡγουμένου, ποῦπεφτε στὸ φῶς καὶ δια-
κρινε τρίχα καὶ τρίχα τὰ γένεια του κεῖ ποῦ μιλοῦσε
φωνάζοντας τοῦ Βενέδικτου. Μὰ γρήγορα ἡ σκέψη
του πῆγε στὴ στέρνα καὶ γύρισε βιαστικὴ στὸν ξενῶ-
να, ποῦ ἦταν ἡ ὠμορφή κοπέλλα μὲ τὸ κρινένιο κορ-
μί. Περίεργο! Δὲν αἰστανότανε πιά τὴν ἴδια ταραχή.

Ὁ Ἡγούμενος ἔφυγε κι’ αὐτὸς φόρεσε τ’ ἀντε-
ρί του, ἔβαλε τὸν κολογερικὸ σκοῦφό του καὶ πῆγε
στὴ ρίζα τοῦ θεώρατου πλατάνου, ποῦ τώρα καὶ
τρακόσια χρόνια ἦταν βαρδιάνος στὴν ξώπορτα τοῦ
μοναστηριοῦ: Κάθησε δίπλα στὴν κουφάλα κι’ ἄρχι-
σε νὰ σκαλίζη τὰ χαλίκια μ’ ἓνα καλάμι. Δὲ σκεφτό-
τανε τίποτε πιά. Ἔκανε σωροὺς τὰ πολύσχημα χα-
λικάκια κ’ ὕστερα μὲ τὴν ἄκρη τοῦ καλαμιοῦ του τᾶ-
κανε νὰ χαλοῦν καὶ νὰ γλυστροῦν τῶνα πάνω στ’ ἄλ-
λο σὰν βουνάκια, ποῦ ἀφανίζονται κάτω ἀπ’ τὴ δύ-
ναμη ἐνὸς παραμυθένιου Δράκου. Τίποτα δὲ σκεφτό-
τανε· ἐκοίταζε· ἐκοίταζε ἔντονα μόνο τὰ χαλίκια.

Ὡς τόσο οἱ ξένοι ἐτοιμάστηκαν στὴ μεγάλη πλα-
κοστρωμένη αὐλὴ τοῦ μοναστηριοῦ κι’ ἀποχαιρετοῦ-
σαν. Ἄκουε τίς φωνές τους καὶ τίς μιλιές τῶν καλο-
γέρων ποῦ τοὺς ἐτοίμαζαν. Βγῆκαν ὅλοι τους καβάλα
στὴν ξώπορτα. Αὐτὸς ταραχτήκε. Σηκώθηκε κι’
ἀκούμπησε στὸν κουφαλιασμένο κορμὸ τοῦ πλατά-
νου.

—Καλὸ βράδυ, πάτερ Μάξιμε, τοῦ φώναξεν ὁ
Ρένος.

—Στὸ καλό, κύριε! στὸ καλό!

—“Α! νὰ ὁ πάτερ Μάξιμος, μαμᾶ, φώναξεν ἡ
Καίτη καὶ τὸν κοίταξε κατὰματα μὲ τὸ ἴδιο ψεσινὸ

γέλιο της. Χαίρετε, πάτερ Μάξιμε, και τοῦ ξάπλωσε τὸ χέρι. Σ' εὐχαριστῶ πολὺ, πολὺ.

Αὐτὸς ἐσίμωσε και τὴ χαιρέτησε και χωρὶς νὰ θέλη στήλωσε πάλι τὰ μάτια του στὰ τορνευτὰ ὠραῖα ποδάρια της.

—Στὸ καλὸ, στὸ καλὸ, μουρμούρισε κι' ἀποτραβήχτηκε στὸν κορμὸ τοῦ πλατάνου. Ἀκούμπησε πάνω του και τὰ μαυροκυκλισμένα μάτια του θωροῦσαν κείνους ποῦφευγαν γιὰ ὦρα πολλή, ὡς που χάθηκαν κάτω, μέσα στὸ φαράγγι.

—Στὸ καλὸ, στὸ καλὸ, ξαναμουρμούρισε και στὴ μνήμη του ἦρθε τὸ μεσημεριάτικο ὄνειρο. Τράβηξε γιὰ τὸ κελλί του· ἔκλεισε τὴν πορτούλα του κ' ἔπεσε στὸ κρεβάτι του, χωρὶς νὰ κάμη τὴν προσευχή του. Κάτι περίμενε νάβρη κι' ἀπ' τὴ βιάση του ξέχασε. Μὰ σὲ λίγο σὰν τρομαγμένος πετάχτηκε πάνω κι' ἄρχισε νὰ διαβάζῃ τ' ἀπόδειπνο.

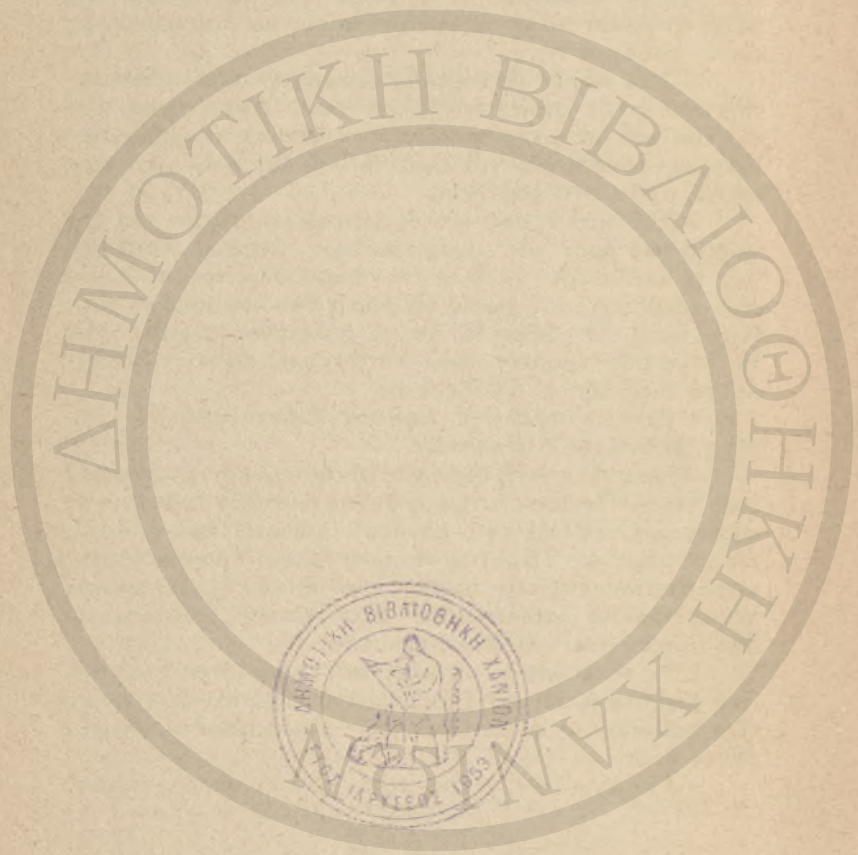
«Ἄσπιλε, ἀμόλυνε, ἄφθαρε, ἄχραντε, ἀγνή παρθένε, θεόνυμφε δέσποινα...

Φτάνοντας στὴ δευτέρα εὐχή του και στὸ μέρος ποῦ λέει: «Παῦσον τὰς ὀρμὰς τῶν παθῶν, οβέσον τὰ πεπυρωμένα βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ καθ' ἡμῶν δολίως κινούμενα. Τὰς τῆς σαρκὸς ἡμῶν ἐπαναστάσεις κατάστειλον και πᾶν γεῶδες και ὑλικὸν ἡμῶν φρόνημα κοίμησον», αἰστάνθηκε ἕνα γλυκὸ ξαλάφρωμα στὸ μυαλὸ του και στὸ κορμί του.

Σὰν τελείωσε τ' ἀπόδειπνο, κοιμήθηκε ἕναν ὕπνο βαθύτατο ὡς τὰ ξημερώματα, ποῦ τὸν ξύπνησαν τῶν πουλιῶν οἱ φωνῆς και τοῦ σήμαντρου οἱ γλυκύτατοι ἦχοι.

—Γκλάν-γλάν, γλάν, γκλάν-γκλάν, γκλάν-γκλάν.

“ΤΑ ΑΠΑΝΤΑ,”

ΤΟΥ Ι. Δ. ΜΟΥΡΕΛΛΟΥ

Ἡ «ΓΚΙΟΥΛΜΠΕ» καὶ τὰ διηγήματα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἀποτελοῦν τὸν 4ο τόμον τῶν «ΑΠΑΝΤΩΝ» τοῦ κ. Ἰ. Δ. Μουρέλλου.

Κρίσεις καὶ σχόλια γι' αὐτὰ ἔχουν γράψει πολλοὶ κριτικοί, ποὺ τὶς δίνουμε στὸν ἀναγνώστη σὲ ἰδιαίτερο πρόσθετο φύλλο. Παρακαλοῦνται οἱ ἀναγνώσται νὰ τοὺς ρίξουν μὰ ματιά.

ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ

Τῶν προηγουμένων ἐκδόσεων ὑπάρχουν ἐλάχι-
στα ἀντίτυπα διατιμώμενα οὕτω.

«Ἡ Μάχη τῆς Κρήτης» μὲ 672 μεγάλες σελίδες καὶ 300 εἰκόνες τὸ ὅλον ἔργον	δραχ.	55.000
ἔξοδα ἀποστολῆς	»	4.500
«Ἡμερολόγιον ἐνὸς νεκροῦ Λοχαγοῦ» Ἔκδοσις ἐπὶ ἐκλεκτοῦ χάρτου	δραχ.	10.000
» πολυτελῆς	»	20.000
«Ἀγνώστου Πατρὸς» Ἔκδοσις κοινὴ	»	9.000
» πολυτελῆς	»	20.000
«Δάσκαλος» Ἔκδοσις κοινὴ	»	10.000
» πολυτελῆς	»	20.000
«Γκιουλμπέ» Ἔκδοσις ἐπὶ ἐκλεκτοῦ χάρτου	»	9.000
» πολυτελῆς	»	20.000

Εἰς τὰς ὡς ἄνω τιμὰς περιλαμβάνονται καὶ τὰ
ἔξοδα συστημένης ἀποστολῆς.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

« ΠΟΛΕΜΙΚΑ »	Ἐξηντλήθη
« ΔΥΟ ΤΕΛΑΛΙΣΣΕΣ »	»
« ΑΓΑΠΗΣΕ ΠΟΤΕ ; »	»
« ΚΡΗΤΙΚΗ ΨΥΧΗ »	»
« Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ »	»
« ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΝΕΚΡΟΥ ΛΟΧΑΓΟΥ » Α' Ἔκδ.	»
» » » » Β' »	Δρχ. 10.000
« ΑΓΝΩΣΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ »	» 8.000
« Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ »	» 9.000
« Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ »	Βιβλία 4 » 65.000
« ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ »	» 17 » 200.000

Αἱ ὡς ἄνω τιμαὶ εἶναι ἄνευ ταχυδρομικῶν ἐξόδων

Γράψατε :

Ι. Δ. ΜΟΥΡΕΛΛΟΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ ΚΡΗΤΗΣ

Κυκλοφοροῦν προσεχῶς

« Ο ΤΑΠΕΙΝΟΣ »

« Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ » Β' Ἔκδοσις